

Νέοι Βγῆμοι

ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΥ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΟΡΓΑΝΟ ΤΩΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΣΤΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΓΙΑΝΝΗΣ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ	Ἡ Καταγωγή τῆς Φωτιᾶς (ποίημα)
ΡΙΤΑ ΜΠΟΥΜΗ ΠΑΠΑ	Λιονέλλο Φιούμι (μελέτη)
ΛΙΟΝΕΛΛΟ ΦΙΟΥΜΙ	Τρία Ποιήματα (μετάφρ. ΡΙΤΑ ΜΠΟΥΜΗ ΠΑΠΑ)
ΝΙΚΟΣ ΠΑΠΠΑΣ	Πύρρος ὁ Βασιλιᾶς τῆς Ἠπείρου
ΑΛΚ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ	Παράγραφοι
ΑΡΗΣ ΔΙΚΤΑΙΟΣ	Γνώση
ΑΝΤΡΕ ΝΤΟΤΕΛ	Τὸ τραγούδι τοῦ χαμένου βραδιοῦ (μετάφρ. ΜΕΛΙΣΣΑΝΘΗ)
ΝΟΤΗΣ ΡΥΣΙΑΝΟΣ	Τὸ παιδί μετὸ χρυσὸ λάσο (πρόζα)
ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΟΥΛΟΥΡΗΣ	Φίλε ἀπ' τὸν ἀπέραντο ἐλαιώνα (ποίημα)
ΘΑΝΑΣΗΣ ΒΛΑΧΟΣ ΑΙΤΩΛΟΣ	Τὸ Φράγμα (διήγημα)
ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΚΑΡΙΜΠΑΣ	Ὁ Ἦχος τοῦ Κώδωνος (δράμα—συνέχεια)
ΓΙΩΡΓΗΣ ΚΟΤΣΙΡΑΣ	Τελευταῖο καλοκαίρι—Λευκὴ σημαία—Ἐκμαγεῖο νεκροῦ (ποίηματα)
ΤΕΟ ΣΑΛΑΠΑΣΙΔΗΣ	Μαύρη Θάλασσα (ποίημα)
ΣΤΑΘΗΣ ΚΟΜΝΗΝΟΣ	Ἐνὸς παιδιοῦ τραγούδι (ποίημα)

Ο ΜΗΝΑΣ

Σημειώματα—Κριτικὴ βιβλίου—Ζωγραφικὴ—Θέατρο

Ἐκδόται:
Γ. ΖΑΦΕΙΡΑΤΟΣ & Β. ΞΥΝΟΣ
Σαπφούδς 4 Ἀθῆναι
Τηλ. 52.801

3

ΑΘΗΝΑ ΜΑΪΟΣ 1949

ΝΕΟΙ ΡΥΘΜΟΙ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΟΡΓΑΝΟ ΤΩΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΣΤΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ

(Κατοικία οδός Χειμάρρας αριθ. 59 'Αθήναι)

ΕΚΔΟΤΑΙ: Γ. ΖΑΦΕΙΡΑΤΟΣ & Β. ΞΥΝΟΣ

'Οδός Σαπφούς αριθ. 4 'Αθήναι

Τηλ. 52.801

Συνδρομές: 'Εσωτερικού Δραχ. 50.000 'Εξαμ. 25.000 'Εξωτερικού Λίρες 5 Δολλάρια 20

'Εμβάσματα στον 'Εκδότη Γ. ΖΑΦΕΙΡΑΤΟ και Σια 'Οδός Σαπφούς αριθ. 4 'Αθήνας

Χειρόγραφα, βιβλία, επιστολές κ.τ.λ. στον 'Αρχισυντάκτη ΓΙΑΝΝΗ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ

'Οδός Σαπφούς αριθ. 4 'Αθήνας

(Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται. Βιβλία κρίνουμε ὅσα μᾶς στέλνονται σὲ δυὸ ἀντίτυπα)

ΣΤΑ ΕΡΧΟΜΕΝΑ ΤΕΥΧΗ:

LOUIS BAKELANTS: Τρεῖς Βέλγοι ποιητὲς

LIONELLO FIUMI: Λεοπάρντι καὶ Γαλλία

Δυὸ μελέτες ξένων συνεργατῶν εἰδικὰ γραμμένες γιὰ τοὺς «ΝΕΟΥΣ ΡΥΘΜΟΥΣ».

ΑΚΤΕΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Τ. ΒΑΣΣΑΜ

ΝΕΟΙ ΡΥΘΜΟΙ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΟΡΓΑΝΟ ΤΩΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΣΤΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

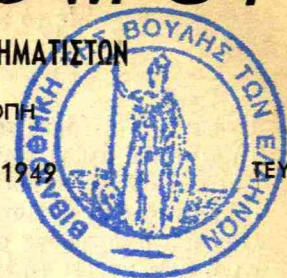
ΕΤΟΣ Α΄

ΑΘΗΝΑ

ΜΑΪΟΣ

1949

Τεύχος 3

Η ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΦΩΤΙΑΣ

... και ἐφύτευσεν ἄμπελον
καὶ ἔπιεν ἐκ τοῦ οἴνου αὐτῆς
καὶ ἐμεθύσθη
καὶ ἐγυμνώθη ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ
(Γένεσις Α. α. 4.)

Ψάλλω τὸ πάθος τῆ λαχτάρα τῆ φωτιά
Ποῦ δὲ μπορεῖ νὰ σβύσει τὸ αἱμάτινο σῶμα τῆς
Θεριστῆ μήνα τοῦ δεμένου σιταριοῦ
Μὲ τὰ σπαρτὰ ἓνα μπόϊ
Μὲ μιὰ πυρκαγιὰ προγονικὴ ψηλορείτισσα
Ἐπάνω ἀπὸ τῆς Μεσσαριάς τὸν κάμπο
Ψάλλω τὸ Νησί μου ποῦ φύτρωσε πυρίφλεγο σὰν τὸ πάθος μου
Στὴν καρδιὰ τῆς Λιβυκῆς Θάλασσας
Τραγουδῶ τὸ χῶμα καὶ τὴν ἀντρεωσύνη τῶν προγόνων μου
Τὸν οὐρανὸ ποῦ κατεβαίνει διψασμένος στὶς κόκκινες ἀκρογιαλιές
Τὰ μάτια τῶν μελαχροινῶν γυναικῶν
Τοὺς σκούρους καὶ ξανθοὺς ἄντρες τῆς φυλῆς μου
Τοὺς ἄπλους ἀνθρώπους καὶ τὸν ἄνεμο τῶν πεδιάδων
Τραγουδῶ τὸ ποτάμι τοῦ Γέρου καὶ τὸν Ἄναποδάρη
Ποῦ ἔθρεψαν τὴ γενιά μου μὲ τὰ νερὰ τῆς ὀργῆς τους
Τὴ θάλασσα τοῦ Νότου τὰ Λευκὰ Ὅρη μὲ τ' ἄσπρα γεράκια
Τοῦ Ροῦβα τὶς βελανιδιές ὅπου κουρνιάζει ὁ σταυραῖτος
Τὶς ἀσημόφεγγες ἐλιές τὶς Βιάννος
Καὶ τὸ δικτάμι τῆς ζωῆς στῆς Σαμαριάς τὴν πόρτα
Ζευγαρώνω τὸν παλιὸ καὶ τὸ νέο μῦθο μὲ τὰ πουλιὰ τῆς τρικυμίας
Τὸν πράσινο θρύλο τῆς γλῶσς ποῦ κατεβαίνει στὸ χεῖμαρο
Τὸ θυμὸ τῶν μεγάλων πεύκων τοῦ Τράχηλου
Μὲ τὰ περιστέρια τοῦ θεοῦ καὶ μὲ τὰ χεῖλια σου
Γλυκὰ σὰν τὰ σταφύλια τῶν Ἀρχανῶν.

Ψάλλω τὸ μοναδικὸ δέντρο σου Κύριε
Ποῦ φύτρωσε στὴ μέση αὐτοῦ τοῦ κάμπου
Μὲ τὸ κίτρινο χῶμα σὰν τὴν ὄχρα.

Τὸ φεγγάρι ἀνέβηκε τρία καλάμια πάνω στὴν κίτρινη ἄμμο
Τὸ χιμερικὸ ἄλωνα του βογκάει στὰ λιβυκὰ κύματα
Καὶ στὰ ὄργωματα ὅπου θροεῖ τὸ φυλλοκάλυμο κι ἡ φτέρη
Πῶς ἀναψες κι ὀργίστηκες κατὰ Νοτιὰ πυρωμένε
Ποῦ ἡ μιὰ φτερούγα σου ἡ χάλκινη κοιτάει τὸν ἥλιο
Κι ἡ ἄλλη κοῦβει τὴ λαβωματιά
Ποῦ ἄνοιξε τὸ καλοκαίρι στὸ στήθος σου.

Σκύλλε καὶ Δίπαινε ποῦ ἔχτισες τὸ Ναὸ τῆς Φωτιᾶς
Δαίδαλε ποῦ ἄνοιξες τὰ βλέμματα τῶν ξόανων
Κι ἔκανες τὴν κίτρινη ἄμμο νὰ φωνάξει
Ἐβγα ἀπὸ τὸ λαβύρινθο τῶν χιμερῶν ποῦ ἔχτισες
Γιατὶ ἔρχομαι καθιάρης πάνω στὸν πέτρινο ἄνεμο τῆς νύχτας
Ἀπὸ τὸ δάσος τῶν κυνηγῶν
Μὲ τὸν τυμπανοκρούστη ὀστρογάρμη τὸ μεθύστακα
Ποῦ χτυπάει τὰ ταμπούρα τοῦ χρόνου καὶ τοῦ θανάτου
Μπροστὰ στὴ σιωπῇ τῶν κυπαρισσιῶν
Καὶ ξαφνιαίνει τὰ ἄλογα τοῦ ἡλίου
Καὶ τὰ χρώματα τῶν λουλουδιῶν πάνω στὰ ὑγρά χλοερὰ λιβάδια
Γιατὶ πέρασα ἀπὸ ἥλιο καὶ νύχτα
Ἀπὸ ξύλο ἀπὸ μέταλλο ἀπὸ μάρμαρο
Γιὰ νὰ γίνω σάρκα καὶ ὀδύνη
Γιατὶ εἶμαι καὶ ἡ ἀνοδος καὶ ἡ κάθοδος τῆς πέτρας
Μὲ τὰ ὑγρά γλυφὰ πράσινα μούσκαλα.

Ἐρχομαι μὲ τὰ πετρογελίδονα τῆς παραλίας
Ἐγὼ ἓνα χωματένιο πουλὶ τῶν κοιλάδων
Βλέπω μιὰ τούφα ἀμάραντα λουλούδια
Ποῦ τὰ κυλάει ὁ ἀγέρας ὅπως ἓνα κουβάρι αἰσθημάτων
Καὶ τραγουδῶ τὴ φωτιά μὲ δεκαεφτά στροφές
Τὴ φωτιά ποῦ ἀναψε τὴ νύχτα στὸ Ἄλμυρὸ Ποτάμι πλάι
Γυμνὸς μὲ τὰ ἐρωτικά μαλλιά μου πλεγμένα
Γύρω στὰ ζεστὰ κορμιά τῶν δέντρων
Τραγουδῶ Κύριε τὰ βράχια τὰ θαλασσοδαρμένα
Ἄου ποῦ δὲν ἀναπαύεται ποτὲ ἡ γαλήνη
Ἄου ποῦ ἡ θλίψη μου ἐκάθισε καὶ ἐκλαψε τὴν ἀπουσία σου
Ταπεινὴ καὶ ἀδύνατη ψυχὴ σὰν τὸ θαλασσινὸ βρῦο τῆς παραλίας
Ποῦ λυγίζεις στὸν κακὸ νοτιῶ
Εἶμαι ὀλοκάθαρος ὅπως τὰ μάτια τῶν λουλουδιῶν
Ποῦ κοιτᾶζουν τὸν ἀνατολικὸν ἄνεμο
Ὁ ἄερας παίζει τὴ λύρα τῆς καταγωγῆς μου
Ἀνάμεσα στὰ διάσειλα τῶν λόφων μὲ τις ἀσημένιες βελανιδιές

«Ἦλιε ἀνάτειλε, λάμψε καὶ δὸς καὶ μένα
Γιὰ νὰ λύσουνε χιόνι ἀπὸ τὰ φτερά μου».

Καὶ σὺ ποῦ βγῆκες ἀπὸ τις ὑγρὲς ρίζες τοῦ νησιοῦ μου
Μὲ τις σαρανταδυὸ πληγές
Ποῦ οἱ κόρφοι σου μοσκοβολοῦν μύρτο καὶ χαμομήλι
Ρίξε τὸ χαμογέλιο σου στὸν κόρφο τοῦ γυαλοῦ
Γιὰ νὰ φυτρώσουν στάχια καὶ μαργαριτάρια
Γιὰ νὰ βλαστήσουν στίς καρδιές γλυκομηλιές
Καὶ στὰ μαῦρα θεμέλια τῶν γκρεμῶν τριαντάφυλλα
Μοσκοβολᾶς λεμονανθούς στὴν πρωϊνὴ δροσιὰ γῆ μου
Κάστρο εἶναι τὸ καλύβι μου

Ἄου ὅταν ἀρχίζει ὁ πυρωμένος ἄνεμος νὰ πνέει ἀπὸ τὴ λιβυκὴν ἔρημο
Ἄου ὅταν τὸ τραγούδι μου εἶναι ἀγριοπεριότερο ποῦ κατεβαίνει στὸ λαγγάδι
Νὰ δεῖ τὴ μάνα μὲ τοὺς δέκα γιουὺς
Τὴν κόρη μὲ τὸν ἄνεμο στὸ στήθος

«Κόρη ξανθὴ πλεμένη καὶ πολυχαϊδεμένη»

Δὲν ἔχει ὄνομα ἡ ὄψη σου γιατί εἶσαι ἡ μηλιά καὶ τὸ φεγγάρι
Γιατὶ εἶσαι ἡ τριγώνα στὸ μεροβίγλι
Καὶ στὴ σπηλιὰ τοῦ γυαλοῦ
Ποιὸς μᾶς ἀκούει ὅταν μιλοῦμε στ' ἀγκάθια καὶ στὰ τριαντάφυλλα ;
Ἡ παρουσία σου λυώνει τὰ κρύσταλλα τῆς σιωπῆς μου
Καὶ τὸ σῶμα σου μοῦ καίει τὰ στήθια σὰν τὸν λίβα τῆς ἔρημος
Μητέρα μου ἡ ματωμένη ἀγρύπνια μου σταλάζει μιὰ τύψη δάκρυα
Καὶ ἡ ἁμαρτία μου δὲν ἔχει ἀκρογιάλι νὰ καθίσει καὶ νὰ κλάψει.

Στὸ ὄροπέδιο τῆς Νίδας χτύπησαν τὰ βούκινα τοῦ συναγεροῦ
Οἱ ἀλογάνθρωποι καλπάζουν πάνω σὲ κόκκινους ἴσκιους
Εὐπνησαν οἱ στρατιῶτες τοῦ θεοῦ μέσ' ἀπ' τοὺς τάφους τῆς Ἐλυρος
Ποῦναι στεφανωμένοι μὲ ἀγκυλιές καὶ ροδοδάφνες
Οἱ ζωντανοὶ φωνάζουν νὰ τοὺς κρύψουμε βαθιὰ μέσ' στὴν κίτρινη ἄμμο
Κι οἱ πεθαμένοι μᾶς καλοῦν νὰ σηκώσουμε ἀπὸ πάνω τους
Τὸ βάρος τῆς νύχτας
Νὰ δοῦν τὴ Γραμπούσα καὶ τὰ βορεινὰ ἀκρογιάλια
Ὁ Ληθαῖος κυλάει κάτω ἀπὸ τις πικροδάφνες καὶ τις καλαμιές
Ἐρωτευμένος μὲ τὴ Σίβα μὲ τὴν ὀδηγήτρια
Ποιὸς κρέμασε τὸ κεφάλι τῶν μοιρῶν στὸ ξυλόσκαλο ;
Πύρανθε βουνὸ μὲ τὰ βελούδινα μάτια
Πάτα γερὰ στὸ θρόνο καὶ στὴ Νίθαιρο καὶ δὲς
Μέσ' στὸ σπασμένο ἀμύγδαλο τὴ ζωγραφιά τῆς σκλαβοπούλας τοῦ Με-
ραμπέλλου

Σ' αὐτὴ τὴν ἑσπέρα μὲ τὰ ἀτίθασα ἄλογα
Σ' αὐτὴ τὴν ἀγῆ μὲ τὴ χρυσὴ σκόνη
Ἄου ὁ Κέδρος φωνάζει τὴν ἀπουσία σου μ' ἓνα σινιάλο στὸν ἀδερφό
του τὸν Ἐρῦμανθο

Ποῦ ψαχουλεύει τὸ πράσινό του ὄνειρο στὰ δάχτυλα
Μέσα σ' αὐτὴ τὴ χώρα δίχως ὕπνο.

Βραδυνή βροχή ποῦ νὰ πᾶμε ;
Ὁ Λαβύρινθος ἄνοιξε τὴ σιωπηλή του εἴσοδο καὶ μᾶς καλεῖ
Ἀρχίσαμε τὰ βήματά μας ἀπὸ τὴ μεγάλη νῆσο
Ποῦ λέγεται Νῆσος τῆς Τρικυμίας
Κοντὰ στὴν αἴθουσα τῆς Τελετῆς καὶ τῆς Πάλης
Περσίσαμε τὸ Ἀπατηλὸ Μέρος ποῦ θὰ μᾶς φέρει στὴν ἔξοδο
Ὁ θάλαμος τῶν νυκτερίδων ἔρχεται ἀπὸ τὸ στενὸ τῆς ἐνώσεως
Καὶ τὸ Αὐτὶ τοῦ Δομένικου ἀκούει τὸν μακρινὸν ἀντίλαλο
Ποῦ φθάνει ἀπὸ τὸ ὑγρὸ σπῆλαιο
Ἔξω Ἀριάδνη δεῖξε μας τὴ μεγάλη αἴθουσα τῆς Ἀναπαύσεως
Τὸν θαλασσινὸ διαδρόμο πέρα ἀπὸ τὰ χαρακώματα
Τὴν κρεμαστὴ πέτρα καὶ τὴ Λίμνη τῆς Ἀπελισίας
Ἡ Πασιφάη συνουσιάζεται μετὰ τὸν Ταῦρο ἐπάνω στὰ λιβάδια
Κάτω ἀπὸ τὴ στέγη τοῦ θανάτου
Τὰ πουλιὰ τῆς αὐγῆς κρεμάστηκαν στὸ χιλιόχρονο πλατάνι
Ποῦ ἀχολογᾷ στὴ διέξοδο τῶν ὑδάτων τοῦ Ληθαίου
Ποιὸς ἀναψε τ' ἄστρα γιὰ νὰ περάσω τὸ Μεγάλο Φαράγγι ;
Ὁρθροῦ βαθέως ξεκινᾷ μ' ἓνα χοντρὸ ραβδί γιὰ τὴν κορυφὴ τῶν χιόνων
Ἡ ἀντίστασή μου εἶναι ἡ ἀγάπη
Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλαγιὰ τοῦ Μαῖστρου
Ἦρθε ὁ ἄνθρωπος τῆς φωτιᾶς
Εἶχε στὰ μάτια τοὺς πρωῖνους θρούλους
Εἶχε στὸ στόμα ἓνα ξύλινο τσιμπούκι μετὰ σέρτικο καπνὸ
Καὶ εἶπε ἐγὼ εἶμαι ὁ ἀναμενόμενος
Καὶ γονάτισε καὶ ἤπια ἀπὸ τὸ νερὸ τῆς πέτρας καὶ τῆς σιωπῆς
Καὶ κάθισε κάτω ἀπὸ τὴν ψηλὴ βελανιδιά
Ὅπου ἡ Σταυρομάνα σμίγει μετὰ τὸ Γέρο Ποταμὸ
Στὸ δρόμο τῶν ἀρωμάτων
Ἐκάθισε νὰ μιλήσει μετὰ τὰ ὕδατα καὶ νὰ εὐλογῆσει τὴ νέα σπορὰ
Πλάι στὶς μικροδάφνες καὶ στὸ δυτικὸν ἄνεμο
Ἐκεῖ ποῦ ὁ Κορωναῖος ἔνωσε στὰ χεῖλια του τὴ γέψη τοῦ θανάτου
Καὶ τὴ μυρουδιά τοῦ ζεστοῦ σιταρένιου ψωμοῦ.

ΤΟ ΧΩΜΑΤΕΝΙΟ ΠΟΥΛΙ

Ἐγὼ 'μαι κείνο τὸ πουλι ποῦ τὴ φωτιά ζυγῶνω
Καίγομαι στάχτη γίνομαι καὶ πάλι ξανανιώνω
(Δημοτικὸ)

Κύριε εἶμαι ἀπὸ πηλὸ ἀπὸ φωτιά καὶ φαντασία
Ἐξῆσα μέσ' στὰ βάρη τῆς θάλασσας τὸ μῦθο τῶν σταγόνων
Πλάι στὰ μαργαριτοφόρα κογγύλια στὰ ὄστρακα
Στὰ θαλασσινὰ δέντρα στ' ἀπολιθωμένα φυτὰ καὶ στὰ πορφυρογέν-
νητα κοράλια

Ἐνωσα τὰ πρῶτα ρίγη τῆς νύχτας τοῦ κόσμου
Ἄκουσα τοὺς πρώτους θρούλους τῆς αὐγῆς
Ἀνέβηκα στὸ μενεξεδένιο βράχο καὶ ἄκουσα τὸ Τραγούδι τῆς Γῆς
Περπάτησα στὴν πολιτικὴ ἔρημο στὴν πολιτικὴ νύχτα
Κάτω ἀπὸ τὸ βορεινὸ ἄστρο
Τὰ βήματά μου πάνω στὸ κρύσταλλο τῆς σιωπῆς
Τὰ ὑψηλὰ τῶν παγετῶνων
Ὁ ἥλιος τοῦ μεσονυκτίου τὸ βορεινὸ σέλας ἡ ἀστρική πολιτεία
Ἡ ὀμίλια τῶν ἀποστάσεων τὰ πουλιὰ τῆς τρικυμίας
Ἡ ἐπιστροφή τοῦ ἡλίου
Μίλησα μετὰ τὰ πιγκουίνια
Μετὰ τὴν χιονοθύελλες τῆς ἀρκτικῆς στέπας
Φόρεσα τὴν προβιά τοῦ σκύλου μου
Στότωσα τὸ ἄλογό μου καὶ τόφαγα
Ἐθαψα τὸν πεθαμένο μου σύντροφο μέσα στὸ χιόνι
Καὶ κάρφωσα τὸ κοντάρι μου στὸ μέρος τῆς καρδιάς του.

Κύριε ἡ σιωπή σου μετὰ κύκλωσε σὰν τὴν πολιτικὴ ἔρημο
Ἡ φωνή σου μετὰ μαστίγωσε σὰν τὸν λιβυκὸν ἄνεμο
Πορεύομαι στὸ σκοτισμένο δρόμο μετὰ τοὺς κάκτους
Ὅπου καλπάζουν τὰ βάρβαρα ἄλογα
Ἐγὼ ὁ κρητικὸς ποῦ πάτησα στὴν Ἀσπρη Μαδάρα ὅπου ἀνθοῦν οἱ
κερασιές

Εἶτε σέρνω τ' ἄλογά μου πάνω στὸν παχὺ βάλτο
Ἰσαμε τὴν κοιλιὰ στὴ μαύρη λάσπη
Γιὰ νὰ ξεκολλήσω τὰ ζῶα μου ἀπὸ τὸ τέλμα
Ἐγὼ ἀπὸ πηλὸ καὶ ἁμαρτία καὶ ποίηση γεμάτος
Ἰσαμε τὴ συντέλεια τῶν ἡλίων
Μετὰ τὸ λουλούδι τῆς φωτιᾶς στὸ στήθος
Κάτω ἀπ' τὴ μαρμαριγὴ τῶν ἄστρον
Ἐνῶ ὁ ἔρωτας κυματίζει τὸ τραγούδι του στὶς ἀνηφοριές
Ὅπως τὸν ἄλωνάρη μήνα.

Ζεστὸ φεγγάρι ἁμαρτωλὸ προσκέφαλο τῆς νύχτας
Σὲ γῶρες ἀνέλπιδες
Σ' ἐρημοτόπια π' ἀλιχτᾶν οἱ σκύλοι πεινασμένοι
Κι οἱ στρατοκόποι φόβον ἔχουνε
Καὶ τὰ λυχάρια δὲ φωτοῦνε τὴ στενοποριά
Κι οἱ ἀδάμαστοι ἄγγελοι τὴν αὐγὴ
Μετὰ ξομπλιαστὰ φορέματα τοῦ ἀργαλειοῦ ποτίζουν τὰ γαρούφαλα
Μέσα σὲ χωματένιες γλάστρες στὸ πανωπόρι κρεμασμένες
Καὶ χαιρετοῦν τὴ λεβεντιά καὶ τὴν ἀντρεωσύνη
Ποῦ τ' ἄρματα τῆς δούλεψε στὸ Γερολάκκο στὰ Ριζὰ
Στὴ Νίμπρο καὶ στὸν Μπρόσγιαλο.

Χείμαρος μετὰ χρώματα ποῦ ἀνεβοκατεβαίνει στὴν πλαγιὰ

Ὁ μαρτιάτικος ἄνεμος κόβει σὰν τὸ καλοακονισμένο μαχαίρι
 Λυώνει τὸ χιόνι στὸ βράχο τοῦ Ρούβα
 Οἱ ζευγολάτες κατεβαίνουν μὲ τσάπες στὴν ὄχθη τοῦ Γέρου
 Νὰ χαιρετίσουν τὸ Σορόκο
 Ποὺ φουσκώνει τὶς φλέβες τῶν δέντρων
 Ἔχουν στὸ κεφάλι μαύρα μαντίλια κροσωτὰ
 Ἔχουν στὰ μάτια θάλασσα
 Στὸ στήθος γεράκια ποὺ διψοῦν
 Τὰ μελαχροινὰ κορίτσια τοῦ κάμπου
 Ἦρθε κι ὁ Χρόνης ἀπὸ τὴν Ἀράδαινα
 Ἀπὸ τὶς ἀνθισμένες κερασιές
 Μὲ συνοδεία τὶς μαυροφόρες γυναῖκες τὶς μυροφόρες
 Γιὰ τὸ σῶμα τοῦ Μελιδόνη ποὺ χτυπήθηκε μὲ τὸν ἄνεμο τοῦ Νότου
 Κι ἐγὼ μαζί μὲ τοὺς χωριάτες τοὺς ὄργωτὲς τῆς γῆς
 Ἔρχομαι γιὰ νὰ σκάψω αὐτὸ τὸ χῶμα
 Νὰ βρῶ μέσα στὰ σπλάχνα του τὴ φωτιά τοῦ σώματός μου
 Ὡ σῶμα γῆ προγονικὴ μου φλέβα
 Χρυσάφι μέσ' στὴ σήψη τῶν αἱμάτων
 Πῶς καίεις τὴν καρδιά μου σὰν ἀτσάλι
 Καὶ μπαίνεις μέσ' τὴ σάρκα μου αἰώνια ἀγάπη.

ΓΙΑΝΝΗΣ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ

LIONELLO FIUMI

Μέσα στὴν πιὸ ταραγμένη γιὰ τὴν ἰταλικὴ ποίηση ὥρα, τὴν ἀρχὴ τοῦ 900 ὅταν ὁ μεγάλοστομος Λεκόντ ντὲ Λιλ τῆς Ἰταλίας, Carduci, ἔδνε ὀριστικά, ὁ ἀτολμος Pascoli ἀδυνατοῦσε νὰ προσαρμοστεῖ, πιστὸς στὴ μικρὴ καὶ πιὰ διάσημη ποίησή του, κι' ὁ διονυσιακὸς D'Annunzio, ὁ πιὸ ἐξοπλισμένος κι' ὀργανωμένος καλλιτεχνικά, κατακτοῦσε τὴν ἰταλικὴ λογοτεχνία μὲ τὸν πολύμορφο καὶ ἠχηρότατο λυρικό βίβ του, ἕνας νέος ποιητής, ὁ Corrado Govoni τόλμησε ν' ἀντιδράσει πρῶτος στοὺς νόμους τῆς μεγαλόπρεπης αὐτῆς ποίησης. Εὐθὺς ἀμέσως, μιὰ εὐαίριθη ομάδα ἀπ' τὸ Sergio Corrazzini, Guido Gozzano, Marino Moretti, Aldo Palazzeschi καὶ Paolo Buzzì μὲ τὴ νεωτεριστικὴ ἐπίσης τάση νάντλει θὰ θεματὰ τῆς ἀπὸ ὑλικὸ ποὺ ὡς τότε νομίζονταν ξένο γιὰ τὴν ποίηση, ὅπως ἡ καθημερινὴ ζωὴ, ὁ κλειστὸς χώρος, τὰ κοινὰ ἀντικείμενα κι' ἡ ἐπαρχιακὴ ἀτμόσφαιρα, παρουσιάστηκε πιὸ ὀργανωμένη καὶ μὲ δικό της λογοτεχνικὸ ὄργανο. Τοὺς ποιητὲς αὐτοὺς, ὁ γνωστὸς κριτικὸς G.—A. Borghese, τοὺς ὀνόμασε κρεπουσκολάρι, δηλαδὴ ποιητὲς τοῦ λυκόφωτος, κι' ὡς τέτοιοι ἔμειναν καὶ ἱστορικά.

Ἀπὸ τὸ 1910 ξεκίνησαν οἱ φουτουριστὲς μὲ τὸ Marinetti ἐπὶ κεφαλῆς μὲ ἐκκωφαντικὸ θόρυβο δημοσιότητας, μὲ διαδηλώσεις συχνὲς καὶ πλακάτ καὶ παραδόξα συνθήματα, μὲ δημόσιες ἀπαγγελίες, ἰσχυροποιῶντας ἀποτελεσματικὰ τὸ κίνημά τους, μὰ σύγχρονα, ἀξεῖνον τὴν ἀνεμοζάλη στὴν ποίηση καὶ τὸ σάστισμα τοῦ κοινοῦ.

Οἱ μαρινετιστὲς ἐπιδίωκαν μὲ κάθε τρόπο καὶ μέσο—καὶ ἡ φαντασία τους ἦταν ἀχαλίνωτη—νὰ ἐξογκώνουν τὰ ἐλαττώματα τοῦ Πάσκολι καὶ τοῦ Ντανούντσιο, νὰ κοροϊδεύουν καὶ νὰ γελοῦν τὶς καθιερωμένες ποιητικὲς ἀξίες, καὶ καθημερινὰ νὰ ἐφευρίσκουν τρόπους γιὰ νὰ παρουσιάζονται στὸ κοινὸ μὲ περισσότερο θόρυβο. Ὑστερα ἀπ' τὸ Βεράρεν, ἦταν αὐτοὶ στὴν Εὐρώπῃ ποὺ τραγουδοῦσαν τὸ μηχανικὸ πολιτισμὸ, τὸ τσιμέντο, τὶς γιγαντιαῖες οἰκοδομές, τὴ δύναμη τῶν ἐργοστασίων καὶ τῶν μηχανῶν, συμπαραλιάζοντας τὴ γραμματικὴ σύνταξη, καὶ δημιουργώντας «ἐλεύθερο» λόγο καὶ κανόνες ποιητικούς, βίαιους καὶ ἀγροίκους.

Γι' αὐτὸ, ὅσοι φλωρεντινοὶ ποιητὲς, σὰν τὸν Papini, τὸ Govoni, τὸν Ungaretti, τὸ officii, ποὺ εἶχαν ἀνθρόμητα συμμαχήσει μὲ τοὺς μαρινετιστὲς, ἀποχώρησαν γρήγορα ἀφήνοντας μοναχὸ μὲ μέτριους ὀπαδοὺς, ἕναν ἀρχηγὸ ἀναμφισβήτητα ἰδιοφυῆ κι' ἐμπυχωτὴ, νὰ θηρεύει νέα ταλέντα ποὺ ἐκπληκτικὰ ὀσφραίνονταν.

Οἱ ὑπερβολὲς τῶν φουτουριστῶν, θεαματικὲς καθὼς ἦσαν συχνά, διασκέδαζαν τὸ κοινὸ, ποὺ δὲν ἦταν φυσικὰ σὲ θέση νὰ ζυγίσει πόσο καλὸ καὶ πόσο κακὸ προξενούσε αὐτὴ ἡ παιχνιδιάρικη πνευματικὴ ἐπανάσταση.

Μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἀναταραχὴ, κι' ἀκριβῶς στὰ 1913, ὁ Lionello Fiumi ποὺ ἦταν μόλις δεκαεννιά χρονῶν, γεννημένος στὴ Βερόνα τὸ 1894, κυκλοφορεῖ τὸ μανιφέστο τοῦ «ἀβανγκουαρτισμοῦ», ἐσώκλειστο στὴν πρώτη ποιητικὴ συλλογὴ του «Γύρη»

πού ήταν σύγχρονα υπερφαλάγγιση των κρεπουσκολάρι και φράγμα στο φουτουριστικό Ἄρμαγεδώνα. Τὸ κήρυγμα τοῦ Fiumi ἦταν ἓνα αἶτημα ἰσορροπίας κι' ἡ ἀπήχησή του στὴν ἰταλικὴ πνευματικὴ νεότητα ἦταν τεράστια. Προέτρεπε ἀπ' τὴ μιὰ τὴν ἀποσκίση ἀπὸ τὰ πρότυπα τῶν μεγάλων δασκάλων, κι' ἀπ' τὴν ἄλλη συνιστοῦσε νὰ μὴν παραιοῦν οἱ νέοι ἀπ' τὴν ἐπικίνδυνον ἀσυνδοσία τοῦ φουτουρισμοῦ. Στὸ μανιφέστο του ὁ Φιοῦμι, ἀναγνωρίζει τὴν ποιητικὴ ἀνάγκη καὶ εἰλικρίνεια σὲ ἀμφοτέρες τὶς καινοτόμες παρατάξεις, αὐτὸ δέ, τὸ ἀπέδειξε κι' ἐμπρακτα, ὅταν μετέφρασε ὅλους αὐτοὺς τοὺς ποιητὲς στὰ γαλλικὰ καὶ τοὺς συμπεριέλαβε σὲ μιὰ μνημειώδη Ἀνθολογία πού ἐξέδωσε στὸ Παρίσι.

Ἄν καὶ ἡ ἐπανάσταση τοῦ Φιοῦμι δὲν ἦταν θεαματικὴ καὶ ἡχηρὴ, ἂν καὶ δὲ φοροῦσε ζωηρόχρωμο σκοῦφο, ξεσήκωσε ὅλους τοὺς νέους πού διψοῦσαν γιὰ μιὰ ἀληθινὴ ἀνανέωση τοῦ ποιητικοῦ χώρου καὶ τῆς ἔκφρασης, δίχως τὸ ἀναποδογύρισμα καὶ τὸ θρυμματίσμα τῶν εἰδώλων τῆς παράδοσης. Τὸ θάρρος τοῦ Φιοῦμι νὰ σταθεῖ στὴ μέση αὐτῆς τῆς ταραχῆς, εἶναι σίγουρα μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ θάρρος, πού σὲ τέτοιες περιστάσεις, σπρώχνει στὰ ἄκρα:

Δίχως προφητικὲς ἐξαγγελίες ἔδινε στρωμένο καὶ καθαρὸ τὸ ὑπόδειγμα γιὰ μιὰ ποίηση καινούργια, πλούσια σὲμπνευση, χάρι καὶ δύναμη, μέγαν τρόπο δηλαδή, πού κανένας δὲ μπορούσε νὰ τοῦ ἀμφισβητήσει τὴ σοβαρότητα. Ἀντίθετα μὲ ὅ,τι συνήθως γίνεαι, τὸ τόλμημά του ἐπιβραβεύτηκε σύντομα. Ὅλα σχεδὸν τὰ λογοτεχνικὰ περιοδικὰ τῶν νέων, ἀπ' τὶς Ἄλπεις ὡς τὴ Σικελία, προσχώρησαν στὸ κίνημα τοῦ ἀβανγκουαρισμοῦ. Ὁ Τζοβάνι Παπίνι, ὁ Γκουίντο Γκοτζάνο, ὁ Κοράντο Γκοβόνι, ἀνακάλυπταν σ' αὐτὸ τὸ βιβλιαράκι, ἓναν ποιητὴ κι' ἓνα ποιητικὸ ξημέρωμα.

Ἐκεῖνο πού ἐνδιαφέρει νὰ ξέρει κανένας, εἶναι, πὼς ὁ ἀβανγκουαρισμὸς δὲν ἦταν κίνημα «δωματίου», δηλαδή ἓνα περιορισμένο σῆμα κίνημα. Γιὰ νὰ προσελκύσει δὲ καθαρότερα πνεύματα τῆς ἐποχῆς του, θὰ πει πὼς εἶχε τὶς ρίζες του στὸ κλασσικὸ χῶμα καὶ πὼς οἱ αἰσθήσεις του ἀναζητοῦσαν τὴν νέα γεύση.

Ὁ Massimo Montepelli, ὑπῆρξε ἀβανγκουαριστής. Μονάχα σήμερα ἀπαρνήθηκε τὸ παρελθόν του, γιὰ νὰ πλάσει στὴν ἐποχὴ τῆς μηχανικῆς παντοδυναμίας, τοὺς μύθους, ἀπ' τοὺς ὁλοῖους ποτὲ δὲ θὰ ἀπέσει νὰ τρέφεται ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ. Ὁ Augusto D'Alba, ὁ ποιητὴς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς συμπόνιας, ὁ Sandro Baganzani, ὁ ἐπονομαζόμενος Φρανσίσ Ζάμ τῆς Ἰταλίας, ὁ αἰσθησιακὸς ποιητὴς τῆς ἀναπόλαυτης ὠμορφιάς Giuseppe Villaroel, ὁ Mario Venditti ὁ σαρκαστὴς μὲ τὴν προσωπίδα τοῦ κλόουν, ὁ Annunzio Cervi, πού σκοτώθηκε στὸν προηγούμενον παγκόσμιον πόλεμον σχεδὸν ἔφηβος, κι' ἄφησε μιὰ περίφημη γιὰ τὴν ἰδιορρυθμίαν τῆς συλλογῆς «Ὁ ἀλήτης τῆς Σαρδηνίας» ὁ Titta Rosa ὁ λεπτὸς αἰθέριος φυσιολόγος ποιητὴς, ὁ νατουραλιστὴς μὲ τὴν ἀδρὴ προσωπικότητα Nicola Moscardelli, ὁ τρυφερὸς μαθητὴς τοῦ Guerin, Diego Valeri, ὁ ἐρμηνευτὴς τῆς βενετσιάνικης νοσταλγίας Guido Marta, ὁ Franco Ciarlantini, ὁ ποιητὴς πού ἔκαμε δράση τῆς ποίησής του, ὁ ρεαλιστὴς, ὁ μαχητὴς, ὁ ἀπολογητὴς τῶν ἀνθρώπων τῆς πρώτης μεταπολεμικῆς ἐποχῆς, ὀνόματα δηλαδή μὲ ἰσχυρὸ τόνο καὶ λάμψη, ἦταν ὁλοῖοι αὐτοῦ τοῦ κινήματος. Μὰ καὶ στὴ Γαλλία ἔγινε εὐθὺς γνωστὸ καὶ ἀκόμα ὁ τσεχοσλοβάκος κριτικὸς Bartos Vltchek, ἔγραφε: «Ὁ Lionello Fiumi, εἶναι ὁ ποιητὴς τῶν ἀσήμαντων προαστείων καὶ τῶν περιχώρων, τῶν τσιγγάνων πού χορεύουν τὶς κυριακὲς ἔξω ἀπ' τὰ σπίτια τῆς ἐπαρχίας. Εἶναι ὁ ποιητὴς τῆς μελαγχολίας, τοῦ ἐφήμερου ἔρωτα, τῆς ἀστικῆς ἀγωνίας. Αὐτὸς πού δίνει στὴν ποίηση τὸν τύπον τοῦ ἀσήμαντου κοριτσιοῦ, πού ζεῖ μὲ τὰ ὄνειρά του».

Στὴν ἀπόφασιν νὰ χαράξει δικό του δρόμον, ὁ Φιοῦμι σπρώχτηκε, γιὰτὶ ἂν καὶ τόσο νέος, εἶχε ζυγίσει σωστὰ τὴν ἐποχὴν του. Ἐβλεπε, πὼς ὁ λυρικὸς παροξυσμὸς τοῦ Ντανούντσιο, ἦταν φοβερὰ ἐπιζήμιος γιὰ τοὺς μιμητὲς του, πὼς οἱ γεωμετρικὲς φόρμουλες, οἱ ἀτόφιοι ἦχοι, τὰ οὐρλιάσματα τῶν ζώων, ὁ σάλαγος τῶν μηχανῶν καὶ τῶν μαχῶν τοῦ φουτουρισμοῦ, διασκέδαζαν βέβαια τὰ πλήθη στὶς πλατεῖες κι' ἀπόδειξαν

πὼς ὅλα τὰ πεδία τῆς ποίησης δὲν εἶχαν ἐξερευνηθεῖ, μὰ διαπίστωνε πὼς ὅλο αὐτὸ τὸ ποιητικὸ ραβδί δὲ θάχε διάρκειαν καὶ συνέχισιν.

Ὅσο γιὰ τοὺς πλάδαρους, πού ζητοῦσαν νὰ ἐπαναλάβουν μὲ δικὸν τοὺς τρόπον τὸ πείραμα τοῦ Chenier, νὰ ντύνεται δηλαδή ὁ σύγχρονος στοχασμὸς μὲ κλασσικὸ χιτῶνα, αὐτοὶ δὲν μπορούσαν μὲ τὰ πρόωρα γερατεῖά τους, νὰ συγκινήσουν ἓνα τόσο ἀνήσυχον ποιητὴν.

Ὁ Φιοῦμι καλῶντας τοὺς νέους ποιητὲς νὰ ξεφορτωθοῦν τὸ βάρος τῆς ποιητικῆς κληρονομίας καὶ νὰ ἐπιστρέψουν εἰλικρινά, τολμηρὰ καὶ λογικὰ στὴν ἀ π λ ὀ τ η τ α, ἔριχνε ἀναμφισβήτητὰ ἓνα ἐπαναστατικὸ σύνθημα, ἀπὸ κεῖνα πού συνήθως ἐξαπολύονται μὲ μεγάλωστομες φράσεις, φιλοσοφικὸς ἀπολογητὲς καὶ ζητοῦν νὰνατρέψουν τὸ πᾶν καὶ νὰναστατώσουν τὴν προϋπάρχουσαν τάξιν τοῦ λόγου. Ὁ Φιοῦμι ἀρκέστηκε νὰ ὑποδείξει τὸ δρόμον τῆς σωφροσύνης, τῆς ὑγείας καὶ τῆς ἰσορροπίας. Ἐνα τέτοιο θαλερὸν κίνημα, δὲν μπορούσε παρὰ νὰ ἐπιτύχει, γράφει ὁ Eugène Bestaux, σὲνα βιβλίον του γραμμένον γιὰ τὸν ποιητὴν, μὰ θάπερε νὰ συμπεριλάβει κάθε τομέα τέχνης στὴν Ἰταλία, πούχε κιόλας μεγάλη ἀνάγκη νὰ ξαναγυρίσει στὴ λογικὴν, στὴν εἰλικρίνεια, σὲ μιὰ τάξιν λατινικὴν».

Κρίνοντας κι' ἐξετάζοντας τὸ ποιητικὸν ἔργον τοῦ Φιοῦμι «Μουσέλινες» 1920, «Ἡ καρδιὰ ὄλη» 1925, καὶ μέχρι τὶς «Λιαδοχῆς» 1931, ὀδηγόμεστε ἀπ' τὸ ἀξίωμα, πὼς ἡ πιὸ τίμια κριτικὴ εἶναι ἐκεῖνη πού ψάχνει νὰ βρεῖ πρώτα τὶς ἀρετὲς ἓνος ἔργου κι' ὕστερα τὰ ἔλαττώματά του.

Λίγοι ποιητὲς ἔχουν τόσο ἐντονὴ ζωγραφικὴ ἰκανότητα. Στὴν ποίησίν του τὸ σχῆμα καὶ τὸ χῶμα ἔχουν πρωταγωνιστικὸν ὄλον καὶ σ' αὐτὸ δὲν καταφεύγει ὁ Φιοῦμι γιὰ νὰ προβάλει καὶ ν' ἀναξωγονηθεῖ τὰ θέματά του, μὰ ἀπὸ ἀνάγκη ἀληθινῆς ἐξωτερίκευσης ἓνος ἀντικατοπτρισμοῦ πού ἀναστάτωσε τὴν ψυχὴν του, καὶ τὸ τοπεῖον πού διαλέγει γιὰ νὰ κινήθει, δὲν εἶναι μόνον χῶρος, μὰ οὐσιαστικὸν στοιχεῖον κάθε ποιήματος. Ἐνα τραγοῦδι του εἶναι ἀδύνατον νὰ τὸ στήσομε, νὰ τὸ φαντάστομε σ' ἓνα διαφορετικὸν χῶρον. Τοπεῖον καὶ ποίημα εἶναι μαζί πλάσματα καὶ τὸ ἓνα δίχως τὸ ἄλλο χάνει τὴν ὑπόστασίν του. Τὸ τοπεῖον εἶναι ἡ ψυχικὴ κατάστασιν τοῦ ποιητῆ, κι' ἡ διάθεσίν του εἶναι πού τὸ ζωγραφίζει. Μαζὶ του συμπάσχει καὶ συμπανηγυρίζει. Σὲ κάθε στιγμὴν, ἀκόμα καὶ στὴν πιὸ συγκλονιστικὴν τῆς εὐτυχίας ἢ τὸ ἀντίθετον, ὁ ποιητὴς φυλάει γιὰ τὸ ἀντικείμενον τὴν πιὸ τρυφερὴν προσοχὴν. Ἀγρυπνᾷ ἀληθινὰ πᾶνον στὴν αἰώνια ἀγρύπνια τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου, ὅπως ἓνας ζωγράφος. Πανταχοῦ παρὸν τὸ τοπεῖον, περιβάλλει τοὺς στίχους του μὲ μιὰ οὐσία αἰωνιότητος. Ἡ ὄρασίν του, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος, εἶναι τὸ δίχτυ πού συγκομίζει κάθε προφαντὴ εἰκόνα. Δὲ διστάζει, σὲ μιὰ πλατεῖαν ὅπου ἔχει ραντεβού μὲνα ἀπὸ τὰ χαροπὰ φτωχοκόριτσα, πού ἀποθανάτισε ὁ Μυρζέ, νὰ ζωγραφίζει ὁ ποιητὴς μας, τὰ πράσινα δέντρα, τὰ ξύλινα ἄλογα, τὶς πανηγυριώτικες παράγγες, τοὺς τσίγγους, τὶς κλαγὲς τῶν τράμ, τὰ σαματὰ τῶν καρτσιῶν τῶν γαλατάδων. Κι' ἀκόμα, πέρα ἀπ' τὶς Μιμῆ, καὶ τὶς Νανά, πούρχονται καὶ παρέρχονται σὰ νὰ τὶς καταβροχθίζει ἓνα στόμα, νὰ σκέπτεται κοιτάζοντας τὶς λαϊκὲς κατοικίας τοῦ προαστείου: «Τί θάσαι λοιπὸν αὔριον; Θὰ ἐπιζήσεις, σὰν ποιητὴς, οἱ στίχοι σου θὰ τυπώνονται στὶς Ἀνθολογίες, θὰ σκαλίζουν οἱ δῆμοι τὸνομά σου στὶς πλάκες τῶν δρόμων, ἀπ' ὅπου θὰ διαβαίνουν ἀνθρώποι ἀσημοί, μὰ ὄρθιοι, ζωντανοὶ καὶ χαρούμενοι;» Μὰ ἡ Μιμῆ, ἡ Νανά ἔρχεται, μὲ μιὰ μπλοῦζα παρμένη ἀπὸ τὰ κυκλάμινα, μὲνα στόμα πού ὀδηγεῖ στὰ περιβόλια. Ὁ Φιοῦμι ἐρωτεύεται, τρυγᾷ τὴν χαρὰν, εἶναι δοσμένος στὸ ἱερὸ δῶρον τῆς ζωῆς, καὶ σύγχρονα εἶναι ἀγρυπνος στὸ τοπεῖον πού τὸν περιβάλλει, σὰ νάχε διπλὲς αἰσθήσεις, καὶ ἰδίως, σὰ νάχε πολλαπλὴ ὄραση.

Διατηρώντας νωπὴν τὴν μαγείαν τῆς νηπιακῆς ὄρασης, πού φτάνει μέχρι τὰ σύνορα τῆς συνοικίας, τὴν καμπὴν τοῦ δρόμου, καὶ τὸ πολὺ πολὺ τὶς παρυφὲς τῆς πολιτείας, κι' ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα συνδέεται μὲ τὸ πολύχρωμον κι' ἀλησμόνητον ὄνειρον, πού ποῖος δὲν ἔχει ζωγραφίσει μὲ τὸν παιδικὸν νοῦν του, ὁ Φιοῦμι, παίρνει ἀπ' αὐτὴ τὴν παρακαταθήκην γιὰ νὰ κατασκευάσει πρῶτος ἓνα ποιητικὸν ὄρον, πού ἔμεινε πιά στὰ ἰταλικὰ Γράμματα,

μέ τὸνομα *I'avancittà*, δηλαδή πρὶν ἀπ' τὴν πόλη, τὸ πέρα ἀπὸ τὸ γνωστό της πρόσωπο. Τὸ προάστειο, τὸ περίχωρο, μετὰ τὰ οὐρλιάσματα τῶν τραίνων, τὶς ὑψικάμινες, τοὺς καπνοὺς, τὸ θόρυβο τῶν μηχανῶν, τὰ πρόστυχα τραγουδία, τὶς φωνές, τοὺς λεπριασμένους χώρους, τὴ βρομία τῶν γημικῶν δξέων. Χῶροι παραμορφωμένοι ἀπ' τὸ ἀτσάλι καὶ τὸ σίδερο, τὶς μηχανές καὶ τοὺς γερανοὺς, τὸ κάρβουνο, τὶς στρόφιγγες. Δρόμοι χαμένοι, μέσα σ' αὐτὸ τὸ στοιβαγμα τῆς ὕλης, μετὰ δίχως μιὰ τοῦφα χλόης, ἀξιοθρήνητες παράγκες, ἀτμοὶ, βλαστήμιες, κατάρες, σειρήνες, σφυριά, μουντζούρα. Πληθυσμοὶ ἄθλιοι καὶ πονεμένοι, καχεκτικοὶ καὶ ἀτίθασσοι. Σ' αὐτὸ τὸ «ἀντιπονητικὸ» ρεαλιστικὸ τοποιο, ὁ Φιοῦμι γοητεύεται ἀπὸ κείνο τὸ κάτι ποῦχουν καὶ τᾶσχημα καὶ περιφρονημένα πράγματα. Καὶ τραγουδεῖ γιὰ νὰ τὰ παρηγορήσει.

«Κι' ὁ Μαρινέττι, λέγει ὁ Γάλλος Bestaux, τραγουδῆσε τὴν ὁμορφιὰ τῶν μηχανῶν, τὴ βάρβαση λάμψη τῶν καπνισμένων σταθμῶν. Κι' ὁ Κοπε εἶχε τραγουδήσει τοὺς ταπεινοὺς. Κι' ὁ Βεράρεν ἐγκαινίασε τὴ δόξα τῶν πειραματικῶν πόλεων, τὶς ὑπεράνθρωπες βιομηχανίες. Μὰ ὁ ἕνας κινήθηκε στὸν αἰσθηματικὸ ἐκφραστικὸ χῶρο, κι' οἱ ἄλλοι παρακινήθηκαν ἀπ' τὸ μεγάλωπρεπο θέαμα. Ὁ Φιοῦμι δὲν κοίταξε παρὰ τὶς ἄθλιες ὑπάρξεις, τ' ἀπήμαντα ἀντικείμενα, πού φωλιάζον γύρω ἀπὸ τὶς βιομηχανικὲς ἐστίες, μετὰ καλὴ πρόθεση θέλοντας θαρρεῖς σὰν μιὰ λακίδα ἀνοιξιὰτικη νὰ μεταμορφώσῃ τὸ ἀποκρουστικὸ κι' ἀγοῦχο τῆς θέαμα».

Ἀπ' αὐτοῦ πλάθει τὶς μοντέρνες λυρικές ρεαλιστικὲς του συνθέσεις. Κάποια ἀντανάκλαση ἀλουμίνιου ἢ νίκελ, ἔτσι ἀπαράλαχη μετὰ ἀσημένια ἀχτίδα, ἕνας γκαζομετροῦλης τυλιγμένος στὴν καπνιά καὶ στὴν ομίχλη, ἔτσι πού, καὶ μιὰ Μητρόπολη μπορεῖ νὰ τυλιχτεῖ, τὰ παραθυρόφυλλα τοῦ πανδοχείου βαμμένα μετὰ κείνο τὸ σκληρόφωνο μπλε χρώμα τοῦ χαρτιοῦ πού τυλίγουν τὰ σπερματώετα, ἢ καὶ ἡ πυρὴ μυρωδιά τοῦ γλώριου ἀπὸ τὰ πλυντήρια, τὰ ἀντίο τῶν τραίνων μέσα στὸ σάλαγο, ἢ ταραχὴ καὶ τὸ ἀνατορίασμα τῶν δρόμων καθὼς τοὺς διχάλωνουν οἱ ῥάγες, εἶναι πολῦτιμος πηλὸς γιὰ τὸν ποιητὴ, πού δὲν τὸν ἱκανοποιεῖ ἡ πόλη καὶ δὲν καταφεύγει στὴν ἐξοχί.

Φυσικὰ τὰ πρῶτα βιβλία «Γύρη», «Πλανώμενα μάτια», «Ἡ καρδιά ὅλη» καὶ ἰδιαίτερα οἱ «Μουσελίνες», διακρίνονται γιὰ τὶς ἐξωτερικὲς αὐτὲς ιδιότητες, δευτερεύουσες φυσικὰ κι' ἐπακολουθητικὲς.

Ἀπορεῖ κανεὶς πῶς μετὰ τέτοια προσόντα ὁ Φιοῦμι δὲν ἐντάχθηκε στὴν ομάδα τῶν κρεπουσκολάρι, κι' ἀκόμα τὸ πῶς ἀντέτεινε στὸ νεορωμαντικὸ πνεῦμα τους, ἕνα ζωηρὸ καὶ πρωτομεταχειριστὸ ἐμπροσειονισμό. Ὁ ποιητὴς εἶχε ὀξύτερες ἀνησυχίες καὶ περιέργειες, ἀδύνατο νὰ ἱκανοποιηθοῦν μετὰ τοὺς ὀρίζοντες τοῦ κλειστοῦ χώρου. Μέσα του ὑπῆρχε μιὰ προγενέτερον νοσταλγία γιὰ χώρες ἀγνωστες καὶ θάλασσες νικημένες ἀπ' τοὺς προγόνους του, μιὰ δίψα ἀκατανίκητη νὰ ξαναπάει ἐκεῖ πού δὲν εἶχε πάει ἐν τούτοις ποτέ. Οἱ γραμματολόγοι πού συγκατάλεξαν τὸ Φιοῦμι στοὺς κρεπουσκολάρι, δὲν ἔχουν κατανοήσει τὴ λυρική του θέση, πού βρῖσκεται ἀκριβῶς στὸν ἀντίποδα τῆς τάσης αὐτῆς τοῦ μισοξυπνίου ρεμβασμοῦ καὶ τῆς μοιρολατρικῆς καρτερίας τῶν ποιητῶν τοῦ λυκόφωτος. Ὁ Φιοῦμι ἐκσφενδονίζει βρισιές καὶ εἰρωνίες στὸ πρόσωπο τῆς ἀτομικῆς του ἠθικῆς ὑπόστασης, δαγκώνει ἀπεγνωσμένα γιὰ νὰ κόψει τὸ χαλινάρι τῆς Μοίρας πού τὸν κρατεῖ καὶ τείνει στὴ δράση καὶ στὴν κατάκτηση. Εἶναι ἕνας κρεπουσκολάρε «ἐπαναστατημένος», διδαγμένος πιδὸ πολὺ ἀπ' τὶς χαμηλὲς νότες τοῦ Λεοπάντι, παρὰ ἀπὸ τὰ διαπασῶν τοῦ Ντανούντσιο καὶ τὴ νοσογόνου μελαγχολία τῶν συνομιλικῶν του ποιητῶν.

Σ' αὐτὴ τὴν περίοδο τῆς νεότητος, σπάνια ὁ ποιητὴς μας αἰσθάνεται φιλοσοφικὲς στενοχώριες. Τὰ θέματά του ἐμπνέονται πιδὸ πολὺ σὰν καὶ τὰ ἔργα τῆς εἰκαστικῆς τέχνης. Ἀπὸ μιὰ ἀντίθεση, μιὰν ἀντανάκλαση, ἕνα σκέρτσο τοῦ φωτὸς πάνω στὸ ἀντικείμενο. Κάτω ὅμως ἀπ' τὸ ὀπτικὸ του πεδίο, δὲν εἶνε δύσκολο νὰ ψηλαφίσεις μιὰ λυπημένη ψυχὴ, πληγωμένη ἀδιάκοπα ἀπ' τὴν εὐαισθησία τῶν πραγμάτων καὶ ἀντίθετα, πού τὰ πληγώνει μετὰ τὴν ἀγωνία τῆς. Μιὰ ὀδυνηρὴ ἐπικοινωνία ὑποκειμενικοῦ καὶ ἀντικειμενικοῦ κόσμου, ἕνα δραματικὸ ἐρωτηματικὸ σὲ ἀμφοτέρωτα τὰ βλέμματά τους.

Δὲν εἶναι λίγες οἱ φορές, καὶ μάλιστα ὕστερα ἀπὸ τὶς «Διαδοχές» του 1931, πού

ὁ ποιητὴς ρωτᾷ: Γιατί ζοῦμε; Γιατί ὑπάρχομε; Γιατί πεθαίνομε; Ἡ τύχη τῶν βιβλίων του, τὸ μέλλον, ὁ πέπλος τῆς λήθης, τὸν τυραννεῖ. Μὰ στὴν ποίηση γενικὰ τῆς νεότητος του εἶναι λιγοστὰ καὶ σύντομα τὰ σημεῖα τῆς περιουλλογῆς. Ἡ ἱπποτικὴ καὶ δονζουανικὴ ψυχὴ του διψᾷ γιὰ περιπέτεια. Εἶναι ἀφοσιωμένος σὲ κάθε γυναῖκα πού χάνει. Μιὰ μονάχα προδίνει, ἐκεῖνη πού τοῦ εἶναι πιστή. Εὐτυχῶς ἕνας σκληρὸς αὐτοέλεγχος, ὁ ἴδιος του ὁ σαρκασμὸς, ἡ εἰρωνία, τὸν ἀνασύρουν πάντα ἐγκαιρα ἀπὸ μιὰ κοινὴ αἰσθηματικὴ ζωή.

Τὸ λυρικὸ ἔργο δὲν εἶναι πυκνὸ. Μεγάλια κενὰ ἀφίνει στὴν ποίησίν του, πού ἢ ποσότητιὰ τῆς πιάνει δὲν πιάνει ἔξη βιβλία, μέσα σὲ δεκάδες ἄλλες τόμων πολὺπλευρης λογοτεχνικῆς καὶ ἰδίως κριτικῆς ἐργασίας.

Ὑστερα ἀπ' τὶς «Διαδοχές» πού τυπώθηκαν σύγρονα γαλλικὰ κι' ἰταλικὰ, ἡ ποίηση τοῦ Φιοῦμι στρέφεται ὀριστικὰ πρὸς τὰ ἔσω, ἐνισχύει τὴν ἰταλικότητα τῆς φράσης τῆς καὶ γίνεται πιδὸ αὐστηρὴ στὸ ρυθμὸ. Φυσικὰ ἡ τεχνικὴ του εἶναι πάντα ἐλεύθερη, ἀποφεύγει τὴ ρίμα «αὐτὸ τὸ κόσμημα τῆς δεκάρας», μὰ προσαρμύζεται ὀλοένα σὲ μιὰ τεχνικὴ πολὺ πιδὸ ὀρθόδοξη. Ἐπιτάσσει τὸ ρυθμὸ τοῦ ἐντεκασύλλαβου, πού εἶναι ὁ κλασσικὸς ἰταλικὸς στίχος, καὶ ἄλλους ἀκόμα, ὅπως τὸν ἐπιασύλλαβο, καὶ τὸν πεντασύλλαβο, πολὺ μουσικὸ στὴν ἰταλικὴ ἀκοή, καθὼς καὶ δικές του στιχοιουργικὲς ἐπινοήσεις. Πῶς τώρα ἕνας ποιητὴς, πού γιὰ εἴκοσι χρόνια ἔσπειρε, θέρισε κι' ἀλώνισε στὰ χωράφια τῆς ἐλευθεροστικῆς, ἐπιστρέφει στὶς μουσικὲς ἀπαιτήσεις τοῦ παλαιοῦ καιροῦ; Ἀποτέλεσμα ἐμπειρίας τὸν πείθει; Ἐλλειψη πίστεως; Ἡ νοσταλγία τοῦ παρελθόντος; Σ' αὐτὸ τὸ ἐρώτημα οὔτε ὁ Ἀραγκὸν ἀποκρίθηκε μετὰ εἰλικρίνεια, οὔτε ὁ κυβιστὴς Πικάσσο, οὔτε ὁ μεταφυσικὸς ντὲ Κίρικο, κι' οὔτε κανένας ἄλλος, ἀπ' ὅσους κάθε μέρα μεταπηδοῦν θαρραλέα ἢ διστακτικὰ στὶς περιοχὲς τοῦ κλασσικισμοῦ. Γι' αὐτὸ κι' ὁ Φιοῦμι δὲν ἀποκρίνεται καὶ δὲν ἀπολογεῖται. Πάντως εἶναι συνηθισμένο φαινόμενο ἡ ἐνσκηψὴ τῆς νοσταλγίας στὴν ὄριμη ἡλικία τῶν καλλιτεχνῶν καὶ μάλιστα ἐκείνων πού περισσότερο ἀναστάτωσαν τὴν καθιερωμένη τάξη. Ὁ Φιοῦμι σ' αὐτὸ τὸ χρονικὸ ἐνδιάμεσο ἐμφανίζεται μετὰ σκόρπια ποιήματά του ἐντελῶς νέα ὅπως τὸ «Θάνατο τῆς κροελῆς παιδούλας»⁽¹⁾, μεταφρασμένο στὰ γαλλικὰ ἀπ' τὸ Jules Supervielle (1938), τὸ «Οἱ μικρὲς φτωχὲς πόρνες», μεταφρασμένο στὴν ἴδια γλῶσσα ἀπ' τὸ Valery Larbaud (1949) καὶ ἄλλα παρόμοιας τομῆς.

Ἀνοίγοντας ἐδῶ παρὲνθεση, θάπρεπε νὰ μνημονευθεῖ ἀντάξια, ἕνα πεζολυρικὸ βιβλίον του πασίγνωστο, τὸ «*Εἰκόνες ἀπὸ τὴς Ἀντίλλης*» (1937), καρπὸς πολυμήνου ταξιδιοῦ, πούκανε ὁ ποιητὴς στὰ νησιά τοῦ Καραιβικοῦ πελάγους, καὶ πού ἔθρεψε κάθε κατοπινὴ του ποιητικὴ σύνθεση. Στὸ βιβλίον αὐτὸ, ἡ πραγματικότητα συγγέεται μετὰ τὸνερο καὶ τὸ μῦθο, πού μεταμορφώνει ἀθηναικὲς εἰκόνες παρθενικῆς θεᾶς σὲ αὐτόνομα δημιουργήματα ζωηρῆς λυρικῆς φαντασίας. Τὸ περίεργον εἶναι πῶς ὁ ποιητὴς, πρὶν εἴκοσι χρόνια, ἀνάφερε συχνὰ αὐτὰ τὰ νησιά, σὰν στεριὲς ἐνὸς κόσμου πού διψοῦσε νὰ ἐξερευνήσει, ἐνὸς κόσμου γιὰ τὸν ὁποῖο θαρρεῖς ποντοπόροι πρόγονοί του, μεταβίβασαν τὴν ἐντολή, ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ, στὸν ὑποσυνείδητο κόσμον του. Κι' ὅταν βρέθηκε ἀντίκρον σὲ τέτοια κατάκτηση, δὲ δοκίμασε καμμιά ἐκπλήξη, σὰ νὰ τοῦ ἦταν ὄλα γνωστά. Τὸ βιβλίον γιὰ τὶς Ἀντίλλες εἶναι γραμμένο μετὰ δεινὴ ζωγραφικὴ ἱκανότητα καὶ βαθὺ στοχασμὸ, κι' εἶχε τὴν ἐξαιρετικὴν τύχη νὰ μεταφραστεῖ σὲ σολυαρίθμες γλῶσσες καὶ νὰ κυκλοφορήσῃ πλατεῖα καὶ στὰ δυὸ ἡμισφαίρια. Ἡ μεταμόρφωση τοῦ ὑπερωκεάνειου ταξιδιοῦ σὲ λυρικὲς σελίδες ἀγγίζει συχνὰ τὴν τελειότητα, ἀνεγγίχτη μέχρι τότε ἀπ' τὸν ποιητὴ. Ἡ Γουδαλούπη, ἡ Μαρινίνα, ὁ Ἅγιος Θωμᾶς, ἡ Ταϊτή, ἡ Κούβα, πλεονὲς μέσα σ' ἕνα λουτρὸ ἰσοπικῶν ἐξωτισμοῦ καὶ πᾶλλον μετὰ παγκόσμια ῥίγη. Πῶς νὰ συμφιλώσεις αὐτὸν τὸν παράδοξον κόσμον, μ' ἐκεῖνον τοῦ σπιτιοῦ, τῆς ἐπαρχίας, τῆς πόλης καὶ τὸ πολὺ τῶν περιχώρων τῆς; Εἶναι σὰ νὰ βγῆκε ξαφνικὰ ὁ ποιητὴς ἀπ' τὸ

(1) Μεταφρασμένο ἀπ' τὴν ὑποφαινόμενη στὰ ἑλληνικὰ καὶ δημοσιευμένο στὴν «Ποιητικὴ Τέχνη», τεῦχος 9.

τσόφλι τῆς Βερόνας του, γιὰ νὰ κατακτήσει σὰν Φλιμπουστιέρος τοῦ '700, τὶς ἀγνω-
στες χώρες τοῦ Νότου, νὰ τραγουδήσει τὶς φυτεῖες τῶν ἀρωματικῶν, τὸ μελαχροινὸ χρυ-
σάφι τῆς γυναικείας σάρκας, τὰ δάση τῶν κάκτων, τὴ μαύρη ὄργη τῶν ἰθαγενῶν «γιὰ
τὸ χλωμὸ εἰσβολέα».

«Κανένα βιβλίον τοῦ Fiumi, λέγει ὁ Peyard, δὲν ἀνοίγω μὲ τόση τρυφερότητα
ὅσο αὐτό». Δὲν εἶναι ταξιδιωτικὲς ἐντυπώσεις, εἶναι ὄρατος κόσμος ὄνειροποιημένος,
καὶ σὰν ποίηση κρίνεται καί, σὰν τέτοια εἶχε τὴ μοναδική του ἐπιτυχία. Οἱ λουόμενες
κάτω ἀπ' τὰ ζαχαροκάλαμα, οἱ νέγροι δοῦλοι χειρώναντες πὺν δουλεύουν ἀδιάλειπτα
κάτω ἀπὸ ἓνα δολοφονικὸ ἥλιο, οἱ αἰωνόβιοι ἔβνοι, κ' οἱ παλίσαντροι, ἡ ὄνειρική βο-
τανική τῶν τροπικῶν, μάνγκος, παπαί, ἀνόνε, γκουάιβε, τὰ μεθυστικά ἀρώματα τοῦ
ρούμ, τῆς βανίλιας, τῆς μοσχοκαρδιᾶς. Οἱ ντόπιοι χοροὶ, οἱ τελετές, τὰ ἦθη, ὁ ἀξεδί-
ψαστος ἔρωτας καὶ πάνω ἀπ' ὅλα ὁ πόνος τῶν ἰθαγενῶν, ἀντικρὺ στὸν ὄποιο, ὁ εὐρω-
παῖος ποιητὴς αἰσθάνεται σχεδὸν ντροπή. «Πῶς μπόρεσε αὐτὴ ἡ ἰταλικὴ μέλισσα—
ἔγραψε ὁ Danil Thaly, ἐγγχώριος ποιητῆς—νὰ συγκομίσει σὲ τόσο σύντομο διάστημα τὴ
γύρη ἀπ' ὅλα μας τὰ ἄνθη.»

Ἔστερα ἀπὸ τὶς «*Αντίλλες*» ὁ ποιητὴς τύπωσε τὴν «*Ἐξέλιξη Ἐποχῆς*» (1943),
πὺν εἶναι τὸ πὺν ὄριμο ποιητικὸ ἔργο του. Σ' αὐτὸ συμπεριέλαβε παλαιότερες καὶ και-
νούργιες συνθέσεις. Στὸ βιβλίον αὐτό, σημειώνει ἀποφασιστικὴ ἀνοδο, καὶ παρ' ὅλο πὺν
σ' αὐτὸ ἀτονεῖ τὸ βασικὸ γνῶρισμα τῆς προσωπικότητάς του, ὁ ποιητὴς εἶναι μεστὸς
ἀπὸ χυμὸ καὶ βάρος.

Ὅσοι ἐπιχείρησαν νὰ παραλληλίσουν τὴ σημερινὴ ποίηση τοῦ Fiumi μὲκείνη
τοῦ βιβλίου του «*Μουσείνες*» (1920), πὺν κατὰ τὸν Aldo Capasso, εἶναι περίφημο γιὰ
τὴν ἱστορικὴ σημασία του στὴν ποίηση τοῦ 900, καὶ μπορεῖ νὰ σταθεῖ πλάι στοὺς «*Δια-
λόγους*» τοῦ gozzano, αὐτοὶ φυσικὰ θὰ αἰστανθοῦν ἓνα τεράστιο κενὸ ἀνάμεσα στὶς δυὸ
αὐτὲς συλλογές, γιὰ τὴ θ' ἀγνοήσουν τὴ δεύτερη καὶ τὴν τρίτη φάση τοῦ ποιητῆ, πὺν
ἐκδηλώθηκε μὲ τὰ ἐνδιάμεσα βιβλία του. Ὁ ποιητὴς δὲν πῆγε ἀπ' τοὺς χαμηλοὺς τόνους
στοὺς ψηλοὺς πὺν βρίσκεται σήμερα, καὶ στὴν ἀριστοκρατικὴ φράση, ἀπότομα, μὰ κρε-
σέντο. Σήμερα μπορεῖ νὰ πει κανεὶς, πῶς ὅλα τὰ προηγούμενα ἔργα του, δὲν ἦταν παρὰ
προοίμιο τῆς «*Ἐξέλιξης Ἐποχῆς*». Καὶ σ' αὐτὸ τὸ κλασσικὸ ἐντελῶς σημείο, ἔφτασε ἓνας
ποιητὴς πὺν ξεκίνησε μὲ τὰ πὺν παράδοξα νεωτεριστικὰ μέσα, καὶ ἀφοῦ τόσο περιπλα-
νήθηκε στοὺς ἐλεύθερους αἰσθητικὸς χώρους δίχως νὰ πραγματοποιήσει τὸνειρό του:
«Νὰ ξαναῦρει σ' ἓναν ἔφηβο κόσμο, σὲ μιὰ φύση πὺν δὲ γνώρισε τὴ φιλαργυρία, τὸ
βιβλίον τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας, σταματημένο στὸ κεφάλαιο τῆς ἀθωότητας καὶ τῆς
ὕγιας».

Τὰ ποιήματα τῆς «*Ἐξέλιξης Ἐποχῆς*» εἶναι ἓνα ἐπιβλητικὸ περιδέραιο μὲ ὑψηλὲς
ἀξιώσεις, σὲ συγκίνησι συναισθηματικὴ, σὲ φιλοσοφικὴ θεώρηση καὶ πνοή. Εἶναι τὸ
βιβλίον τῆς πρωτόγονης εὐτυχίας, πὺν ἀφίσαμε πίσω ἀπ' τὸ κιγκλίδωμα τοῦ χαμένου
παραδείσου, πὺν ἡ νοσταλγία τῆς γίνεται ἀκατανίκητη, ὅταν ὁ ποιητὴς, φτάνοντας στὴν
ὄριμότητα, συγκρίνει τοὺς δυὸ παραδείσους: Ἐκεῖνο τοῦ Θεοῦ κ' ἐκεῖνο πὺν κατα-
σχευάζουν οἱ ἐγωϊστὲς ἄνθρωποι. Τὴν ἀνεκλάλητη χαρὰ τοῦ πρώτου καὶ τὸ συσσω-
ρευόμενο ἐπὶ αἰῶνες πόνος τοῦ δεύτερου. Ἀνταποκρίνεται δηλαδὴ καὶ στὸ αἴτημα τῆς
ἐποχῆς, πὺν δὲν εἶναι ἡ δημιουργία ἐλλειπτικῆς καὶ ἀποσπασματικῆς ποίησης καὶ αὐτοε-
ρωτοτροπίας, ἀγαπητὴ στοὺς πολλοὺς γιὰ τὴν εὐκολία τῆς, ἀλλὰ ἡ ἠθικὴ ἐκείνη συστα-
τικότητα, πὺν θὰ ἐπανακτήσει σιγὰ σιγὰ τὴν ἀνθρωπιὰ τῆς. Ἔστερα ἀπὸ τόση διασπορὰ
στὴν ἀγογή ἀγαλλίαση τῶν αἰσθήσεων, ὁ γνήσιος ποιητὴς νιώθει εἴην ἀνάγκη τῆς ἐσω-
τερικῆς ἐπανέυρεσης.

Ὁ Lionello Fiumi μαζί μὲ τὸν Ugo Betti ἐκφράζουν σήμερα αὐτὴ τὴν ὑγιή
τάση, πὺν δὲν περιφρονεῖ μὰ ἀπαιτεῖ ἓνα περιεχόμενο, ἓνα ἠθικὸ περιεχόμενο, βαθὺ καὶ
ζωϊκὸ, μέσα στὸ ὄποιο ὁ ἄνθρωπος νὰ αἰσθάνεται κάτι περισσότερο ἀπὸ λογοτέχνης.

Πρέπει νὰ σημειωθεῖ, πῶς ὁ Φιοῦμι παρὰ τὴ μακρόχρονη διαμονή του στὸ
Παρίσι καὶ τὶς προσωπικὲς σχέσεις του μὲ τοὺς πρίγκηπες τοῦ γαλλικοῦ ἐρμητισμοῦ

Βαλερύ, Σουπερβιέλ, Ἐλυάρ, πὺν μεγάλες λυρικές ἐκλογές τοὺς ἀπόδωσε στὰ ἰταλικά,
ἔμεινε ἰταλός, ἀντίθετα μὲ πολλοὺς συμπατριῶτες του ποιητὲς πὺν μεταφέραν στὰ
φωτεινὰ ἰταλικά τοπεῖα τὸ σκοτεινὸ γαλλικὸ συμβολισμό. Ὁ Φιοῦμι ἔγινε στὴ Γαλλία
πὺν ἰταλὸς ἀπ' ὅ,τι ξεκίνησε, καὶ κεῖ ἔγραψε ποιήματα καθαρῆς γραμμῆς καὶ ρωμαϊκῆς
δομῆς, ὅπως τὸ λεοπαρντικὸ «Ὁ θάνατος τῆς κροστῆς παιδούλας».

Μέσα στὸ πολύμορφο καὶ πυκνὸ ἔργο τοῦ Φιοῦμι, μιὰ *Εἰσαγωγή στὴν Ἰταλικὴ
Δογοτεχνία τοῦ 900* εἶναι ἔργο μεγάλης καὶ τίμιας ἐποπτείας. Τρεῖς *Ἀνθολογίες* μετα-
φρασμένες στὰ ἰταλικά, μὲ Γιαπωνέζους ἢ πρώτη Ποιητῆς, Βέλγους ἢ δεύτερη καὶ Γιου-
γκοσλαίους ἢ τρίτη, εἶναι μὶς μὸχος του. Μιὰ μεγάλη *Ἀνθολογία* ὅλης τῆς σύγχρονης ἰτα-
λικῆς ποίησης στὰ γαλλικά, ἐπίσης. Σὲ δεκάδες ἀριθμοῦνται τὰ κριτικὰ του δοκίμια γιὰ
ποιητὲς καὶ κωγράφους ἰταλοὺς καὶ ξένους, καὶ σὲ τέσσερις χιλιάδες οἱ διατριβὲς πὺν
ἔχουν γραφεῖ σὲ διάφορες χώρες καὶ γλώσσες γιὰ τὸν ποιητὴ. Ἡ πνευματικὴ του δρα-
στηριότητα περνᾷ καὶ τὰ σπάνια ὄρια. Ἀρχηγὸς πνευματικῶν Ἀποστολῶν τῆς χώρας
τοῦ στὸ ἔξωτερικό, Δ)ντῆς τοῦ ἰταλικοῦ ἰνστιτούτου «Dante» στὸ Παρίσι δεκαπέντε
χρόνια. Ἰδρυτὴς βιβλιοθηκῶν καὶ λογοτεχνικῶν Βραβείων, Ἐκδότης τοῦ ἐχχυροτέρου
ἰταλικοῦ περιοδικοῦ «Misura», μέλος ἐκπαιδευτικῶν ὀργανισμῶν, μέλος τῆς Ἀκαδημίας
τῆς Νικαίας, τιμημένος μὲ ἰταλικά καὶ ξένα ἀνώτατα παράσημα, συνεργάτης τακτικὸς
στὸν ἰταλικὸ καὶ ξένο ἡμερησίον καὶ περιοδικὸν τύπον καὶ φίλος εἰλικρινῆς τῆς Ἑλληνικῆς
γῆς, πὺν ἐπεσκέφθη τὸ 1932, ὁ Lionello Fiumi εἶναι ἀναμφισβήτητα ἡ ἀκαταπόνητη
καὶ ζωηρότατη ἔκφραση τοῦ μεσόγειο λατινικοῦ πνεύματος.

Μάρτης 1949

ΡΙΤΑ ΜΠΟΥΜΗ ΠΑΠΑ

ΤΡΙΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΦΙΟΥΜΙ

Ο ΑΠΡΟΣΙΤΟΣ ΘΗΣΑΥΡΟΣ

Απ' τὸν παράδεισον τὸν ἀμυδρὸ
μὲ ἀπόμεινε ἓνας θησαυρὸς μονάχα,
σ' ὅλους ἀπρόσιτος ὡς καὶ σὲ μὲ τὸν ἴδιο
κ' αὐτὸς γιὰ πάντα βουλιαγμένος
στὸν ἀντικρὸ μου μέσα στὸ βόβιλο.

Στὰ μύχια βάθη μου
οἱ πράσινες καὶ χλοερές του φάλαγγες
ἦσκιο δὲ ὀχρὸν γιὰ κανένα,
μῆτε νὰ δαγκωθεῖ εἶναι νόμιμο
κείνων τῶν φρούτων ἢ γλυκάδα
μὲ τὸν πυκνὸ χυμὸ τῆς.

Δὼ κάτω ἀπὸ οὐρανοὺς ὀποῦν δυοῦν γιὰ αἰθρία
κανένα χέρι σάρκινο νὰ γγγίξει δὲ μπορεῖ
γυναικὲς ποῦχον δέσμα ἀπὸ βερύκοκο.

Σ ' όλες ανάμεσα
ἐσὺ δ' ἠθσαυρὸς τοῦ ἠθσαυροῦ,
ποῦχεις τὰ μάτια ἀπέραντα γεμάτα καταγίδες!
Τούτα τὰ χέρια μου πὸν ἀγγίζω
ἀλλοίμονο τί ὠφελοῦν σὰν δὲ χαϊδεύουν.
Τώρα μονάχα ἐσὺ μέσ' στοῦ σκοτάδι ὑπάρχεις
τῆς ἐνδοχώρου μου τῆς πιδ ἀνεξερεύνητης.

Ο πως σὶς ἴδιες θάλασσες ἐκεῖνες
ἢ ἰσπανικὴ βυθίστηκε γαλέρα
γιὰ νὰ μὴν πέσει λεία στοὺς κουρσάρους
καὶ φάνηκε παράδοξος καρπὸς
στὰ ξαφνιασμένα τῶν ἀβύσσων τέρατα
μὲ τὰ μεγάλα φύλλα τῶν πανιῶν της
μὲ τὸ σκληρὸ κατάχρυσο κουκούτσι της.

Α γέγγιχτο κι' ἀνήλιαγο χρυσάφι πᾶχινοβολεῖ
τὸν πόθο του τὸ μαῦρο γιὰ τὸ φῶς,
καὶ πὸν δὲν ξέρει νὰ τὸ συγκομίσει
παρὰ μιά νύχτα ἀπρόσιτη κι' ὕψη.

Ε λα ὕπνε καὶ πάρε το
σὺ νὰ τὸ λευτερώσεις μπορεῖς μόνο
ὅταν σπιθίζουν πάνω του τοῦ ὄνειρου τᾶστρα,
καὶ κόβεις φροῦτα τοιτωμένα ἀπ' τὸ χυμὸ
πὸν σπάζουνε τὰ χεῖλη μου τὸ μέλι τους.

Κ ι' ἐκεῖνες τίς βερυκοκέγιες σάρκες,
μιὰ ἀπ' ὅλες λῦσε ὕπνε ἀπ' τὰ δεσμὰ της,
ἔτσι πὸν ν' ἀπλωθοῦν τὰ χέρια μου
ἀπ' ὄνειρο πλασμένα,
καὶ νὰ τὴν ντύσουνε μὲ χάρδια
ὄλο διάρκεια καὶ γλύκα.

ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΗΣ ΑΝΕΜΟΔΑΡΤΗΣ ΑΚΤΗΣ

Σ τίς ἀμμονδιές πὸν δέσνει ὁ ἄνεμος
κεῖ πὸν σηκώνουνε μαχαίρια οἱ κάκτοι
μὰ πὸν λαβώνουνε πιδ λίγο ἀπὸ τὰ μάτια σου,

ἀνάβουνε φωτιές οἱ μπουκανιέροι
κι' ὁ λιβαδότοπος ἀπὸ καπνὸ καὶ κρέας εἰωδιάζει
κι' ἢ ὄρεξη, γυναίκα κρεολή, φαρδαίνει τὰ ρουθούνια
καθὼς οἱ λυγερές σου φλόγες.

Σ ἂν σ' εἶδα ἔγινες τὸ πᾶν. Καὶ τὸ αἷμα
π' οὐρλιάζει μέσ' σὶς φλέβες.
Κι' εἶναι ἀπὸ τότε τόνειρο τυφλὸ καὶ πετρωμένο
καθὼς τὸ βιβλικὸ ἀλατένιο ἄγαλμα
πὸν ἀστροπελέκι ἔχει χτυπήσει,
καὶ λαβωμένο ζητιανεύει
μιὰ στάλα ἴσκιο ἀπὸ τὴ θύμηση
ἐκείνου τοῦ ἀσήκωτου γαλάζιου σταφυλιοῦ
πὸν ἦταν τὰ μαλιά σου μὲ τὴ μαύρη λάμψη.
(Ἐπ' τὴν «Ἐχειλιη Ἐποχή»)

ΠΡΟΓΟΝΙΚΗ ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ

Γ ιατὶ σῖδνομα Ἄντίλλες σπαρταρᾶ γλυκὰ ἢ καρδιά μου; Γιατὶ ἀπὸ σκοτεινὲς ρίζες μὲ
σκαρφλώνει ρῖγος ξαφνικὸ; Μήπως κοιμᾶται ἐντός μου, κανένας ὑστερότοκος τοῦ ἑφτα-
κόσια, πὸν οἱ γονιοὶ του, ἀρχόντοι μὰ σκληροί, τὸν στέλναν νᾶνταμῶσει τὴ μοῖρα του στὰ
τυχερὰ νησιά;

Ἐνα τεράστιο μπιστοῦλο ἀπὸ χοιρόδεσμα, βαρὺ σὰν φέρετρο, πὸν ἀνακαλύψαμε
παιδιὰ στὴ σοφίτα τοῦ κληρονομικοῦ σπιτιοῦ, κι' ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ ἐλέγανε γι' αὐτό, πὸς
ἦταν χτήμα ἐνὸς παποῦ, ποῦχε γιὰ τὰ ταξίδια πάθος.

Μήπως τὸ ξεχασμένο αὐτὸ κιβώτιο μὲ τίς πολλὲς ρυτίδες καὶ τὰ χτυπήματα, εἶχε
χυθεῖ καμμιὰ φορὰ κάτω ἀπ' τὰ πανύψηλα ἄλογα τοῦ Ἀτλαντικοῦ; Μήπως ποδοβολή-
θηκε ἀπ' τίς σμαράγδινες ὀπλές του;

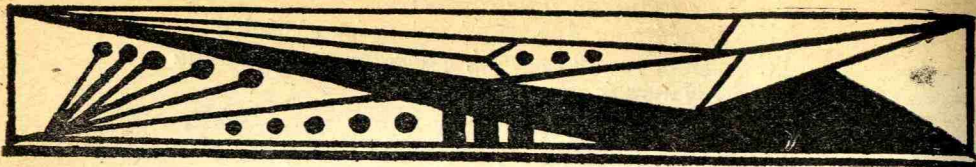
Θὰ πάω νὰ συμβουλευτῶ τοὺς παλιὸς λιμενοχάρτες, σφραγισμένους μὲ τὸ Βασι-
λικὸ Κεῖνο, πάνω στοὺς χάρτες τῶν θαλασσοπόρων, πὸν οἱ πόντοι σημαδεύονται μὲ πα-
ρενθέσεις ὀριζόντιες καὶ πικνὲς καὶ ἴδνομα τῶν ἀρχιπελάγων γράφεται μὲ ἀλμπατρὸς ὀλά-
νχια φτερά.

Σίγουρα, σὲ καρβέλα φουσκωμένη ἀπ' τὰ μεγάλα της πανιά, τὸ βῆμα θᾶταν
σταθερὸ σὰ βράχος στὸ κατάστρωμα, ἀκόμα καὶ τίς μέρες πὸν λυσσᾶ ἢ τραμπάλα.

Κεῖ πέρα τίς φντεῖες μου θᾶχα ἐγὼ ἀσχολία καὶ τὸν καπνὸ πὸν φύτερα κι' ἀδξάι-
νει μὲ φύλλα λιπαρὰ ἀπὸ ἄρωμα καὶ μέθη. Καὶ θᾶταν καύχημά μου οἱ ἄγροι μὲ τὸ
λουλάκι μου, πὸν θᾶχαν συγκρουστῆ μὲ τὸ νερὸ τοῦ κόλπου τὸ γαλάζιο.

(Ἐπ' τίς «Ἀντίλλες»)

Μετάφρ. ΡΙΤΑ ΜΠΟΥΜΗ ΠΑΠΑ

ΠΥΡΡΟΣ Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Ο αδιάσπαστος κύκλος τών ανθρώπων κρατάει σφιχτά κλεισμένη στα χέρια του την Ιστορία. Έκατομμύρια μηδενικά περιμένουν ένα μικρό σημάδι να δικαιολογήσουν τη μοίρα τους. Ήρθε και σ' έμένα ο καιρός κατάχλωμος γεροντάκος από τα βάθη του ξακουσμένου τίποτα και ζήτησε τ' όνομά μου. Σκόρπισα μιá διάσημη τρέλλα, σε μιá κορδέλλα που τυφλώνει από τη φωτιά του μάκρους της, κι' άναψα μιá κάτασπρη έπιγραφή στη μαύρη αυτοκρατορία τών Ρωμαίων.

Πόσο είμωνα ευαίσθητος δέν τó μάθατε ποτέ. Τά μάτια του καιρού και τών ανθρώπων, σταμάτησαν πάνω στις τραχιές χαράδρες του προσώπου μου, στολισμένες από τó ρίγος τών άγριων βουνών της πατρίδας μου. Μά είχα φυλαγμένη μέσα μου μιá ζεστή ευαισθησία κι' ένα θησαυρό από σχεδιάσματα παιδικά. Ο Ναός της ψυχής μου ευώδιαζε άπ' τη λατρεία της φιλοδοξίας μου. Είμωνα πραγματικά ένας ευγενής. Δέ μπορούσα νά λησμονήσω πώς στα παλάτια τών Ρωμαίων, περιφρονοῦσαν τά έλληνικά έρείπια. Είχα γεννηθεί πάρα πολύ έλληνας για νάμαι λιγώτερο καλός. Η πανοπλία μου, ó φονικός θρίαμβος του σιδήρου, έκρυσαν τη ζεστή πηγή της καλωσύνης μου. Έκλαψα πολύ στη ζωή μου. Είχα κρύψει μέσα στα παράπονα που μέπνιγαν τó σκελετό μιáς ρωμαϊκής νύχτας, γεμάτης από όργια, έταίρες και πολλά έκατομμύρια φυλαγμένα μυστικά. Είχα μεγαλώσει στα σπλάχνα μου τά παχειά φυτώρια τών φιλοδοξιών μου, ποτισμένα με παιδικά δάκρυα, με αίματα παράδοξης περιπέτειας. Ποῦ θά τόν οδηγούσα όλο αυτό τόν πλούτο της άγωνίας, που τόν ζύμωσα με όνειρα και συγκινητικές παρακρούσεις; Τά περισσότερα τά βράδυα εκεί ψηλά στην πατρίδα μου, στένευαν πιό πολύ τόν όρίζοντα. Μεθούσα με τά συνεφάκια του Άπρίλη καθώς ξεκινούσαν για τάκλόνητα ταξίδια του ρεμβασμοῦ. Πόθοι όμοιοι με όρθια άγόρια, σχήματα από ρωμαντικές βροχές, ποτάμια γεμάτα νερό και ποίηση, ξεκινούσαν μαζί μου για τά χαράματα σε ώρα πιό κυανή κι' από τόν έρχομό σου. Για που πήγαιναν οί άσυγκράτητοι αυτοί άδερφοί μου;

Κατάρachια και μοσχοτόπια είχαν μεθύσει τά βήματά μου. Στα Ζαγοροχώρια φύτεψα παιδικές ώρες και στεναγμούς στο δειλινό, πλάι άπ' τά χωράφια που έτοίμαζαν τη χλωρή σημαία του άπριλιάτικου γρασιδιού και πάνω άπ' τά κοτρώνια της χαράδρας που γκρεμίζονταν από κοκόρεμα της όρμιότητάς μου. Κλαρίνα από δεκαπενταύγουστο, πανηγύρια από προφητηλιάδες, άναπνός παλληκαριών που χόρεψαν τó πάθος τους κατάκορφο στα μεσοχώρια της Στράτιαινης και του Μετσόβου, όλα τά μοιρολόγια της τσοπάνικης φλογέρας

έκει κατά τά χαράματα, όλα τρέχουν στις φλέβες μου σαν άγριοι ποταμοί, που χύνονται όρμητικοί κι' άνάλγητοι στο μεγάλο κενό της καρδιάς μου. Ήπαιξα με τ' άλάφια καθώς πήγαιναν στη βοσκή άπόμακρα άπ' τις άλαφίνες, τραγούδησα μακρόσυρτα μεράκια με τά ήπειρωτάκια μου, παρακάλεσα τη μάνα μου να με διώξει την αύγή, διάβασα τó μύθο του γείτονά μου μεγαλέξαντρου, είδα τó πανόραμα τών Καισάρων πίσω από τó καπιτώλιο κι' είπα να ξεκινήσω πηγαινόντας ως εκεί να τούς δώ...

Ήρριξα τó μαντήλι μου να πάω παίζοντας. Ένα μαντήλι από βαθεία ξεμερώματα και καθαρές βρύσες. Μέσα στον άσπρο κάμπο του είχα φυλαγμένα τά τελευταία δάκρυα της μάνας μου. Κέντημα από χρυσόχερα νυχτέρια και στεναγμοί στο βαθύ κρεβάτι τάργαλειού. Χορός με καραγκούνισες θεσσαλικές άνέμιζε τó βαθύ τοπίο της πατρίδας μου. Είχα φυτέψει κύματα από γυαλούς της αυτοκρατορίας σε χώματα άρσενικά, για να βρω τη δημιουργία και τη μοίρα μου, στον πρώτο της σπόρο.

Στρατηλάτες κουρασμένοι άπ' την έπιστροφή, ρηγάδες που φορούσαν στέμματα από αύγερινούς βασιλεμένους στρατοί από δάκρυα και πονεμένους όδοιπόρους, έγραψαν τις μικρές σελίδες στο βιβλίο του θρύλου.

Η Ρώμη! Όλα τά παιδιά έχουν μικρές και μεγάλες άγάπες, έχουν και μιá ξεχωριστή και πιό διαφορετική άπ' όλες που την κρατάν σαν παραμύθι και σαν όραμα πιό λαμπερό και πολύχρωμο κι' άπ' τά παιχνίδια τους. Είχα κι' έγώ μιá άγάπη, δυνατή σαν τó χρόνο, όπόλυτη σαν την καταιγίδα. Άγαπούσα μιá πόλη που είχε τοποθετήσει από πολλούς αιώνες τη σιδερένια κουκίδα της στο κέντρο του κόσμου και της καρδιάς μου. Η Ρώμη! Την είχα νοιώσει σα μιá κόρη από φαντασία και ρεμβασμό, χτενισμένη με τούς μεσημεριάτικους ήλιους, στολισμένη με φιλενάδες και δαντέλλες από άνάλαφρα πριώνα και ξεκίνησα να τη συναντήσω ένας πολεμιστής άγριος που τρόμαζε άκόμα κι' άπ' τά βαρεία βήματά του. Είχα περπατήσει μονάχα στα χωριάτικα μονοπάτια και βρέθηκα ξαφνικά στη λεωφόρο της οίκουμένης. Δέν τó θέλησα ποτέ αυτό τó άπίστευτο κατόρθωμα. Ήταν τόση ή κατάπληξή μου, που οί άνθρωποι για να με λυπηθούν, βρήκαν τó θάνατό μου σαν ένα άπλό περιστατικό που τó χτύπησαν κατακέφαλα μένα χωματένιο κεραμίδι.

Ένας διαβάτης είμωνα, ένας όνειροπόλος, ένας νέος που ήξερε περισσότερα άπ' όσα του έπέτρεπαν και του δικαιολογούσαν οί άνθρωποι, και που είχα νοσταλγήσει έναν περίπατο στις όχτες του Τίβερη, στις πλατείες με τά ξαγριωμένα λιοντάρια και στη σκιά τών στοών που σκοτώνεται ή μεγαλοπρέπεια τουρανοῦ. Ποιητές σαν κι' έμένα δέ θάναί περισσότεροι από τά κορίτσια εκείνα, που οί άνθρωποι τά όνόμασαν μουσες. Στίχους σαν τις λόγχες που όδήγησα δέν έγραψαν πολλοί. Στη μικρή έπαρχία της Έλλάδας που βασίλευα μέσα σε άραιές χιλιάδες θνητών, έγινα συνάδελφος με μονάρχες που μετρούσαν με τά φύλλα τών μεγάλων δασών τούς ανθρώπους, που φιλούσαν τις άκρες της πορφύρας των. Χωρίς να ξέρω κανένα με γνώρισαν οί Καισάρες, ó Άννίβας, ó Ναπολέοντας. Άγνάντεψα τόν κόσμο σα θυμωμένος αρχάγγελος. Μιá φιλοδοξία νεανική πάνω στο κοντάρι της μοίρας μου, μέδωσε την ευκαιρία να φωνάξω στον κόσμο μιá κραυγή.

Ο κόσμος ήταν μικρός και με στενοχωρούσε. Οί άργοπόδαροι άριστοκράτες της άφρικάνικης μοναξιάς, τά έπιβλητικά φρούρια τών έλεφάντων δέ συνόδεψαν την έκστρατεία μου σαν όπλα. Ήταν μαζί μου οί άγέλαστοι σύντροφοι, ó στολισμός της τρέλλας μου, ή έξωτική πρωτοπορία της περιπέτειας που μέφερε δξω άπ' τη Ρώμη. Έχω παράπονο που δέ με πρόσεξαν οί άνθρωποι. Τά βράδυα στη σκηνή μου δέ ντύθηκα ποτέ σαν άρχοντας. Όνειρευόμωνα πάντα. Μέσα άπό τά σκληρά στολίδια της πολεμικής πανοπλίας μου, ένας θη-

σαυρός άπέραντος άπλωνε τó λειβάδι τής καλής μου καρδιάς. Εΐθελα όλα νά τάπορρίψω από πάνω μου, νά ξεφτύσω τó χαλκό του κράνους και τής άσπίδας μου, νά ξυλάσω από τή σάρκα μου τó ηλεκτρισμένο πετσί μου, νά βγάλω με τά ίδια χέρια μου και νά βρεθώ άξαφνα σαν ένας Ίσκιος, λαφρός χωρίς τά ροϋχα μου, μένα χιτώννα άττικό διαβαίνοντας πλάϊ από τ' άρχαία μάρμαρα, φρουρός τών βασιλιάδων που κοιμούνται με τάγάλατα.

Οί Ρωμαίοι περίμεναν τόν καταχτητή. "Όταν έγώ έστίβα τήν ψυχή μου από τήν άγρύπνια εκείνοι ήταν έτοιμοι νά με ματοκυλήσουν. "Ετοιμάστηκε πολλές φορές νάνέβω ψηλά στους γύρωθε λόφους, και νά φωνάξω στά μακρυνά παράθυρα τής ύπατίας και τών συγκλητικών, μά πιό πολύ στις πλατείες και στις άγορές, πούναί μαζωμένοι οί άπλοϊκοί άγρότες κι' όλος ό λαός, τά τρομαγμένα χωριάτόπαιδα που μ'έμοιαζαν τόσο, μία λέξη, μία κραυγή: "Αδέρφια!— Δέ ζητούσα νά σπρώξω τó στρατό μου στις στρατές τής αΐωνιας πόλης. Θάθελα νά μην έμποδίσουν τόν περίπατό μου. Μάκοϋτε ρωμαίοι; Δώρα σας φέρνω τούς έλέφαντες. Φίλους τούς μαχητές μου. Με τή φρουρά μου λίγους αΐωνες περίπατο θά κάμω στους ανθρώπους και στά σύμβολα.

Δέ μάκουσαν και με χτύπησαν. Μπορούσαν και με τή σιωπή μου νά με νοιώσουν. Τούς χτύπησα κι' έγώ. Εΐμδυν άντρείος μαχητής. Σκόπευα με τó βασιλικό τόξο μου κατάκαρδα τή Ρώμη, τή μεγάλη τούτη καρδιά του μικρού κόσμου. "Ο σφυγμός της στήν έρημιά μου χτυπούσε θυμωμένος άρχάγγελος. Τήν ώρα που πολεμούσα σαν ένας άποτρόπαιος άγροϊκος, έναν πέπλο από όπτασίες έστρωναν στήν ψυχή μου κάποια χέρια παιδικά. Μέσα στους άλλαλαγμούς και τούς κορνιαχτούς τής μάχης, αΐσθήσεις κι' αίματα, σχήματα από ώραϊτα έφηβικά πρόσωπα, χρόνια και γνωριμίες, έμπιστοσύνη και παρατολμία, ζωή και θάνατος, άγκάλιαζαν όλα τούς καταματωμένους θριάμβους μου, όπως ή καλωσύνη τών άσυλλόγιστων κοριτσιών. "Όσο μεγάλο κι' έπικίντυνο πολέμαρχο με νόμιζαν οί έχτροί μου, άλλο τόσο έγώ ανακάλυπτα πώς είμουν ένας μικρός άθώος, ένα παιδί στοργικό, σχεδόν παραπλανημένο. "Εβλεπα τήν ώρα τής μάχης και τού πανικού κι' αυτά τάσπλαχνα δόρατα τών πολεμιστών μου, σαν χέρια άδερφικά, άπλωμένα στους Ρωμαίους παρακαλεστικά. Εΐχα πάντα μέσα μου κάτι από τις παραισθήσεις τών εύλογημένων δημιουργών. Δέν διέκρινα άντίπαλο, δέν έβλεπα πολεμιστές. Οί έχτρικές λεγεώνες άγέλαστες και φανατικές, σειώνταν άπέναντί μου σά χοροί κι' άγγελικοί διάκοσμοι. Πόση λαχτάρα στάλαξε ό τρόμος τής παρουσίας μου στις γυναίκες και στά παιδιά τους! "Ο λευκός ύπνος τών παιδιών έφυγε από τις νύχτες. Τά μικρά κρεβάτια γέμισαν από σκιές κι' έφιάλτες. Φΐδια από σίδερο και πνεύματα από φαρμακερή κακία άντικατέστησαν τόν παραστάτη και φύλακα άγγελο. Νά μπορούσα νά μιλήσω στά παιδιά, νά σταθώ πλάϊ τους σά φίλος, έγώ που έφτασα μπροστά στις πόρτες τους για νά σκοτώσω τούς γονείς τους! Ποτέ δέ συλλογίστηκε αυτό τó άδιέξοδο. Ποτέ δέν πίστεψα σέ τέτοια πικρή μοΐρα, όταν ξεκινούσα για τούτη τήν πορεία μου προς τή μεγάλη-πρωτεύουσα, για νάγγίξω τó μεγάλο όνειρό μου. Τó φεγγάρι γνωρίζει νά καταχτάει τις νύχτες τής οΐκουμένης μονάχα με τή μελαγχολία του. Μία τέτοια κατάχτηση είχα κι' έγώ φανταστεΐ, γιαυτό έβλεπα τήν παιδικότητά μου νά τρέχει προς άστεφάνωτους άντριάντες, φορώντας σαντάλια και μακρυά όνευρα ποδήρη... Νίκησα τούς Καΐσσαρας και συντριφτήκαμε κι' οί δυό. Χάρισα μαυτή τή θυσία μου στους ανθρώπους, τή νίκη που καταστρέφει τούς νικητές πιό βαρειά κι' από τούς νικημένους. Πολλοί γνώρισαν τήν Ιστορία μου. Μά πιό έπος θά περιγράψει τó δράμα τής ψυχής μου, που άναψε τή συγκίνηση στις φλέβες άδελφών, πούχουν τή συγγένεια τών χιλιετηρίδων; Δέ μπήκα στή Ρώμη. "Οξω άπ' τις πύλες της άφισα σκονισμένα τά σαντάλια μου. Μία θάλασσα από γαλάζια φιλοδοξία, τήν άγγιξε για

μία στιγμή ό άετός του όκεανού με τή φτερούγα τής ξαφνικής προσγείωσης. Κι' ύστερα έπηξε πάλι από τή γαλήνη της σά νά μην είχε φυσήξει με τήν άναπνοή του ένας Πύρρος, κι' έγινε μία άνυπόφορη και βαρετή επιφάνεια, "Εφυγα μαζί με τούς τρομερούς έλέφαντες, που τούς έσερνα σά μεγαλειώδη ράκη, πονεμένος όσο ένας ποιητής, ένας ποιητής που λησμόνησε προτού γράψει τή μεγάλη έμπνευσή του..

Πολύ με συλλογίστηκε ή Ρώμη. "Ο άέρας εκείνων τών ήμερών, πήρε τó σθένος και τó παραμύθι μου και τó σκόρπισε σαν άσπιλο παράδειγμα. "Ο "Αννίβας κατατρόμαξε και συγκλόνησε τήν αυτοκρατορία περισσότερες φορές. "Όμως μία στιγμή τόσο βαθειά, μία τρυπησιά από δόρυ τόσο τρόμου, δέν άνησύχησε ποτέ τήν κατάπληξή της. "Ηρθα ένας άγνωστος βασιλιάς άπ' τήν "Ηπειρο κι' έφυγα σαν ένας διάτοντας στον άπέραντο ούρανό τής Ιστορίας. Αυτό είχα ζητήσει άπ' τή ζωή μου; "Ανέβηκα στον έξώστη τής περιωπής, για νά περιφρονήσω τούς μεγάλους συνομοίους μου. Γιατί έγώ είμωνα άλλοιώτικος. Εΐχα στις τσέπες μου χορτάρι από βορεινή πλαγιά και πουρναρόκλαδα για τή ζεστασιά μου. "Αρματώθηκα με θυμούς και μεγάλα σχέδια, για μία μονάχα έξαλλη πράξη. "Ω, έσεΐς παιδιά που άποκοιμήσατε τά νειάτα σας κάτω από μία φυλλύρα έξωραϊσμένη από τή φωτεινή δόξα του νυχτερινού ούρανοϋ, καρτερώντας μία ξαφνική ιδέα, μέσας είμαι γεννημένος και μεγαλωμένος κάτω άπ' τόν ίδιο μητρικό άστράγαλο. "Εσύ που κινάς άπ' τή λίμνη που έφτιαξαν γύρα-γύρα οί ώρες σου, μ' ένα βιβλίο στο χέρι σου, μένα στρατό όπλισμένο, μένα λόγο μεγάλο σαν τή σιγή. "Εσύ, νά τó ξέρεις, έσύ είσαι σαν τόν τραγικό εκείνο βασιλιά άπ' τήν "Ηπειρο, που τόνομά του στήν περιπέτεια τής ζωής, τó παίρνεις άπ' τó έρμάρι τής μνήμης για προσδιορισμό και νοσταλγία. "Αν μπορέσεις και τόν ντυθείς μία μόνο στιγμή στή ζωή σου, άφισε τά κλάματά σου νάνθίσουν άπρόοπτα, και γοερά νά κατρακυλήσουν σταυλάκια του προσώπου, ώστε νάκουστεί σά γέλοιο άκόμα κι' ό σπασμωδικός τούτος λυγμός. "Αλλά μονάχα μία φορά. Γιατί αυτές οί πράξεις είναι δυνατές κι' ισάξιες με τή ζωή και με τó θάνατο. Κι' αυτά τά δύο γίνονται μονάχα μία φορά. "Αλλως τε κι' ό Πύρρος ήταν ένας και μία φορά ξαπλώθηκε πάνω στον κόσμο μόλο τ' άνάστημά του, και μία φορά μονάχα σ' όλη του τή ζωή φώναξε δυνατώτερα κι' άπ' τή φωνή του...

ΝΙΚΟΣ ΠΑΠΠΑΣ

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΙ

Παρουσία του χρόνου: σ' ὅ,τι πέρασε,
Παρουσία της ζωής: σ' ὅ,τι εἶναι,
Παρουσία του ὄνειρου: σ' ὅ,τι θά' ναι
Παρουσία του ἀνθρώπου: ὅπου νάναι τὰ τρία αὐτὰ γίνονται νοητά.

Κανέννας (ἔστω κι' ἀνθρώπος) σοφώτερος ἄλλου,
Εἶδα μιὰ μέρα κάποιον «φτωχὸ τῷ πνεύματι», σὲ συνδιαλλαγή μ' ἕνα σκορπιό. Κι' ἀπόρεσα πῶς ὁ μακάριος γνώριζε τὴ λαλιά του φαρμακεροῦ ἀραχνοειδοῦς ἀρθρόποδου.

Πρωταγόρας: «Θέλω νὰ πιστεύω αὐτὸ ποὺ πιστεύω»
W. James: «Τὰ πράγματα μόνον τους δὲν εἶναι οὔτε ἔτσι, οὔτε ἄλλοιῶς. Εἶναι ὅπως οἱ διάφοροι ἀνθρώποι ξαίρουν καὶ μποροῦν νὰ τὰ δοῦν μὲ τὸν ξεχωριστό τους τρόπο».
Calderon: «Ἡ ζωὴ εἶναι ἕνα ὄνειρο καὶ τὰ ὄνειρα εἶναι ὄνειρα».
Pirandello: «Ἐτσι εἶναι ἂν ἔτσι σὰς ἀρέσει».

Παρομοιάζω τοὺς μεταφραστές στοὺς δεξιότητες μουσικούς, ποὺ ἐρμηνεύουν ἔργα ξένα. Δὲν ξαίρω ὥστόσο ἂν ὑπάρχουν ἀπ' αὐτοὺς ἐκεῖνοι, ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ σταθοῦν πλάι στὸ Liszt, τὸν Paganini, τὸν Paderewski καὶ γιὰ νὰ μὴν παραλείψω τοὺς ἀξιους τραγουδιστές τὴν Adelina Patti, τὴ Malibran κι' ἄλλες κι' ἄλλους περίφημους, ποὺ τὰ ὀνόματά τους θάβρισκα εὐκόλα—ἂν ἤθελα—ψάχνοντας στὴ βιβλιοθήκη. (Καμμιά πρόθεση νὰ θίξω μ' ὅσα γράφω, τοὺς ἀξιαγάπητους ἐρασιτέχνες, ἔστω κι' ἂν δὲ διαφέρουν τίποτε ἀπ' τὶς δεσποινίδες ποὺ ἐλίσσονται κι' ἐξελλίσσονται πάνω στὰ πλείκτρα ξεπεσμένου κλειδοκυβάλου).

...Ἦταν μιὰ κοινωνία ἀπὸ ἀσκητὲς κι' ὁ καθένας ἀπ' αὐτοὺς εἶχε τὴν ἰκανότητα νὰ ἐπιβάλλει τὴ θέληση τὴ δικιά του στὰ ἔμψυχα καὶ στ' ἄψυχα τριγύρω. Κι' ἔτσι, καθὼς ὅλοι ἐπιβάλλονταν, ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, εἶχαν ἀγγίξει ἢ πολιτεία τους, τὰ ὄρια τῆς τέλειαις εὐδαιμονίας...

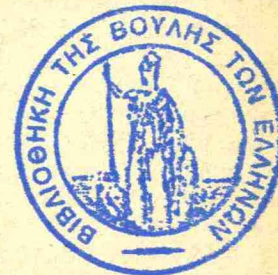
Τὸ πρῶτο βῆμα τοῦ ναυαγοῦ πρὸς τὴν ἀγνωμοσύνη θάνατι πάντα πάνω στ' ἄνυδρο κι' ἔρημο ξερονήσι, ὅπου μισοπνιγμένος παρ' ἐλπίδα σώθηκε.

Κάθε ἀξίωμα καὶ κάθε πρᾶγμα, ἔχουν τὸ μεγαλεῖο καὶ τὴν ἀξία, ποὺ σὺ ὁ ἴδιος τοὺς δίδεις. Κάποιος θυρωρὸς μεγάλου ξενοδοχείου ἐπέμενε πῶς τὸ πιλίκιο τοῦ χαιάζονταν τέσσερα κι' ὄχι τρία χρυσὰ σιρίτια.

—ΑΛΚ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΝΩΣΗ

Ἢταν τέλειαις ὁλόκληρη ἡ δημιουργία κ' ἡ ζωὴ μῆκε σὲ σχῆμα, κόβοντας κάθε ἐπιφανειακὴ σχέση της μὲ τὸ χάος, τότε μόνον ὁ Ἀφέντης Θεὸς συλλογίστηκε τὴν ἐρημιά του, ἡ καρδιά του ἔγινε βαρειά σὰ μολύβι κ' ἡ σκέψη του ξάνοιξε σ' ὅλες τὶς γωνιὰς τοῦ ἀγνωστοῦ χώρου γιὰ νὰ βρεῖ συντρόφους. Καὶ πῆρε φτερά ἡ σκέψη του καὶ τ' ἀπλώσε δίχως σιγουριά, σὰν περιστέρα ποὺ δείχνει στὸ τέκνο της πῶς νὰ πετᾷ, κ' ἀφρῦ ταλαντεύτηκε κάμποσο ἀπάνω στὸν ἀέρα, ἐχύμηξε τ' ἀψήλου σὰν ξεφρενιασμένο πετούμενο τῆς τροπικῆς βλάστησης. Κ' εἶδε ὁ Ἀφέντης Θεὸς πῶς τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ ἀκολουθοῦσαν τὴ μοῖρα τῶν φυτῶν καὶ τὰ φυτὰ ἀκολουθοῦσαν τὴ μοῖρα τῆς πέτρας κ' ἡ πέτρα τὴ μοῖρα τοῦ σύννεφου καὶ πῶς ὁ μέγας κύκλος ἔπρεπε νὰ πληρώσει τὴν τροχιά του μέσα στὸ χρόνο, ποὺ δὲν εἶναι βολετὸ νὰ λογαριαστῆ ἀπὸ τὰ μυαλά τ' ἀνθρώπου κ' οὐδὲ νὰ τὸν ἀρπάξει ἡ χωματένια καρδιά του, ποὺ εἶναι πάντα γιομάτη ὀνηρία.

Μὰ στὰ μάτια τοῦ Θεοῦ οἱ μυριάδες καὶ μυριάδες τὰ χρόνια ἦταν σὰν τὴ χτεσινὴ μέρα τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου του, ποὺ τὸν ἔβλεπε ἄδειο, γιὰτὶ δὲν ὑπῆρχε τὸ πλάσμα κεῖνο ποὺ θὰ φυλάκιζε μέσα του τὴ σταγόνα τῆς ἀβύσσου καὶ τῆς σιωπῆς καὶ τοῦ ὄνειρου ποὺ Αὐτὸς ἔπλασε σὲ εἰκόνα. Θυμήθηκε τὸ λοιπὸν πῶς θέλησε καὶ πῶς ἔκαμε σχῆμα τὴ θέλησή του καὶ τὴν ἐπιταγή του θυμήθηκε ποὺ λάλησε σὰ βροντὴ κ' ἔκαμε τὴν ἀβύσσο νὰ τρίζει συνθέμελά της γιὰ νὰ πάρει μορφή ἡ σκέψη του. Κ' εἶδε πῶς τίποτα δὲν ἔεχασε. Ἀντίκρουσε τὸ φεγγάρι πολλές φορὲς νὰ φωτίζει μὲ τὰ κίτρινα βλέμματά του τὸ γαλῆνιο τοπίο τοῦ παραδείσου, εἶδε τὸν ἥλιο ἀμέτρητες φορὲς νὰ στολίζει τὸν κόσμον μὲ χίλιες χρωματικὲς ὄψεις, πάντα καὶ πιὸ παρδαλές, ἔπαιξε μὲ τὶς πολυτίμες πέτρες δίνοντάς τους μαγικὲς ιδιότητες, ξεκούρασε τὰ πουλάκια μὲς στὶς ζεστές παλάμες καὶ τὰ ἔμαθε, σὰν καλὴ πουλομάνα, νὰ πετάνε, ἔθροψε τὶς πυγολαμπίδες, τοὺς χαμαιλέοντες καὶ τὰ χρυσόψαρα μὲ χρώματα, μὰ τίποτα δὲ μπορούσε ν' ἀπασχολήσει πιά τὴν Πρόνοιά του, βγαίνοντας ἀπὸ τὸν κόσμον ποὺ τὸ ἔταξε. Μόνος.

Μιὰ ὁλόκληρη αἰωνιότητα πετοῦσε ἡ σκέψη τοῦ Θεοῦ ἀνεμπόδιστα δεξιά ζερβὰ καὶ στὸ τέλος νύρισε πίσω μὲ βαρυφορτωμένες, ἀπὸ ἔγνοια, τὶς φτεροῦγες. Κ' εἶπε ὁ Ἀφέντης Θεὸς νὰ πλάσει ἕνα χτίσμα ποὺ νὰ τοῦ μοιάζει, ὅπως μοιάζουνε δυὸ σταγόνες βροχῆς καὶ νὰ τ' ὀνομάσει σύντροφό του. Μὰ ὅταν τὸ συλλογίστηκε, φοβήθηκε τὴν ἴδια του σκέψη κ' ἡ καρδιά του σόπασε πάλι γιὰ χρόνια... Εἶδε ξανά καὶ ξανά, χιλιάδες φορὲς, νὰ παγώνουν οἱ θάλασσες κ' οἱ λίμνες καὶ πάλι νὰ λιώνει τοὺς πάγους ἡ πυρὰ τοῦ ἡλίου, εἶδε τὰ ὄστρακα ν' ἀνοίγουν καὶ νὰ ξεχύνονται χίλια σὰ θάλασσινὰ μαμούδια στὰ κοιλιά τῆς ἀκρογιαλιάς, εἶδε τὰ μάτια τῶν δέντρων νὰ σκάζουν καὶ νὰ ξεπετιοῦνται νέα βλαστάρια, γιομάτα χυμὸ καὶ δροσερὲς ὠριμότητες, σὰν τὰ νερὰ τῶν πηγῶν, εἶδε τοὺς καρποὺς νὰ πέφτουν ὠριμοί, γιὰτὶ δὲν ὑπῆρχε κανεὶς νὰ τοὺς δρῶσει,

καὶ σκέφτηκε πὼς ὅλος ὁ κόσμος αὐτὸς δὲν ἦταν παρὰ ἓνας διάκοσμος τετράγωνος καὶ ἄχρηστος, δίχως τὴν ψυχὴν ποὺ θὰ τοῦ ἔδιδε τὸ νόημά της.

Καὶ πῆρε τὴν ἀπόφαση: ἔβλεπε κιόλας τὸ πλάσμα του, τὸ νέο, ὄχι τὸ στερνό, τὴν ψυχὴν τοῦ πλούσιου τούτου διάκοσμου, ὁμορφο τόσο ὅσο ἡ δική του φαντασία. Ἄρπαξε λοιπὸν εὐτὺς ἀπὸ τὴν πιὸ φτηνὴ λάσπη τῆς γῆς καὶ ἔπλασε τὸν πρῶτο του σύντροφο. Κι' ὁ σύντροφος τοῦτος ὁ ἀνθρώπινος, μὲ τὴν ἠρωϊκὴν ὁμορφιά, ἦταν τέλειος, γιατί δὲν εἶχε κανένα γένος. Κι' ὅταν τέλειωσε πλέον τὸ ἔργο του τὸ θαύμασε κίνοντις ἓνα κῆλο γύρω ἀπὸ τὸ ἀφηγημένο ἀπάνω στὸ βράχο σῶμα του, καὶ ἀγγίζοντας τὸ τετωμένο χέρι τοῦ Ἀνθρώπου, τὸν μετᾶλαβε φυσώντας του τὴν ἀνάσα του, ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὴ δική του ζωὴ. Ὁ Ἀνθρώπος τανύστηκε σάμπως νὰ ξυπνοῦσε ἀπὸ ἓνα βαθὺ καὶ μακροχρόνιο ὕπνο, ἔπαιξε τὰ βλέφαρά του, ὥσπου νὰ συνηθίσει τὸ δυνατὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ χαμογέλασε γλυκὰ στὴ θεότητα, σὰν ἓνα παιδάκι στὸν πατέρα του. Ὁ Θεός, κάτω ἀπὸ τὸ χαμόγελο τοῦτο τοῦ Ἀνθρώπου, ἔνωσε νὰ λυώνουνε τὰ μακραῖωνα χιόνια τῆς καρδιάς του.

Κι' ὁ Ἀνθρώπος ἀφέθηκε ἐλεύθερος μέσα στὸν Παράδεισο. Ἐδρεψε καρπούς, ξάπλωσε κάτω ἀπὸ τοὺς παχυοὺς ἴσκιους τῶν δέντρων, κολύμπησε στὰ διάφανα ποτάμια τῆς Δημιουργίας, θαύμασε τὶς ἀνατολὲς καὶ τὶς δύσεις τοῦ ἡλίου καὶ μιμήθηκε τὸ τραγοῦδι τῶν πουλιῶν καὶ τὸ σφυρολοῖτὸ τοῦ ἀέρα στὶς πηχτὲς φυλλωσιῆς ἢ ἀπάνω στὸ ἴσιο ἀμμουδερό χῶμα.

Οἱ μέρες περνοῦσαν, ἡ μιὰ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄλλη, ὁ Ἀνθρώπος καὶ ὁ Θεὸς ἔπαιζαν μὲ τὰ θεριὰ καὶ ἡ παρουσία τῶν ἀγγέλων ἐμέστωνε τὴν ἀτμόσφαιρα: ἡ Δημιουργία βρῆκε στὸν πρῶτο Ἀνθρώπο τὸ νόημά της.

Μιὰ βραδυὰ, ὁ Θεὸς εἶδε τὸν Ἀνθρώπο καθισμένο τὴν ἄκρη ἐνὸς γροεμοῦ ν' ἀτενίζει ἀφαιρεμένα τὴ φαντασμαγορία τῆς ἡλιακῆς δύσης. Οἱ στερνὲς ἀχτίδες ἔπαιζαν στὰ χρυσὰ μαλλιά του καὶ στὰ πράσινα μάτια του. Στὰ χεῖλη του τα τραγοῦδια τῶν πουλιῶν εἶχαν σωπάσει καὶ οὐδὲ ψιθύριζαν πιά τὸ θρόισμα τῶν φύλλων καὶ τὸ φύσημα τοῦ ἀνέμου.

—Τραγοῦδησέ μου τὸ τραγοῦδι τῶν νερῶν ποὺ κυλοῦνε ψᾶλλε μου τὸν ὕμνο τῶν μισάνοιχτων λουλουδιῶν. Εἶπα! φώναξε ὁ Θεὸς στὸ πλάσμα του.

—Κύριε, σήμερα δὲ μπορῶ νὰ τραγοῦδήσω. Θαροῶ, Κύριε, πὼς ποτὲ πιά δὲ θὰ μπορέσω νὰ τραγοῦδήσω. Ὅλα στὸν κόσμο αὐτὸ εἶναι τόσο ὁμορφα, τόσο πολὺ ὁμορφα, ποὺ ἡ καρδιά μου δὲ μπορεῖ νὰ μεθύσει ἄλλο πιά. Κι' ἂν πῶ ἓνα τραγοῦδι τοῦτο δὲ θάναί δικό μου, μὰ τοῦ ἀνέμου. Κι' ἂν μόνο μιὰ φωνὴ λαλήσω, τούτη δὲ θὰ χεὶ κανένα νόημα, Κύριε.

Πάλι σκέφτηκεν ὁ Θεὸς μιὰ ὀλόκληρη νύχτα καὶ ἀνιστορήθηκε τὸν καιρὸ τῆς δικῆς του ἐρημίας. Χαμογέλασεν ἀγαθὰ, ὅσο ἀγαθὰ μπορεῖ νὰ χαμογελάσει ἓνας Θεός, καὶ πλησιάζοντας στὶς μυρσίνες ποὺ κοιμόταν ὁ Ἀνθρώπος γαλήνιος, τὸν ἔκοψε στὰ δυό. Ἐπλαθεν ὁ Θεὸς ὀλόκληρη τὴ νύχτα βαθεῖα ντουχιουντισμένος καὶ τὸ πρῶτ' ἔρε πιά ξεχωρίζει τὸ ἀνθρώπινο γένος στὸν Ἀδὰμ καὶ στὴν Εὐᾶ. Ἀδὰμ, θὰ πεῖ πρῶτος ἄρσενικός στὴ γλώσσα αὐτῆ ποὺ σὰς μιλῶ καὶ σὰς γράφω τὰ παραμῦθια μου, γιατί ἔχω τὸ δῶρο τοῦ παραμυθᾶ. Κι' ἂν θέλετε νὰ σὰς ξηγήσω στὴν ἴδια λαλιά τὴν Εὐᾶ, τοῦτο θὰ πεῖ αἰωνία γυναῖκα. Σ' ὅλο τὸν κόσμο ποὺ ἦρθε ἀργότερα, πολὺ ἄρρεσε νὰ λείει πὼς ἡ Εὐᾶ ἦτανε τάχα μιὰ γυναῖκα μεγάλης ὁμορφιάς καὶ θηλυκότητος. Ἐδῶ ὁμως τώρα, ποὺ μιλοῦμε μαζί, μπορῶ νὰ σὰς βεβαιώσω, πὼς ἡ Εὐᾶ ἦταν ἀπλούστατα μιὰ ψυχικὴ ὠθηθῆκη ἀπὸ σάρκα ποὺ ἔπαλλε καὶ τὸ ἄρσενικὸ ἐνστιχτο δὲ θὰ μποροῦσε νὰ τὸ ξέρει τοῦτο ἂν δὲν ἔμπαινε στὴ μέση τὸ Δαιμόνιο.

Στοὺς ἀνθρώπους μὲ τὶς πέντε παμπάλαιες αὐτὲς αἰσθήσεις, ποὺ τόσο πολὺ μυρίζουν μοῦχλα καὶ ξεκουρντισμένη μηχανή, πολὺ τοὺς ἄρρεσε νὰ πιστεύουν σ' ἓναν ἄλλο κόσμο ποὺ καὶ ἄλλοτε εἶχανε γνωρίσει, μὰ δὲ θυμοῦνται τότε, γιατί τὴν ἀνάμνησή τους τὴν κρατεῖ ἡ μνήμη τους στέρεα φυλακισμένη μὲς στὸ σαρκίο τους, τὸ θεμεμένο μόνο ἀπὸ τὴν πείρα τοῦ λιγόχρονου βίου τους. Τοὺς ἄρρεσε νὰ πιστεύουν πὼς ὑπῆρχε

καὶ ἓνας ἄλλος κόσμος ποὺ τὸν ὀνόμαζαν Παράδεισο καὶ νὰ τὸν φαντάζονται ὁμορφο, ὁμορφο ὅπως οἱ αἰσθήσεις ἀδράχην μὲ τὴν ἐμπειρικὴ φαντασία τους τὴν ὁμορφιά. Πέρα ὁμως ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς ἀνθρώπινης γνώσης βλαστίζει ὁ Παράδεισος, ποὺ ἂν θέλεις, ἀγαπητὸ παιδί, νὰ τὸν φανταστεῖς, θὰ σοῦ δανείσω ἐγὼ τὴ φαντασία μου, τὴ δική μου πτόση καὶ ἀνάταση καὶ τὴ δική μου μνήμη, καὶ θὰ τὸν δεῖς. Γιατί ἐγώ, ἐγὼ ξεκίνησα ἀπὸ τὴ λάσπη καὶ ἔγινα ἀνθρώπος, ἐγὼ μαι ὁ στερνὸς λόγος τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας.

Παράδεισος, λοιπόν, εἶναι ἡ νοσταλγία μου νὰ γυρίσω ἀπὸ τὸν ἀντίθετο δρόμο στὸ πατρικὸ χάος ποὺ ἐντυνε ὀλόκληρο τὸν κόσμο. Ἀπὸ τοῦτο τὸ πατρικὸ χάος ἔμεινε μέσα μου μιὰ σταγόνα τοῦ ἀπειροῦ, ποὺ δὲ μοῦ δίνει τόπο κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιο. Ἀπὸ τοῦτο τὸ πατρικὸ χάος ἔμεινε μέσα μου τὸ σπέρμα ὄλων τῶν πλασμάτων ποὺ ἦτανε νὰ δημιουργηθοῦν: καὶ σήμερα μὲ τυραννεῖ ὁ σπέρμος ἐκεῖνος γιὰ τὰ πλάσματα ποὺ δὲ δημιουργήθηκαν. Καὶ στέχω στὶς κορφὲς τῶν βουνῶν καὶ βγάζω τὸ σκοῦφο μου καὶ οὐρλιάζω σὰ δαιμονισμένος. Καὶ κάθομαι στὴν ἄκρη τῆς θάλασσας καὶ καιόμεναι ἀπὸ τὴ σιωπὴ τοῦ νεροῦ καὶ λέω: φοβοῦμαι ὅσα ἔμαθα καὶ θὰ τὰ πῶ νὰ γλυτώσω ἀπὸ τὸ βραχνά τοῦτο, νὰ τὸν μοιράσω στὶς πλάτες τῶν ἄλλων, νὰ δοθῶ στους ἄλλους. Γιατί μόνο αὐτὸ τὸ ὀδυνηρὸ καλὸ μπορῶ νὰ τοὺς κάμω: νὰ τοὺς δώσω τὴ δική μου πείρα, νὰ τοὺς σταρωῶσώ ἀπάνω στὸ κορμί μου.

Μέσα στὸ πατρικὸ χάος λοιπόν, ζοῦσε καὶ ἔπραττε ὁ Θεός. Ζοῦσε καὶ ἔπραττε ὁ Δαίμονας. Ἀπὸ κεῖ διώχτηκε τὸ ἀνθρώπινο εἶδος, κάτω ἀπὸ τὴν ἀνυψωμένη ρομφαία ἐνὸς Θεοῦ θυμωμένου καὶ ἀλαζονικοῦ. Δὲ θέλω νὰ νομίσεις πὼς ἔτσι προσπαθῶ νὰ ἀφῶ τὸ μέρος τοῦ ἀνθρώπου, ἢ πὼς μ' ἄρσει νὰ σκέφτομαι τὸ Θεὸ ἐπηρμένο στὴν ἀρχικὴ δρᾶση του. Μπορῶ νὰ σοῦ πῶ πὼς δὲν ἦταν ἔτσι τὸ πρᾶγμα τοῦτο, μὰ τὸ ἀντίθετο καὶ πάλι τὸ ἴδιο ὁμορφα θάναί ἀνάμεσά μας: ἐγὼ θάχω ἔτσι βρεῖ τὸν τρόπο νὰ μὴν πλαντάξω, ἀνοίγοντας ἀπλὰ τὰ πνεμόνια μου καὶ τὰ χεῖλη μου καὶ ἐσὺ θὰ εὐχαριστίσαι ἀκούγοντας τὸ βογγητό μου. Ξέρω ἐγὼ τὴ μοῖρα μου καὶ τὴ ράτσα μου, καὶ ἂν εἶμαι ἓνας παραμυθᾶς, τοῦτο εἶναι τὸ φυσικὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀγνοίας μου τοῦ κοινωνικοῦ νόμου καὶ τῆς πνευματικῆς μου ἀγνείας. Κι' ἂν ἀκόμα σοῦ μιλῶ ἔτσι, εἶναι γιατί ἐνῶ μοῦπαν πὼς ὁ Υἱὸς ὁ ἀγαπητὸς τοῦ Θεοῦ μου ἤμουν ἐγὼ καὶ πὼς ἔγινα τὸ πνευματικὸ δημιούργημα καὶ τὸ ἄθυρμα στὰ χεῖρια τοῦ δαίμονα—γιατί, ἔτσι εἶπαν, τὸ θέλησα Ἐγώ, ὡστόσο, ὅ,τι πιὸ σίγουρα ἔμαθα, εἶναι πὼς δίχως μου οὔτε ὁ Θεός, οὔτε ὁ Διάβολος μπορεῖ νὰ ζήσει.

Πὼς, ὅταν οἱ Ἱερεῖς ἀφοῦ μᾶς πόρουν τὸ ἀγαπημένο λείψανο ἀπὸ τὸ σπίτι, ὅλα τὰ ἐπιπλα σκεπάζονται καὶ τὰ κάντρα, καὶ ἡ σιωπὴ, ὕψη ἀπὸ δάκρυα καὶ ἀπελπισία, μνήσκει μονάχα στὰ ἔρημα δωμάτια, ἔτσι καὶ ἡ καρδιά τοῦ Θεοῦ γιόμισε ἀπὸ ἀσήκωτη θλίψη, ὅταν δίνοντας πνοὴ καὶ στὴν Εὐᾶ τὴν πλάγιασε δίπλα στ' ὀλόγυμνο κορμί τοῦ Ἀδὰμ. Χίλιες φορὲς ἡ ἀγνοία τοῦ Θεοῦ πῆρε τὴν ἀπόφαση καὶ χίλιες φορὲς τὴν ἀρνήθηκε, ἴσαμε πού, μὲ συνεφιασμένο μέτωπο ἀπὸ τὴν ἔγνοια, ἔρριξε ἓνα σπέρμα στὴ γῆ γιὰ νὰ βλαστήσει τὸ δέντρο τῆς γνώσης. Καὶ σὲ κείνου τοῦ σπέρμου τὸν καρλὸ θηλάκωσε τὴ θεότητά του. Στὴ γεύση τῆς ὀπώρας του φυλάκισε τὸ ἄπειρο καὶ τὴν αἰωνιότητα, τὴν ἁρμονία καὶ τὴ λευτεριά. Οἱ Ἄγγελοι ἐσφάλιξαν τὶς πόρτες τῆς Κόλασης, γιατί τὰ γέλοια καὶ οἱ ἐπηρμένες φωνὲς τῶν δαιμόνων καὶ τῶν ἄλλων δυνάμεων τῆς ἀνταρσίας ἐτάρασαν τὴ γαλήνια χαρὰ τῆς παραδείσιας ἀτμόσφαιρας.

Κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιταγὴ τοῦ Θεοῦ, τὰ σπλάχνα τῆς γῆς ἀνοίξανε νυσταγμένα καὶ ἀμέσως ὕστερα κλείσανε γρήγορα, τόσο γρήγορα, σὰν τ' ἀνθρώπινα βλέφαρα, παίρνοντας μέσα τους τὸ σπέρμα. Καὶ τότε ἔγινε μιὰ μεγάλη τρικυμία στὴν καρδιά τῆς προαιώνιας μάννας μας, ποὺ ἔδωσε τὸ αἷμα της καὶ τὴ σάρκα της γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ ἀχότατου καὶ αἰώνια διψασμένου κορμιοῦ μας.

Ἐστρωσε ἓνα παχύ, ἓνα πολὺ λεῖο στρώμα κρυστάλλου γύρω ἀπὸ τὸ σπέρμα, ποὺ μὲ λαιμαργία καὶ βουλιμία, σὰν ἓνας ἀγορευμένος πολυπόδας, πετοῦσε τὰ λεπτότατα τριχίνα πλοκάμια του ἓνα γύρω καὶ προσπαθοῦσε νὰ τὰ καρφώσει μέσα στὸ χῶμα. Τὸ

κρύσταλλο ξεμενε λείο και ψυχρό κι' ο σπόρος στριφογύριζε και ζητούσε άλλο μέρος για να ριξει τις ρίζες του. Μά και κει το κρύσταλλο ξεμενε πάντα το ίδιο. Οι ρίζες τότε άρχισαν να πληθαίνουν, να τυλίγονται γύρω από το σπόρο κι' αυτός άρχισε να φουσκώνει και να μεγαλώνει γρήγορα σε όγκο. Ο πρώτος βλαστός κατακίτρινος σά ζαφορά βλάστησε μέσα στον χρυσάλλινο γλόμπο και παρακάλεσε τη γη.

—'Αφησέ με! 'Εγώ θα κάμω να ξαναγυρίσουν τα παιδιά σου πίσω σε σένα' 'Εγώ θα τους δώσω το Λόγο και θα τους διδάξω τη μόνη αληθινή πίστη, την ύπαρξη της δικής σου ύλης και τη δική σου μορφή. Μά άφησέ με να βγώ μέσα απ' αυτό το σκοτεινό κελί.

Τα σπλάχνα της γης παίζανε λαχταρισμένα, γιομάτα δέος κι' αγάπη και μέσα σ' αυτό το γήινο παλμό, το κρυστάλλινο επίστρωμα έσπασε κι' ο σπόρος πέταξε τις άρπαχτικές ρίζες του μέσα από το χώμα, ρούφηξε άχόρταγα τους χιμους που βρήκε μπροστά του κι' αναδύθηκε μέσα στον γλυκύτατο παραδεισιακό άγέρα. Πριν ακόμα η γη προφτάσει να νιώσει το ξάπλωμα αυτού του καρκίνου μέσα στα σπλάχνα της, το Δέντρο της Γνώσης είχε μεγαλώσει είχε φουντώσει κι' είχε καρποφορήσει μεγάλους καρπούς στρογγυλούς, κόκκινους, γουδάτους κι' άρωματισμένους.

Κ' έφώναξεν ο Θεός τον 'Αδάμ, κι' είπεν ο Θεός στον 'Αδάμ μπροστά στην Αιώνια Γυναίκα, πως ο καρπός του δέντρου αυτού είναι απαγορευμένος στον άνθρωπο.

Μά στον ίδιο κόσμο αυτό ζούσε κι' έπρατε κι' ο Δαίμονας. Κ' είδε ο Δαίμονας και σκέφτηκε την άλαζονεία του Θεού κι' αποφάσισε να δώσει αυτός στον άνθρωπο την ψυχή του.

Οι πρωτόπλαστοι πέρασαν ολόκληρη την ημέρα τους κρυφοκοιτάζοντας ο ένας τον άλλο, ψαύοντας ο ένας τον άλλο, αναστέναζαν και δεν είχαν πολλή διάθεση να τρέξουν και να γελάσουν.

Όταν έπεσε η νύχτα πλάγιασαν ο ένας πλάι στον άλλο σιωπηλοί θωρώντας πάνω τους το ανάσκειλο στερέωμα να λάμπει μέσα από τα φουντωμένα κλαδιά του απαγορευμένου δέντρου.

Κ' ήρθε ο Σατανάς προς την Εύα με τη μορφή ενός φειδιού και της είπε :

—Λάβετε, φάγετε. Ο καρπός τούτος είναι η δύναμη του Θεού.

Και στον 'Αδάμ η φωνή φώναξε :

—Λάβετε, φάγετε. Ο καρπός τούτος είναι η ψυχή σας κι' η ψυχή του σύμπαντος κόσμου.

Ο 'Αδάμ τρέμοντας κοιτάζε τη γυναίκα. Τείνοντας τα χέρια της μέσα στα πυκνά φυλλώματα του δέντρου, έδραψε τον καρπό, πλούσιο σ' άρωμα και σε χυμό, και με βουλιμία, αξια μόνο στην αδηφαγία της γυναίκας, τον δάγκασε κι' ύστερα τον πρόσφερε στον 'Αδάμ.

Δίχως κατανόηση της πράξης τους, ο Παράδεισος έχάθηκε σε μια μόνο στιγμή για όλη την ανθρωπότητα. Σε μια στιγμή που ουδέ την πάλη γνώρισε, ουδέ τη μετάνοια.

Κι' όταν ο άνθρωπος δοκιμάστηκε από τη γνώση, η γαλήνη του Παράδεισου, που δεν ήταν Παράδεισος κι' ουδέ γαλήνη, ταράχτηκε, από ανήσυχους άγέρες που άρχισαν να πνέουν δεξιά κι' αριστερά, κι' από όνειρα, από πολλά όνειρα που ταξίδευαν πλησίον, φουσκωμένα από τους άνεμους κι' η καρδιά του σφίχτηκε. Πήρε από το χέρι τη συντρόφισσά του και κάτω από τις λυσσασμένες κατάρες του Θεού, έφυγε από τον τόπο εκείνο της ερήμωσης.

Γεννημένη η γη μέσα από το χάος, βλάστιζε την άγωνία μιας αιωνόβιας φύσης, συνυφασμένης με τη συνείδηση του ανθρώπου, που έφερε στα κατάβαθα της ψυχής του τη μνήμη ενός κόσμου άλλου, που είχε κάποτε γνωρίσει.

ΑΡΗΣ ΔΙΚΤΑΙΟΣ

ΑΝΤΡΕ ΝΤΟΤΕΛ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΧΑΜΕΝΟΥ ΒΡΑΔΙΟΥ

Λοιπόν, δεν υπήρχε πια τίποτα,
ούτε ένα μνήμα,
μήτε λουλούδια άργοπορημένα σ' ένα φεγγερότατο βάσο,
μήτε ήρεμη άμμουδιά, για να μπορέσει κανείς να κλάψει.

Αυτή δε βρισκόταν πια εκεί,
ούτε στους δρόμους, ούτε κατά μάκρος των ανήλιαγων άγρών.
Τίποτα δεν μπορεί να παρηγορήσει τη γη.
Ξέρει κανείς καλά ότι τελείωσε,
Κι' ότι μες στο πράσινό της φόρεμα όνειρεύεται,
εκεί που ο Φραγκογιάννης δεν μπορεί πια να πάει.

Είναι ένα χωριό με στέγες από σχιστόλιθο κάτω απ' τη βροχή.
(Τα νερά δεν θα καθρεφτίσουν ποτέ αυτές τις ροδαριές,
που όνειρευόμαστε στις άπλωμένες νύχτες).
Βρέχει. Δε νοιώθουμε τη σκιά που έρχεται.
'Ανάβουμε τη λάμπα στις πέντε.
Κάθε λόγος στους πλημμυρισμένους δρόμους είναι μια απόγνωση.

Τα ξυλοπάπουτσα μιας γυναίκας κρότησαν στα σκαλιά της εκκλησίας.
'Η εκκλησιά ύψώνεται μες στον άνεμο
μ' όλα τα τζαμωτά της.

Αυτό το βράδυ. Ποιό ;
'Ενα απ' τα πολλά βράδια έπειτα απ' αυτό που εκείνη χάθηκε
απ' τα μάτια μας, απ' τους ήλιους μας,
απ' τα ώραία γιορταστικά μας στάχυα.

'Ηταν εκείνη με τα ώραία μαλλιά, με τα ώμορφα μάτια,
στά διάφανα πρωίνα του καιρού.

'Ολες οι πόρτες είναι κλειστές

Κανείς δεν περνά πια

Και ο Φραγκογιάννης έλεγε :

«Κι' όμως, μέσα απ' τον ύπνο όλων,

αν ξαναέρχονταν οι ξεχασμένες γυναίκες».

Και ο Φραγκογιάννης μισάνοιξε την πόρτα του.

'Εγκατάλειψε το σπίτι του.

Μες στο δρόμο προχώρησε.

Στην πλατεία του χωριού βρήκε ανάμεσα στη βροχή

μιαν άψίδα ανοιξιάτικης νύχτας,

μιαν άνοιξη θλιμμένου παρελθόντος σαν ένα παλιό βιβλίο.

Νεαρές αρχόντισσες χόρεβαν.

Ποιγκηπέσσεσ και βάγιες από καιρό νεκρές για τη γη.

Χόρεβαν. Ο Φραγκογιάννης γλύστησε μες στο χορό.

Και τότε μια κυρία τούπε πίσω απ' τό ριπίδι της :

«'Η Σιλλάη δεν υπάρχει πια».

Τὰ ποτάμια ξεχείλισαν.
Ὁ ἄνεμος περνᾷ μέσα ἀπ' τὶς μυλόπετρες.
Ὁ Φραγκογιάννης ξαναγύρισε σπῖτι του
καὶ ξανάναψε τὴν παλιὰ λάμπα.
Εἶναι τὸ καθαρὸ θαῦμα τῆς λησμονιάς,
καὶ ἡ πολυαγαπημένη θὰ ξεχάσει σὲ λίγο.
Ὁ Φραγκογιάννης ξέρει καλὰ πὼς ἡ σκέψη του δὲν θὰ βαρύνει
πάνω της
κι' ὅτι θὰ εἶναι πάντοτε ὥραια, μ' ὅλο πὺν αὐτὸς θ' ἄχει φύγει.

Στοὺς δρόμους τῆς νεότητάς του, συλλογίζεται τοὺς μεγάλους χαλαζίτες.
Κι' αὐτοὶ οἱ γρανίτες, εἰκόνες τοῦ λαμπροῦ θανάτου ξεχύνονται
μὲ τὰ φέγγη τους καὶ τὶς σκιές τους σ' αὐτὴ τὴν ὥρα τῆς γαλήνης.
Οἱ ἀδελφές τῆς Σιλλάης ἔλεγαν :
«Σιλλάη, ξαναγύρινα στὸ χιόνι πὺν ἀγαποῦσε,
στ' ἀνάρηχα πὺν γνώρισε χωρὶς ἐσένα, μὲ τὴ μικρὴ
φωτεινὴ καρδιὰ σου.
Κλᾶψε λίγο καὶ ξέχαστα ὅλα».

Υ Μ Ν Ο Σ

Πηγαίνετε, κοράκια τοῦ σύθαμπου, στὸ βάθος τῶν ἀρχαίων θαλασσῶν,
νὰ μιλήσετε στ' ἀπομονωμένα μὲς στὴ φουσκοθαλασσιὰ κοράκια,
γιατὶ εἶναι νεκρός, αὐτός, ἓνα ἀπλοϊκὸ παιδι
πὺν τὸ λέγανε Φραγκογιάννη.

Αὐτὸ συνέβηκε τὸ βράδυ.
Μόλις πόνεσε λίγο
κι' ἔπειτα ἔφυγε μὲς στὸ ἴδιο ὄνειρο ὅπως κι' οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοι,
οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοι πὺν φιλάνε τὸ σπῖτι.

Πάνω στὸ βουνὸ τὸ θλιμμένο πουλι
κνττάζει πρὸς τὴν κοιλάδα πὺν τραγοῦδησε ὅλη μέρα.
Οἱ ρηκιές καὶ τὰ σάρατα στὶς φλόγες τῆς σελήνης
ἀποκοιμοῦνται μὲς στὸ ἄρωμά τους.
Φραγκογιάννη, οἱ ρόδινοι γρανίτες ἔχουν τεράστιες πῶρες
καὶ πρὸς τὰ βάραθρα πηγαίνουν, κατατρομάζοντας τ' ἄστρα.
Φραγκογιάννη οἱ γρανίτες ἀνεβαίνουν.
Πλανιῶνται μὲς στὶς αἰωνιότητες
καὶ γυρέβουν τὸ γαλάζιο γιὰ τὸ
ὅπου διασκεδάζουν τὰ αἰώνια παιδιὰ.
Ποῦ νὰ πῆγε ὁ Φραγκογιάννης;
Τὸ βουνὸ συλλογίζεται μὲ τοὺς παγετῶνες του καὶ τὰ φλογάτα λουλού-
δια του.

Τὸ βουνὸ ἀνασαίνει βαθειὰ.
Αὐτὸ εἶπαν τὰ ἐλάτια :

«Ἀντίο Φραγκογιάννη. Ἡ νύχτα εἶναι ζεστή.
Οἱ ὑδρίες ἀπ' τὰ μνήματα τραγουδοῦν».
Αὐτὸ εἶπε ὁ χειμῶνας :
«Τὰ λουλούδια μου γιὰ τὰ γυμνά σου πόδια ἔχουν πολλὴ δροσιά.
Φραγκογιάννη, ἄκου τὶς ἄρπες καὶ τὰ λιμπελλούλ.
Ἄλλὰ λένε πὼς δὲν μπορεῖς πῶν ν' ἀκούσεις»,
Αὐτὸ εἶπαν τὰ κορίτσια :
«Κόβουμε ἠλιαγκάδια
γύρω ἀπ' τὴ βρύση.
Φραγκογιάννη, τὰ μαλλιά μας κι' οἱ βραχιόνες μας σ' ἀγαποῦσαν».

Τὰ ἱστία κρότησαν ἀπὸ ἓναν ἀμαρτωλὸ ἄνεμο.
Μιὰ μεγάλη σκέψη ἔφυγε πάνω στὴ θάλασσα.
Καὶ πλήθη ἄλικα ντυμένα
τρέχουν στὰ σύνορα τῶν τυφλῶν ἀκτῶν.

Σὰν τὶ πουλιὰ θὰ ξανάρθουν ;
μεγάλα μενεξελιά πουλιὰ ἀπ' τὰ βασίλεια τοῦ θανάτου ;
Τὰ πλήθη ἰκετεύουν. Ποῦ σταματοῦν οἱ προσευχές τους ;
Οἱ κολόνες τῶν ναῶν ἔχουν ἀρκετὴ δύναμη
γιὰ νὰ βαστάξουν τὴν ἀθλιότητά μας,
ἀρκετὴ χαρὰ ;
Ὁ Φραγκογιάννης ἔφυγε.
Γι' αὐτὸ δὲν θὰ ξαναδεῖ :
Τὶς θάλασσες πὺν χορεύουν κάτω ἀπ' τὴ σελήνη
καὶ τὰ χιόνια πὺν βάρυναν.
τὰ αἱματηρὰ χιόνια τοῦ πρώτου πρωῖνου,
τὰ χιόνια καὶ τὰ σαπισμένα δάση,
σὰν ἀρχαῖα πεδία μάχης κάτω ἀπ' τὴ νύχτα.

Γι' αὐτὸ δὲν θὰ ξανακούσει :
»Τ' ἀπελιπισμένα τζιτζίκια στὸ μάκρος τοῦ ποταμοῦ,
τὰ καμπαναριὰ στὰ κόκκινα φθινόπωρα,
καὶ τὴ φωνὴ ἀπ' τὶς ἀδελφές του
καὶ τὰ βήματα τῆς Σιλλάης ἔλαφρηὰ σὰν τὶς πηγές.

Τὴν παραμονὴ αὐτῆς τῆς μέρας,
ὁ Φραγκογιάννης ὕψωνε τὰ χέρια μὲς στὸν ἥλιο.

(Ἀπὸ τὸ Μικρὸ Φωτεινὸ Βιβλίο)

Μεταφρ. ΜΕΛΙΣΣΑΝΘΗ

ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΜΕ ΤΟ ΧΡΥΣΟ ΛΑΣΟ

Έκει στην άκρη της νύχτας: "Ένα σγουρό παληκαρόπουλο και μία γρηά ξεδοντιάρα... Σκοτεινό φάντασμα ή γρηά τραβάει άμύλητη μιάν άχτίδα του φεγγαριού. Τη μαζεύει δίπλες. Φτιάνει μιά θηλιά στην άκρη... "Υστερα διαλέγει από ένα σκοτεινό κήπο γιομάτον καρδιές. Παίρνει μιιά. Τη ζεσταίνει με το χνώτο της. "Η καρδιά άρχίζει κι' όλας να μετράει τούς άνθρώπινους πόνους που παρελαύνουν περήφανοι πέρα από τόν ίσκιο της νύχτας...

Τό παληκαρόπουλο στέκει δειλό μπροστά στην ζεστή καρδιά. Τότες ή σκοτεινή γρηά του προσφέρει τά δώρα της:

—Νά, δίνοντάς του τό χρυσό λάσο, μ' αυτό θ' άρπάξεις κάθε τι που θά θαμπώνει τά μάτια σου.

Στό άλλο χέρι του δίνει την καρδιά:

—Αυτή είναι ή μαγική λύκηθο που θά τά βάζεις. Φαίνεται μικρή κι' όμως μπορεί να χωρέσει όλο τόν κόσμο!...

Τό σγουρό παληκαρόπουλο με τά ρεμβά μάτια παίρνει στο ένα του χέρι τό χρυσό λάσο και στο άλλο την καρδιά του και ξεκινάει.

Χαμηλά, χαμηλά είν' ένας ζεστός ήλιος που χαϊδεύει τά παράδοξα δημιουργήματα του Θεού.

Έκει πηγαίνει να πετάξει τό λάσο του τό ρεμβό παιδί.

Προχωρεί, θαυμάζει. Σταματάει, θαυμάζει... Είναι δυό μενεξέδες που του χαμογελούν. "Όμως τό χαμόγελό τους έχει κάτι από τη γοητεία της λύπης. Πιο κάτω τόν σαγηνεύει μιιά πλούσια τριανταφυλλιά. Για τά κόκκινα τριαντάφυλλά της πετάει τό λάσο του. "Όπως τη σέρνει δέσμια εκείνη αντίστέκεται δείχνοντας τά φοβερά της άγκάθια. Τό παιδί με τό χρυσό λάσο κυττάζει την καρδιά του κι' έλευθερώνει την τριανταφυλλιά...

Μιά λευκή άνεμώννα είναι τό πρώτο κέρδος που φύλαξε στην καρδιά του. Τό παληκαρόπουλο νοιώθει μιάν άλλόκοτη χαρά σε τουτο τό παράξενο ψάρεμα. Μαζεύει λογής-λογής όμορφιές και τις κρύβει μιιά-μιιά στην μαγική του λύληθο. Σε κάθε του έπιτυχία πηδάει σαν τρελλό. Κάνει στράκες με τό χρυσό λάσο του και χαϊδεύει τρυφερά την καρδιά του...

—'Εγώ θά σε γιομήσω, της λέει κι' αυτή μεγαλώνει λίγο-λίγο κοντανασαίνοντας...

"Ετσι βρίσκεται μπροστά σ' ένα πλῆθος από ζώα. 'Ελαφάκια που γλύφουν τά δάκρυα της μητέρας τους, λιοντάρια που βρυχιώνται. Περιστέρια που ραμφίζουν. "Ένα ύπεροχο μικρό παγάνι καμωμένες μοναχικό. Είναι ή σειρά του να αϊχμαλωτιστεί, μ' ένα σπόρο που δέθηκε στην άκρη του σκιοιου. Τό παγώνι άνοίγει διάπλατα τά'φτερά του κι' αφήνεται να τό σύρουν.

'Αγωνίζεται να τό χωρέσει στην καρδιά του. "Η καρδιά μεγαλώνει μαγικά. Και τό ρεμβό παιδί μένει ένθουσιασμένο με τό καινούργιο του κατώρθωμα. "Όμως, τώρα ή καρδιά είναι άρκετά βαριά κι' αυτό την κουβαλάει και με τά δυό του χέρια.

Στό τέλος φτάνει στη λίμνη με τις νεράιδες. 'Εδώ τά χάνει. Παρατάει την καρδιά του στο χώμα.

Οί νεράιδες λούζονται και χαϊδεύονται και χορεύουν. Στόν έξαλλο χορό τους πολλές πατοσες πατουνε την καρδιά, όμως ποιός έχει τό νοϋ του να την σηκώσει από τό χώμα;

Στό τέλος ή μιιά ή κορυφαία νεράίδα του ρίχνει τη ματιά της. Τη ματιά που έχει μέσα πολλά μενεξεδάκια και πολλές άνεμώνες και πλῆθος χρυσολούλουδα.

Τό μαγεμένο παληκάρι ρίχνει πάλι τό λάσο του κι' αυτή τό πιάνει και δένεται μονάχη κι' έρχεται άνάλαφρη καθώς τη σύρει σαν νάναι από άχνη κι' όνειρο. Τό παιδί πασκίζει να διαστείλη την καρδιά του κι' εκείνη πηδάει άνάλαφρα και μπαίνει στη μαγική λύκηθο χαμογελώντας...

Τό παληκάρι στέκεται τώρα θριαμβευτικά. Γυρίζει προς όλα τά σημεία του όρίζοντα και χτυπάει γροθιές τά στήθεια του από ίκανοποίηση! Οί άνθρωποι περνούν από δίπλα του και τόν εϊρωνεύονται.

—Κύττα τον λένε, αντί να μαζεύει μανιτάρια, κάθεται και μαζεύει ξωτικά! "Υστερα τό παιδί με τό χρυσό λάσο προσπαθει ν' άνασηκώσει την καρδιά του. "Όμως αυτό είναι τώρα πιά άδύνατο. "Η καρδιά έχει μεγαλώσει κι' έχει γίνη ψηλότερη από αυτό τόν άνθρωπο!...

"Ο άνθρωπάκος στέκει τώρα μικρός κι' άνήμπορος μπροστά στην παρραφουσκωμένη καρδιά του.

Προσπαθει να την κυλήσει, αλλά του κάκου. Τη δένει με τό λάσο, δένεται κι' αυτός: Του κάκου!

"Η καρδιά άγομαχάει δίπλα του και τό παιδί κυττάζει τούς ουρανούς έναγώνια. 'Επικαλείται τη σκοτεινή γρηά. 'Αλλοίμονο: Ποιός ξέρει αν αυτές οί άστραπές τουρανού δέν είναι οί λάμψεις του γέλιου της;

Στό τέλος τό ρεμβό παιδί άπλώνει ένα λευκό χράμι.

—Πρέπει να την αναποδογυρίσω, λέει. "Όταν γίνη αυτό θά ξελαφρώσω από τό φορτίο.

Προσπαθει, όμως ή καρδιά μένει άμετακίνητη...

Οί άνθρωποι περνάνε και τώρα δίπλα του και γελάνε με τό πάθημά του: —Δε σ' άρεσαν τά μανιτάρια, λένε. Βασανίσου τώρα να την ξεφορτώσης. Τό παληκαρόπουλο υποφέρει. Παρακαλεί τούς άνθρώπους. Παρακαλεί τό Θεό. 'Επικαλείται τη σκοτεινή γρηά της άπέραντης νύχτας.

Κανείς...

Κλαίει. Κανένας δέν τό βοηθάει ν' αναποδογυρίση την καρδιά του. "Όπως τραβάει τό λάσο του, όπως μπήγει τά νύχια του, ή καρδιά ματώνει κι' αυτό ξεφωνίζει από τό μάτωμά της...

Και οί άνθρωποι γελάνε χαιρέκακοι!

Σε μιιά στιγμή βρίσκει τόν τρόπο. Βγάξει τό σουγιά του. Μαχαιρώνει την καρδιά του και τό αίμα τρέχει άχνιστό... Τότες άπάνω σ' αυτό τό αίμα που κάτω της σταλάζει αυτός τραβάει κι' αναποδογυρίζει την καρδιά του!

Τώρα δέν έχει παρά να προσέξει τό πώς θά βγει τό ζηλευτό περιεχόμενο! Ζουλάει την καρδιά, τη σκαλίζει με τό σουγιά του. Κάθε τόσο άναπηδάει από τόν πόνο.

'Ασροκόκκινο είναι τώρα πιά τό χράμι. Στό τέλος ένα μαγικό οϋ πέφτει άτόφιο στο ματωμένο πανύ. Δέν είναι ούτε άνεμώννα, ούτε παγώνι, ούτε νεράίδα. Τό οϋ αυτό είναι κάτι άλλοιωτικό. Κάτι χιμαιρικό. Είναι κάτι σα γυναίκα που έχει για δόντια του άνεμώνες κι' έχει για στόμα του ένα άλιτο τριαντάφυλλο κι' έχει για πόδια την ύπεροχη ούρα του παγωνιου! Και τό παράξενο αυτό πλάσμα, έχει μιάν ευωδιά σαν από χίλιες άνεμώνες και μιάν όμορφιά σαν από μύρια παγώνια και μιιά γοητεία σαν από χιλιάδες νεράιδες!...

"Ένας στεναγμός άνακούφισης βγαίνει από τό στήθεια του παιδιου.

Στην άρχή κυττάζει την καρδιά του. Αυτή τώρα έχει μικρύνει άρκετά και μικραίνει και μικραίνει ρυθμικά κι' άνασαίνει γαλήνια. Τό παληκάρι τη

χαϊδεύει τρυφερά. "Υστερα γυρίζει στο θησαυρό του! Τὸν ξετάζει: Εἶναι κάτι καταπληχτικό αὐτὸ ποὺ ἔχει στὸ χράμι του!

Φωνάζει σὰ δαιμονισμένο ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμό του. Προσκαλεῖ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς τὸ ἐπιδεικνύει.

Οἱ ἄνθρωποι ζηλεύουνε. Δαγκώνουνε τὰ χεῖλια:

—"Ὁμως, λένε, μανιτάρια δὲν ἐμάζεψες. Νὰ ἰδοῦμε τί θὰ φᾶς!

Καὶ φεύγουν φθονεροί.

—"Ἐχουνε δίκη σκέφτεται γι' αὐτὸ γιὰ μιὰ στιγμή καὶ συννεφιάζει. Πρέπει νὰ μαζέψω μανιτάρια!

"Ὁμως, σὲ λιγάκι, ξεχνιέται πάλι μὲ τὸ θησαυρό του. Βγάζει τὸ χτένι του καὶ πασχίζει νὰ τοῦ χτενίσῃ τὰ μαλλιά.

Βαθειά, στὴν ἄκρη τῆς νύχτας μιὰ γρη῏α ξεδοντιάρα χαμογελάει... "Ἐνα ἄλλο παληκαρόπουλο στέκει δειλὸ μπροστὰ τῆς. Ποιὸς ξέρει τί δῶρα θὰ σοφιστεῖ νὰ τοῦ χαρῆσῃ ἢ σκοτεινὴ γερόντισα προτοῦ τὸ στεῖλῃ χαμηλά, χαμηλά ἐκεῖ ποὺ ἕνας ἥλιος χαϊδεύει τὰ παράξενα δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ...

ΝΟΤΗΣ ΡΥΣΙΑΝΟΣ

ΦΙΛΕ ΑΠ' ΤΟΝ ΑΠΕΡΑΝΤΟ ΕΛΑΙΩΝΑ

Στὸν Πάνο Βλαχάκη

Ἐκεῖνος

δὲν ἔδωσε σημασία ποτὲ

στὶς αὐστηρὲς διαταγὲς τοῦ χρόνου

μιὰ ὑπογραφή δυσκολοδιάβαστη εἶταν ἢ παράξενη ζωὴ του.

Περπατοῦσε μονάχος στοὺς δρόμους μὲ τοὺς τετράγωνους ἴσκιους στοὺς δρόμους σφουρίζοντας τὸν ἴδιο πάντοτε ἦχο καθὼς οἱ τροίκες δὲν ἀλλάζουν σκοπὸ στὶς χιονισμένες ἐκτάσεις τότε ποὺ τρέχουν νὰ προλάβουν τὸν ἥλιο πρὶν πέσει στὶς θάλασσες.

Φίλε ἀπ' τὸν ἀπέραντο ἐλαιῶνα τῆς σιωπῆς ἄκουσέ με.

Δυὸ φρεσκοβαμμένα κίτρινα κουπιά εἶναι τὰ χέρια σου ἔτσι ποὺ λάμπεις καὶ φεύγεις τὸν κόσμο

ἀθῶος πιότερο

κι ἀπ' τὴ χτεσινὴ βροχὴ στὸ παράθυρο τῆς μοναξιάς μου

καίτι ποὺ ἀντιστέκεσαι μὴ γίνεις σωρὸς ἀπὸ πελαγίσια μνήμη.

Μαντεύω τὸ βλέμμα σου πὺ ἀυστηρὸ κι ἀπ' τὸ κάστρο τῆς πατρίδας μας.

Θὰ ντυθῶ μὲ ὅλες τὶς ἐκπλήξεις ποὺ μπορεῖ νὰ συνάξει ἕνας ἥλιος κατηφορίζοντας μέσα ἀπ' τὰ φουστάνια τῆς ἄρρωστης πολιτείας. Πόσες στιγμὲς ν' ἀνοιγόκλεισε τὰ μάτια του κι ἔγινε νύχτα ἐσὺ μιὰ φορὰ ἔφυγες κι ἄβουλος περιφέρομαι στὶς ἴδιες συναντήσεις.

Φίλε ἀπ' τὸν ἀπέραντο ἐλαιῶνα τῆς σιωπῆς ἔξακολουθῶ νὰ ὑπάρχω.

II

Ἄκουσε

πρέπει νὰ ρωτήσουμε τὸ γέρικο ποτάμι μας

ποὺ τρέχει.

Δὲν ἔχει αὐτὸ τὴ σκοτεινὴ ἄγνοια ποὺ δέρνεται στὶς φλέβες μας

οὔτε τὸ ψεύτικο ἀμέριμνο ὕφος τοῦ προσωπείου μας.

Οἱ ρίζες του εἶναι βαθειὲς ὅσο κι ἡ ἱστορία τῆς γῆς μας.

Ὁ πόθος του γιὰ τὴ θάλασσα πὺ μεγάλος κι ἀπ' τὸν ἠρωϊκὸ ἀγῶνα.

Πές μου ἐμεῖς πῶς μπορεῖ νὰ σκοτώσουμε.

Πρόπει νὰ στὸ πῶ
ἢ πλατεία πού ἤξερες μέστωσε ἀπὸ ἀνίατη πλήξη
οἱ πορτοκαλιές σαπίζουν τοὺς καρποὺς στὰ κλαδιά
οἱ γυναῖκες δίνονται ὄρθιες κάτω ἀπ' τοὺς σβυστοὺς φανοστάτες.

Ὁ πόλεμος μόνο γυρίζει ἀπὸ τραπέζι σὲ τραπέζι καὶ ζητιανεύει τὸ
ἐνδιαφέρον μας.

Ἐμεῖς καθὼς ξέρεις ἀγαπᾶμε παράφορα
τὴ μακρυνὴ θάλασσα πού βρέχεις μὲ ἱκεσία τὸ πρόσωπο
τὴν κυρία πού παίζει βιολὶ κυριακάτικες συναυλίες
τὶς ἄσπρες γάτες πού ξαπλώνονται στὰ χαρτιά μας καὶ τεμπελιάζουν.

Φίλε ἀπ' τὸν ἀπέραντο ἐλαιώνα τῆς σιωπῆς
προσευχῆσου
ἄς μὴ πεθάνουμε φέτος πού εἴμαστε πιὸ ἄγουροι κι ἀπ' τὰ σταφύλια
τὸ Μάη.

IV

Κοίταξε.

Στὰ ροῦχα μου κουβαλῶ ἀπ' τὴ μέρα ὑγρασία κι' αἷμα
λιθάρι ἀκατέργαστης προσφορᾶς βουνοῦ εἶν' ἡ καρδιά μου
ποιὸ τείχος πρέπει νὰ βοηθήσει τὸ παράξενο σχῆμα μου
ποιὸς ναὸς θὰ δεχθῆι τὸ βάρος μου στὴ θεόρατη πυραμίδα του.

Ὡστόσο ἡ νύχτα βιάζεται ἡ νύχτα χιονίζει ἔχασα τὰ ἴχνη σου.

Φίλε ἀπ' τὸν ἀπέραντο ἐλαιώνα τῆς σιωπῆς
στεῖλε τὸν ἄνεμο ἀπ' τὸ ἀρχαῖο νῆσι νὰ τινάξει τὸ βαρὺ χιόνι
τὸ χιόνι πού μὲ σκέπασε κ' οἱ φτεροῦγες μου ἀκίνητες πάγωσαν
κλαίει τὸ τραγούδι μου ἀπαρηγόρητο στὴ σπασμένη φλογέρα.

Φίλε ἀπ' τὸν ἀπέραντο ἐλαιώνα τῆς σιωπῆς ἄκουσέ με.

1949

ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΟΥΛΟΥΡΗΣ

ΤΟ ΦΡΑΓΜΑ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Τὸ χωριὸ βρίσκεται ἀναμεσὶς σὲ δυὸ λόφους, δεξιά—ζερβά κι' ἔχει τρα-
κόσες ψυχές. Οἱ ἀνθρώποι του ζοῦνε μιὰ ζωὴ ὄλο τυράγνια. Τὰ σπίτια τους
εἶναι μικρά, καμωμένα μὲ πλίθρα καὶ γκριζα πέτρα. Οἱ γυναῖκες τους γεννο-
βολοῦν παιδιὰ στὴν ἀράδα κι' ἔχουν κύρη κι' ἀφέντη τὸν ἄντρα τους. Τὰ παι-
διὰ πάλι, μεγαλώνουν στὴ λάσπη καὶ στὴ σκόνη καὶ ζυμώνονται ἀπ' τὰ μι-
κρά τους μὲ τὴν τυράγνια τῆς γῆς. Πασχίζουν τὸ κατὰ δύναμη στὰ χρόνια
τους, στὸ χωράφι, στὴ βόσκη. Φτάνουν στὰ εἴκοσι, παντρεύονται κι' ἡ ζωὴ ξα-
κολουθᾷ ἴδια στὸν παιδεμο της. Ἔτσι ζοῦνε. Ὅμως, δὲν ἔχουν βαρυγκόμια.
Μνήσκουν εὐχαριστημένοι. Ἐχουν τὰ λίγα ζᾶ καὶ τὰ λίγα χωράφια τους, καὶ
τὸ βάσανο, τὸν Ἄσπρο (1). Τοῦτος, τοὺς παιδεύει πλιό, τοὺς παίρνει τὴ ζωὴ.

Ὁ Ἄσπρος κυλάει τὰ νερά του ξωπίσω ἀπ' τοὺς λόφους, στὸν κάμπο,
χρόνια καὶ ζαμάνια τώρα. Σὰ χειμωνιάσει κι' οἱ βροχὲς ἀρχέψουν χωρὶς τε-
λιωμό, πλημμυράει τὸν καμπότοπο. Γεμίζουν τὰ χωράφια νερά, κοτρώνια μὲ
θάμνα καὶ χαλαίει τὸ φύτρο πού σπεῖραν τὸν σποριά—στάρι, βρώμη, κριθάρι.
Τούτη εἶναι ἡ τυράγνια τους, ὁ μέγας τους παιδεμός. Τὰ πιότερα χω-
ράφια τους τὰ ἔχουν στὸν δῶθε ὄχτο τοῦ ποταμοῦ, γιὰ δαῦτο.

Κάθε καλοκαίρι πού τὸ ποτάμι στερεύει καὶ τὸ νερό του λιγοστὸ γλύφει
ἡμερο στοὺς ὄχθους του τὰ καλάμια, πασχίζουν γιὰ τὴ σωτηρία τους. Βγαίνει
ντελάλης βαρῶντας τὸ τούμπανο μὲ τὸν βαρὺ ἀχό του καὶ γυρίζει τὰ καντού-
νια (2) φωνάζοντας: «Ὅλοι μαθὲς οἱ συγχωριανοὶ ἀκοῦστε τὸ πρόσταγμα τοῦ
κύρ—Νούλιαση τοῦ πάρεδρου. Ἀκοῦστε εἶπα: Μὲ τὰ ζᾶ σας, μὲ τὰ κάρρα
σας, νάρθετε νὰ ζέψουμε φράγμα στὸν Ἄσπρο γιὰ τὰ χωράφια. Ἀκοῦστε
εἶπα, πρόσταγμα τοῦ κύρ—Νούλιαση τοῦ πάρεδρου!»

Συνάζονται ὄλοι καὶ πᾶνε ὀλημερίς, μὲ τὰ ζᾶ καὶ τὰ κάρρα τους καὶ
κουβαλοῦν μεγάλα κοτρώνια καὶ κορμούς ἀπὸ δέντρα θεώρατους, νὰ στήσουν
στὸν ὄχθο τὸ φράγμα. Δυὸ μῆνες κρατᾷ ἡ δουλειά. Δουλεύουν ἀδιάκοπα
μέσ' τὸ λιοπύρι χωρὶς βαρυγκόμια. Τὸ σταίνουν καὶ καρτεροῦν τὸν σποριά,
σπέρνουν κι' ἀπομένουν ν' ἀπαντέχουν μὲ ἀγωνία. Τί θὰ γένει! Θὰ σωθεῖ
τοῦτος ὁ μόχθος τους!

Γίνονται νευρικοὶ καὶ ἀνυπόμονοι καὶ ξεθυμαίνουν στὶς γυναῖκες τους.
Αὐτές, τὰ δέχονται ὄλα, χωρὶς κάκια. Ξέρουν τὸ βάσανο πού τοὺς παιδεύει.

Οἱ βροχὲς ἔφτασαν. Πέφτουν ἀπανωτές, δρολάπια σωστά, χωρὶς τε-
λειωμό. Φουσκώνει ὁ Ἄσπρος καὶ θυμωμένος χουμάει στραφτοκοπώντας στὰ
τείχια πού τοῦ κλειοῦνε τὸ δρόμο. Τὸ φράγμα, τὸν πρῶτο καιρὸ ἀντέχει. Τρέ-
μει ὀλάκαιρο καὶ νοιώθεις τὴν ἀγωνία του ἴσαμε τὰ συθέμελα καθὼς τὰ χτυ-
πάει τὸ ὑγρὸ θεριὸ μὲ μανία. Μοιάζει σὰν ἄτι πού τὸ δάμασαν.

Οἱ χωριάτες, χλωμοί, ὄλο ἀγωνία, προσμένουν τὸ χαμπέρι πού θὰ τοὺς
φέρει ἡ μοῖρα τους. Θᾶναι καὶ τούτη τὴ φορὰ ζαβὴ κι' ἄραχλη;

Περνοῦν λίγες μέρες. Τὸ θεριὸ χουμάει ὀλοένα, μιὰ, δυό, τρεῖς, ὥσπου
ξαφνικά, «γκρρρ!» ἀκούγεται τρομαχτικὸς θόρυβος τὸ φράγμα πού γκρέμισε
—τρανὴ φοβέρα λές, σὰ νὰ γρεμίστηκε κάστρο. Ὁ κρότος, φτάνει σ' αὐτοὺς
καὶ τοὺς παγώνει στὴν τρομάρα του. Ἡ γῆ σιέται ὄπως ξεχύνεται τὸ ὑγρὸ
θεριὸ στὸν καμπότοπο, λές καὶ πηλαλᾶνε χιλιάδες ἀφηνιασμένα ἄλόγατα.

Οί χωριάτες, μ' ὀρθάνοιχτα μάτια, ἀπομένουν ἄλαλοι στὴ σκέψη τῆς συμφορᾶς. Τὸ κατόπι, τοὺς πιάνει γρηγοράδα. Ξεφωνίζουσαν ὄλοι μαζί καὶ τρέχουν παρλιακά (3) δῶθε—κεῖθε.

—Τὸ φράγμα, τὸ φράγμα! φωνάζουν.

—Τὸ φράγμα, φράγμα!

Στέκουσαν λίγο κι' ἀκουρμάζονται. (4)

—Σοῦστε ὄρέ, Σοῦστε! (5)

Βουλώνει ὁ ἕνας τὸ σμόμα τ' ἀλλουνοῦ κι' ἀπομένουν ν' ἀκοῦνε μ' ἀπόγνωση, τὸν θόρυβο. "Υστερα, πάλι ξεσπᾶνε:

—Τὸ φράγμα, ἄχ, τὸ φράγμα!

—"Αχ, ἄχ, τὸ φράγμα!

—Δὲν κράτησε, δὲν κράτησε!

—"Αχ, ἄχ, δὲν κράτησε!

"Ολα τοῦτα μπερδεύονται, γίνονται ἕνα μὲ τὸ θόρυβο τοῦ ποταμοῦ. "Υστερα, ὁ θόρυβος λίγο λίγο ξεκόβει καὶ τὸ θεριὸ πλημμύρισε τὸν τόπο, ἤσυχον γιὰ τὸ ἔργο του, ἤσυχον γιὰτὶ δὲν ἔχει ἐμπόδια νὰ τοῦ φράξουν τὸ δρόμο.

Οἱ χωριάτες νταίνονται τὶς τρίχινες καπότες τους καὶ μάνι-μάνι ἀνεβαίνουν στὴν κορφή. Σὰν κάρβουνα λάμπουν τὰ μάτια τους ἀπ' τὴν ἀγωνία τῆς συμφορᾶς. Κεῖ πάνω, ἀγναντεύουν τὸ χαμό, ἀμίλητοι, βουβαμένοι Ξανά, ἀπότομα, τοὺς παίρνει ἄγριος θυμὸς.

—Τὸν ἄτιμο, δὲν τὸ κράτησε!

—Δὲν τὸ κράτησε, δὲν τὸ μπόρετε ὁ ἄτιμος!

Βρίζουν τὸ ποτάμι, τὸ θεριὸ, σάμπως νὰ ἔχει ψυχὴ. Κεῖνο εἶναι ἤσυχον τῶρα πού τοῦ λείψαν τὰ τεῖχη. Γλείφει τὰ ριζὰ τοῦ λόφου καὶ κουκουλώνει μ' εὐχαρίστηση τὸ φυτό. "Ωρες κάθονται καὶ βλέπουν. Δὲν τοὺς γνοιάζει γιὰ τὴ βροχή. Ἡ συμφορὰ τοὺς ἀλάλιασε. Μόνο πού δὲν κλαίνει. Στερνά, στέλνουν μιὰ μούντζα, παίρνουν τοὺς ἐδικούς τους καὶ φεύγουν.

"Ἰσαμε τὸ θέρο πού θὰ μπάσουν τὴν ἐλπίδα νὰ φτιάξουν νέο φράγμα γιὰ τὸ χαμό τους λένε. Καὶ πάλι τὸ ἴδιο στὸν καινούργιον χρόνο, πάλι, πάλι. "Ἐτσι κάθε θέρο, κάθε χρόνο. "Ἐνα χρόνο, δυό, πέντε... ὥσπου βαρέθηκαν τὸν ἀδιάκοπο πόλεμον μὲ τὸ ποτάμι, σταύρωσαν τὰ χέρια καὶ ἄφησαν τοῦτο τὸ μέρος. "Αγρίεψε ὁ τόπος, χέρσωσε κι' ἔγινε ἄτσαλο (6) γεμάτο ἄμμο καὶ θάμνα. Κράτησαν κάτι λίγα χωράφια σὲ ἡμερη γῆ.

Τοῦτα τὰ χωράφια πού ἄφησαν, ἦρθε ἕνας τρανὸς κοτζάμπασης ἀπ' τὸ Μεσολόγγι καὶ τ' ἀγόρασε φτηνά. Εἶχε χρόνια ἐτοῦτος στὴν Ἀμερική κι' εἶχε καζαντήσει παρὰ μὲ τὸ φτιάρι. "Ἐφερε μηχανήματα—φαγάνες καὶ τρακτέρια κι' ἔστησε ἐταιρία σωστή, πασκίζοντας νὰ μερέψει τὴ γῆς, καὶ νὰ φτιάξει τὸ φράγμα. Οἱ χωριάτες πῆγαν στὴ δούλεψή του γιὰτὶ πλέρωναν καλὸ μεροδοῦλι. Πρὶν τῆς ὥρας ἄρχισε νὰ χιτίζει ἀποθήκες γιὰ τὸ γέννημα πού θὰ θέριζε.

—"Αμ' δά, θὰ ζέψει τὸν "Ασπρό! λέγαν οἱ χωριάτες.

—Θὰ πετύχει λές; Δὲ βαριέσαι; Τζάμπα ὁ παράς!

Κεῖνος διαφέντευε ἤσυχος τὴ δουλειά, χωρὶς νὰ γνοιάζεται γιὰ τίποτα...

Τὸ φράγμα τέλειωσε. Στήθηκε ψηλὸς ὁ τοῖχος, θεόρατος, ὄλο μαστοριά καὶ σιγουράδα. "Ο ξένος ἀφέντης, ὁ κοτζάμπασης, βάλθηκε νὰ ξεχερσώσει τὸ μέρος. "Υστερα μὲ τὰ τρακτέρια, ὄργωσαν κι' ἔσπειραν. Σὰν ἄρχεψαν οἱ πρῶτες βροχές, βγήκαν τὰ φυτάνια.

—"Αντε' ἴσα μὲ δῶ ἦταν, εἶπαν οἱ χωριάτες.

Τόλγαν καὶ χαίρονταν μὲ κακία.

"Ο κοτζάμπασης, τᾶκουε καὶ τοῦτα μὰ δὲν ἔλεε μιλιὰ.

—"Ας λένε, σκέβονταν, ..

Πῆραν οἱ δυνατὲς βροχές. Φούσκωσε ὁ "Ασπρος, πάσχισε νὰ ρίξει τὰ ἐμπόδια, ὅμως ἄδικα. Τὸ φράγμα ἦταν πολὺ στέρεον καὶ καμωμένο μὲ σιγουριά. Τοῦ κάκου στηθοκοπῶνταν τὸ ὕγρὸ θεριὸ στὰ τεῖχια του. Τίποτα δὲν μπόρεσε. Κὰν τὸ παραμικρό. Πάλε, μήνα τὸ μήνα, τὸ φυτό θέριεψε, μέστωσε, γένηκε πλοῦτος τὸν θεριστή.

—Μπρέ, μπρέ, θάμαξαν οἱ χωριάτες. Εἶδατέ τα; Οὔλα τὰ φτιάνει ὁ ἄνθρωπος. "Αμ' δέ' πρέπει νὰ ξέρει καὶ νὰ ἔχει τὸν τρόπο, τὸν παρὰ. "Ἐμεῖς, ἀπὸ ζαβὴ μας μοῖρα, πάντοτε στὴν σκοντοῦφλα!

"Ἐτσι ὁ ξένος ἀφέντης, ὁ κοτζάμπασης, μπόρεσε κι' ἔκαμε τὸ θάμα. "Ἐλειψε τὸ ποτάμι, ὁ πλοῦτος πιά, ἔρχονταν μὲ τὸ σακὶ τὸ γέννημα στὰ κεμέρια του.

"Ἐφερε κι' ὄλα μαστόρους καὶ τεχνίτες ἀπ' τὴν Πάτρα καὶ βάλθηκε νὰ χτίσει δίπατο σπίτι, μοντέρνο, στὸ χωριό.

—"Αχά, μπράβο, κάνουν οἱ χωριάτες.

"Ὅμως ἕνας, ἀπ' ὄλους, ὁ Νικόλας ὁ Ντάρας, δὲν τὸ βάστηξε. "Ἐτοῦτος, ἦταν ἕνας ἀψὺς ἄντρακλας, σωστὸς γίγαντας, μὲ κοτζάμου πλάτες. Πλαταριά τότε φώναζαν γιὰ τὶς θεώρατες πλάτες του. Εἶχε δύναμη τρανὴ καὶ σκότωνα βόδι μὲ μιὰ του γροθιά. Ψωμοτύρι εἶχενε τὶς βλαστήμιες καὶ τῶρα πού εἶδε τὸν πλοῦτον νὰ τρέχει στὰ κεμέρια τοῦ κοτζάμπασης, δὲν ἀπόσωνε νὰ λέει:

—Τὸν ἄτιμο! ἔβριζε. Μὰς πῆρε τὰ χωράφια γιὰ ἕνα κομμάτι ψωμὶ καὶ τῶρα δουλεύουμε κολληγοὶ στὰ δικά μας χωράφια γιὰ δαύτονε! Φτοῦ, φτοῦ, φτοῦ, τρεῖς φορές φτοῦ, χίλιες φορές! Τύχη βρώμα, σκρόφα!

—Σύχασε Νικόλα, πάσχισε ἢ Κωσταντινιά ἢ γυναῖκα του νὰ τὸ μερώσει. Σύχασε, μὴ κάνεις ἔτσι. Τῆς τύχης μας καὶ τοῦ Θεοῦ ἦταν θέλημα.

—Νὰ μωρή, νὰ βράσω στὴν τύχη μου! μούτζωνε ἀτός του. Κεῖνη, λούφαζε στὴ γωνιά κι' ὁ Νικόλας δὲν ἀπόσωνε τὶς βλαστήμιες. . .

Μιὰ βολά, τὸν ἔπιασε νευρική κρίση. "Ἐπесе καταψῆς καὶ μὲ τὰ χέρια καὶ μὲ τὰ πόδια, φασκέλωνε τὸν οὐρανόν.

—Σκρόφα τύχη, ξεφώνιζε. Νὰ μωρή, νά! Τοῦτα θές, τοῦτα σοῦ πρέπει!

—Πάει, μωρή, βάλθηκε ὁ ἄντρας μου, τρόμαξε ἢ Κωσταντινιά.

Πῆγε σιμά του. Κεῖνος, εἶχε παρλιακό τὸ βλέμμα, ἄγριο.

—Σύχασε Νικόλα, τὸν χείδεψε στὶς πλάτες.

—Θὰ τὸ ρίξω τὸ ἄτιμο! ἀποκρίθηκε κεῖνος μὲ ξαναμμένη ὄψη' θὰ τὸ ρίξω!

"Ἡ Κωσταντινιά τρεμούλιασε.

—Νικόλα! τὸν τράνταζε. Τί λές ἔρμε; Σοῦφε ντίπ κατὰ ντίπ τὸ λαβόμενο μυαλό σου; Μουρλάθηκες μαῦρε μου; (7) Τὴν ἔσμπρωξε μὲ δύναμη.

—Πάψε σύ! ἀγρίεψε. Εἶπα' θὰ τὸ ρίξω τὸ φράγμα! "Ὁρκο παίρνω, νὰ μὴ μὲ λένε Νικόλα Ντάρα! Δὲ θὰ χαρεῖ τὸν πλοῦτον τὸν ἐδικόνε μας ὁ κοτζάμπασης' ὁ ρουφιάνος! Γιὰνα κομμάτι ψωμὶ μὰς πῆρε τὰ χωράφια. "Αχ μωρή τύχη καὶ τὸν εἶχα στὰ χέρια μου! Νά, ἔτσι δά θὰ τὸν ξέσχιζα, νὰ μὴ μὲ ματαποῦνε Πλαταριά!

Πῆρε ἀναπνοὴ καὶ τέλειωσε.

—"Αμ' δά, εἶπα' θὰ τὸ ρίξω τὸ ἄτιμο, θὰ τὸ ρίξω!

"Ἡ Κωσταντινιά ἢ ἄμοιρη κέρωσε.

—Νικόλα, ἔτρεμε κι' ἦταν ἔτοιμη γιὰ κλάματα. Νικόλα. Τί λές δύστυχε;

Κεῖνος, γύρισε καὶ τὴν εἶδε μ' ἕνα θολὸ μάτι γιομάτο ἀγριάδα, σὰν τοῦ βουβαλιοῦ πού τὸ ἐρεθίζεις μὲ κόκκινο πανὶ καὶ γίνεται μανιασμένο.

—Σκρόφα! χύμησε πάνω της κι' ἄρχεψε νὰ τήνε δέρνει. Τί γνοιάζεσαι μωρή γιὰ τὸν κοτζάμπαση; Γκομενιάρης σου εἶναι ὁ πούσταρδος; "Ε; Μίλα μωρή σκρόφα, κρένε!

Κεῖνη μιλιὰ. "Ετρωε τρεμόμενη τὸ ξύλο, χωρὶς ὄχ. Ἄτός του, κάποτε, ἀπόκαμε νὰ τήνε δέρνει. Σταμάτησε, λαχανιασμένος, μὲ φουσκωμένα στήθεια.

"Ἡ Κωσταντινιά, λυγισμένη στὰ δυό, ἔκλαιε τώρα βουβά, ὅμως χωρὶς παράπονο.

—"Ε; ἔκανε ὁ ἄντρας ξεφυσώντας σὰν ἄλογο.

Τὸν εἶδε μ' ἓνα βλέμμα ὑγρὸ, σὰν τῆς μπιστεμένης σκύλας, γεμᾶτο δειλὸ παράπονο, νὰ πάει σιμὰ του.

Πάσχισε νὰ τῆς κάμει τὸν καμπόσο.

—Τὸ λοιπὸν; σ' ἄρεσε; Κρένε τώρα ἂν σοῦ κοτάει!

—Ἀφέντης μου σύ, κύρης εἶσαι, νογᾶς ὅτι θέλεις, ἀποκρίθηκε ἡ καφερὴ μὲ τρέμουλο στὸ κορμί.

—Ναῖσκει! "Ὅτι θέλω! χτύπησε τὸ πόδι καταῆς ὁ Νικόλας.

Στάθηκε κι' ἐπανελάβε μ' εὐχαρίστηση.

—"Ὅτι θέλω! ὅτι θέλω!

"Ὑστερα, δρασκελίσει τὸ κατῶφλι καὶ βγήκε ὄξω.

—Νὰ προσέχεις! τρώμαξε ἡ δόλια ἡ Κωσταντινιά. Νὰ προσέχεις κι' ἀπὲ τί θὰ γίνω γὼ ἡ ἔρμη κι' ἄραχλη σὰν καλαμιὰ στὸν κάμπο;

Δὲν γύρισε πίσω του. Ἐφευγε μὲ τὰ θεώρατα κανιά του, δρασκελίζοντας γλήγορα τὸ στενοκάντουνο, σὰν παρλιακός. Πάγαινε στὴν κορφὴ, ν' ἀγναντέψει τὸ φράγμα.

* *

Κεῖνες τὶς μέρες ἔβρεχε ὀλοένα, χωρὶς τελειωμό. Ὁχτώβρης μῆνας ἦταν κι' οἱ βροχὲς ἄγριες, δυνατές.

"Ὁ Νικόλας ὁ Ντάρας, τυλιγμένος στὴ τσομπαναρέικη καπότα του ποῦ δὲ τὴν πέρναε στάλα νερό, δρασκελίσει τὸ ντορό, τραβώντας στὴν κορφὴ τοῦ λόφου.

"Ἐφτασε καὶ στάθηκε μὲσ' τῆ βροχῆ, νὰ δέρνεται ἀπὸ δαύτη, τηρώντας τὸ ποτάμι. Τόβλεπε τὸ ρημάδι, φουσκωμένο κι' ἄγριο νὰ στηθοκοπιέται μὲ τὸ φράγμα, μὲ μανιὰ, σὰ δράκος, σὰ τὰ θεριά τῶν παραμυθιῶνε, ποῦ χουμᾶνε στὶς πεντάμορφες καὶ τὶς προφυλάγουν Ἀηγιώργηδες παλληκαράδες. Πεντάμορφη ξωθιά τὰ χωράφια μὲ τὸ γέννημα. Παλληκᾶρι τρανὸ κι' ἄσκιαχτο, τὸ φράγμα τοῦ κοτζάμπαση ποῦ τὰ φύλαε ἀπ' τὸ ὑγρὸ θεριό.

—"Ἀχ μπρέ, ἔκανε ὁ Νικόλας στὸ ποτάμι καὶ δάγκασε τὰ χέρια του. Γιατί ὀρέ μᾶς χάλαες τὰ ἐδικὰ μας; Τουτουνοῦ τοῦ ἄτιμου γιὰ δὲν τὸ ρίχνεις; Φτοῦ! φτοῦ τὸ λοιπὸν στὴ μπέσα σου! Μᾶς, μᾶς τοὺς κολλήγους μᾶς τυράγνισες! Πούσταρδε! Βρωμιάρη!

"Ἡ βροχὴ τὸν ἔδερνε. "Ὅμως αὐτὸς ἔβριζε ἀδιάκοπα καὶ κούναε κι' ὅλα μὲ θυμὸ τὰ χέρια του στὸ ποτάμι. Ξάφνικα, ροβόλησε τροχαλιόντας τὰ χαλίκια τὸν κατήφορο, τρέχοντας ὀλοένα χωρὶς νὰ σταθεῖ, πατώντας τὸ φύτρο. Στὰ στήθεια του ἡ καρδιά του, χτύπαε μὲ δύναμη κι' ἤθελε νὰ σπάσει τὸ πλατὺ κορμί, νὰ πεταχτεῖ ἔξω. Τὰ μάτια του ἦσαντε θολὰ, κόκκινα ἀπ' τὸ χόλιασμα ποῦ ἄγρια τὸν ἔδερνε, ἄγρια, σὰν τὸ δαρμὸ ποῦ ἔκανε τὸ στειχίό—τὸ ποτάμι—στὸ φράγμα.

"Ἐφτασε σύριζα στὸ τεῖχος. Στάθηκε λαχανιασμένος κι' ἄκουε τὸν βρυχυθμὸ τοῦ νεροῦ, ποῦ χτύπαε πᾶ στὸ φράγμα, στὸ θεώρατο τοῖχο. Μὲ φόβο, σκιασμένος, ἄπλωσε τὸ χέρι κι' ἀκούμπησε στὰ τειχιά. "Ἐτρεμε τὸ φράγμα κι' ἔβραζε ὑπόκωφα σὰ δαρμένος σκύλος. σὰν ἀλλόκοτος δράκος. "Ὅμως, στέ-

κονταν δυνατὸ, περήφανο, πρόκληση στὸ ὑγρὸ θεριό. Τοῦ Νικόλα, πιότερο ἔτρεμε ἡ καρδιά του καὶ χτύπαε μὲ πλιὸ δύναμη, νὰ σπάσει. Τραβήχτηκε κι' ἦταν γεμᾶτος ἴδρω, κι' ἔτρεμε, σὰν βιασμένο ἄτι ποῦ ἔτρεξε χωρὶς ἀνασασμό. Στὰ πόδια του, τὸ νέο φυτάνι, φύτρωνε πράσινο, ζωηρό. Τῶδε καὶ κείνη τῆ στιγμή τοῦ ἦρθε νέα κρίση.

—Νά, νά, ἄρχεψε νὰ ποδοπατάδι τὸ φύτρο μὲ λύσσα. Τώρα θὰ διεῖτε τί ἔχει νὰ γένει! Τώρα κι' ὄλας τούτη τῆ στιγμή! Χέ! Ξεκουκουλώθηκε τὴν καπότα του κι' ἔβγανε ἀπάνω δερμάτινο σακοῦλι ὅτι χρειάζονταν. "Ἐνα μακρυὸ φυτίλι, κομμάτια δυναμίτη, μαπαροῦτες.

Γλήγορος, ἄρχησε τὴ δουλειά. Ξετύλιγε τὸ φυτίλι, τὸ ἄπλωνε μὲ ὑπομονή, προσεχτικά. "Ἐστρωσε τὶς μαπαροῦτες μὲ τὸ δυναμίτη σύρριζα στὸ φράγμα καὶ σὰν τέλειωσε, στάθηκε νὰ κοιτάει τὸ ἔργο του.

—Χέ, σήκωσε τὰ χέρια του στὸ φράγμα. Τώρα θὰ γελάσει καὶ τὸ κουτσὸ γουροῦνι! "Ἄντε νὰ σὲ δῶ κοτσάμπαση ἂν θὰ χαρεῖς πλιὰ πλοῦτη στὸ κεμέρι σου!

Σήκωσε τὰ μάτια στὸν οὐρανὸ. Ξάνοιγαν τὰ σύννεφα, μὰ σὰ νύχτωνε, θὰ ματάπιανε ἡ βροχῆ.

—Νὰ τελεύω! εἶπε.

Χωρὶς νὰ βιάζεται, ἄναψε τὸ φυτίλι μὲ προσοχή, μὲ μέθοδο. «᾿Ωραῖα!» μούγγρισε καὶ πρόσεχε μὲ ἀναμμένα μάτια τὴ φλόγα ποῦ ἔτρωε τὸ φυτίλι. "Ἀνοιξε τὰ ρουθούνια του καὶ μύριζε τὴν κάπνα. Σὰν κόκκινο φίδι ἔτρεχε ἡ φωτιά. Ξαφνικά, τῶβανε στὸ νοῦ του.

—Ὁρέ, θὰ μὲ πάρει τὸ ρέμα τοῦ "Ἀσπρου!

"Ἀρχησε νὰ τρέχει. Γλήγορος, χώνουνταν στὴ λάσπη, νὰ φύγει, νὰ σωθεῖ. "Ἦταν ἰδρωμένος κι' ἡ ἀνάσα του ἔβγαине σφυριχτή. Κεῖνη τῆ στιγμή, ἀκούστηκε ὁ κρότος. Σὰν βροντὴ δυνατός, σὰν κεραυνός, μιὰ-δυό, ἑκατὸ φορὲς πιὸ ἄγριος.

—Τὸ φράγμα! μούγγρισε μὲ χαρὰ. Χά-χά!

"Ἐστρεψε τὸ κεφάλι πίσω. Μιὰ χλαπαταγὴ ἔρχονταν καταπάνω του, τὸν ξεκούφαινε, λὲς πὼς τρέχαν χιλιάδες βουβάλια.

—Ὁρ' τί εἶναι τοῦτο; ἔκανε.

"Ὑστερα, σκέφτηκε τὸν κίνδυνο. Πῆγε νὰ τρέξει, ὅμως δὲν μπόραε. Κάτι τὸν κράταε. "Ἐβλεπε καὶ χαίρονταν τὸ ἔργο του.

Τὸ νερό, θεώρατο κύμα, ἔρχονταν σ' αὐτόν. Ἀπολιθωμένος, κοίταε τὸ θεριό ποῦ ἔρχονταν, μὲ βροντές, σὰ νὰ μούγγριζαν χίλιοι δράκοι.

Φοβήθηκε ἀνεξήγητα.

—Θέ μου! σταυροκοπήθηκε. Τοῦτο τί νᾶναι; Τὸν ἔπιασε φόβος. "Ἦθελε νὰ τρέξει, νὰ φύγει, μὰ δὲν μπόραε.—Θέ μου, ξανάκανε.

"Ὁ ἄγριος χεῖμαρρος τὸν πρόφταξε, τὸν πῆρε μαζί του, στὴ δίνη του κι' ἄρχεψε νὰ τὸν κατακυλάει σὰν ἓνα τίποτα. Κεῖνος, δὲν πρόκανε νὰ πεῖ λέξη...

ΘΑΝΑΣΗΣ ΒΛΑΧΟΣ ΑΙΤΩΛΟΣ

Σ. Σ. 1) "Ἄσπρος=Ἀχελῷος.

2) καντούνια=στενὰ λιθαρόστρωτα.

3) παρλιακά=χαμένα.

4) ἀκουρμάζομαι=προσπαθῶ ν' ἀκούσω, μὲ προσοχή.

5) σοῦστε=σωπάστε.

6) ἄτσαλο=μὲ τὴν ἔννοια τοῦ κακοῦ.

7) μαῦρε μου=χαμένε μου.

Ο ΗΧΟΣ ΤΟΥ ΚΩΔΩΝΟΣ *

ΔΡΑΜΑ ΣΕ ΤΡΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ

ΣΚΗΝΗ 19η

Κατίνα—(βγαίνει, ενώ την τινάζουν λυγμοί)...

ΣΚΗΝΗ χωρίς αριθμό

Αντρέας—(μόνος. Τραβάει για να φύγει. Μά ιδόντας πάνω στο γραφείο το φάκελλο—εκείνον που'χε γράψει η Ίουλία όταν—πριν—είχε βγάλει απ' το συρτάρι το πιστολάκι και που—φανερό—τόν είχε ξεχάσει εκεί—τραβάει προς τα κει και παίρνοντας του στα χέρια διαβάζει ακουστά το πανώγραμμο): Για τόν άνδρα μου, τόν Ανδρέα «Βλαντιή» (βγαίνει από έντός το εσωκλειστο και ξαναδιαβάζει ακουστά): «Ο θεός μόνον ξέρει τί συνέβει με μās... Πριν πεθάνω σέ κλείνω στην τελευταία μου σκέψη... Ίουλία» (στέκεται μιá στιγμή σκεπτικός, ενώ ταυτόχρονα τσαλακώνει το χαρτί μες στη φούχτα του): Τώρα—είναι άργά! (και πετάει το χαρτί στο πάτζι. Ύστερα, ρίχνοντας μιá τελευταία ματιά γύρωθέ του, φεύγει απ' την πόρτα—ξερβά, ξεχνώντας—καταγής που'χε πέσει—τη δήλωση του Γιώργη Μουζά, αυτήν που'χε ύπαγορευσει η Ίουλία. Ακολουθεί παραταμένη σιγή. Η σκηνή μένει άδεια)...

ΣΚΗΝΗ 20η

Ίουλία—(προβάλλοντας απ' τη δεξιά πόρτα και κυτάζοντας ανήσυχα γύρω της): "Α!... Έφυγε!... (στέκεται άκίνητη,

μέ το βλέμμα χαμένο): "Ε..φυ..γι!... (ιδόντας καταγής τη δήλωση του Μουζά): Πώς;... Το πέταξε!... (παίρνει το χαρτί από χάμω και—μηχανικά διαβάζει): «... Ο έδω... ύπογραφόμενος... έμπορος... ύφα...—σμά...—» (πετάει το χαρτί στο τραπέζι και με φωνή τραγική): "Η άπόφαση της θανατικής καταδίκης μου!... Και την ύπόγραψα ή Ίδια!... (και πέφτοντας προύμυτη στον καναπέ ξεσπάει σέ κλάμμα γοερό).

ΣΚΗΝΗ 21η

Μάρθα—(είσορμόντας άνάστατη απ' την άριστερη πόρτα): Ίουλία!
Ίουλία—(προύμυτη—όπως είναι—στρέφει και την κυτάει στηλά, ενώ την πνίγουν λυγμοί):
Μάρθα—Τί μου είπτε ή Κατίνα; Φεύγει ό Αντρέας; Είναι άλήθεια;
Ίουλία—Ναί!
Μάρθα—Και θα πάρεις το Ζανή; Σούδωσε την άντιδήλωση;
Ίουλία—Τό κτήνος!... Άρνήθηκε!...
Μάρθα—Μά τότε;
Ίουλία—Τί τότε;
Μάρθα—Γιατί θα φύγει ό Αντρέας; Γιατί θα χωρίσετε;
Ίουλία—(ξεσπάει σέ λυγμούς)...
Μάρθα—"Αχ θα τρελλαθώ—δέ μιλάς;
Ίουλία—(γοερά, ενώ την πνίγουν τα δάκρυα): "Ένας άλλος!... "Ένας...
Μάρθα—(ξεαλλη): Μά λέγε λοιπόν... "Ένας άλλος!... έ, τί;
Ίουλία—(κολοκαθούμενη)... "Ένας που ούτε που ζει ή άν είχε πεθάνει θα μ' έγνωιαζε... βρέθηκε για κάκή μας μοίρα μπροστά μου... Αυτός λοιπόν...
Μάρθα—"Ε—τί έκαμε;
Ίουλία—(δείχνοντας προς το τραπέτι—το τραπέζι—το έγγραφο): Να—... ύπόγραψε αυτός!... Δέχεται να με παντρευτεί—γράφει—αυτός!...
Μάρθα—(τραβόντας για το χαρτί στο τραπέζι): Δέχεται λέει!... Βρέ τί λές;... Για Δημοπρασία το πέρασε; Και ποιός είναι;

Ίουλία—Σου είπα: "Ένας που ούτε άν ζουσε θυμόμουν!...
Μάρθα—(διαβάζοντας με τρεμάμενη φωνή, το χαρτί): "Ο έδω ύπογραφόμενος Γεώργιος Μου—... Μουζάς... (άφήνει μιá κραγγή και κάθεται σάν να πέφτει στο κάθισμα): Μου... ζασασάς!...
Ίουλία—(δρμόντας προς τη Μάρθα): Μάρθα!
Μάρθα—σηκωνόμενος και σάν να παραμιλάει μες σέ όνειρο): Μου—ζασαάς...
Ίουλία—(άρπάζοντας την από το Μπράτσο): Μουζάς—ναί—Γιατί;
Μάρθα—(μονομιás συνεροχόμενη): "Ω... τίποτα!... Τίποτα!

Αύλαία

και τέλος της πρώτης πράξης

ΠΡΑΞΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

Σκηνικό το ίδιο, στο ίδιο σπίτι, στο ίδιο δωμάτιο, μετά έπτά χρόνια. Ο ίδιος καιρός—τέλος της άνοιξης του 1939—στη Χαλκίδα.

Στόν τοίχο—άντίκρυα—ύπάρχει τώρα μιá—σέ μεγέθυνση—φωτογραφία παιδιού, άγοριού έως 6 χρονών. Δεξιά του παράθυρου, ύπάρχει πάντα κρεμασμένο το δίκανο.

Μέ το άνοιγμα της αύλαίας, βρίσκεται πλαί-πλαί καθιστές, μπρός σ' ένα τραπεζάκι του κέντρου, ή Ίουλία κι ή Μάρθα. Φαίνονται βυθισμένες σέ κουβέντα που—φανερά—είχαν άρχισει από πρίν. Η Ίουλία—άκόμα ώραία—είναι τώρα 32 χρονών, με κάπως κουρασμένη την έκφραση. Η Μάρθα, μεγαλοκοπέλα 29 τώρα χρονών, μά όπως και τότε, το ίδιο συμπαθητική και σεμνή. Η όψη της έχει μιá έκφραση ρέμβης. Κρατάει στα χέρια της νήμα και πλέκει, ενώ ή Ίουλία έχει άνοιχτό, χοντρό βιβλίο στα γόνατα.

Ἰουλία—(σηκώνοντας ἀπ' τὸ βιβλίο τὰ μάτια): "Ὀχι—δὲν ἔκαμα λάθος. Ἦταν αὐτός.

Μάρθα—Μὴν ἔτσι σοῦ φάνηκε; Μὴν Ἰουλία ἀπ' τὴν ἔγνοια σου;

Ἰουλία—"Ὀχι—ὄχι—αὐτός... Δὲν ἔχω τὴν ἔγνοια του ἄλλωστε. "Ἐκτοτε μοῦ εἶναι πιά ξένος. Εἶμαι ξαναπαντρεμένη ἑπτὰ χρόνια· ἔχω παιδί, ἔχω ἄλλον ἄντρα.

Μάρθα—(πάντα σκυμμένη στὸ πλέξιμο. Μελαγχολικά): "Ἄλ-λον!

(μικρὴ σιωπὴ)

Ἰουλία—...Τώρα, ἂν τὸν δεύτερο ἄντρα μου, τὸν ἀγαπῶ πολὺ ἢ πιὸ λίγο, αὐτὸ εἶναι προσωπικὴ μου ὑπόθεση—εἶναι δική μου δουλειά... Ὁ Γιώργης μ' ἀγαπάει μὲ λατρεύει—κι' αὐτὸ μοῦ εἶναι ἀρκετό. Ὁ ἄλλος, δὲν ἔχει πιά θέση... Δὲν ἔπρεπε νὰ ξαναφαίνονταν δῶ... Ἐπρεπε νὰ τηρήσει τὸ λόγο του.

Μάρθα—Μὰ τί νὰ κάμει νὰ ἐρχόταν; Μετὰ ἀπ' ὅσα συνέβηκαν καὶ ὕστερα ἀπὸ ἑπτὰ ὀλόκληρα χρόνια, τίποτε δὲ θὰ τὸν τραβοῦσε πιά ἐδῶ. Ὁ ἄνθρωπος ἔπεσε!

Ἰουλία—Καὶ τὸ ποῦλι ἔχει πετάξει. Μὰ ιδέες: Ἡ γυναίκα μοιάζει μὲ τὴν υγεία καὶ μόνον ὅταν τὴ χάσει κανεὶς ἐννοεῖ τί ἀξίζει... Καὶ ἤρθε!... Ποιὸς ξέρεي τί νὰ λέει μὲ τὸ νοῦ του... (ξανασκύβει στὸ διάβασμα).

Μάρθα—Σὰν τί; Μετὰ τὴν τρομαχτικὴ ἦττα του ἐδῶ, μὲ σένα γυναίκα ἐνός ἄλλου, γιατί θὰ ξανάρχονταν σ' ἕναν τόπο ποῦ τόσο τοῦ ἐστάθη πικρός, κι' ὅπου θὰ τὸν κυτάζαν περίεργα, θὰ τὸν ἀπόφευγαν ἴσως; Σωστά—δὲν ἔπρεπε νάρθει... Ἄλλὰ πές μου Ἰουλία: Δὲ σοῦμενε καμμιά ἀνησυχία γι' αὐτόν; Τὸ ἐνδεχόμενο νὰ τὸν ξαναἰδεῖς, δὲν τ' ἀντίκρυζες; Ἰουλία—Δὲν ξέρω... Πάντως τὸ διαζύγιο...

Μάρθα—Τὸ διαζύγιο!... "Ἐνα δικονομικὸ κουρελόχαρτο...

Ἰουλία—Ναί. Οὔτε ἡ τυπικὴ πράξη τοῦ γάμου, οὔτε μιὰ δικαστικὴ ὕστερ' ἀπόφαση, ἐνώνει ἢ χωρίζει. Ἰερεῖς ἢ δικαστὲς μὲς στὰ πράγματα, εἴμαστε μόνον ἑμεῖς... Μὰ ὅλ' αὐτὰ στάθηκαν τόσο ἀνεπανόρθωτα Μάρθα, τόσο... (καὶ ξανασκύβει στὸ διάβασμα).

(μικρὴ σιωπὴ)

Μάρθα—Ὁ Ἄντρέας σὲ ἀγαποῦσε Ἰουλία.

Ἰουλία—(ξανασηκώνοντας ἀπ' τὸ βιβλίο τὰ μάτια): Ὁ Καῖσαρ; Ναί... Μὰ ὁ ἄλλος—ἐννοῶ ὁ Ἰούλιος—δὲν ἦταν χαρτοπαίχτης ἐκεῖνος, δὲν ἔπαιξε στὰ χαρτιά τὴ γυναίκα του. Αὐτὸς μὲ χαρτόπαιξε... Γιατί αὐτὸ ἦταν σὰν νάκανε στὸ Ζανη στέλνοντάς με... Ἔτσι τοῦ χάθηκα Μάρθα. Ἡ γυναίκα τοῦ Καίσαρος, ἔγινε γυναίκα τοῦ Γιώργη.

Μάρθα—Σ' ἀγαποῦσε πολὺ κι' αὐτὸ στάθηκε ἡ νεῖλα του. Ποῦ νὰ φανταστεῖ τὸ Μουζᾶ;

Ἰουλία—Τὸ Μουζᾶ!... Ποιὸς τὸν σκέφτονταν... Μ' ἔστειλε νὰ πάω νὰ βρῶ τὸ Ζανη. Φυσικά, ἦταν βέβαιος, γιὰ τὸ ἐκεῖ σφάξιμό μου. Ἡ ἐγχείριση πέτυχε, μὰ ὁ ἀσθενὴς πάει καλλιὰ του... (σηκώνεται καὶ περπατάει ὡς στὸ παράθυρο): Τώρα ἤρθε!... Χθὲς βράδυ στὸ μπάρ, αἰσθάνθηκα—φρίσσοντας—τὴν ἀόρατη—παρουσία του!... Εἶν' ἐδῶ!... Ἰσως αὐτὴ τὴ στιγμή νὰ περιτριγυρίζει τὸ σπίτι μας, νὰ κρυφοκυτᾷ ἀπ' τοὺς δρόμους!... Τί ἐννοεῖ; Τί ζητάει;

Μάρθα—Πῶς τὸν εἶδες Ἰουλία; Πῶς τὸν ἀντελήφθης;

Ἰουλία—(ἀναπαριστώντας τὴ σκητὴ μὲ κινήσεις της): Νά: Πίσω μου αὐτός—ἀπ' τὴν κόρτα τοῦ Μπάρ, μ' ἔβλεπε ἀποκεῖ στὸν καθρέφτη σκοτεινὸς καὶ βαθὺς μὲ μιὰ ἐκφραση πάθους. Ἐμοίαζε καρφωμένος κι' ἀκίνητος.

Μάρθα—"Ἦσουν μόνη;

Ἰουλία—Εὐτυχῶς ὄχι—θὰ πέθαινα! Μὲ τὸν ἄντρα μου ἤμουν.

Μάρθα—Καὶ τί ἔκαμες;

Ἰουλία—Τίποτα. Ἐκλείσα μὲς σὲ μιὰ ζάλη τὰ μάτια μου κι' ἔμεινα καθιστὴ ὅπως βρέθηκα. Μὲ τίς πλάτες μου γυρισμένες σ' αὐτόν, ἔμεινα μεταξὺ τρόμου κι' ὄνειρου... Ὅταν ἄνοιξα σὲ λιγάκι τὰ μάτια μου, ἡ σκιά του εἶχε λείψει. Χάθηκε σὰν ὀπτασία—ἐσβύστηκε σὰν νᾶταν ψέμμα καὶ πλάνη...

Μάρθα—Ὁ Γιώργης;

Ἰουλία—Δὲν κατάλαβε τίποτα. Διάβαζε ἔφημερίδα σιμά μου.

Μάρθα—Ἰουλία φοβήθηκες;

Ἰουλία—Τρελλά!... Γαντζώθηκα σὰν γατάκι στὸν ἄντρα μου, καὶ φύγαμε χωρὶς νὰ ξαναἰδῶ τὴ σκιά του. Μόνο τὸ φάντασμά του λὲς μ' ἔβλεπε μὲ τὰ μάτια γιαιλένια... (ξαναρχεται στὸ κάθισμά της—μὰ δὲν κάθεται).

Μάρθα—Δὲν ἀνησύχησε μαζὺ σου Ἰουλία;

Ἰουλία—(τώρα κάθοντας): Ποιὸς; Ὁ Γιώργης; Μὰ δὲν τῷδειξα. Τὸ ἐξέλαβε γιὰ ἐκδήλωση ἀγάπης.

Μάρθα—... Ἐκεῖνη τὴν ἀποφράδα ἡμέρα—τότε—πρὶν φύγει ὁ Ἄντρέας, ἰδῶθηκαν μὲ τὸν Γιώργη Ἰουλία;

Ἰουλία—Ναί γιὰ μιὰ στιγμή τὸ ἴδιο βράδυ. Συναντήθηκαν στὸ φαρμακεῖο κι' ὑπόγραψαν τὸ πωλητήριο τῶν σπιτικῶν μας πραγμάτων.

Μάρθα—Τί πένθιμη διαδικασία Ἰουλία! Θᾶμοιαζε σὰ ληξιαρχικὴ πράξη θανάτου...

Ἰουλία—Εἰσέπραξε ἀπ' τὸ Μουζᾶ τὸ ποσὸν κι' ἔφυγε χωρὶς νὰ βγάλει οὐδὲ λέξη. (σιγῆ):... Φοβερό!... Ἦταν σὰν νὰ μὲ πούλησε Μάρθα... Μόνον ὅτι στὸν κατάλογο—ἐκεῖ—τῶν ἐπιπλῶν του, δὲν μὲ κατάγραφε σὰν κάνα σκευὸς καὶ μένα.

Μάρθα—(ζωηρά): Τὰ λεφτὰ δὲν τὰ κράτησε. Τὰ κατάθεσε—μ' ἄλλα μα-

ζι—γιὰ τίς προίκες. Τὰ μπιζοῦ—ἀξίας τριπλασίας—σοῦ τᾶφισε. Σοῦ ἄφησε κι' ἕνα πιάνο ἀξίας. Κι' ὅλα αὐτὰ ἦσαν δῶρα δικὰ του.

Ἰουλία—"Ὅμως, αὐτὰ τὰ λεφτὰ ἀναγκάστηκα νὰ τὰ δανειστῶ τοῦ Ζανη. Ἐδῶσα τοῦ Γιώργη ἐγώ, τὸ ποσὸν καὶ τὰ πλήρωσε. Δὲν ἤθελα νὰ μὲ παντρευτεῖ ντίπ ἀπένταρη ὕστερα ἀπὸ τόσες θυσίες γιὰ μένα.

Μάρθα—Τὸ κακὸ εἶναι ὅτι κι' ἀπ' αὐτὴν τὴν ἱστορία, δὲν ἔχει ἰδέα ὁ Μουζᾶς, στὸ δὲ Ἀργυράμο δὲν ἐξώφλησε ἀκόμα τὸ χρέος. Τὸ ποσὸν τοῦ ὀφείλεται. Ἄν τὸ μάθει ὁ Μουζᾶς.

Ἰουλία—Πῶς;

Μάρθα—Ξέρω γώ... Κάποτε ὁ ἄλλος θ' ἀπαιτήσῃ τὸ χπῆμα του.

Ἰουλία—Τότε θὰ τὸ δώσει ὁ ἄντρας μου—θὰ τοῦ ἐξηγήσω.

Μάρθα—(ἐντονα): Ὁ Ἀργυράμος πρέπει νὰ πληρωθεῖ τὸ ταχύτερο καὶ νὰ πάψῃ ἡ κακὴ αὐτὴ κωμωδία. Ὑστερα ἀπ' ὅσα συνέβηκαν ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς δὲν ἔπρεπε νὰ ξαναπατήσῃ ἐδωμέσα. Ἡ ἐδῶ παρουσία του καὶ ἡ εἰς αὐτόν οἰκονομικὴ σου ὑποδούλωση, ἐγκυμωνεῖ νέους πάλι κινδύνους.

Ἰουλία—(ζωηρά): Μὰ δὲν τοῦ ἐδῶσα ποτὲ τὸ δικαίωμα... Ξέρεις ὅτι καὶ τὸν περιφρονῶ κατὰ βάθος. Ἡ ἀνάγκη νὰ βρῶ τότε αὐτὸ τὸ ποσόν... (Ναὶ μὲ χαμηλότερο τόνο): Ἄλλωστε λήγει ἡ ἄδειά του—θὰ φύγει. Πέντ' ἕξη μέρες θᾶναι ἀκόμα ἐδῶ.

Μάρθα—Σοῦ εἶπα... Ὑστερα ἀπ' ὅσα συνέβηκαν.

Ἰουλία—Μὰ κανεὶς δὲν τὸ ξέρει. Τὸ μαζὶ του ἐπεισόδιο ἔμεινε ἐντελῶς μεταξύ μας. Τὸ ἔθαψε κι' ὅλας ἡ σιωπὴ καὶ ὁ χρόνος.

Μάρθα—Οὐδὲν κρυπτόν ὑπὸ τὸν ἥλιον. Ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή, ἀπὸ κάτι ἐντελῶς τυχαῖο ἢ ἀπρόβλεπτο, μπορεῖ νὰ μαθευτεῖ ἡ ἀλήθεια. Ἀπὸ ἕνα παραμικρὸ κατιτίς, ὁ

άντρας σου ο Γιώργης μπορεί να πέσει άπάνω της. Και τότε τί θα συμβεί 'Ιουλία;... "Επειτα μπορείς νάχεις έμπιστοσύνη σ' αυτόν;—τόν 'Αργυράμο έννοώ.

*'Ιουλία—(ξανασηκωνόμενη και τραβώντας προς σι' άνοιχτό παραθύρι): Δεν πιστεύω να φτάσει έξωσ εκεί... "Ο «γέρος» θά του χρειάζεται πάντοτε, ο δέ «μεγαλόσταυρος» βρίσκεται ακόμα μακριά. Δικαστικά γαλόνια άπομένουν ακόμα ένα-δυό... (και μετά δισταγμό—ένώ κυτάει μάλλον έξω): "Αλλωστε, θά σου πώ τώρα κάτι.

Μάρθα—(με ένστιχτη κάπως άνησυχία): Τί;

*'Ιουλία—... Πώς τó βρίσκεις Μάρθα έσθ τó Ζανή;

Μάρθα—(ξερνητικά βλέποντάς την): Δηλαδή;

*'Ιουλία—(τραβώντας στο τραπέζι και ξανακάθοντας στη θέση της): Δηλαδή, δέ θά νόμιζες ότι για γαμπρός...

Μάρθα—(ζωηρά): Μά τί λοιπόν θά μου πεις; Γαμπρός!.. Και σέ ποιά;

*'Ιουλία—Σέ σένα.

Μάρθα—(τινάζόμενη όρθια): Τί;

*'Ιουλία—Μά... Μάρθα!

Μάρθα—(όργισμένα): Ποτέ!... (και με έλαφριό σαρκασμό): "Υστερα από σένα, έγώ!.. Χαρέμι οικογενειακό του 'Αργυράμου!..

*'Ιουλία—(τινάζόμενη κι' αυτή όρθια): Τί είπες;

Μάρθα—(σωπαίνει)...

*'Ιουλία—(σφυριχτά): Τα-πει-νή;

Μάρθα—..Μά... 'Ιουλία...

*'Ιουλία—(κτυπώντας μια γροθιά στο τραπέζι): Σκασμός! (και βηματίζοντας νευρικά προς τά δεξιά της σκηνής): Ξέρεις ότι ποτέ δέν του δόθηκε. "Αν και για φιλιά είχε όρεξη όση και ό Ρωμαίος του Σαίπηρ, τó κέρδος του έφτασε μόνον έως ένα φιλιό του χεριού μου...

ΣΚΗΝΗ 2η

Μουζάς—(μπαίνει άπ' την άριστερή πόρτα. Είναι τώρα 43 χρονών κι' έχει

φαρτά τά μαλλιά στο κεφάλι. Φαίνεται δύσθυμος. Προχωρεί—και στις δυό άποτεινόμενος): Μά τί έχετε; Γιατί γκρινιάζετε; (κάθεται).

Μάρθα—"Η άδελφή μου έχει όρεξη.

*'Ιουλία—Τί της είπα; "Αρπάχτηκε.

Μάρθα—(κάθοντας κι' αυτή): Γαμπρέ μου: "Έχεις ποτέ σκεφτεί σοβαρά τόν 'Αργυράμο συγγαμπρό σου σέ μένα;

Μουζάς—(σηκώνοντας τούς ώμους του): Ούτε σοβαρά ούτε... ασόβαρα... "Ο ίδιος άφησε να καταλάβω ένα τέτοιο.

Μάρθα—Σούκαμε συγκεκριμένα τή πρόταση;

Μουζάς—"Όχι, μά με ύπαιγιμούς φανερούς. Τώπα και στην 'Ιουλία χθές βράδυ.

Μάρθα—Μου είναι άντιπαθητικός κι' είναι ζώνον. Με φλερτάρει άγρίως.

Μουζάς—Πάντως δέν είναι άμελητέος γαμπρός. Τώρα είναι Πρόεδρος τών 'Εφετών. Γρήγορα και άρειοπαγίτης θά γίνει. "Ισως κι' όλας νάχει δημοσιευθεί τó Διάταγμα. (και στην 'Ιουλία άποτεινόμενος): "Ο γαροφίλος σου ό βουλευτής δέν πρόφτασε να γίνει ξανά ύπουργός και του άπένειμε τó χρυσό Ταξiάρχη.

Μάρθα—(σηκωνόμενη και τραβώντας στο βάθος): Μηδενικόν με παράσημον!... Εϋπόληπτος βλάκας!

*'Ιουλία—"Εστω... Του λέμε ένα όχι κι' ή ύπόθεσις λήγει.

Μουζάς—Σωστά.

Μάρθα—Και ώραία.

Μουζάς—(δύσθυμα—στην 'Ιουλία): "Εχω να σου αναγγείλω μια δυσάρεστη είδηση.

Μάρθα—(ζυγώνοντάς τον άνήσυχη): Δυσάρεστη: Τί;

*'Ιουλία—Δηλαδή;

Μουζάς—"Ο Βλαντής είναι δώ!

*'Ιουλία—(ζυγώνοντάς τον κι' αυτή): Τί μου λές;... Στή Χαλκίδα;

Μάρθα—"Εδω!..

Μουζάς—(άγαθά): "Ε—καλά. Και λοιπόν; Μπόρα είναι και θά περάσει παιδιά.

*'Ιουλία—Τόν είδες έσθ—ή σου είπαν; Μουζάς—Τόν είδα. "Έχει τρεις μέρες πώχει έρθει, μά σήμερα φάνηκε.

*'Ιουλία—Συναντηθήκατε μήπως;

Μάρθα—Μιλήσατε;

Μουζάς—Ναι λίγες λέξεις.

Μάρθα—Πώς είναι Γιώργη; Πώς στέκεται;

Μουζάς—"Ασκημα. Φαίνεται άγνωριστος—είναι μάλλον για λύπη.

*'Ιουλία—Πώς ήρθε Γιώργη; Τί σου πει;

Μουζάς—(φυσώντας στενόχωρα): Μυστήριο! Τόν τρώει—λέει—τó αίμα του, κι' ήρθε γι' αυτό—λέει!..

Μάρθα—(μαζί): Για ποιό;

*'Ιουλία—(μαζί): Για ποιό; Μουζάς—Ξέρω κι' έγώ... Να γι' αυτό. Γιατί τόν τρώει—λέει—τó αίμα του!.. καταλαβαίνετε σεις;

*'Ιουλία—(κάθεται συλλογισμένη στο κάθισμα):...

Μάρθα—(κι' αυτή σαστισμένη): Δέ σου έξηγησε; Τί έννοει δέ σου είπε;

Μουζάς—"Όχι. Να ξεμπερδεύει—λέει—πώς βιάζεται.

Μάρθα—(τραβίει στο παράθυρο κι' άκουμπάει εκεί σκεφτική, με τίς πλάτες στα έξω).

*'Ιουλία—Που, πώς, είδωθήκατε! Σέ ζήτησε ό ίδιος;

Μουζάς—Είχα μπει για στιγμή στους Πριόβολους, για ν' αγοράσω τά δυό άδεια φυσίγγια, τούς δυό κάλυκες δηλαδή για τó δίκανο... (και δείχνει τó κρεμασμένο—στόν τοίχο άπέναντι—όπλο): Στήν αρχή δέν τόν πρόσεξα, μά αυτός ήταν κεί...

Μάρθα—Στους Πριόβολους;

*'Ιουλία—Ναί, είσαι παιδικός φίλος μ' αυτός.

Μουζάς—Τό ξέρω... Λοιπόν δέν τόν πρόσεξα. Ζήτησα και μου φέραν τούς κάλυκες και τούς κρατούσα στο χέρι. Τότε άκω πλάι μου άξαφνα: Θά κυνηγείστε κύριε Μουζά; Θά χτυπείστε λαγό;... Στρέφω και τί να ιδώ; Τό Βλαντή!... Φαντάσου τήν ταραχή μου 'Ιουλία!..

*'Ιουλία—Και λοιπόν;

Μουζάς—Του έξηγησα. Του είπα σέ τί ίσως θά μάς χρειαστούν αυτοί οι κάλυκες. (και βγάζοντας από τήν τσέπη του δυό άδειους κάλυκες δίκανου τούς άκουμπάει στο τραπέζι).

*'Ιουλία—Αυτός τί σου είπε;

Μουζάς—"Απλώς με βεβαίωσε ότι ό καλλίτερος λαγός για τó κυνήγημα είναι ό έαυτός του γι' αυτόν! Και γέλασε!. Μά έτσι γελάνε; Γέλασε άκριβώς ως θά πνίγονταν!.. Καταλαβαίνετε σεις;

Μάρθα—"Ω θεέ μου!..

*'Ιουλία—(σωπαίνει=βαθειά σκεφτική)...

Μουζάς—(μετά κάμποση κι' αυτός σιωπή—σηκωτόμενος): 'Ιουλία... έχουμε άνάγκη όλου του θάρρους μας, για ν' άντιμετωπίσουμε και τó περιστατικό τουτοδω. "Η περιπλοκή ήταν άπρόβλεπτη και ό κίνδυνος είναι—για μάς όλους—κοινός. "Ας άντλήσουμε λοιπόν από μέσα μας, άπ' τόν ψυχικό δεσμό που μάς ένωνε και ύπήρχε σέ πολύ πριν ή ό άνθρωπος αυτός μπει στο δρόμο μας... άς άντλήσουμε τó χρειαζούμενο θάρρος θάρρος για να ξεπεράσουμε και τήν περιπέτεια αυτή...

*'Ιουλία—(σωπαίνουν ένώ άλληλοκυτάζονται Μάρθα—(σωπαίνει)...)...

Μουζάς—(βολτατζάροντας): "Έχει άδικο!.. "Ασχημο έγώ ακόμα—τότε—εμποροϋπάλληλος, φαρμακοποιός αυτός, άποκατεστημένος και μέγας... Σέ παντρεύτηκε. "Η ψυχή σου τó ξέρει άν χωρίς τήν κοινωνική θέση του αυτή, θά θυσίαζες σέ προς χάρη του έμένα... "Επί τέλους ό έρωτάς μας ένίκησε και τó διαζύγιο έπήλθε. Τύχη άγαθή! Σέ ξεχώρισε σάν κána άντικείμενο κι' έφυγε και μόνον που σέ κατάγραψε και σένα στή λίστα.

Μάρθα—Στή λίστα;

Μουζάς—Στόν κατάλογο δηλαδή τών έπίπλων του! Του πληρώθηκαν κι' έφυγε. Μακαρία ή όδός... Εϋτυχώς που τά μπιζού και τó πιάνο

ἦσαν κτήμα σου, ἀλλοιῶς θὰ σοῦ τᾶπαιρνε. Γιατί πού θάβρισκα ἐγὼ ἓνα τέτοιο ποσόν;

Ἰουλία—(με ἀνέκφραστα αἰσθήματα): Τὸν ἀδικεῖς ὅσο νᾶναι... Τὰ λεφτά...

Μάρθα—Καί, τὰ χρήματα...

Μουζᾶς—(διακόφτοντάς τες): Ἐκτοτες εἶσαι γυναίκα δική μου κι' ἔχουν περάσει ἑπτὰ χρόνια. Τὸ παιδί μας — ὁ Μάριος — εἶναι ἐξήμισυ χρονῶν. Τί ἦρθε λοιπὸν δῶ νὰ κάμει; (καὶ μετὰ μικρὴ συλλογή): Ἄν ἦρθε νὰ μοῦ ἀποσπάσει λεπτὰ, θὰ τοῦ δώσω.

Ἰουλία—(πεταγόμενη ὄρθια)

Μάρθα—(ἀπὸ τῆ θέσης της)—(μαζί): Χρήματα!

Μουζᾶς—(μὴ ἐνοήσαντας τῆ σημασίᾳ τῆς ἐπιφώνησής των): Λέω... Δὲν ξέρω... Οἰκονομικῶς μπορεῖ νὰ μὴ στέκει καλά. Τὸ μικρὸν ἀντιμισθωμα πού παίρνει ἀπ' τὸν τίτλο του, ἴσως νὰ μὴν τοῦ εἶναι ἄρκετό.

Μάρθα—(ζωηρά): Πρέπει νὰ τὸν ξέρει κανεὶς πολὺ λίγο, γιὰ νὰ μιλάει ὅπως σὺ!

Ἰουλία

Μάρθα—(κάνονται καὶ οἱ δύο στὰ καθίσματα).

Μουζᾶς—Ὡραῖα—ἀλλὰ τότε;

Ἰουλία

Μάρθα—(σωπαίνουν)...

Μουζᾶς—Σὰς ρωτῶ—δὲ μιλάτε;... Τί; Μὴν γιὰ ν' ἀπαντήσῃ—ἦρθε—ἀγάπη; Ἀπὸ ποιόν; (στὴν Ἰουλία): Δὲν ξέρει ὅτι σοῦ εἶναι ἀδιάφορος; Δὲν ἐννοεῖ ὅτι θ' ἀντικρῦσει τὸν πάγο;... Ὡστε τί νὰ ξεμπερδεύει λέει πῶς βιάζεται; Τί δουλειὰ ἔχει τὸ αἶμα—νὰ λέει—πῶς τὸν τρώει; (καὶ μετὰ λιγύστιγμη παύση): Ἄν ἦρθε γιὰ νὰ ζητήσῃ συμπόνια... στοργή... ναι τότε—εὐχαρίστως!... Ὁ ἄνθρωπος ἀξιολύπητος εἶναι καὶ σκληρὰ τὸν χτύπησε ἢ μοῖρα... Σὲ μιὰ τέτοια περίπτωσι δὲν εἴμ' ἐγὼ πού θὰ τοῦλεγα ὄχι... Δόξα τῷ θεῷ σπῆτι ἔχουμε καὶ τὸ καθημερινὸ δὲ μᾶς λείπει... Γιατί ποιὸς λόγου

χάρη, ἂν ἄρρώσταινε, θὰ τοῦ ρίξει βεντούζες; Ποιὸς ἤθελε τοῦ δώσει τὸ φάρμακο;... Ἄν λοιπὸν γι' αὐτὸ ἦρθε—εὐχαρίστως. Θὰ τοῦ παραχωρούσαμε μεταχαρᾶς μου μιὰ κάμαρη... Σεῖς τί λέτε παιδιά;... Ἄνθρωπος χοραταντζής κι' ἀνοιχτόκαρδος φαίνεται. Θὰ τὸν ἔχουμε καὶ μιὰ χρυσὴ συντροφιά!... Συμφωνεῖτε;

ΣΚΗΝΗ 3η

Κατίνα—(προβάλλοντας στὴν πόρτα—ζεοβὰ στὸν Μουζᾶ): Ὁ παραγγελιοδόχος κύριος Σκουφᾶς εἶναι κάτω. Σὰς περιμένει στὸ χῶλ. Σὰς παρακαλεῖ—λέει—βιάζεται. (καὶ βγαίνει).

Μουζᾶς—Ἄ ἦρθε; Ἀμέσως. (καὶ βγαίνει κι' αὐτὸς ἀπὸ κεῖ).

ΣΚΗΝΗ 4η

(παρετεταμένη σιωπή. Οἱ δύο γυναῖκες μένον γιὰ κάμποσο βουβές).

Μάρθα—(διακόφτοντας τὴ σιωπή): Εἶναι φοβερὸ ὅ,τι ἔκαμες!... Καὶ τὸ χειρότερο ὅτι παίζεις ἀκόμα. Παίζεις ἐν οὐ παικτοῖς τώρα πάλι...

Ἰουλία—(μέσα στὴ δική της κατάπληξη—παραμιλώντας μινάχη): Νὰ τοῦ ρίχνει βεντούζες!... Θὰ τὸν ἔχουμε χρυσὴ συντροφιά!... Βρὲ τί ἔλεγε;!...

Μάρθα—(σὰν συνεχίζοντας τὶς δικές της σκέψεις): Ἐχεις κάμει τὸ Γιῶργη νὰ πιστεύει σὲ πλάνες. Ζεῖ μὲς στὸ ψέμμα ἀνύποπτος σὰν τὸ χέρι στὸ βοῦρκο... Πιστεύει ὅτι τὸν ἀγαποῦσες κρυφὰ καὶ χῶρις γι' αὐτὸν τὸν Ἄντρέα! Πιστεύει ὅτι τίποτε δὲ σὲ συνδέει μ' ἐκεῖνον, ἐνῶ σὺ τοῦ ἀνήκεις ὀλόφυχα, ἐνῶ τοῦ εἶσαι ὅλη δική του. Γίνεσαι πάλι ἢ ἀτμομηχανὴ τῶν δεινῶν μας.

Ἰουλία—(τὴν κοιτᾷ ὀργισμένα).

Μάρθα—Κύτάε με ὅσο θέλεις... Καὶ οὔτε σταματᾶς μπρὸς στὸν κίντυνο. Τώρα ἀκόμα πού ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ, μπορεῖ νὰ παρουσιαστεῖ ἐδῶ μέσα ὁ Ἄντρέας, σὺ ἀφήνεις

τὸν ἄλλον νὰ πιστεύει στὰ δεινείρα.

Ἰουλία—Νὰ παρουσιαστεῖ!... Καὶ μὲ ποῖο δικαίωμα;

Μάρθα—Ἄφησε τ' ἄστεϊα Ἰουλία. Παλεύεις κατὰ τοῦ ὀλοφάνερου ἀρνούμενη.

Ἰουλία—Σὲ ρωτῶ: μὲ ποῖο δικαίωμα;

Μάρθα—Μὲ τὸ δικαίωμα τοῦ νοικοκύρη στὸ σπίτι του, τοῦ συζύγου πού ἐγώ, ἡ Κατίνα, ὁ ἀέρας—εἶναι ὅλα δικὰ του καὶ διηγῶνται αὐτὸν... Ὁ ἄλλος—ὁ Γιῶργης—φιλοξενεῖται ἀπλῶς κι' εἶναι ἀνύποπτος κι' ἄς λέει ὅτι παραχωρεῖ καὶ δωμάτιο!.. Ποτὲ δὲν τὸν θεώρησες ἄντρα σου καὶ μόνο τὸν παίζεις στὰ δάκτυλα μιᾶς χωρὶς ὄνομα ἀπάτης... Αὔριο, θὰ τὸν ἀφήσεις στὰ κρῦα!

Ἰουλία—(κατάπληχτη): Τί δηλαδή, θὰ τοῦ φύγω;

Μάρθα—Θὰ τρέξεις τρελλὴ τὸ κατόπι του!

Ἰουλία—Ποιανοῦ;

Μάρθα—Τοῦ Ἄντρέα. Μὲ τὸ δαχτυλάκι (καὶ τῆς κάνει τὸ σχετικὸ σημεῖο): Θὰ πᾶς!

Ἰουλία—(μισοσηκωνόμενη): Ἄκου δῶ: Σοῦ ἀπαγορε—

Μάρθα—Ὡ περιττό. Μοιάζεις τώρα μὲ τὸν μάγο πού ἀφοῦ πρῶτα ξαμόλυσε τὰ δαιμόνια του ἐλευθερά, ὕστερα δὲ μπόρεσε νὰ τὰ δαμάσει οὔτε ὁ ἴδιος. Ἐπαιξες ἓνα ἰλιγγιώδες παιγνίδι. μὰ παραδέξου το—τόχασες. Βγῆκες ἐσὺ γελασμένη.

Ἰουλία—Εἶσαι ἀνόητη... Λέγομαι Ἰουλία Μουζᾶ. Ὁ Μάριος...

Μάρθα—(διακόφτοντάς την): Τὸ παιδί εἶναι τοῦ Ἄντρέα!

Ἰουλία—(ξαφνιασμένη); Τὸ παιδί!.. Πού τὸ ξέρεις;

Μάρθα—(μὲ σπῆθα εἰρωνίας στὰ μάτια της): Τί; Τὸ ξέχασες; Σὺ ἢ ἴδια μου τῶπες!

Ἰουλία—(σηκωνόμενη καὶ τραβώντας στὸ βάθος. Ὡστερα χαμογελαστά): Ἐγώ!... Θὰ σὲ γέλασα!

Μάρθα—Σοῦ εἶπα: Βγαίνεις ἐσὺ γελασμένη.

Ἰουλία.—(φωναχτὰ—καὶ μὲς σ' ἔξαψη): Ἄς βγαίνω!... Δὲν ἀνέχομαι τὴν παντοδυναμία του πάνω μου, τὴ σιγουριά του νὰ μὲ κατέχει σὰν χτήμα. Ἦταν βέβαιος κι' ἡσυχος καὶ δὲ μ' εἶχε διόλου ἰκανὴ γιὰ τὸ λάθος! Καὶ γι' αὐτὸ—ἐνῶ τᾶβλεπε—ἔκανε τὸ στραβὸ μπρὸς στὸν ἄλλον.

Μάρθα—Εἶχε ἐμπιστοσύνη σὲ σένα. Σὲ θεωροῦσε τίμια γυναίκα.

Ἰουλία—Δὲ μιλάει κανεὶς περὶ τιμῆς—ἀπλῶς εἶναι τίμιος... Ἡ φιλοσοφία του μοῦχε δώσει στὰ νεῦρα καὶ μὲ πρόσβαλε ἢ τὴν ἐμπιστοσύνη πού λές. Τοῦ ἤμουν σὰν παραγγελημένη στὰ γούστα του σὲ κἀνα Εὐρωπαϊκὸ ἐργοστάσιο, μὲ τὶς βιδίτσες μου, τὰ γρανάτζια, τὶς σοῦστες... (καὶ μὲ χειρονομίες κωμικῆς εἰρωνίας): Κομπότης!. Στερεότης!. Ἀσφάλεια!. Ὡωω... ἐγγυημένη ἐργασία!

Μάρθα—Ἡ ἀρετὴ εἶναι ἀνοπλη—κρατᾷ βαρὺ δόρυ εὐγενείας. Ἡ ἐπιπλοκὴ τοῦ Ζανῆ, ἦταν ἄνθος τῆς πλήξης σου, τῆς ἔλλειψης ἰδανικῶν στὴ ζωὴ σου. Σὲ μιὰ κοινωνία ἠθική, θὰ τὸ πάταες,

Ἰουλία—Στὶς ἐξετάσεις αὐτες, ἐγὼ σοῦ βάνω μηδέν... Τί εἶναι ἀρετὴ; Τί εἶναι λοιπόν; Ἡ μηχανὴ εἶναι δούλη, ἐνῶ ἐγὼ εἶμαι ἐλευθερὴ. Καὶ ἄφησε κέينو τὸ βαρὺ δόρυ εὐγενείας. Οὔτε βαρὺ, οὔτε δόρυ... Ἡ ἀρετὴ σας, μοιάζει σὰν τὴ δυνατὴ σκορδαλιά, πού ἔτυχε νὰ μὴν ἔχω κι' ἐγὼ φάει. Γι' αὐτὸ μοῦ βρωμάτε!... Ἡ Καισαρίνα τὴν ἔφαγε γιὰ τὸ χατήρι τοῦ ἄντρα της. Μὰ ἡ φαρμακοποιήνα, ἐγὼ, ἔπρεπε νὰ βρωμάω κι' ἐγὼ σκόρδο γιὰ τὸ χατήρι τοῦ Ἄντρέα, πού στὸ κάτω τῆς γραφῆς οὔτε Καίσαρ δὲν ἦταν;... Ἐτσι μὲ τράβηξε ἡ γοητεία τοῦ ἀκάθαρτου, ἢ ἐλευθερία τῆς γκάφας. Μάρθα—Τὸ λάθος του ἦταν ὅτι σ' ἄφησε στὶς ἐρωτοτροπίες σου ἐλευθερὴ. Ἐπρεπε νᾶχει ἀπομακρύνει τὸν Ἀργυράμο ἀποδῶ.

Ἰουλίᾳ—Δὲν ἦταν λάθος του—ὄχι. Στὴν πράξη του νὰ μὴν τὸν διώχνει ὑπῆρχε πολλὴ λογικὴ μὰ διόλου καρδιά. Ἦταν ἕνας λογαριασμός καὶ μιὰ ἄθροιση. Ὑπελόγιζε, μέτραε: Ἡ Ἰουλίᾳ ἦταν τίμια γυναίκα. Ὁ ἴδιος εἶμαι τέλειος σύζυγος. Καὶ στρέφοντας σὲ μένα: Κυρία εἶσαι ἐλεύθερη νὰ μοῦ εἶσαι ἢ νὰ μὴ μοῦ εἶσαι πιστή. Κύταξε γύρω σου κι' ἂν βρεῖς τὸν καλλίτερο—ώραία. Μὰ ἂν δὲν τὸν βρεῖς—καὶ δὲν θὰ τὸν βρεῖς ἀσφαλῶς—τότε ὑποτάξου. Τὸ δόκανο πού μοῦχε στήσει ἦταν τέλειο καὶ θήραμα του ἢ «κομψότης»—δηλαδὴ ἐκείνη ἢ «ἐγγυημένη» ἐργασία!... Ἐμένα—ἐμένα οὔτε μὲ ὑπολόγιζε καν. Βλέπεις τώρα; Τώρα ἐννοεῖς;

Μάρθα—Βλέπω ὅτι οἱ καλλίτερες προθέσεις σὲ ὀδήγησαν κατευθεῖαν στὴν κόλαση.

Ἰουλίᾳ—Ναί, μὰ ἢ κόλαση τοῦ κόσμου κατὰ τοῦτο ξεπερνᾷ τὴν κόλαση τοῦ Δάντε, ὅτι ἐδῶ ὁ καθένας μας γίνεται ὁ διάολος τοῦ ἄλλου. Κι' ὁ Βλαντῆς, μοῦ ἐστάθη ὁ διάλος—μ' ἔστειλε νὰ πάω νὰ βρῶ τὸ Ζανῆ.

Μάρθα—(σοπαίνει)...

Ἰουλίᾳ—Λοιπὸν δὲ μιᾶς;

Μάρθα—Τί ὀφελεῖ. Τὸ νὰ ζεῖ κανεὶς στὴν κοινωνία καὶ νὰ εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ τὴν κοινωνία, αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο. Ἡ κακία, ἢ ἀπιστία, τὸ ἐλάττωμα, γι' αὐτὸ εἶναι τέτοια, γιὰ εἶναι πράγματα ἐλεύθερα. Τὸ στάλισμό σου στὸν ἄλλον ἦταν σχῆμα ἀπλῆς λογικῆς.

Ἰουλίᾳ—(μὲ ἀσυναίσθητο φούρκισμα): Οὐφ... τί μὲ γνοιάζει—δὲς ἦταν. Ἡ πολλὴ λογικὴ, βλάφτει τὴν πολλὴ λογικὴ... Ἔχω ἀκούσει ὅτι οἱ μέλισσες ἦσαν πλάσματα λογικὰ σὰν ἐλόγου σας. Μὰ ἀκριβῶς μὲ τὴ λογικὴ καὶ τὸ μέτρομα, τακτοποίησαν τόσο «λογικὰ» τὴ ζωὴ τους, πού τὸ λογικὸ τίς παράτησε. Τί νὰ τῶκαναν

ἀφοῦ πιά δὲ χρειάζονταν;... Ὁ Ἄντρεας ἤθελε νὰ μ' ἔκανε μέλισσα!... (καὶ σαρκαστικά): Ἔτσι, ὁ ἥλιος ἐξεράγη ὡς ὁ ἦχος τοῦ κώδωνος!... (καὶ ξεκοιμῶντας ἀπ' τὸν τοίχο τὸ δίκανο): Μὰ ἔλα νὰ βάλουμε τ' ἄδεια φυσίγγια στὸ ὄπλο—ὁ κλεφτολολουδάς, μπορεῖ ξανά νᾶρθεῖ ἀπόψε. (Ἡ Μάρθα παίρνει ἀπ' τὸ τραπέζι τοὺς δυὸ κάλυκες—ποῦχε ἀφήσει ἐκεῖ, ὁ Μουζᾶς—ἐνῶ σύγχρονα ἢ Ἰουλίᾳ «τσακίζει» τὸ ὄπλο στὰ δύο. Τὴν ἴδια στιγμή, ἀπ' τὴν πόρτα τοῦ βάνου, προβάλλει ὁ Ἀργυρᾶμος. Εἶναι τώρα κι' αὐτὸς κατὰ ἐπὶ χροῖα μεγαλύτερος, μὲ ἐλαφρῶς ψαροὰ τὰ μαλλιά του καὶ μὲ κάποια ἔκφραση κυνισμοῦ στὴ μορφή. Κατὰ τὰ ἄλλα εἶναι πάντα ὁ ἴδιος: κομποντυμένος καὶ μὲ τρόπους «ἐρασίμους»).

ΣΚΗΝΗ 5η

Ζανῆς—(προβάλλοντας): Τί; πρὸς πόλεμον;

Ἰουλίᾳ—Ἔλα, ἔλα. Βάλε τα σὺ αὐτὰ τὰ φυσίγγια στὸ ὄπλο.

Ζανῆς—Μὰ τί; Θὰ κυνηγεῖτε σπουργίτια;

Ἰουλίᾳ—ᾠ ὄχι. Τὰ φυσίγγια εἶναι ἄδεια μὲ μόνον τὰ καψούλια γιὰ σκάσιμο. Ἐτοιμάζουμε μιὰ δυσάρεστη ἔκπληξη στὸν κλέφτη τῶν λουλουδιῶν τοῦ μπαξέ μας.

Ζανῆς—Μπήκε πάλι στὸν κῆπο;

Ἰουλίᾳ—Ναί—τὴν ταχτικὴ του ὥρα ὅπως πάντα: ἀκριβῶς τὰ μεσάνυχτα. Μὰς ρῆμαξε ξανά τὰ λουλούδια... Ἄλλου εἶδους ταραχὴ τουτηδῶ!

Ζανῆς—Μὰ ποιὸς δαίμονας μπορεῖ νᾶναι αὐτὸς; Κάνας ἀνισόρροπος βέβαια.

Ἰουλίᾳ—Ὅποιος νᾶναι, θὰ πάρει τρομάρα ἀλησμόνητη. Ἀπόψε θὰ τὸν πυροβολήσω—δὲν ἔχει.

Ζανῆς—Θὰ τὸν πυροβολήσεις μὲ τ' ἄδεια;

Ἰουλίᾳ—Ἄμ δᾶ—τί; Νὰ τὸν σκότωναι;

Ζανῆς—ᾠ ὄχι, ἀλλὰ δὲν εἶχα ἐννοήσει

ἀκριβῶς. κάθεται ἐνῶ συνάμα γεμίζει τὸ δίκανο).

Ἰουλίᾳ—(κοιτώντας ἀναγαλαίρικα τὶς φουχτες): Ἄχ τί ὠραία!... Νά: αὐτὸς θᾶρθεῖ πάλι. Στὴν ὥρα του τὴν ταχτικὴ—τὰ μεσάνυχτα—θὰ πηδήσει τὴ μάντρα (καὶ δείχνει—ἀπὸ τὸ παράθυρο—ᾠξω στὸν κῆπο): Ἐγὼ τοιμουδιά! Θὰ τὸν ἀφήσω νὰ προχωρήσει ὡς τὶς γλάστρες, ἐνῶ θᾶχω στὸν πρῶτο λύκο τὸ δίκανο. Ὑστερα θὰ σημαδέψω καλά.

Ζανῆς—ᾠ!... Καὶ τότε;

Ἰουλίᾳ—Τότε θὰ τοῦ τὴν σκάσω διούτσουνη... μὲ φυσικὰ τὰ καψούλια: Τσάφ-τσάφ!

Ζανῆς—ᾠ λαλά!

Ἰουλίᾳ—(γελώντας): Φαντάσου τὸν τρόπο σου!... Θὰ τὸ βάλει στὰ πόδια. Ὅπου φύγει—φύγει ὁ ἐρίφης!

Ζανῆς—(ἔχοντας—γεμίσει τώρα τὸ δίκανο, σηκώνεται γελώντας καὶ τὸ πιθώνει σὲ μιὰ ἄκρη).

Μάρθα—(πού καθόλου αὐτὸ τὸ διάστημα—ἀπὸ τὸ μπάσιμο τοῦ Ζανῆ—ἔχει ἀποτραβηχτεῖ στὸ παράθυρο καὶ κυτᾷ πρὸς τὰ ἔξω—προχωρόντας πρὸς τὴν πόρτα—δεξιὰ—καὶ περνώντας μπροστὰ στὸ Ζανῆ μὲ φανερὴ εἰρωνία): Στὴ μάντρα—πρὶν σαλτάρει—μὲ μπρὸς τὸν ὀρίζοντα...

Ἰουλίᾳ—(διακόφτοντάς τὴν—τὸ ἴδιο εἰρωνικά, στὸ Ζανῆ): Θᾶχει ἐκραγεῖ σὰν τὸν ἥλιο!...

Μάρθα—(ὄντας τὴ μπρὸς στὴν πόρτα—δεξιὰ—καὶ πρὶν βγεῖ—στὸ Ζανῆ): Ἐκεῖνος ὁ ἦχος τοῦ κώδωνος!... (καὶ βγαίνει ἀποκεῖ).

ΣΚΗΝΗ 6η

Ἰουλίᾳ—(μονάχη μὲ τὸν Ζανῆ. Ψυχρὰ στὸ Ζανῆ): Ἄκουσε: Ὁ Βλαντῆς εἶναι δῶ.

Ζανῆς—Τὸ ξέρω.

Ἰουλίᾳ—Τὸν εἶδες ἢ στῶπε κανεὶς;

Ζανῆς—ᾠχι. Χθὲς βράδυ, φεύγοντας ἀπὸ σᾶς, τὸν εἶδα νὰ περὶτριγυρίζει τὸν κῆπο σας... Ἀπέφυγα νὰ σοῦ τὸ πῶ μπρὸς στὴ Μάρθα.

(καὶ μετὰ γοργὸ δισταγμὸ): Συναντηθήκατε μήπως;

Ἰουλίᾳ—(ξαφνιασμένη): Μὲ ποιόν;

Ζανῆς—Μὰ αὐτὸς πῆδησε τὴ μάντρα καὶ μπήκε. Δὲν ἦρθε σὲ σένα;

Ἰουλίᾳ—Τί λές;... Πῆδησε τὴ μάντρα ὁ Ἄντρεας; Εἶσαι βέβαιος κύριε Ἀργυρᾶμο;

Ζανῆς—Ἄν βέβαιος; Ἄστεῖο!... Τὸν παρακολούθησα μάλιστα ἔως πού μπήκε στὸ δωμάτιο τοῦ Μάρθου. Ἀνέβηκε τὰ τρία σκαλιὰ τῆς βεράντας σας... Δὲν ἦρθε σὲ σένα;

Ἰουλίᾳ—ᾠ θεέ μου!... τί λές; ᾠχι. Οὔτε πῆρα καν εἶδηση. Δὲν ἔχω ἰδέα ἀπ' αὐτά... Καθὼς καὶ τὶς προηγούμενες ἄλλες δύο φορές, ἐγὼ δὲν ἀντελήφθην παρὰ μόνον ὅταν ἔφευγε. Εἶδα τὴ σκιά ἐνὸς ἄντρα νὰ πηδάει τὴ μάντρα. Τοῦτα πού λές τώρα ἐσύ, εἶναι ἀπίστευτα. Τί ὥρα ἦταν; Θυμάσαι;

Ζανῆς—Ἄκριβῶς μεσονύχτιο. Ἡ ὥρα πού σᾶς καληνύχτησα κι' ἔφυγα.

Ἰουλίᾳ—Σὲ ἀντελήφθη. Σὲ γνώρισε;

Ζανῆς—ᾠχι, ὄχι. Φυλάχτηκα. Μὰ τὸν γνώρισα ὅταν κατὰ σύμπτωση ἀνοιξε τὸ παράθυρο τοῦ ἀντικρυνοῦ σας σπιτιοῦ κι' ἔπεσε μιὰ φωτεινὴ λουρίδα στὸ δρόμο. Αὐτὸς, καταλήφθεις ἔτσι ἀπρόοπτα, βρέθηκε μέσα στὸ φῶς. Νόμισα λοιπὸν ὅτι ἐνόησα...

Ἰουλίᾳ—Τί;

Ζανῆς—Ὅταν τὸν εἶδα νὰ πηδάει μὲς στὸν κῆπο... (καὶ σηκωνόμενος δείχνει ἀπ' τὸ παράθυρο—κάτω): καὶ σὲ λιγάκι νὰ εἰσχωρεῖ στῆς βεράντας τὶς κάμαρες, φαντάστηκα πὼς εἶχαι κρυφὸ ραντεβού. Τί ἄλλο νὰ νόμιζα;... Ἀπὸ τὸ χῶλ τῆς βεράντας μπήκε στοῦ παιδιοῦ τὸ δωμάτιο, στὸ φῶς δὲ τῆς καντήλας εἶδα τὴ σκιά του σκυμμένη. Ἡ ἐντύπωσή μου εἶναι ὅτι ἐκεῖ σκυφτὸς—ἔτσι—μίλαε σιγανὰ μὲ τὸ Μάριο, ἢ ὅτι—καθὼς τὸ παιδί θὰ κοιμόταν—αὐτὸς θὰ τὸ χάιδευε.

Ἰουλίᾳ—ᾠστερα, ἔφυγες;

Ζανῆς—Ἄσφαλῶς. Μὰ ὁ Γιώργης δὲν ξέρει τὴν ἐδῶ ἐμφάνισή του; Δὲν ξέρει ὅτι ἦρθε;

Ἰουλία—Τὸ ξέρει ἀλλὰ σὺ μὴν τοῦ πείεις.

Ζανῆς—Πολὺ καλά. Θὰ εἶμαι ὡς νὰ μὴν ξέρω καθόλου.

Ἰουλία—Καὶ ἓνα ἄλλο: Σὲ παρακαλῶ νὰ μὴν ξανάρθεις ἐδῶ... (σηκώνεται): Ἀπόφυγε τὴν ἐδῶ παρουσία σου.

Ζανῆς—(σωπαίνει στενάχωρα).

Ἰουλία—Φύγε τὸ ταχύτερο μάλιστα. Ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή μπορεῖ νὰ παρουσιαστῆ δῶ ὁ Ἀντρέας καὶ καταλαβαίνεις ὅτι δὲ θέλω... νὰ σὲ ἰδεῖ καὶ σένα ἐδωμέσα.

Ζανῆς—Μὲ διώχνεις Κυρία;

Ἰουλία—(μὲ κίνηση δυσφορίας): Σὲ παρακαλῶ—δὲ χρειάζεται... Ἀνήκει σὲ μένα νὰ κρίνω ἐγὼ τὰ τοῦ οἴκου μου... Σὺ ἀποχώρησε.

Ζανῆς—Σὲ ζάλισε ἡ παρουσία τοῦ Ἀντρέα;

Ἰουλία—Αὐτὸ ἐνδιαφέρει ἐμένα.

Ζανῆς—Τὸν ἀγαπᾶς;

Ἰουλία—Σοῦ ἀπαγορεύω τίς κυνικές ἐρωτήσεις σου.

Ζανῆς—(μετὰ μικρῆ σιωπῆ): Νὰ σοῦ πῶ: ...Μέλισσα δὲ θὰ γινόσουν ποτέ!

Ἰουλία—Μοῦ λές σὲ παρακαλῶ τί ἐννοεῖς;

Ζανῆς—Ἄσφαλῶς!... Γιατί μὲ τὴ λογική ποτὲ δὲ θὰ μάθαινα πόσο ἦσουν μικρός. Θᾶμενα ἐγὼ ἡ γυναίκα τοῦ Καίσαρος καὶ σὺ ἕνας ἄσημος δικαστικὸς στὴ Χαλκίδα.

Ἰουλία—(προσβεβλημένος): Μικρός!.. Ἰουλία—Ὁ Ἀντρέας εἶχε δίκαιο. Πρὶν νὰ ρθῶ νὰ σὲ βρῶ, μοῦχε πεῖ: «Εἶναι ἕνας κοῦκλος!... Θὰ τὸ ἰδεῖ - θ' ἀρνηθεῖ - καὶ ἀρνήθηκες!

Ζανῆς—Εἶχες ἔρθει ἕξαιλλη μὲ μιὰ καταπληκτικὴ σελίδα στὸ χέρι. Μοῦ ζήτησες νὰ θυσιαστῶ στὸ καπρίτσιο σου: Ἀρνήθηκα.

Ἰουλία—Πῶς τὸ ἤξερες;

Ζανῆς—Ποιό;

Ἰουλία—Ὅτι περὶ καπρίτσιου ἐπρόκειτο;

Ζανῆς—Τὸ ἔδειξε ὁ ἐξωφρενισμὸς τῆς συνέχειας. Ἐτρεξε μετὰ ἀπὸ ἐμὲ στὸ Μουζᾶ... Ἐκεῖνος ὁ ἦχος τοῦ κώδωνος...

Ἰουλία—Τοῦ κώδωνος;... Ἄστον... Ἡ συνέχεια δὲν σ' ἐνδιέφερε σένα, ἀφοῦ οὔτε τὴ φαντάζοσαν κἀν—οὔτ' ἐγὼ!.. Σὺ ἀρνήθηκες. Τόκοψες σὰν λαγὸς στὰ ποδάρια. Φεύγοντας, ἔμοιασες σὰν κἀνα ψαλλίδι ἀνοιχτό!

Ζανῆς—Δὲν ἀρνήθηκα ἀπὸ δειλία ποὺ λές...

Ἰουλία—(προφταίνοντας): Ξέρω—ξέρω... Ἡ λογική—δὲν εἶν' ἔτσι;

Ζανῆς—Ἐτσι... Ὁ Ἀντρέας... Ἡ κοινωνία... Τὸ σκάνδαλο...

Ἰουλία—(σαρκαστικά): Σωστά. Προπαντὸς ἡ Γαλλία!... Ἡ καριέρα σου! Ἡ ἠθική!... Τὸ κουφάρι!... Τὸ φλεξ νᾶχει ὁ εἰρηνοδίκης μπροστά σου... Ἡθελες καὶ νὰ σοῦ κελαιδοῦν τὰ πουλιά—τὸ θυμᾶσαι; Καὶ δὲ σ' ἔγνοιαζε ἂν τὰ ἤξερε ὁ Ἀντρέας... Δὲν ἐνδιαφέροσαν παρά γιὰ τὸ παράσημο ἐσύ... Τὰ γαλόνια!... Ὁ ἥλιος σου, εἶχεν ἀνατεῖλε ἂν ἐκρηξη!

Ζανῆς—(μετὰ μικρῆ σιωπῆ): Νὰ σοῦ πῶ: ...Μέλισσα δὲ θὰ γινόσουν ποτέ!

Ἰουλία—(μετὰ μικρῆ σιωπῆ): Νὰ σοῦ πῶ: ...Μέλισσα δὲ θὰ γινόσουν ποτέ!

Ἰουλία—(μετὰ μικρῆ σιωπῆ): Νὰ σοῦ πῶ: ...Μέλισσα δὲ θὰ γινόσουν ποτέ!

Ἰουλία—(μετὰ μικρῆ σιωπῆ): Νὰ σοῦ πῶ: ...Μέλισσα δὲ θὰ γινόσουν ποτέ!

Ἰουλία—(μετὰ μικρῆ σιωπῆ): Νὰ σοῦ πῶ: ...Μέλισσα δὲ θὰ γινόσουν ποτέ!

Ἰουλία—(μετὰ μικρῆ σιωπῆ): Νὰ σοῦ πῶ: ...Μέλισσα δὲ θὰ γινόσουν ποτέ!

Ἰουλία—(μετὰ μικρῆ σιωπῆ): Νὰ σοῦ πῶ: ...Μέλισσα δὲ θὰ γινόσουν ποτέ!

Ἰουλία—(μετὰ μικρῆ σιωπῆ): Νὰ σοῦ πῶ: ...Μέλισσα δὲ θὰ γινόσουν ποτέ!

Ἰουλία—(μετὰ μικρῆ σιωπῆ): Νὰ σοῦ πῶ: ...Μέλισσα δὲ θὰ γινόσουν ποτέ!

Ἰουλία—(μετὰ μικρῆ σιωπῆ): Νὰ σοῦ πῶ: ...Μέλισσα δὲ θὰ γινόσουν ποτέ!

Ἰουλία—(μετὰ μικρῆ σιωπῆ): Νὰ σοῦ πῶ: ...Μέλισσα δὲ θὰ γινόσουν ποτέ!

Ἰουλία—(μετὰ μικρῆ σιωπῆ): Νὰ σοῦ πῶ: ...Μέλισσα δὲ θὰ γινόσουν ποτέ!

βάει πρὸς τὴν πόρτα δεξιὰ—καὶ ἀποκεῖ πρὶν νὰ βγεῖ): Βλάκα! (καὶ βγαίνει).

ΣΚΗΝΗ 7η

Μάρθα—(μπαίνοντας ἀπ' τὴν πόρτα ζερβὰ καὶ ἰδόντας τὸν Ἀργυροῦμο μονάχον): Ἡ Ἰουλία;

Ζανῆς—Μόλις μ' ἔβρυσε κι' ἔφυγε! Ὁ τρόπος τῆς εἶχε ἓνα τάκτ κανονίας!

Μάρθα—Δηλαδή;

Ζανῆς—Ἡ Κυρία ἔχει νεῦρα. Ἡ ἐπιανεμφάνιση τοῦ προκατόχου στὴν πόλη σας, τῆς φύσηξε πνοὴν τρῶμου στὸ πνεῦμα. Μὲ ἀπέπεμψε!.. Μοῦ εἶπε νὰ μὴν ξανάρθω πιά δῶ!

Μάρθα—Δικὴ τῆς ὑπόθεσης.

Ζανῆς—Σεῖς τὸ ἐγκρίνετε;

Μάρθα—Σᾶς εἶπα: Αὐτὴ εἶναι ἡ οἰκοδέσποινα... ἡ Κυρία στὸ σπίτι τῆς.

Ζανῆς—... Ὑπολόγιζα στὴ δικὴ σας τὴν εὐνοια...

Μάρθα—(ὡς νὰ μὴν ἀκουσε): Ἀκοῦστε: Ἡ ἀδερφή μου ἐπιθυμεῖ νὰ σᾶς ἐξοφλήσει τὸ χρέος τῆς. Τὸ ποσὸν — συνηθολογισθέντων τῶν τόκων — σᾶς τὸ ἔστειλα σήμερον στὸ ξενοδοχεῖο ποὺ μένετε. Δὲν εἴσαστ' ἐκεῖ. Τὸ χρηματόδεμα τὸ παρέλαβε ὁ διευθυντὴς τῆς «Παλίρροιας». Ὅταν τὸ παραλάβετε, μοῦ ἐπιστρέψετε παρακαλῶ τὸ γραμματίο.

Ζανῆς—(στενάχωρα): Μά...

Μάρθα—Ὅστε ἐν τάξει.

Ζανῆς—(συνεσταλμένα καὶ δύσκολα):... Δεσποινίς... εἶμαι δυστυχὴς νὰ μὴ μὲ συμπαθεῖτε λιγάκι...

Μάρθα—(ἐξῆρωμα): Καὶ λοιπόν;

Ζανῆς—(δύσκολα): Στὴν Ἰουλία, καθὼς καὶ στὸ Γιώργη, πῆρα τὸ θάρρος... νὰ ἐκφρασθῶ πῶς γιὰ σᾶς!

Μάρθα—Ναί;

Ζανῆς—Φαντάζομαι θὰ σᾶς μίλησαν ἴσως...

Μάρθα—(μὲ εἰρωνικὸ γαμόγελο): Ναί—κάπως...

Ζανῆς—Λοιπὸν εἶστε σύμφωνοι;

Μάρθα—(μετὰ - κατὰ φαινόμενο σκέψη): Σοβαρά;

Ζανῆς—Σοβαρότατα!

Μάρθα—(τὸ ἴδιο): Ἀπὸ ἔρωτα;

Ζανῆς—(ντροπερά): Ναί!

Μάρθα—(τὸ ἴδιο ὡς πρὶν): Ὅστε θὰ κελαϊθήσουν ξανά τὰ πουλιά;... Θὰ ἐκραγεῖ πάλι ὁ ἥλιος;

Ζανῆς—Δεσποινίς!..

Μάρθα—Πές μου—πέστε λοιπόν: Θὰ σημάνει ὁ κώδων;

Ζανῆς—...Μὰ ναί!

Μάρθα—(στέκει λίγες στιγμὲς σκεπτικῆ. Ὑστερα ὡς νὰ πῆρε ὀριστικὰ τὴν ἀπόφαση): Δεκ—τόν!

Ζανῆς—Ἄ!

Μάρθα—Ἀλλὰ ὑπὸ ἓναν ἀπαράβατον ὄρον.

Ζανῆς—(ἐνθουσιώδεια): Τὸν δέχομαι προκαταβολικῶς Δεσποινίς. Δὲν ἔχετε παρά νὰ μοῦ τὸν ὑπαγορεύσετε μόνον. Πέτε—ποιόν;

Μάρθα—Ὅτι δὲ θὰ γίνετε Πρόεδρος τοῦ Ἀκυρωτικοῦ!

Ζανῆς—(σαστισμένα): Τοῦ Ἀκυρωτικοῦ!..

Μάρθα—Πανοῦ Ἀκυρωτικοῦ Δεσποινίς;

Μάρθα—Τῆς Γαλλίας! (καὶ σκάζοντας στὰ γέλια, βγαίνει δεξιὰ, ἐνῶ αὐτὸς μένει κόκαλο. Ὑστερα καθὼς κι' αὐτὸς πάει νὰ φύγει): ἀπ' τὴν πόρτα τοῦ βᾶθους.

ΣΚΗΝΗ 8η

Μουζᾶς—(μπαίνοντας ἀπ' τὴν ἀριστερὴν πόρτα μὲ βιά καὶ ἰδάντας τὸ Ζανῆ): Φεύγεις;

Μουζᾶς—Ναί—πηγαίνω.

Μουζᾶς—(τὸν κυτᾶει δυστάζοντας. Φαίνεται ὅτι σὺν νᾶχε κάτι νὰ τοῦλεγε).: Δὲ μοῦ λές;

Ζανῆς—(ἀνήσυχια): Τί;

Μουζᾶς—(ὡς νᾶλλαξε γνώμη): Τίποτα - ὄχι. (καὶ μὲ προσποιητὴ ἀδιαφορία τώρα): Τὸ ταχυδρομεῖο μᾶς ἔφερε ἀπὸ ποιὸν λές εἰδήσεις;

Ζανῆς—Δὲν ξέρω. Ἀπὸ ποιόν;

Μουζᾶς—Ἀπὸ τὸν φίλο μας τὸν γέρο.

Ἄσφαλῶς ξέρετε ξανὰ γινε ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης. Κατάντησε ὁ μόνιμος ὑπουργὸς τῆς Ἑλλάδος. Γράφει τῆς Ἰουλίας.

Ζανῆς—(μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον τώρα): Μπᾶ!
Καὶ τί λέει;

Μουζᾶς—Στέλνει χαιρετισμοὺς καὶ τὰ τέτοια.

Ζανῆς—Θὰ τοῦ γράψεις;

Μουζᾶς—(κάθοντας): Φαντάζομαι ἢ Ἰουλί-
α. Θὰ ὑπογράψω κι' ἐγὼ δυὸ
γραμμές.

Ζανῆς—Μὲ ὑποχρεώνεις νὰ τοῦ διαβι-
βάσεις τὰ σέβη μου. Τὴν ἔκφρα-
ση τῆς βαθυτάτης μου ἀφοσιώ-
σεως.

Μουζᾶς—(ἀλλοῦ ἔχοντας τὸ νοῦ του): "Α-
ναί... Καλά...

Ζανῆς—"Ὅτι τοῦ εἶμαι ταπεινότατος
δοῦλος του...

Μουζᾶς—(τὸ ἴδιο): Μάλιστα.. Μάλιστα..

Ζανῆς—(πισοπατώντας πρὸς τὴν πόρτα τοῦ
βάθους—νὰ φύγει): "Ὅτι θὰ εἶμαι
εὐτυχῆς νὰ τὸν ἐξυπηρετῶ διὰ
βίου... "Ὅτι...

Μουζᾶς—'Ασφαλῶς... 'Ασφαλῶς... (καὶ
συνερχόμενος—ἄεσφρα): "Ἄκουσε:
"Ἐλα ἀργότερα νὰ πάρουμε μαζὶ
τὸν καφφέ... Θὰ ἴδεις καὶ τὸ
γράμμα.

Ζανῆς—Ναί, θάρθω—θάρθω. καὶ βγαί-
νει ἀποκεῖ).

ΣΚΗΝΗ 9η

Μουζᾶς—(μόνος. Φαίνεται βαθεῖα σκεφτι-
κός. Βγάνει ἀπ' τὴν τσέπη του ἕνα
γραμμένο χαρτί καὶ τὸ στριφογυρί-
ζει στὰ χεῖρα του): Μωρὲ τί λέει;...
Τ' εἶν' αὐτά;... Μὴ μὲ γελᾶνε τὰ
μάτια μου; (ἔδιπλώνει τὸ χαρτί καὶ
διαβάζει ἀκουστά): «'Ἐν Χαλκίδι
σήμερον τὴν 19ην Μαΐου τοῦ ἔ-
τους 1932. Πρὸς τὸν κ. Ζανῆν
'Αργυράμον—ἐνταῦθα. Ὁ ἐδῶ ὑ-
πογραφομένος Ἀνδρέας Κ. Βλαν-
τῆς, φαρμακοποιός, σὰς δηλῶ ἐ-
πὶ τῷ λόγῳ τῆς τιμῆς μου, ὅτι
στὴ σύζυγό μου Ἰουλίᾳ, δέχομαι
νὰ δώσω διαζύγιο... (τ' ἄλλα τὰ
παραθέτει μουμουριστά): 'Ἐν ἀνα-
μονῇ τῆς ἀπαντήσεώς σας—'Αν-
τρέας Βλαντῆς»... (καὶ τραβώντας
πρὸς τὴν πόρτα—δεξιὰ): Μὰ εἶναι
καταπληκτικό!... Εἶναι ἀπίστευ-
το!... (καὶ βγαίνει ἀποκεῖ).

ΣΚΗΝΗ 10η

(Μπαίνουν ἀπ' τὴν ἀριστερὴν πόρτα
μαζὶ ἢ Ἰουλίᾳ καὶ ἡ Μάρθα. Φαί-
νονται νὰ συνεχίζουν συζήτηση ποῦ
ἔχουν ἀρχίσει ἀπὸ μέσα):

Ἰουλίᾳ—"Ἔτσι τὸν ἔβρυσά... Τοῦ πέτα-
ξα βαρεῖς λόγους στὰ μούτρα.

Μάρθα—"Ἐπὶ τέλους!... (καὶ μετὰ μικρὴ
σιωπῆ): Θέλει νὰ μὲ παντρευτεῖ
γιὰ νὰ μ' ἔχει σὰ δόλωμα στὸν
ξεμωραμένο ὑπουργό του... Αἴ-
σχος! Εἶναι ἕνας ταπεινὸς κα-
ριερίστας... "Ἐνα ζῶον ποῦ ντῶ-
νεται!

Ἰουλίᾳ—Σωστός «Εἰρηνοδίκης»!

Μάρθα—(κάθοντας): "Ὅσο γιὰ μένα...
θὰ παντρευτῶ κι' ἐγὼ κάποτε...
'Ὁ ἀναμενόμενος, κάποτε, θὰ
φανεῖ καὶ γιὰ μένα.

Ἰουλίᾳ—(κάθοντας κι' αὐτῆ): Τὸ κακὸ
εἶναι ὅτι δὲν μὰς πολυπεριμένει
ὁ καιρός. Τὰ χρόνια φεύγουν καὶ
τὰ νειᾶτα περνοῦν... Τὸ πουλὶ θὰ
πετάξει.

Μάρθα—(σὰν στὸν ἑαυτὸν τῆς μιλώντας):
* Τὰ χρόνια!.. ὁ γαμπρός!.. τὸ που-
λί!.. Πέταξε ἕνα ἀποδῶ κι' ἑφτά
χρόνια...

Ἰουλίᾳ—Ναί, κάτι εἶχες πεῖ τότε... Μὴν
πέρασες κἀνα τζιντζίκι γι' ἀη-
δόνι;

Μάρθα—(προσβλέποντάς τιν σιηλά): 'Α-
δερφή δὲ σ' ἐνόησα. Γιὰ πᾶ
τζιντζίκια μιλάς; Γιὰ ποιά ἀη-
δόνια;

Ἰουλίᾳ—"Ἐννοῶ τὸν πρὸ ἑφτά χρόνια
ὑποψήφιο... (καὶ δύσκολα): Αὐτὸν
ποῦ σ' ἀγάπησε!

Μάρθα—"Ἐμένα;

Ἰουλίᾳ—Ναί.

Μάρθα—Ποιὸς ἦταν αὐτός;

Ἰουλίᾳ—Σὺ τὸν ξέρεις... Εἶχες πεῖ νὰ
μὰς τὸν ἔλεγες—τότε—μὰ ἔκτο-
τες σάπασες κι' οὐδὲ ξανάβγα-
λες λέξη.. Καὶ ἀπομένει μυστήριο!

Μάρθα—Μυστήριο!... Γιατί;

Ἰουλίᾳ—Γιατί ἔλεγες πὼς σ' ἀγαποῦσε
τρελλά. Σὲ εἶχε ἐρωτευθεῖ γιατί
ἔμοιαζες τῆς πεθαμένης ἀγά-
πης του.

(Συνεχίζεται) ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΚΑΡΙΜΠΑΣ

ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

I

Ἀπόψε ἢ νύχτ' ἀποχαιρέτησε τὸ φόβο
σὰν ἕνα
παλῆο γνῶριμο σὲ τελευταῖα συνάντηση
μὲ τὴν
ἀναχώρηση τοῦ ὑπεραστικοῦ λεωφορείου

Γιατὶ δὲ γίνεται νὰ συντηροῦμε ἐπ' ἄπειρον τὴ ζωὴ μας
μὲ τὰ φλυτζάνια τοῦ καφφέ καὶ τὰ παραφορτωμένα
σταχτοδοχεῖα τὴν ὥρα ποῦ οἱ ἄλλοι μὰς ἀποχαιροῦν
μὲ τὴν ἀνεστραμμένης κόρης τῶν ματιῶν στὴν πρώτη
συνάντησή τῆς κρίσεως

Γιατὶ δὲ γίνεται νὰ συντηροῦμε τὴ ζωὴ μας μὲ τὰ
τελευταῖα ἀποτσιγάρα κοκκινισμένα στὴς ἄκρες
τῶν χειλιῶν ἀπὸ γυναῖκες ἀναμαλλιασμένες καθὼς
τὰ πετοῦσαν μὲ τὴν ἔμφαση ἐκδηλωμένη στὴς ἄκρες τῶν
μακρῶν κόκκινων νυχιῶν τους

*Ὅστοςο τὸ σβολιασμένο χῶμα χόνευε βαθεῖα τὴς
τελευταῖες ἐπισκέψεις τοῦ ὕπνου σὲ ἀποναρκωμένες
ρίζες

εἶχε βλαστήσει ἢ πρώτη στὴ λάκκα τοῦ αὐτιοῦ
τοῦ κοιμισμένου τῆς περσινῆς ταφῆς

Τὸ ὀρθοπεδικὸ
ἀνάκλιτρο πάνω στὸ τραπέζι τοῦ ὀρεινοῦ χειρουργείου
'Ἐδῶ ἕνα πουλὶ τραγοῦδησε πάγω στὸ τελευταῖο
ξερόκλαδο τῆς μοσκοῖτιᾶς

'Ἡ ἀναμονὴ ἦταν ἕνα στεγνὸ πρόσωπο μὲ πεταγμένη
τὴ φλόγα τῶν ματιῶν πάνω ἀπὸ τὰ δυὸ
κίτρινα μῆλα τῶν ζυγωματικῶν

κι' ὁστοςο
ἐρχόταν καὶ μάζευε τὴ λύπη

καθὼς
τὰ ψύχουλα τοῦ ψωμοῦ ἀπ' τὸ τραπέζι

Τὸ τελευταῖο ἀστὲρι τοῦ καλοκαιριοῦ διέγραψε
τὴν καμπύλη τοῦ στερεώματος

Σιωπῆ

κι' ὁ ἥσκιος γλύστρησε τοῖχο-τοῖχο μὲ τοὺς
φρουρούς ποῦ περιμέναν σὲ στάση προσοχῆς ὅταν
ἢ σιωπῆ ἐπιθεωρώντας τὸ τελευταῖο φυλάκιο
παρουσίαζε ὄπλα στὴν καθυστερημένη μας εὐαισθησία

Οἱ φρουροὶ περιμένουν

Οἱ φρουροὶ ἔχουν ἀνταλλάξει
τις τελευταῖες ἀπόψεις τῶν βραδυνῶν ἐφημερίδων
μαζὺ μὲ τὸ τελευταῖο ἀποτίγιο τῆς τσουρουφλισμένης
νύχτας

Οἱ φρουροὶ περίμεναν

Ἐδῶ ἓνα πουλί
τραγούδησε πάνω στὰ ἐγκαταλειμμένα σύρματα τοῦ
τηλεγράφου

Κάτω

περνοῦσε ἡ ἀτελεύτητη σειρά τῶν αἰχμαλώτων...

Λ Ε Υ Κ Η Σ Η Μ Α Ι Α

II

Τὴ μέρα τὸ καταμεσήμερο εἶναι πολὺ σιωπὴ
σ' αὐτοὺς τοὺς δρόμους

Ἐνας ἥλιος περνιαζόντας τὸ δέρμα γιομάτος βελόνες
καὶ ἡ μεγάλη πείρινη σιωπὴ τῶν ἀγαλμάτων

Ἐως πότε θὰ φρουροῦμε λοιπὸν τὸν ἄγνωστο στρατιώτη
μὲ τὴ σκονισμένη σιωπὴ τῶν πένθιμων ἐμβατηρίων
σάλπιγγες σκουριασμένες στὴ βραχνιασμένη ἀκοή μας
καὶ τῶν τυμπάνων οἱ φωνές κούφιος στὸ μεσημέρι

Ἡ σιωπὴ ἔπεφτε σιγανὰ χιονίζοντας ἄχνα μπαμπακιοῦ
μικρὴ χιονοθύελλα ἀπὸ ἄρρωστα βελονόφυλλα καὶ χνουδία
λεμονανθῶν
ἄερας τόσον καιρὸ ἄερας γτενίζοντας τὰ μαλλιά μας ἀκατάστατος
κι οἱ φαντασίες ὅλες κι οἱ ἀναμνήσεις στριμωγμένες μέσα
στὶς κάμαρες σὰν τὰ παλῆὰ ἔπιπλα

Κάποτε ἡ ἀνάμνηση θὰ προλάβει παίζοντας ἓνα παλῆ νόμισμα
λησμονημένη πιά ἱστορία τοῦ πρώτου-πρώτου καλοκαιριοῦ
τοῦ τελευταίου
ἀπότομα βουλιάζοντας σὲ τέλμα σιωπῆς γιὰ νὰ μᾶς λιγοστεύει
μὲ τὴν πίκρα
ποὺ δὲν ὑπάρχουν ἐφημερίδες νὰ πληροφορηθεῖ κανεὶς τὸ
θάνατό μας!
Σιδερένια στρατιωτικάκια προχωροῦν στοὺς ἀσφαλτοστρωμένους
δρόμους
μὲ θωρακισμένες φωνές
οἱ φρουροὶ παρουσιάζουν ὄπλα

Γιατὶ μείναμε λοιπὸν ἔτσι ἀπροσδόκητα μόνοι σ' αὐτὸ τὸ σπίτι ;
ἔτσι θανάσιμα μόνοι σ' αὐτὸν τὸν τόπο γιατί μείναμε ;
τὸ ἔκκρεμὸς μόνο χτυπάει τὴν πόρτα τοῦ ρωλοιοῦ
ζητώντας νὰ πληροφορηθεῖ τὴν ἔλευση τῶν ὤρων

ὅταν τὰ μεσάνυχτα κρατώντας ἓνα τενεκεδένιο σπαθὶ
ἀποκεφαλίζουν μὲ καρτερία τὰ ἡμερονύχτια

τοποθετοῦμε
τις ἡμέρες ἐμεῖς σὲ ξύλινο κασόνι ὀλολύζοντας ἀκουμπισμένες
ὄρθια

σὰν πεθαμένους καλογέρους σὲ ὀλονυχτία ταφῆς
Ἐνας κοῦκος ξεκουρτισμένου ρωλοιοῦ ἀνοίγει τὸ ράμφος
προσπαθώντας νὰ μιμηθεῖ τὴ φωνὴ πετεινοῦ
λαλώντας

στὴν ἄκρη τῆς πόλης περασμένα μεσάνυχτα
πρέπει νά'χει χρυσοκίτρινα φτερά
ὥστόσο

δὲ γνωρίζει κανεὶς μέσα στὸ σκοτάδι

Αλουνοῦ καιροῦ τώρα εἶναι τὰ ξεχασμένα σημάδια
Ἄγροτικὲς φωνές τὸ πρωτοχάραμα τὸ βράδυ-βράδυ
Ἐρχονταν οἱ σκαφιᾶδες τότε δουλεύοντας στὰ βαθειὰ χωράφια
Ἐρχονταν οἱ ἀμπελοργοὶ τότε καὶ πιπίλιζαν τις κλιματσίδες
οἱ τινάχτρες μὲ τις μακρὺς βέργες τινάζοντας τις ἐλῆς
Ἡ μυρωδιὰ ἀσυναίσθητα λεπτὴ μὲ τὰ πορτοκαλάνθια
Ἐδῶ εἶναι χέρσος τόπος σὰν μιὰ γοηὰ φαλακρὴ μὲ φακίδες
οἱ ἄνθρωποι φορᾶνε γυαλιὰ στὰ μάτια μὲ χοντροὺς φακοὺς
κάτω ἀπὸ δυὸ μικρὲς χάντρες στάζουν οἱ μύτες φαρμάκι
Ἐγὼ θὰ συναρμολογήσω λοιπὸν αὐτὴ τὴ μηχανὴ ποὺ μᾶς
ἀνεβοκατεβάζει ;

Τώρα στομώνει τὸ βάρος δίχως τις τροχαλίες
γυρίζουν τὰ γρανάζια
ἀλλὰ τὸ βάσανο ἐτοῦτο ποῖος θὰ τὸ πεῖ ;
τὴν πίκρα ἐτούτη ;

Οἱ φρουροὶ περιμένουν κρεμώντας στὶς πλάτες τοὺς φαρδευοὺς
γυλιούς κι ἐφ' ὄπλου λόγῃ τὴ σιωπὴ
Τὸ Δίκηο ἔγινε σημαία κυματίζοντας μεσίστια

Ἐλάτε λοιπὸν νὰ τραγουδήσουμε ἓνα θούριο
προτοῦ
νὰ στήσουν ἓνα ἀγαλμα στὴ μοναξιά μας!

Ἐλάτε γιὰ νὰ μὴ ξαναπεῖ κανεὶς πὼς εἶναι χέρσος ὁ τόπος
Δὲν πρέπει νὰ χαθεῖ ἡ ἀγάπη πίσω ἀπ' τὸ παραπέτασμα
τῆς σιωπῆς
ἡ ἀγάπη καὶ ἡ στοργὴ
—τὸ Δίκηο τοῦ ἀδερφοῦ μου

Τις νύχτες τὰ μεσάνυχτα χτυποῦν οἱ πόρτες σὲ ἄδειες κάμαρες
τόσο ποὺ λὲς χιονίζει ἀνεπαίσθητα στοὺς δρόμους
σὰν μιὰ μικρογραφία χιονοθύελλας

Τώρα ἔρχονται οἱ πρωῖνοι ὀδοκαθαριστὲς μέσ' στὰ μεσάνυχτα

φοροῦνε σκοῦρο μανδύα γιομάτο δμίχλη καὶ σιωπὴ
ἀλλάζοντας θέση κάτω ἀπ' τ' ἄστεγο φεγγάρι μὲ τοὺς νυχτοφύλακες

Τώρα τὰ πετεινὰ τοῦ Θεοῦ κυττοῦν πὶδ θ' ἀναγγεῖλει πρῶτο τὴν αὐγὴ
μὲ τὸ ἀνοιχτὸ ράμφος τους τεντωμένο πάνω ἀπ' τὸ συρματόπλεγμα
ἔνα λυρὶ ἀνεβοκατεβαίνοντας σὰν καψαλισμένο ἀτσάλι τὶς σκάλες
τῆς φωνῆς

Εἶναι μὰ πίκρα ἐτούτῃ τὴν αὐγὴ τὸ ἀργοπορημένο φεγγάρι
γελᾷ μ' ἔνα κίτρινο δόντι χρυσὸ στὴν ἀρχαία ἀνάμνησή μας
κοροῦδεύοντας στραβὰ ριγμένη τὴν τραγιάσκα τοῦ ἐργατικοῦ
μὲ τὸ κλειδωμένο στόμα
τὴν ὥρα ὅταν ἀνοίγουν τὸ κλειδὶ τῆς διασταύρωσης

πρὶν ἀπὸ τὸν ἥλιο τὸ πρῶτο τραμ περπατώντας στὶς σιδηροτροχιές
κι ἡ σιωπὴ χύνεται στοὺς δρόμους τῆ μαζεύουν οἱ καθαριστὲς
μὲ τὸ φαράσι
κάτω ἀπὸ λαϊκὰ ὑπνωτήρια πὺ μισανοιγμένα παραθύρια
χασμουριῶνται στὴν ἀράδα σ' ἔνα σειρήτι ἀπὸ ἄσπρο ντουβάρει

Ἐγὼ θὰ συναρμολογήσω λοιπὸν αὐτὲς τὶς κίτρινες χάντρες
ἀπ' τὸ σπασμένο περιδέραιο τοῦ ἡλίου στὸ λαιμὸ τῆς ἡμέρας ;
Εἶναι τόση πλήξη λοιπὸν σ' αὐτὸ τὸ μεροδοῦλι τοῦ Θεοῦ
καὶ σκάρωσε ἔνα χρυσάνθεμο κίτρινο ἀνατέλλοντος ἡλίου
νὰ τὸ μαδάει μὲ τέτοια κατάνυξη φύλλο μὲ φύλλο ;

Εἶναι ἔνα πρῶτ' ὅμως πὺ δλόρθες οἱ καμινάδες ξεδιπλώνουν
κλωστὲς ἄσπρου καπνοῦ
μπερδεύονται σὲ μηχανὲς ὅπου τὰ κλωστήρια θὰ ὑφάνουν
ἔνα μικρὸ σάλι νὰ τυλίξει τοὺς ὤμους τῆς ἡ σιωπὴ πὺ κρυνώνει
φορώντας ἔνα πανώρουχο στὸ ξετσιπωτὸ ἄγαλμα πὺ κουράστηκε
νὰ περιμένει στὴ μέση τῆς λεωφόρου
Θὰ ῥθοῦν οἱ ἐργάτες νὰ μπαλώσουν τὴν ἀσφαλτο πὺ χάλασαν
οἱ ἀρβύλες τῶν στρατιωτῶν
ἡ ἠλεκτρικὴ σκαπάνη βυθίζει τὰ νύχια τῆς μέσα στὴν πέτρα
κι ἡ φλόγα τοῦ ὀξυγόνου συναρμολογεῖ τὶς σπασμένες ἀράδες
τοῦ σιδηρόδρομου
κυλάει σὲ ρόδες ἀπάνω πὺ ἔλυσαν χιλιάδες ἀσημένια
νομίσματα
νὰ πάρει μακρὰ στ' ἀγροχτήματα ἐτούτους τοὺς φρουρούς
τῆς σιωπῆς
πὺ νὰ κίολας χορεύουν οἱ ἄσπρες σημαῖες
ξεδιπλωμένες στὶς κόχες τῶν ματιῶν τους !...

Ὅταν φόρεσες αὐτὸ τὸ πένθιμο προσωπεῖο
κατέβηκε ἀργὰ ἡ σιωπὴ πάνω στὰ βλέφαρά σου
Μπαλσαμωμένα πουλιὰ μέσα στὶς κάμαρες ἔστεκαν δὲν τραγουδοῦσαν
θρυμματισμένη ζωὴ καθὼς οἱ φλοῦδες γινομένων καρπῶν

Ἡ νύχια τοῦ χρόνου ἐλάχιστη διαγραμμένη σελαγίζει
πίσω ἀπ' τὸ τζάμι τοῦ παραθυριοῦ πίσω ἀπ' τὴν κάμαρα
μὲ τὴ σελήνη τῆς μορφῆς σου χωρίζοντας στὰ δυὸ
τὴ θλίψη τῆς σιωπῆς μου

Ὅταν ἡ πίκρα μου στεγνώνει στὸ λεκὲ τῆς ἀνάμνησής σου
καὶ τὰ σκελετωμένα κλαδιὰ τῶν δέντρων
κάνουν περιέργα νοήματα στὸν οὐρανὸ

Νυσταγμένο φεγγάρι ἐρωτικὸ ἀνάποδο
τελευταῖα ἐλπίδα πράσινο κλαδὶ
τοῦ νεροῦ πὺ χαμογελάει ἀνάσκελα στὸ ξύλινο φορεῖο

Ἡ ζωὴ ἔφυγε ἀργὰ χθὲς σὲ σπατάλη νύχτας ἀναποφάσιστη
ἀπ' τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο
βράδῃ ξεγλίστησε προφυλαχτικὰ μὰ σκιὰ
στὴ χαράμαδα τοῦ διαδρόμου
τόσο βαθειὰ κοιμησμένη χωνεύοντας ὕπνο πὺ ἀκουγόταν
ἡ γλὴ τρίζοντας νὰ μεγαλώνει μέσα στὴ σιωπὴ
Χιλιάδες κεραῖες ἐρεθισμένων ἐντόμων σαλεύουν

ἐμπρὸς στὸ πρόσωπό μας
Ἄδεια δωμάτια
ἀκοῦμε τότε τὸν βῆχα τοῦ νεκροῦ
τριγυρίζοντας μέσα στὶς κάμαρες
Παίρνει παράξενη μορφὴ
γίνεται ἄνθρωπος κάθεται ἀπέναντί μας
μὲ σφηνωμένα χέρια στὸ πηγούνη

Ἀκοῦμε τὸ βῆχα του
Καὶ τὸ φεγγάρι πασπαλίζει μὲ χρυσόσκονη τὸ ἄσπρο
πρόσωπο τοῦ νεκροῦ:

ΜΑΥΡΗ ΘΑΛΑΣΣΑ

«Είναι κι' άλλα παιδιά στα παραγκάκια του Λονδίνου»

ΝΙΚΟΣ ΠΑΠΠΑΣ

Ἀτέλειωτη γύρους καβάλλα στὴ νύχτα
Χάνω τὴν αὐγὴ σὲ κάθε μου χτύπημα
Χάνω τοὺς φίλους σὲ κάποιο ἄλλο πρόσωπο
Χάνω τὰ ποτάμια στὴν ἴδια θάλασσα
Καὶ μὲ βρίσκουν μόνο οἱ σπινθῆρες
Ποὺ κερδίζουν οἱ ὀπλές της ἀπὸ τὰστρα
Σελήνη κτήνος τῶν ἵπποτῶν
Σμῆνος πολικὸ πασιέντσα δυσανάγνωστη
Ρουμπίνι ἄρρωστο κατεβασμένο βλέφαρο φεγγαριοῦ
Ἄφροὶ στὸ ὕγρὸ καπούλι τῆς νύχτας ποῦ μὲ πάτε!
Καὶ σὺ ἀγνή ἀπλή κατάλευκη
Παρουσία ποὺ κράτησαν οἱ καθρέφτες
Αἶμα τῶν πιδ ὠχρῶν κι' ἀνεμικῶν μου λογισμῶν
Βοήθα Ἰόλκη! Ὡ κυρά τῶν λογισμῶν μου
Τὰ ὄπλα νὰ κερδίσουν ἓνα βλέμμα μνήμης
Οἱ σημαῖες νὰ ψιθυρίσουν ἓνα βλέμμα μνήμης
Κι' ἄς εἶναι μιὰ ἥττα μέσα στὸν ἄγριο ἄνεμο
Ποὺ γυρίζει τὰ φτερά τῶν ὀλλαντέζικων μύλων.

Ποῦ νᾶσαι μυστήριο παιδικὸ
Ἄγροϊκε πατέρα τοῦ ἄλλου παποῦ μας
Παλῆα περούδα ἐρωμένη του
Λαρμένη κάθε τόσο μὲ φτερά παγωνιοῦ
Καὶ σὺ μοναδικέ μου ξάδερφε μὲ τὸ λαθραῖο καπνὸ
Πίνεις ἀτέλειωτες λαβωματιῆς ρακὶ
Ὅταν ἔσπαγες τὸ γυαλὶ στὰ χέρια σου
Στὰ ὑποπτα ὑπόγεια τοῦ Ἐρζερουμ
Κι' εἶχες τὰ μάτια σου λωλά
Κι' εἶχες τὰ μάτια σου ὕγρα
Κι' εἶχες τὰ μάτια σου γλυκόπικρα
Σὰν τᾶνθος τοῦ καπνοῦ.

Πῶς θέλεις κάποιος μιὰ μέρα νᾶρθεῖ νὰ σᾶς βρεῖ
Τροχίζοντας τὸ μαχαῖρι του στὸν Καύκασο
Κάτω ἀπ' τοῦ γύπα τὴ σκιὰ νὰ μετρηθεῖ
Μένα σηκῶτι ξεραμένο σ' εὐξείνιο καιρὸ
Καθὼς θὰ τραγουδᾷ ὁ ἄνεμος μὲ ράμφη σπασμένα
Νᾶρθεῖ νὰ βρεῖ τὴν πετρωμένη Διμοιρία
Ἡ κάποιο σχηματισμὸ τῶν τελευταίων Κομνηνῶν
Νὰ κουβεντιάσει μὲ τὸ μικρὸ ἐθελοντὴ τῆς Τραπεζοῦντος
Καὶ παίζοντας ὀλίγα πορφυρὰ νομίσματα

Σὲ κύβους πολύτιμους τῶν Λοχαγῶν
Νὰ ξαναχάσει τὸ μισθὸ μιᾶς ἐκστρατείας
Μὲ ὕφος—ὅσο μπορεῖ—ἀκριτικό. Πάντα
Χειρονομίες ποὺ ζήλησε ὁ χάρος. Πάντα
Χειρονομίες ποὺ κέρδισε ὁ χάρος. Ντόρτια!

Σὲ μάρμαρο ποὺ χάθηκε τὸ πρόσωπο ἀπὸ συνήθεια.

Τώρα τὸ δειλινὸ δὲν εἶναι ὄρα νὰ θυμᾶσαι
Ματθαῖε. Θυμᾶσαι, ἀκόμα θυμᾶσαι τὰ σπίτια;
Ἄνεργο πρόσωπο σὲ μελαγχολικὴ πυρκαγιά.
Ἐνας σκορπιὸς πῆρε καὶ πάει τοὺς θυρεοὺς
Ἐνας σκορπιὸς ντύθηκε τᾶσήμι καὶ πυρπολεῖται
Κι' ἄφησαν οἱ Λοχαγοὶ στὰ ἀστρα
Τὰστρα γιὰ λίγες ρόγες οἰνόπνευμα
Ἀπόγευμα ξεκούμπωτοι θυμοῦνται
Τὸ τρίτο στάδιο Ἐκείνης τῆς καμέλιας
Νὰ τοὺς γνέφει—χρόνια—βαριοῦνται
Ζωγραφιστὴ χλωμὴ ἢ Παναγία...

Τώρα τί νὰ κάνω ἐδῶ ποὺ βρέθηκα τόσο νέος
Καὶ τί νὰ κάνω ἐκεῖ ἂν πάω τώρα τόσο ἀργά
Ἄς πᾶμε ἀλλοῦ—σῆνα διαμέρισμα γνήσια φτηνὸ
Θὰ εἶναι..... Κάπου. Ἄραγε εἶναι;
Κι' ἂν εἶναι, ἄραγε....

Πῶς νᾶναι κείνα τὰ παιδιά
Στὰ παραγκάκια τοῦ Λονδίνου.

ΤΕΟ ΣΑΛΑΠΑΣΙΔΗΣ

ΕΝΟΣ ΠΑΙΔΙΟΥ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Περπάτησα νυχτοπερπατητῆς
περάσματα περιούσια ἐφτυχίας
εἶδα τὴν τύχη ἐνὸς ἀβγουσιτιάτικου ἀστεριοῦ
νὰ λείη τὴ θάλασσα ἀδελφὴ του
μ' ἔκραξε ἓνα δελφίνι αἰγαιοπελαγίτικο
κάβο τῆς τραμμοντάνας
μὲ εἶπαν οἱ ἀγρούπνιες ἐνὸς φαροφύλακα
ἐφημερίδα πρωϊνὴ

Κυρίες μου ξαπλωμένες στὶς βεράντες
τῶν νησιῶν

ἀχολόγησα στή μπούρου
χαιρετίσματα
στήν κληματαριά σας
ἔγινα ὄριμο σταφύλι

Τὰ βλέφαρα ἑνὸς παιδιοῦ πούτρεξε
ἑνὸς παιδιοῦ πούχτισε σπίτια στήν ἄμμο
τῆς ἀκρογιαλιᾶς

ποῦρθε τὸ κῆμα ἀπ' τοὺς αἰολικούς πόθους
ἀπ' τὶς κρητικὲς μαντινάδες
καὶ τάσβυσε
τὰ βλέφαρα ἑνὸς παιδιοῦ ἄρμυροῦ
κοιμοῦνται μέσα μου βαρειά
σὲ ἄσπρο σπίτι μυκονιάτικο

Ἄ περπάτησα νυχτοπερπατητῆς
περάσματα περιούσια ἐφτυχίας

ΣΤΑΘΗΣ ΚΟΜΝΗΝΟΣ

Ο ΜΗΝΑΣ

Ο ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΠΡΟΧΩΡΕΙ

Τὸ σημειώσαμε ἀπ' τὴν ἀρχή, πὼς κοντὰ στήν κίνησή μας παραστέκεται ἡ ἀνάγκη νανοίγουμε θεωρητικὲς ἀπόψεις γύρω ἀπ' τὴν αἰσθητικὴ μας πὺν με τῶνομα συναισθηματισμὸς ὀλοκληρώνει τὸ πιστεύω μας. Οἱ ἀπόψεις αὐτὲς πότε γιὰ τὴ ζωγραφικὴ, πότε γιὰ τὴν ποίηση, πότε γιὰ τὸ θέατρο καὶ τὸ στοχασμὸ, πλαταίνουν τὸν πνευματικὸ μας ὀρίζοντα σέντελῶς νέες ἀναζητήσεις. Ὁ συναισθηματισμὸς ζητώντας νὰ ξαναφέρει στήν Τέχνη τὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο, δίχως νὰ γυρίζει πίσω στή χαμηλὴ ἐφεδρεία τῆς πρωτόγονης ἀπλότητας, ἐπιδιώκοντας τὴν τολμηρὴ ἀνανέωση δίχως τὴν ταχυδαχτυλογικὴ ἀφαίρεση καὶ διάλυση τῶν ἄλλων αἰτημάτων πὺν πήδησαν ἀπ' τὸ συρεαλισμὸ, ἔχτεινοντας τὴν ὄρασή του στὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς με φαντασία καὶ φαντασμαγορία στὸ μαγικὸ ὄραμα δίχως νὰ γίνεται ἐπιστήμη ἢ παραμῦθι, προσυίγοντας τὸ καινούργιο με τὸ παγιωμένο στοιχεῖο τῆς προοδευτικῆς παράδοσης, προσφέρει τὴ θεωρητικὴ εὐκαιρία νὰ σταθεῖ ὁ δημιουργὸς σὲ μὴν ἀναμφισβήτητη βάση. Ἐκεῖνο ὄμως πὺν βαραίνει πὺν πολὺ στὸ κίνημα μας εἶναι ἡ ὀμόφωνη παραδοχὴ του ἀπὸ τοὺς νεώτερους σὲ ὄλη του τὴν ἔχταση. Πιστεύαμε ἀπόλυτα, πὼς εἶναι κοινὸ αἶτημα ὁ συναισθηματισμὸς, ὄλων τῶν δημιουργῶν, πὺν αἰσθάνονται καὶ σκέφτονται πάνω στὸ καλλιτεχνικὸ πρόβλημα με τὴν καρδιά καὶ τὸ μυαλὸ τοῦ 1950. Ἡ ἔκδοση τοῦ ὀργάνου μας, ἔδωσε καταπληχτικὴ ἐπιβεβαίωση αὐτῆς τῆς πίστης μας. Βλέπουμε κι' ὄλας καθαρὰ νὰ σχηματίζεται μὴν τάση με ὀμοιογένεια ἀνάμεσά μας.

Τὸ ἔργο τῶν συνεργατῶν μας κι' ἐκείνων πὺν σταθερὰ καὶ με ἀποφασιστικὴτητα προσέρχονται γιὰ νὰ πλαισιώσουν με τὸ ἔργο τους τὸ δικὸ μας ξεκίνημα καθορίζει τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον τοῦ συναισθηματισμοῦ. Γιατὶ ὄλες οἱ σκορπισμένες κατευθύνσεις τῶν δημιουργῶν πὺν νοιώθουν τὴν ἀνάγκη

τῆς ἀνανέωσης, δὲν μποροῦν ἄλλοῦ πουθενὰ (ἀν δὲ θέλουν νὰ γυρνᾶν ἐδῶ κι' ἐκεῖ ἀπροσανατόλιστοι καὶ νόθοι γυιοὶ τοῦ συρεαλισμοῦ) ὄξω ἀπ' τὸ συναισθηματισμὸ, νὰ βροῦνε τὴ δικαίωση στήν νεωτεριστικὴ ἀγωνία τους, καὶ στὸ ἀνθρώπινο νόημα τῆς Τέχνης. Ἐδῶ δὰ στὸ μέτωπο τῶν συναισθηματιστῶν, συγκεντρώνουν τὴν τόλμη καὶ τὸ πάθος τους, τὴν ἀνανέωση καὶ τὸ μέτρο, τὴ μαγεία καὶ τὴν ἀνθρωπιὰ τους, τὴν παγκοσμιοχίτητα με τὴν ἔλληνιχὴτητα, τὸ ρεαλισμὸ με τὴ φαντασμαγορία συνθεμένο, οἱ καλύτεροι ἐκπρόσωποι τῆς σύγχρονης λογοτεχνίας μας καὶ τῆς Τέχνης γενικά. Οἱ νέοι ὀδιαίτερα, ἀηδιασμένη ἀπὸ τὶς ἀνελεύθερες ἀσυδοσίεις κάθε εἶδος τεχνοτροπίας πὺν διέλυσε στὸν καιρὸ τους τὴ δημιουργικὴ ὑπόσταση τῆς Τέχνης, τρέχουν στὸ συναισθηματικὸ ἐγχερτήριο με ἀληθινὸ ἐνθουσιασμὸ. Αὐτὸ εἶναι τὸ πὺν σταθερὸ καὶ μόνιμο κέρδος. Μέσα στήν ἀβεβαιότητα καὶ στήν ἀσυλλόγιστη διαφθορὰ κάθε αἰσθητικοῦ προσανατολισμοῦ, μέσα στήν ὑπνηλία τῆς παράδοσης, στήν παχυδεργία τῶν καθυστερημένων, στή φιλοσοφικὴ διφθέρα τῶν ἀσκητῶν τῆς δημιουργικῆς Τέχνης πὺν κρυώνοντας ἀπὸ τοὺς πάγους τοῦ ὀρθολογισμοῦ των ζήτητῶν μὴν σπύδα ζέστας ἀπὸ τὴν ξένη καρδιά, μέσα στοὺς μακρυνὸς προβολεῖς τῆς καλλιτεχνικῆς διάλυσης, τὸ πὺν καθορισμένο ὄριο, τὸ μόνον συγκροτημένο πιστεύω, σὲ δεδομένα καθαρὰ δημιουργικὰ καὶ καλλιτεχνικά, ἀπαλλαγμένα ἀπὸ μεταφυσικὴ καὶ φιλοσοφικὴ φυλλοξήρα, εἶναι ὁ συναισθηματισμὸς. Γιατὸ προχωρεῖ ἔτσι βιαστικά. Γιατὸ γίνεται κοινὸ μας χτήμα. Γιατὸ ἀσκει κι' ὄλας τόση ἐπιρροὴ στήν Τέχνη μας.

ΤΑ ΕΞΥΠΝΑ ΚΑΙ ΤΑ ΚΟΥΤΑ ΤΩΝ ΣΥΝΑΔΕΛΦΩΝ

Εἶναι φυσικὸ ἕνα κίνημα σὰν τὸ δικὰ

μας, πού φτάνει πάνω στην ώρα του, συλλαμβάνοντας «ἐπ' αὐτοφώρῳ» τοὺς διάφορους ταχυδαχτυλογοὺς τῆς Τέχνης μὲ ὅλα τὰ λημιστικά ἐργαλεῖα τῆς ἀπάτης τοῦ κοινοῦ ἀπλωμένα στὸν πάγκο τους, πού ἐνοχλεῖ μέχρις... ἐναγκαλισμοῦ τὶς γεροντοκόρες τῶν φθινοπωρινῶν ὁμοιοκαταληξιών, πού καταφέρει ραπίσματα σὲ μάγουλα πού δὲν ἔχουν δοκιμάσει τὸ σεμνὸ ἐρύθημα τῆς ντροπῆς, πού ξεγυμνῶνει ἀπὸ τοὺς ψευτογεγονομένους μανδύες τοὺς δῆθεν μεγιστάνες τῆς Τέχνης μας, εἶναι φυσικό, λέω, ἕνα κίνημα σὰν τὸ δικό μας νὰ προκαλέσει καὶ τὴν ἀνάλογη ἀντίδραση, ἰδιαίτερα ἀνάμεσα στοὺς συναδέλφους μας. Ἄλλοι μὲ τὸ μικρὸ χαμόγελο τῆς πολὺσοφης πείρας τους, κατὰ τὴν ὁποῖαν τίποτα δὲν πρόκειται νὰλλάξει στὸν κόσμο ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πού ἔβαλε τελεῖα καὶ παύλα μ' ἐκεῖνα τὰ ἡγερά τετράστιχα ὁ Διονύσιος Σολωμὸς π. χάριν, ἄλλοι μὲ τὴ λύσσα τῆς κακοπιστίας καὶ τοῦ κοτσομπολιοῦ, ἄλλοι μὲ τὴν ἀπόμακρη περιοπὴ τοῦ ἀναμνησθε ἐξ ἀποστάσεως χιλιόμετρων διὰ τοῦ δακτύλου», γιὰ νὰ προστατέψουν λόγου χάριν τὴν γυμνοπαιδεία καὶ τοὺς ἥλιους τοὺς πρώτους, ἄλλοι ὀγδόης καὶ δέκατης ἀράδας πνευματικοὶ παράγοντες προσθέτουν κι' αὐτοὶ τὸν ὑπόκωφο λόγο τῆς συνοδείας τους, γιὰ νὰ ὀλοκληρωθεῖ ἡ εἰκόνα τοῦ στρωγγυλοῦ μηδενικοῦ πού περικλείει τοὺς ἀντιπάλους μας. Τοὺς ξέρομε ὅλους. Τοὺς ξέρομε καλλίτερα ἀπὸ ὅσο εἶναι ἱκανοὶ νὰ πιστέψουν. Δὲ θὰ τοὺς ἀκολουθήσουμε οὔτε στὰ μέσα, οὔτε στοὺς τρόπους. Ὅποιος ὀδηγᾷ ἕνα φῶς γιὰ κάποιον, πρέπει νὰ προσέχει μονάχα τὸ πολὺτιμο φορτίο του, γιὰ νὰ τὸ κουβαλήσει στὸ σκοπὸ του. Δεξιά κι' ἀριστερά του; Οἱ κολῶνες, τὰ σύματα, ὁ δριζώντας καὶ μερικὰ ἀνθρωπάκια, πού χειρονομοῦν ἀπελπισμένα νὰ τοὺς προσέξουν οἱ περαστικοὶ καὶ λυώνουν ἀπὸ τὴ θλιβερὴ δυστυχία τους, ὅταν δὲ σημειῶνει κανένας τὴν παρουσίαν τους.

Ο ΗΡΩΑΣ ΤΟΥ "DOMAIN GREC,"

Θὰ θυμοῦνται ὅλοι ἢ οἱ πῶς πολλοὶ ἀναγνώστες μας τὸν περιφημο κύριο Ροβέρτο

Λεβέκ, καθηγητὴ τοῦ ἐδῶ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου, πού μόλις ἔφυγε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα στὰ 1946 περίπου, τύπως καὶ κυκλοφόρησε στὸ Παρίσι τὴν «Ἑλληνικὴ περιοχὴ». Στὸ βιβλίο αὐτὸ ἀφοῦ περιέλαβε τοὺς φίλους, τὴ Μάτση καὶ τὴ Μίτση, τὸ Ντιντὴ καὶ τὸν Μίλτο, πλαισιωμένους γιὰ τὴν ἀξιόπρεπεια ἀπὸ δυὸ—τρεις σοβαροὺς κι' ἄλλους τόσους καταφερτζήδες ἀπ' αὐτοὺς πού πίστευαν πὼς θάναμορφώσουν τὸν κόσμο μὲ τὴν... τιμιότητά τους, μᾶς ἔβρισε κατηλιώτατα, ὅπως ἔξερουν νὰ κάμουν μόνο οἱ τέως καθηγητὲς τοῦ ἐνταῦθα γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου κι' ὅσοι φιλοξενοῦνται στὸν τόπο μας γιὰ νὰ βυσοδομοῦν καὶ νὰ μᾶς βλάψουν μὲ τὶς μικρότητές τους. Οἱ φίλοι τοῦ κ. Λεβέκ ἦσαν ὅλοι καθὼς πρέπει: Λεπτοὶ κύριοι, ἀρχοντοπούλα, σουρεαλιστές, καὶ μερικοὶ φίλοι τῶν φίλων του. Πᾶει τέλος πάντων ἔγινε κι' αὐτὸ καὶ περιμένουμε πιά ὕστερα κι' ἀπὸ τὴν νέα ἔκδοσις τοῦ Λαρούς, κανένα καινούργιο θαυμαστὴ γάλλο γιὰ νὰ μᾶς βροῖσει ἢ νὰ κάμει τὴν πολιτικὴν του καὶ τὶς μικροφιλίες του, μὲ τὴ βοήθεια πάντα τοῦ ἐδῶ Ἰνστιτούτου τῆς Γαλλίας. Μὰ πού τὸν ξαναθυμηθήκαμε τὸν κ. Λεβέκ κι' ὅλα τὰ ταῦτα τὰ σὺν αὐτῷ; Αὐτὸς μᾶς θυμῆθηκε! Σ' ἕνα γράμμα του ἀπὸ τὸ γαλλικὸ Μαρόκο (ἀναπαύεται ὁ ἄνθρωπος) ὅπου κάμει τὶς διατριβές του ὁ ἀλησμόνητος κ. Ροβέρτος πρὸς τὴν ποιήτρια Ρίτα Μπούμη—Παππᾶ, ἔξ ἀφορμῆς τῆς «Καινούργιας χλόης», τῆς γράφει οὔτε λίγο, οὔτε πολύ, πὼς «τὴ θεωρεῖ πάντα τὴ γνησιώτερη ἐκπρόσωπο τῆς ζωντανῆς ἀνανέωσης τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ λυρισμοῦ». Πῶς; Ὁ κ. Λεβέκ τὸ λέει, ὁ ἥρωας τοῦ «Domain Grec», πού φυσικά, δὲν περιέλαβε μέσα στοὺς φίλους τὴν κ. Μπούμη, οὔτε κἂν πλάι στὴ Μάτση, στὸ Μίτση, στὸ Μίλτο, στὸν Πατατζῆ. Πῶς νὰ τοὺς μεταχειριστεῖ κανένας τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς, πού ἄλλα λένε, ἄλλα κάμουν, καὶ βγαίνουν ὕστερα ἀπὸ μιὰ τραγικὴ πολεμικὴ καὶ κατοχικὴ περιπέτεια τῆς Ἑλλάδας μας, πού τοὺς φιλοξένησε καὶ τοὺς τίμησε καὶ τοὺς ἔδωσε τὸ κύρος πού δὲν μπόρεσαν ν' ἀγοράσουν σὲ κανένα μέρος τοῦ κόσμου, νὰ παρουσιάσουν τὴν τελευταία πνευματικὴ τους ἐκπροσώπησιν μὲ τὰ νεροζούμια καὶ τὶς ἀλχημίες τῶν εὐθραυστων συμπατριωτῶν τους; Ἡ ἀγανάκτηση

κι' ὁ βαρύτερος μπάτσος πᾶει κατ' εὐθεία στὰ μάγουλά των...

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΟΙ

Ἡ ἐγκύκλιος τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας στὴν Ἐθνικὴν μας ἐπέτειο, ἔγινε στόχος ἐπίθεσης καὶ χλεύης ἀπὸ μερικοὺς τοῦ τύπου μας. Ὁ κ. Τσάτσος πού κατέχει τὸ Ὑπουργεῖο εἶναι ἄνθρωπος πνευματικὸς, μὲ λογοτεχνικὴ ἱστορία καὶ δὲν θὰ μπορούσε βέβαια, σὲ μιὰ ὥρα μάλιστα πού ξαναγυρίζει ἢ ἐρημιὰ τῆς καθαρεύουσας στὴν ἐκπαίδευση, ν' ἀμελήσει τὸ χρέος του καὶ νὰ προσδώσει τὴν πνευματικότητά του. Ἡ ταχτικὴ τῶν ἀνθρώπων πού βρῆκαν τὴν εὐκαιρία νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ κ. Τσάτσου μᾶς βροῖσκει γεμάτους ἀπὸ ἀγανάκτηση καὶ πίκρα, γιατί μ' ὅλη τὴν ἰδέαν πού ἔχουν πὼς εἶναι φρουροὶ καὶ θεματοφύλακες τῶν ἐθνικῶν μας ἰδανικῶν, γίνονται ἔτσι φορεῖς πρόθυμοι τῆς μεγαλύτερης καταστροφῆς, πού τὴν προκαλεῖ μιὰ τέτοια ἀσυλλόγιστη ἀντίδραση. Ὡπωσδήποτε μὲ τὸν κ. Τσάτσον πού καὶ ἀπὸ τὸν Ὑπουργικὸ θῶκο, ἔπραξε τὸ πνευματικὸν του χρέος ἀποφασιστικά καὶ τίμια, εἴμαστε ἀπόλυτα σύμφωνοι κι' ἐκδηλώνουμε ὀλόψυχα, ἀν τὴν χρειάζεται, τὴν πνευματικὴν μας ἀλληλεγγύην.

ΝΕΕΣ ΤΑΣΕΙΣ

Ὁ αἰσθητικὸς ἀρθρογράφος τῆς «Καθημερινῆς» στὸ φύλλο τῆς 23ης Ἀπριλίου θέλησε νὰ μᾶς διαφωτίσει μιλώντας γιὰ τὶς νέες τάσεις στὴν τέχνη. Ἀποδέχθηκε ἐπὶ τέλος ὅτι ὁ σουρεαλισμὸς ἐναύγησε πιά καὶ ὅτι ἡ Τέχνη στρέφεται τώρα πρὸς ἕναν ἀνανεωμένο κλασικισμό. Σὰν παράδειγμα δὲ τῆς στροφῆς αὐτῆς ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα μᾶς ἀνέφερε μερικοὺς καλλιτέχνες πού ὄχι μονάχα καμμιὰ ἀνανεωτικὴ κλασσικὴ τήσης δὲν

παρασιάζουν ἀλλὰ οὔτε καὶ κανένα στοιχεῖο κοινὸ μεταξὺ τους ἔχουν.

Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς περιλαμβάνει καὶ ἕναν σουρεαλιστὴ ὅπως καὶ τρεῖς ὀπαδοὺς τοῦ μακαρίτη τοῦ Θεόφιλου.

Ὅλους δὲ αὐτοὺς τοὺς φαντάζεται ὅτι ἀκολουθοῦν ἐξελικτικὰ τὴν τεχντροπία τοῦ Ματίς. Τώρα πὼς τὰ κατάφερε ὁ κύριος αὐτὸς νὰ βρεῖ ταυτότητα τεχντροπίας ἀνάμεσα στὸν Παρθένη, Μόραλη, Γκίκαν, Διαιμαντόπουλο κλπ. καὶ νὰ τοὺς παραδεχθεῖ σὰν ὀπαδοὺς τῆς σχολῆς τοῦ Ματίς καὶ πὼς ἢ οἰαδήποτε ἐξέλιξη τῆς ζωγραφικῆς τοῦ Ματίς μπορεῖ ποτὲ νὰ φτάσει σὲ ἀνανέωση τοῦ κλασικισμοῦ, ἐμεῖς τουλάχιστον δὲ μπορούμε νὰ τὸ καταλάβουμε. Ἐδῶ δυὸ πράγματα ἀσφαλῶς θὰ συμβαίνουν: Ἡ ὁ ἐν λόγω ἀρθρογράφος δὲν κατέχει ὅσο πρέπει τὴ ζωγραφικὴ ἢ θὰ φαντάζεται τὸ κοινὸ πού τὸν διαβάσει πὼς δὲν ξέρει τί τοῦ γίνεται. Ἄν συμβαίνει τὸ δεύτερο θὰ θέλαμε νὰ τοῦ συστήσουμε νὰ σέβεται περισσότερο τὴ νοημοσύνη του.

Ο ΓΕΛΟΙΟ-ΓΡΑΦΟΣ...

Ἡ «Ἑλληνικὴ Δημιουργία» ἀπαντῶσα ὡς φαίνεται στὸ σημεῖωμα τοῦ περασμένου φύλλου μας γιὰ τὴν «ἑλληνικότητα στὴν τέχνη» ἀποφάσισε καὶ ἐκεῖνη νὰ μᾶς πειράξει «ἀθῶα». Ἀνέθεσε λοιπὸν στὸν γελοιογράφο της νὰ σατιροῖσει τὴν δμάδα τῶν Συναισθηματιστῶν κατὰ τὸν τρόπον αὐτόχροημα αἰσθηματικὸ ἢ καλύτερα παλαιορομαντικὸ. Ὁ νεαρὸς Καραγκιοζοποιοὺς (ὁ ὄρος σημαίνει τὸν ὀπαδὸ τοῦ λαϊκισμοῦ στὴν τέχνη ἢ τοῦ Χατζηβατισμοῦ ἦτοι ὅτι ἐφ' ἅ τα κομμάτια χαρτόνι περαστὸ μὲ καφούλες κάμουν ἕναν ἄνθρωπο τῆς σύγχρονης Ἑλλάδας) ὑπῆκων στὴν θεωρία τῆς καλλιτεχνικῆς ἀφελείας—φεγγαράκι μὸν λαμπρό...—ἔφτιαξε ἕνα σκίτσο πού μὲ τὸν Ἅγιο Γεράσιμο ἀξίζει πολλοὺς καὶ θερμοὺς ἐπαίνους. Νὰ μὴ βασκαθεῖ ὁ κ. Ἀργυράκης συνέλαβε τὴν σατιρικὴν του ἰδέαν καὶ τὴν ἐξετέλεσε μιὰ χαρά. Μπράβο του εἶναι ἀπὸ στόφα, ἀπὸ κούνια γελοιογράφος. Διότι, ποιοὺς ἄλλους θὰ μπορούσε νὰ φαντα-

στεί τὸν συναισθηματισμὸ ὅπως αὐτός; Μὲ καρδιές, μὲ περιστροφή, μὲ μπαϊράκια, μὲ ἔμβληματα, μὲ αὐτοχειρίες, μὲ ἔξομολογήσεις, μὲ λιποθυμίες, μὲ χειρονομίες, καὶ τέλος... μὲ κέρατα; Τί ἄραγε νὰ ἤθελε ὁ νεοσὸς τῆς σατιρολογίας νὰ ἐκφράσει μ' αὐτὴ τὴν παράσταση; Μήπως τὸν ἑαυτὸ του ἢ μήπως τὸν κόσμον μέσα στὸν ὁποῖον κυμαίνεται—ἐπειδὴ ξέρομε πὼς στὸ παρελθὸν ἐζωγράφιζε, ὁ λόγος τὸ λέει, ἀλλὰ «ἐπικόττερα» θέματα—ὅπως καὶ νᾶναι τοῦ συνιστοῦμε νὰ διαβάσει λίγο συναισθηματισμὸ ἔτσι πού οἱ «ἐξογκώσεις» του νᾶναι μέσα στὸ γνήσιο πνεῦμα τοῦ κινήματός μας καὶ ὄχι πρὸς θεοῦ στὴν «Κυρία μὲ τὰς Καμελίαις».

Ἐπίσης τοῦ εὐχόμεθα περαστικά καὶ νὰ μᾶς συμπαθεῖ γιὰ τὸ ἄθῳ μας πείραγμα. Καὶ μεῖς τὸν συγχωροῦμε ἐπειδὴ εἶναι ἀκόμα στὴν ἡλικία τῶν εἴκοσι Μαΐων, πού ὁ ποιητὴς του τὴν τραγουδεῖ περίπου ἔτσι: «Τί ὄραιο φεγγαράκι τί ἔρωτική βραδυὰ—Ἦσυχα τὸ ἀεράκι... κτλ.».

ΕΝΑΣ "ΝΕΟΣ ΚΡΙΤΙΚΟΣ..."

Στὸ πρῶτο τεῦχος μας πήραμε ἀφορμὴ ἀπὸ μερικὲς γραμματολογίες πού κυκλοφόρησαν τελευταία γιὰ νὰ ποῦμε μὲ δυὸ λόγια τί γίνεται μὲ τὶς ἀσύδοτες, τὶς ἀνεύθυνες, τὶς πρόχειρες καὶ ἐπιβλαβεῖς αὐτὲς «ἐργασίες» πού τιτλοφοροῦνται πομποδῶς «Ἱστορίες τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας». Μιὰ ἀπ' αὐτὲς πού ὀνομάζεται «Ἡ πεζογραφία τῆς Κατοχῆς»—εἴμαστε ἀλήθεια ἀμίμητοι σὲ εὐρέσεις τίτλων—καὶ πού ὁ συντάκτης τῆς διεκδικεῖ τὰ πρωτεῖα περὶ τὰ κατοχικὰ πνευματικὰ ζητήματα, εἰδικότης ἀποκτηθεῖσα εἰς τὴν «Πρωίαν» τοῦ κ. Πεσματζόγλου, ἐπιχειρεῖ τὸν μεγάλον ἄθλον τῆς ἐμφανίσεως τῆς «κατοχικῆς πεζογραφίας» κάτω ἀπὸ τὴν ἀποψη, πὼς δὲν ὑπάρχει κυρίως εἰπεῖν πεζογραφία τῆς κατοχῆς καὶ πὼς αὐτὴ πού ὑπάρχει δὲν ἀξίζει δεκάρα, «πλὴν ἐξαιρέσεων τινῶν» φιλικῶν ἐννοεῖται... Ἔτσι γιὰ λόγους πρωτοτυπίας, ὁ κύριος κριτικὸς παρουσιάζει τὰ καλὰ βιβλία ὡς κακὰ (ἢ γνόμη του ἀδερφέ!) καὶ τὰ κακὰ ὡς καλὰ.

Τί πειράζει θὰ μᾶς πεῖτε; Καὶ βέβαια δὲν πειράζει ἂν τὸ πράγμα εἴταν ἰδιωτικὴ ὑπόθεση τοῦ κ. Σαχίνη. Ἐπειδὴ ὅμως κριτικοὶ τῆς λογοτεχνίας μας δοκιμασμένοι καὶ ὑπεύθυνοι σὰν τὸν κ. Καραντώνη βρίσκουν πὼς «νέος κριτικὸς ἀστὴρ ἀνέτειλεν στὸ στερέωμα» εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ ἀπαντήσουμε πρῶτα, πὼς εἶναι θλιβερὸ κατάντημα νὰ ἀσκειῖται ἡ κριτικὴ τῆς λογοτεχνίας ἀπὸ ἰσχυροὺς διανοομένους πού καὶ ἀδόκιμοι εἶναι καὶ ἀντιποιητικοὶ καὶ ἀδιάβαστοι. Ὅχι μονάχα δὲν ξέρουν τὸ ἔργο τῶν λογοτεχνῶν ἀλλὰ οὔτε καὶ διαβάζουν τὸ βιβλίον πού κρίνουν, γιὰ τὴν πὼς ἀλλιῶς γράφουν μὲ τόση ἐλαφρότητα, προχειρότητα καὶ κακὴν τρέχεια γιὰ βιβλία καὶ γιὰ συγγραφεῖς ἀπὸ τοὺς καλύτερους πού ἔχουμε;

Καὶ πὼς συμβιβάζει ὁ κ. Σαχίνης τὸν ἀκαδημαϊσμό του καὶ τὸν ρασιοναλισμὸ του γιὰ τὸ «ἀντικειμενικὸ μνθιστόρημα» μὲ τὸ θαυμασμό του στὸν κ. Ἐγγονόπουλο; Ἡ ἀπάντησις δὲν εἶναι δύσκολη: Ὁ «νέος κριτικὸς» ἀφοῦ μάνι-μάνι «ἠρίστευσε» στὴν πεζογραφία ἀποφάσισε ν' ἀσχοληθεῖ καὶ μὲ τὴν κριτικὴ τῆς ποιήσεως. Ἐξέλεξε λοιπὸν τὸν κ. Ἐγγονόπουλο ὡς τὸν ἀντιπροσωπευτικότερο τῆς ἐποχῆς... καὶ ἀφοῦ ἔκλεισε τὸ μάθημα τῆς πεζογραφίας πού «ἐκτὸς ἀπὸ τὴν εὐαισθησία χρειάζεται καὶ κάτι ἄλλο, πού ἴσως νὰ ὀνομάζεται ἐμπειρία, ἴσως νὰ ὀνομάζεται σύνθεσις ζωῆς, ἴσως νὰ ὀνομάζεται γνῶσις...» ἔμεινε ἐμβρόντητος μπροστὰ στὰ «πόδια τῶν γυναικῶν (πού) εἶναι οἱ στοιρικοί μας φάρου» (στίχοι Ἐγγονοπούλου).

Τώρα τί νὰ τοῦ ποῦμε, πὼς ἐκεῖνα τὰ τρία «ἴσως» δείχνουν ἀμέσως, ἀμέσως τὸ πνευματικὸ του ἦθος καὶ τὴν κριτικότητά του;

Ὁ "ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΣΜΟΣ," ΣΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ

Ἡ ἐμφάνισις τῶν «Νέων Ρυθμῶν» κομίζοντας στὴν πνευματικὴ μας ζωὴ τὸ αἰσθητικὸ κίνημα τοῦ συναισθηματισμοῦ, δεινὸ, συγκροτημένον, μὲ τὸ κύρος τῶν πνευ-

ματικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν δυνάμεων πού τὸ ἐκπροσωποῦν, μὲ τὴ ζεστὴ καὶ καθαρὴ τοποθέτησι τῶν ζητημάτων πάνω στὶς πιδὸ προχωρημένους καὶ σταθεροὺς τάσεις τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας, βρῆκε μιὰν ἀπήχησι ἄμεση καὶ τόσο καθολικὴ. Στὴν πρωτεύουσα ἡ πνευματικὴ ἀποτελεμάτωσι ξύπνησε νόμιμ ἀπὸ ἐγεργήριον σάλπισμα. Ὅλοι ὅσοι νόμιζαν πὼς τὰ ὅρια τῆς διάλυσις καὶ τῆς ἀπονέκρωσις πού ἔφεραν οἱ ἐξωφρενισμοὶ καὶ οἱ ἀλχημίες τῶν δῆθεν πρωτοπορικῶν τάσεων τοῦ συρραλισμοῦ, εἶχαν ὀριστικὰ καταδικάσει κάθε καινούργια πνοή, στάθηκαν σὰν ἐμβρόντητοι στὸ νέο ἑλληνικὸ αἰσθητικὸ κίνημα, πού φέρνει τόσην ἀναστάτωσι καὶ τόσα καινούργια στοιχεῖα. Ἡ ἑλληνικὴ ἐπαρχία, πηγὴ ἀδιάκοπη νέας δύνάμης καὶ θεματοφύλακας τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως θὰ ἦταν γιὰ μᾶς πού πιστεύομε στὸ συναισθηματισμὸ, ὁ μεγάλος προμαχὼνας, ἂν δὲν μασιζόνταν τόσο σκληρὰ ἀπὸ τὴν πολεμικὴ ὥρα πού τὴν κατέχει. Ἐν τούτοις εἶναι πολὺ συγκινητικὴ ἡ ἀκμὴ τῆς υἱείας καὶ τῆς ρωμαλεότητος πού παρουσιάζει καὶ στὶς τραγικὲς τοῦτες στιγμὲς ἡ ἐπαρχία μας. Ἀπὸ τὰ νέα πού μᾶς φτάνουν ἀπὸ κεῖ, ἀπὸ τὴ Θεσσαλονικὴ, τὶς Σέρρες, τὴ Λάρισα, τὴν Πάτρα ἢ κίνησι τοῦ περιοδικοῦ μας ἀποδεικνύει τὸ βαθὺ κοίτασμα χρυσαφιοῦ, πού κρύβεται ἐκεῖ κάτω. Ἐχομε στὰ χέρια μας μιὰ μεγάλη ἐπιφυλλίδα τοῦ ἀξιόλογου νέου διανοομένου καὶ καθηγητῆ τοῦ γυμνασίου Τρικάλων κ. Μιχ. Πούρικας, δημοσιευμένη στὴν ἐκεῖ Ἐφημερίδα «Ἀναγεννησις». Δὲν ἔχομε δυστυχῶς χώρον νὰ τὴ δημοσιέψομε ὀλάκερον, γιὰ νάβλεπαν οἱ ἀναγνώστες μας πόσην ἀπήχησι βρῖσκει τὸ κίνημά μας καὶ πόσο βαθειὰ καὶ σοβαρὰ σκέφτονται οἱ νέοι τῆς ἑλληνικῆς ἐπαρχίας. Θὰ δόσομε ὅμως μερικὲς χαρακτηριστικὲς περικοπές. Ἴδου τί γράφει ὁ κ. Πούρικας: «Συναισθηματισμός». Ἐνα νέο μεγάλο αἰσθητικὸ σύνθημα, μιὰ ἰδεολογία, ἕνα ἀναγεωτικὸ πιστεύω στὴν Τέχνη. Μιὰ κατάβαθνη, συγκεκριμένη μορφολογικὴ ἀνανέωσις τῆς. Ἡ πιδὸ τέλεια καὶ γιὰ τοῦτο ἡ τελευταία σχολὴ καὶ τεχνοτροπία στὸ ἀβυσσάλειο αἰσθητικὸ παρόν. Σωστὴ «φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ» τοῦ καιροῦ μας. Τὸ βροντοφωνεῖ καθαρὰ: Εἴμαστε ὁ ἰσχυρότερος καλλιτεχνικὸς προσανατολισμὸς τῆς ἐποχῆς μας.

Ἐνα αἰσθητικὸ κίνημα καθαρὰ ἑλληνικόν. Χρυσὸς κανόνας ἢ ἰσορροπία τῶν κλασσικῶν μὲ τὰ πρωτοπορικὰ στοιχεῖα. Κάθε καλλιτέχνης καὶ λογοτέχνης πού ἔτσι πορεύεται εἶναι συναισθηματιστής. Ψέμματα πὼς ὁ σκοπὸς τῆς τέχνης εἶναι τὸ συναισθημα. Κανένας δὲν τὸ ἐπεδίωξε, πολλοὶ τὸ ἐχαιροῦνται, πολλοὶ τὸ λησμονοῦν. Ὁ συναισθηματισμὸς ξυπνάει καὶ τὸ ἀνακηρύσσει μέσα στὴν τολμηρὴ ἀνανέωσίν του ἀνακτα καὶ κυρίαρχο. Ὁ ἰδρυτὴς τῆς σχολῆς ὁ μεγάλος ζωγράφος τῶν «βαθύσκιωτων τῶν φαραγγιῶν τοῦ Τυροῦλου» Τάκης Βαλσάμ, στὸ ἄρθρον του «Σύγχρονη αἰσθητικὴ» κι' ὁ κυριώτερος θεωρητικὸς τῆς σχολῆς Νίκος Παππᾶς, βιώνουν αὐτόφωτα, συνειδητὰ καὶ μὲ παρησία τὴ σύνολη θεωρία καὶ καλλιτεχνικὴ πράξι τοῦ κινήματος τῶν συναισθηματιστῶν... χαιρετίζομε τὴ νέα σχολὴ μ' ἕνα δέος ἀληθινὸ πού βλασταίνει μέσα ἀπὸ τὸ ἐδραιωμένο αἰσθητικὸ τῆς αἰσθητικῆς ἀσφαλείας. Εὐχόμεστε νᾶναι μιὰ μέρα τὸ πιδὸ μεγάλο κεφάλαιο στὴν ἱστορία τῆς παγκόσμιας αἰσθητικῆς». Τί νὰ προσθέσομε ἐμεῖς σ' αὐτὰ τὰ λόγια ἐνὸς μακρονοῦ κι' αὐθόρουμου φίλου μας ἀπὸ τὴ σφογινηλὴ ἑλληνικὴ ἐπαρχία; Πιδὸ πολὺ κι' ἀπ' τὸν ἐνθουσιασμὸ τοῦ νέου αὐτοῦ κι' ἀπὸ τὰ ὑπερευαίσθητα λόγια του μᾶς συγκινεῖ ἡ διαπίστωση, πὼς ὁ συναισθηματισμὸς, βρῖσκει τόσην ἄμεση κι' ἐγκάρδια ἀπήχησι, μολονότι εἶναι μιὰ τόσο προχωρημένη κι' ἐκλεχτικὴ τάση, ἱκανὴ νὰ ἐπικοινωνήσει μὲ τὸ εὐρύτερον κοινόν, ἀκριβῶς γιὰ τὴ μέρα του κλείνει τὴ δύνάμη, τὴν καρδιά, τὴν παράδοσι, τὴν τόλμη καὶ τὴ γνήσια σύγχρονη δημιουργία.

Ὁ ΒΑΛΣΑΜ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ

Ὅπως προαναγγείλαμε κι' ὅλας ὁ ἰδρυτὴς τοῦ συναισθηματισμοῦ ζωγράφος Τάκης Βαλσάμ, πρόκειται νὰ περιοδέψει στὶς κυριώτερες πόλεις τῆς Ἰταλίας γιὰ νὰ ἐκθέσει ἔργα του. Ἐν τῷ μεταξύ ἡ περιοδεία αὐτὴ τοῦ ἐκλεχτοῦ καλλιτέχνη ἀναγγέλλεται

και συζητείται από τους γνωστούς πνευματικούς κύκλους της Ιταλίας. Ο έκδοτικός οίκος «Girasole» έστειλε από καιρό επίσημη πρόσκλησή του, στην οποία πληροφορεί τον καλλιτέχνη πως με μεγάλο ενδιαφέρον αναμένεται το καλλιτεχνικό του γεγονός στους νεώτερους κύκλους, που κι' όλος έχουν ενημερωθεί για το έργο του από τη γνωστή μελέτη του ποιητή Νίκου Παππά για το Βαλσάμι, που κυκλοφόρησε τον τελευταίο καιρό στην Ιταλία μεταφρασμένο από την Ρίτα Μπούμη και τον ποιητή Μαριάνι και που σχολιάζεται τόσο εύφημα. Δυστυχώς όμως, μ' όλη την ώριμη τούτη ατμόσφαιρα, που θάδινε στην ελληνική τέχνη μια ιδιαίτερη τιμή στα σημαντικά αυτά κέντρα της Ευρώπης, το ταξίδι του Βαλσάμι υποχρεώνεται ν' αναβληθεί για το φθινόπωρο, γιατί οι δυσκολίες της εξαγωγής των πινάκων του κι' οι άλλες διατυπώσεις του ταξιδιού επιβάλλουν αυτή την καθυστέρηση. Μεταδίδουμε με όλη τη λύπη μας την είδηση τούτη στους αναγνώστες μας, αναμένοντας το προσεχές φθινόπωρο με άμειωτο το πνευματικό και καλλιτεχνικό ενδιαφέρον.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ

Τί θλιβερό πτώση παρουσιάζει σήμερα ή κριτική του λογοτεχνικού βιβλίου! Χωρίς κανένα κριτήριο, με προϋποθέσεις αισθητικού κριτηρίου κάτω του μηδενός, με πρωτοφανή ελαφρότητα παρουσιάζονται από την κριτική τα νέα βιβλία. Ανακηρύσσονται ποιητές άσημαντοι ποετάρχοι, χάνονται στην ακαταληψία κείμενα που οι κοινοί αναγνώστες τα κατανοούν, δεν είναι σε θέση να παρουσιάσουν τις ρίζες και τις πηγές των κειμένων που προσπαθούν να κρίνουν, στοιχειώδεις αισθητικές άρχες παρουσιάζονται κι' άγνοούνται κατά τον πιο νηπιώδη πνευματικό τρόπο. Και το χειρότερο ή άγνοια και ή θλιβερό μετριότητα της κριτικής μας, απ' την οποία κατά το μέγιστο μέρος έχει λείψει κάθε πνευματικότητα και δη-

μιουργική ματιά, σκόπιμα και ταπεινά άγνοούνται κι' άποσιωπούνται τα σημαντικότερα βιβλία της λογοτεχνίας μας. Τί κατάπτωση! Η μόνη δικαιολογία τους, είναι ο τρόμος κάθε νάνου ν' αντιμετώπιζει κατά οποιοδήποτε τρόπο τα μεγάλα άναστήματα...

Η ΠΑΛΙΝΟΣΤΗΣΗ

Είχαμε γράψει και άλλοτε για δυο τρεις κορυφαίους συρρεαλιστές ζωγράφους που άποκήρυσαν το συρρεαλισμό και ξαναγύρισαν σε μια τέχνη κλασικότροπη. Απ' αυτούς ο Ντέ Κίριχο, μαθαίνουμε, πρόκειται να κάνει μια έκθεση στο Λονδίνο με κλασικά έργα της τελευταίας παραγωγής του. Παράλληλα όμως οι μαθητές του, μη έχρινοντας ως φαίνεται τη στροφή του δασκάλου και την άποστασία του, έτοιμάζονται ν' άνοίξουν μια άλλη έκθεση στην ίδια πόλη με έργα που ανήκουν άποκλειστικά στη συρρεαλιστική ζωγραφική περίοδο του Ντέ Κίριχο.

Διαμαρτύρεται λοιπόν ο δάσκαλος για την πράξη αυτή των μαθητών του και δηλώνει πως ό,τι έφτιαχνε εκείνη την εποχή είχαν από άδυναμία.

Η δήλωση αυτή από το στόμα ενός από τους άρχηγούς του συρρεαλισμού, επικυρώνει ακόμα μια φορά την άποψη του Συναισθητισμού ότι οι συρρεαλιστές, όχι από γνώση αλλά από άγνοια κάνουν ό,τι κάνουν.

Η ΡΕΜΠΕΤΟΣΥΝΗ

Όταν ο κανόνας βίου ενός λαού έγκεται στο «δὲ βαριέσαι!» τότε είναι φυσικό να δέχεται και να άπηχει ανεξέλεγκτα ό,τι του σεβρίζεται. Όπως τρώει το φασόλι άδιαμαρτύρητα και χωρίς επίγνωση έτσι άκούει, άποτυπώνει και εκφράζει ό,τι λέγει

φτάνει που αυτό γαργαλεί την κοιλιά του, τα σηκώτια του, το μεράκι και το άχτι του. Είναι θλιβερό ένας λαός να είναι τόσο υπέροχος και τόσο άθλιος. Αν τώρα ειδικέψουμε το ζήτημα θα δοΰμε πρώτα πως αυτός ο λαός δεν είναι φυσικά όλος ο λαός, ύστερα πως αυτός ο ρεμπετ-λαός δὲ φτάνει δόλτελα για το κατόντημά του, μια και ή πολιτεία, και το εμπόριο, και ή κριτική άκόμα συνδανλίζον τα άχ και τα βάχ του και τον σπρώχνουν με τα τέσσερα στην ψυχική άπαθλίωση και στη ρεμπετοσύνη. Διότι, όταν και ή μουσικολογία και ή μουσικοκριτική άκόμα άσχολούνται σοβαρά με το ρεμπέτικο, και έφτασαν μάλιστα οι κριτικοί να χωριστούν σε όπαδούς και μη του ρεμπετισμού, τί να περιμένει κανείς από τον ίδιο το λαό; Αλλά, σου λένε οι από καθέδρας, το ρεμπέτικο δεν πρέπει να το θεωρούμε περιφρονητέον είδος, διότι κατάγεται από το άρχαίον γένος και από το βυζαντινό μέλος κ. ά.

Τί να πούμε τώρα στους ευενθουσίαστους και πρωτόπειρους άκόμα μουσικολόγους, πως μπορεί να κατάγεται και από τον Θαλήτα ένα είδος αλλά τί λογής χρήση του γίνεται; Μήπως άρχει ότι το τσιφτετέλι είναι συντεταγμένο κατά ύποδώριον ή μισολύδιον γένος!... ή ότι υπάχουν γνήσια ρεμπέτικα που είναι λαϊκή μουσική και νόθα που είναι να κλείνεις τ' αυτιά σου; ή ότι το ρεμπέτικο παράγεται «απ' ευθείας» και είναι «προϊόν εμπνεύσεως και όχι κατά μίμησην». Μά την αλήθεια είναι να τραβάει κανείς τα μαλλιά του σ' αυτό τον τόπο. Όλ' αυτά βέβαια σαν έρευνα, σαν φιλολογία έχουν κάποια σημασία, ποιός θα μās προσπατήσει όμως από το χασικλίκι, από το

ρεμπετλίκι, από την όδική επιληψία, από τα κλαψαρίσματα, από τους κοπετούς και γόους, από τις γαϊδουροφωνάρες, από τα ντερβισιλίκια, από τις άθλιότητες της ρεμπετοσύνης που ύσαμε το λαιμό βρίζεται μέσα της βουτυγμένος ο λαός; Μια πολιτεία χωρίς νάναι «πλατωνική» αλλά με συναίσθηση του προορισμού της και με στοιχειώδεις σέβας στον πολίτη της, θάβαζε έναν φραγμό στην άθλιότητα αντί να την υποβοηθεί.

Χάθηκαν τα λαϊκά τραγούδια έστω και τα ελαφρά (όχι φυσικά τα ταγκά και πρέπει όπου βρεθούμε και όπου σταθούμε, στα ύπόγεια του Ψυρή ή στα σαλόνια του Κολωνακίου ν' άκούμε το «Είμαι μαστούρης κι' αδερφάκι» κι' άλλα παρόμοια;

Ο ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΟ ΑΪΤΗΜΑ

Από λόγους ειδικής έπεξεργασίας του θέματος δεν κατέστη δυνατόν να δημοσιευτεί σ' αυτό το τεύχος των «Νέων Ρυθμών» ή αναγγελθείσα μελέτη του συνεργάτου μας κ. Ν. Παππά «ό Συναισθητισμός μεταπολεμικό αΐτημα». Η δημοσίευσή της θ' άρχισει από το ερχόμενο τεύχος. Θεωρούμε περιττό να τονίσουμε πως τα άρθρα αυτά θάναυ από τα πλέον κατατοπιστικά και διαφωτιστικά που έγρόφησαν ποτέ από τον εκλεκτό ποιητή και άγωνιστή του Συναισθητισμού.

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Ἀπὸ τὴν Ἐκθεση τῶν ἔργων τέχνης «πρὸς τιμὴν τῆς Αἰωνίας Ἑλλάδος» τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀθηνῶν.

Ἄν ἐπρόκειτο νὰ γράψουμε εἰδησεογραφικὰ γιὰ τὴν ἔκθεση τῶν ἔργων τέχνης ποὺ ὀργάνωσε τὸ Ἰνστιτούτο Γαλλικῶν Σπουδῶν τὸν περασμένο μῆνα «πρὸς τιμὴν τῆς αἰωνίας Ἑλλάδος», θὰ λέγαμε καὶ μεῖς τὰ τυπικὰ ἐκεῖνα φιλοφρονήματα τὰ ὁποῖα τροφοδοτοῦν καθημερινὰ τὶς κοσμικὲς συγκεντρώσεις καὶ τὶς ἀνάλογες στήλες μερικῶν ἐφημερίδων. Θὰ λέγαμε δηλαδὴ πὼς «εἶναι συγκινητικὴ ἡ προσφορὰ τῶν γάλλων ζωγράφων», πὼς «ἡ ἔκθεσις ἐσημείωσε μεγάλην ἐπιτυχίαν», πὼς «εἶναι ἀξιέπαινος ἡ πρωτοβουλία τῆς Διευθύνσεως τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς, ἡ ὁποία δὲν ἐφείσθη κόπων κτλ.»

Οὕτε πάλι καὶ ἔχουμε τὴν πρόθεσιν νὰ κρίνουμε τὰ ἔργα τῶν συγχρόνων γάλλων ζωγράφων, ποὺ ἀντιπροσωπεύονται στὴν ἔκθεση, μὴ καὶ αὐτὰ τὰ ἔργα ἔχουν κ' ὄλας κριθεῖ καὶ τοποθετηθεῖ σὲ παγκόσμια κλίμακα. Ποιὸν νὰ κρίνουμε πιά, τὸν Μπουρντέλ, τὸν Πικάσο, τὸν Μωτίς ἢ τὸν Ἀντρέ Λότ; Γι' αὐτὸ θὰ περιορισθοῦμε σὲ μερικὲς γενικὲς σκέψεις καὶ ἐντυπώσεις ἀπ' ἀφορμὴ τοῦ γεγονότος ποὺ ἂν παραμερίσουμε τὸν κοσμικὸ του χαρακτήρα εἶναι κάτι γιὰ τὴν καλλιτεχνικὴ μας κίνηση, ἀφοῦ πρώτη φορά τὸ πολὺ κοινὸ ἔρχεται σὲ ἀμεση ἐπαφὴ μὲ τὸ ἔργο τῶν μοντέρνων ζωγράφων ἀπ' αὐτοὺς ποὺ θεωροῦνται σήμερον οἱ πιὸ ἀντιπροσωπευτικοὶ ἄς ποῦμε τῆς ἐποχῆς μας.

Λοιπὸν, εἶδα ἕναν ἀγαθὸ ἀσπὸ ὁ ὁποῖος ἐβγαίνει ἀπὸ τὴν ἔκθεση καὶ ἔσκιζε τὰ ρούχα του. «Τί εἶν' αὐτὰ τὰ πράγματα μονολογοῦσε, τί σοὶ τέχνη εἶν' αὐτή; Ὁ ἄνθρωπος ἴσαμε τότε δὲν εἶχε δεῖ ἄλλο ἀπὸ φωτογραφίες καὶ πῆγε τώρα νὰ δεῖ τὸν Μπράκ καὶ τὸν Πικάσο, καλὰ νὰ πάθει. Αὐτὰ γιὰ τοὺς ἀμύητους, ἀλλὰ οἱ «μυημένοι», μήπως ἄραγε ἐνίστανται περισσότερο; Ἐ λοιπὸν, κ' οἱ «μυημένοι» στέκονται μπροστὰ στὸν πίνακα μὲ τὸ μορφασμὸ τῆς ἀπορίας. Περιδεεῖς ἀνοίγουν τὸν κρυπτογραφικὸ κώδικα καὶ προ-

σπαθοῦν νὰ ἐξηγήσουν. Ἡ ἔκθεσις παρουσίασε θέαμα τουριστικὸ μὲ τοὺς ὀδηγοὺς στὰ χέρια, μὲ τοὺς ξεναγοὺς μπροστὰ στὰ περριέρα, στὰ μοντέρνα ἀρχαῖα καὶ πρωτόγονα. Ὑπάρχουν καὶ τὰ κλασικά: Κάμπερλεν, Γαλάνης, Κολαμαρίνι. Ὑπάρχει καὶ ὁ μέγας Μπουρντέλ καὶ ὁ Μαρκεὶ καὶ ὁ Καμ καὶ ὁ Μπιζέ ἀλλὰ γιὰ νὰ μεγαλῶνει ἡ σύγκρισις ἢ γιὰ νὰ βλέπουμε ἀπὸ ποῦ κινήθηκε ἡ μοντέρνα τέχνη, πὼς εἶτανε μιὰ φόρμα προτοῦ διαλυθεῖ στὰ πρωταρχικὰ στοιχεῖα τῆς. Διότι αὐτὸ ἀκριβῶς ποὺ βλέπουμε στὸ ἔργο λόγου χάρι ἑνὸς Μπράκ, ἑνὸς Πικάσο, ἑνὸς Μπεράρ, ἑνὸς Ἐντμόντ Β. καὶ τοῦ Μασόν, τοῦ Μοντανιέ, τοῦ Πικαμπιά δὲν εἶναι παρὰ ἡ διάλυσις μιᾶς πραγματικότητος στὰ πρωταρχικὰ τῆς στοιχεῖα καὶ ἡ σύνθεσις μὲ τὰ βασικὰ αἰσθητικὰ στοιχεῖα δηλ. μὲ τὸ χρῶμα, μὲ τὴ γραμμὴ μιᾶς ἀλλῆς πραγματικότητος ὅπου τὸ σχῆμα τῶν ἀντικειμένων, ὅπως τὰ ξέρουμε στὴ φύσιν καὶ στὴν παλιὰ ζωγραφικὴ, δὲν παίζει πιά κανένα ρόλο. Ἐδῶ σημασία ἔχει τὸ σχῆμα καὶ τὸ χρῶμα ὡς «καθαρὰ» αἰσθητικὰ στοιχεῖα, ὡς μαθηματικὸς ἀφαιρετικὸς ρυθμὸς.

Πολλὰ ὀνόματα δόθηκαν σ' αὐτὴ τὴν ἀνεμοζάλη, ἀλλὰ ἡ δυσκολία κ' ὄλη ἡ δοκιμασία εἶναι νὰ βάλεις τὸ δάχτυλο πάνω στὴν πληγὴ καὶ νὰ βεβαιωθεῖς πὼς πονᾷ. Οἱ λέξεις δὲ λένε τίποτε καὶ μάλιστα ἔχουν στὰ χρόνια μας μιὰ ἀνυπολόγιστη τριβὴ. Τὴν ἴδια ὥρα σημαίνουν τὸ πᾶν καὶ τὸ τίποτε, ὅπως καὶ ἡ ζωγραφικὴ ποὺ βλέπουμε. Ἄγανία; Ἐνας ὄρος μαζί μὲ τόσοὺς ἄλλους ποὺ ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ γίνεται ἀφαίρεσις χάνει τὴ ζεστασιά του. Ἄς κοιτάξουμε τὸν Μπικαμπιά γιὰ νὰ δοῦμε αὐτὸ τὸ λίγο φῶς ποὺ βγαίνει μέσα ἀπὸ τὶς σκοτεινὲς ρίζες μιᾶς ζωῆς ποὺ μπορεῖ νὰ εἶναι ἄνθρωπος καὶ ἄλογο.

Ἡ τέχνη εἶναι καὶ φιλοσοφία ἐδῶ καὶ ἠθικὴ ἀλλὰ στὴν κορυφὴ τῆς πυραμίδας. Στὴ βάση τῆς ὁμοῦ θὰ ξεχωρίσει μὲ τὴ μορφὴ. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς καταλυτὲς ξαναγυρίζουν ἀλλὰ ξαναγυρίζουν μὲ τὰ ἴδια τὰ «λογικά» τους μέσα. Ζωγραφίζονται πάλι κλασικά. Ὁ Πικάσο ποὺ στὴν ἀπορία τοῦ κόσμου ἀπαντοῦσε «γιατί δὲ ζητᾶμε νὰ καταλάβουμε τὸν κελαιδισμό τοῦ πουλιοῦ», τώρα ἀφίνει στὴν μπάντα τὴν εὐθεία καὶ τὴν τε-

θλασμένη καὶ ξαναγυρίζει στὴ λογικὴ τῆς καμπύλης.

Ἡ τέχνη ὁμοῦ προχωρεῖ καὶ ὁ δρόμος μένει πάντα ἀνοιχτὸς γιὰ τὶς σύγχρονες ἀναζητήσεις. Οἱ γάλλοι ζωγράφοι ἀνοίξαν ἕνα παράθυρο στὸ χῶρος καὶ φώτισαν τὴν περιοχὴ τῆς καταλυτικῆς δίψας, ἀλλὰ τὸ πρόβλημα τῆς καθαρῆς δημιουργίας ἔμεινε πάντα πρόβλημα.

Σήμερα μὲ καθαρὰ ζωγραφικὰ συναισθηματικά—καὶ ὄχι διανοητικά—μέσα ποὺ ἐκ-

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΠΑΝΤΕΛΗ ΠΡΕΒΕΛΑΚΗ: Ὁ Κρητικὸς, ἡ πρώτη λευτεριά.

Ἡ ἀνάληψις μιᾶς μόνιμης σκοπιᾶς ἀπ' τὴν ὁποία ὁ κόσμος μαθαίνει κάθε τόσο τὴ γνώμη σου γιὰ τὰ βιβλία ποὺ πρέπει νὰ χεῖς προηγουμένως διαβάσει, δημιουργεῖ πολλές προκαταλήψεις καὶ δυσχέρειες, ἀπ' τὶς ὁποῖες ~~δὲν~~ κανένας ξεμπερδεύει, ἂν δὲν ἔχει ~~με~~ ὑπομονή, καλὴ πίστις καὶ τὴ σταθερὴ βεβαιότητα πὼς ἔχει ἐξηγηθεῖ μὲ τὸν αὐτὸ του γιὰ κείνο ποὺ πιστεύει. Ἔτσι μὲ ἀφάνταστο κόπο καὶ πολλοὺς δισταγμοὺς ἀποφάσισα καὶ πάλι νὰ κρατήσω κατὰ τὸ μισὸ ἔστω χῶρος, τὴν κριτικὴ ἐπισκόπησι τοῦ νέου λογοτεχνικοῦ βιβλίου. Ἡ ἀνάγκη ἐν τούτοις νὰ προβάλλω κ' ἀπὸ τὶς στήλες ἐτούτες τὶς αἰσθητικὲς ἀρχές τοῦ συναισθηματισμοῦ καὶ μὲ τὴ βῆσι τοῦ πιστεύω ἐτούτου νὰ προσπαθῶ νὰ ἐξηγήσω στὸν ἀναγνώστη τὰ ἐκάστοτε κείμενα, παρέκαμψε κατὰ κύριο λόγο καὶ τὶς τελευταῖες ἐπιφυλάξεις μας.

Ἐξαιρετικὴ εὐτυχία θεωρῶ νὰρχίσω τὰ κριτικά μου σημειώματα ἐτούτης τῆς περιόδου, μὲ τὸ νέο τόμο τοῦ κ. Παντελῆ Πρεβελάκη, ποῦναι τὸ δεύτερο βιβλίο στὴ μεγάλη σειρά του ποὺ φέρνει τὸ γενικὸ τίτλο: «Ὁ Κρητικὸς». Ὁ τόμος ἔχει τὸν ὑπότιτλο ἢ «Πρῶτη λευτεριά», παρμένο ἀπὸ τὸ τελευ-

φράζουν τὴ φύσιν καὶ τὸν ἄνθρωπο μέσα στὴν ἐποχὴ καὶ πέρα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ, ἡ ζωγραφικὴ ὅπως καὶ οἱ ἄλλες τέχνες ζητοῦν νὰ συλλάβουν καὶ νὰ πραγματοποιήσουν σὲ μορφὴ τὸ νέο τους ὄραμα.

Ὁ συναισθηματισμὸς τοῦ ἑλληνα ζωγράφου Τάκη Βαλσῶμ εἶναι ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη ἕνα ἀληθινὰ αἰσθητικὸ αἷτημα αὐτῆς τῆς στιγμῆς.

Γ. Σφ.

ταῖο κεφάλαιο ποὺ εἶναι μιὰ γνήσια καὶ καταγωγικὴ ἑλληνικὴ κραυγὴ, γιὰ τὸν πρῶτο ἡλιο τῆς κρητικῆς λευτεριάς, ποὺ ψήλωσε νὰ στεγνώσει τὰ ματωραμένα χῶματα τῆς μεγαλονήσου.

Ὁ Πρεβεβέλης ἔχει στρώσει σὲνα μεγάλο σχέδιο, τὸν πιὸ πολύχρωμο, τὸν πιὸ στερεὰ σχεδιασμένο πίνακα τῆς λογοτεχνίας μας. Στηριγμένους στὶς ρίζες τοῦ τόπου του, μὲνα τρόπο ποὺ σύγχρονα ὁ τοπικὸς χαρακτήρας γίνεται γενικὸς, ὁ κρητικὸς τόνος ἑλληνικὸς, ὁ κρητικὸς κ' ὁ ἑλληνας ἄνθρωπος καὶ ὁ προγονικὸς μῦθος ἱστορία καὶ ποίηση, πλαταίνει τὶς διαστάσεις τοῦ ὀρίζοντά του, σὲ οὐσιαστικοὺς καὶ γεωγραφικοὺς χώρους. Ὅσα εἶδε κ' ἄκουσε, ὅσα βρῆκε κειμήλια κ' ἱερὰ παρακαταθήκη, ὅσα ξέπλυσε ἢ μπόρα τῆς Κρητικῆς μοίρας καὶ τάφισε νὰ λιάζονται αἰῶνες στὰ λιθάρια καὶ στὰ χῶματα, τὸ πέλαγος ποὺ τὸ φέρνανε στὴ στεριά τὰ βοριάσματα, ἡ ἀνάστασις τῶν ἐπαναστατημένων χριστιανῶν, τὰ βαπτίσια, ὁ γάμος ὄλα τὰ εἰρηνικά καὶ ἄγρια, τὰ σπιτικά καὶ τὰ μόρτικα, τὰ τελικάτα καὶ τάρρενωπά, τὰ ἔθιμα, τὰ ἐργατικά, τὰ γροτικά, τὰ βαυκολικά, ὄλα μέσα ἀπ' τὰργαστήρι τοῦ Κρητικοῦ ξεσηκωμοῦ, γιὰ νὰ φτάσουμε στὸ θέαμα τὸ τραγικὸ καὶ πασίχαρο τῆς πρώτης λευτεριάς.

Ὁ Πρεβελάκης εἶναι μιὰ φύσιν πλούσια μὰ καὶ συγκρατημένη, ἰσορροπη καὶ τρικυμισμένη, ἕνα καλλιτεχνικὸ κράμα ἀπὸ πρωτογονισμό καὶ καλλιέργεια, εὐγένεια καὶ ἀγρίαδα. Φύσιν λεπτή, πολιτισμένη, διακριτικὴ, συμμετρικὴ καὶ ἐπιμελημένη, συγκεντρώνει τὸ ἀφάνταστο πλεονέκτημα τῆς μορφοποίησης

και του ρυθμικού, μέσα σε τοπία και σκέδια που παρασέρνουν με την έχταση τους. Όλο αυτό το καταγωγικό και γεννεσιουργικό υλικό που έστρωσε στο μεγάλο τραπέζι του ο Πρεβελάκης, πέρνει μιάν επιμέλεια κι' έπεξεργασία, που δεν αφήνει άξεστο και σκληρό, ανώριμο κι' άπλαστο το πρωτόφαντο κύταρό του. Η σειρά της μυθιστορίας του ετούτης, έχει τη σύνθεση και το χώρο ενός άργαστηριού, που κινιέται κι' εργάζεται συνθετικά, πολυσυστισμένου από άπειρα είδη αντικειμένων και υλικών, διαφορετικών, σκληρής πάστας, άγριας ύφης, πρωτόγονης προσλεύσεως, άπλοποιημένης δυναμικότητας και που όλη του την κατεργασία την πολυσύνθετη και πολυόργανη καταφέρνει ο μάστορής του να την εκτελεί με καταπληχτική άπλοποίηση και λιτότητα.—Σένα τέτοιο υλικό, σε μιá τέτοια πινακοθήκη γεγονότων, μύθου και ιστορίας, πόσες δυσκολίες αντιμετώπιζει ο δημιουργός για να καθυποτάξει καλλιτεχνικά και μορφολογικά το υλικό του. Ο Πρεβελάκης έχει μιάν άριστοτεχνική μεταπλαστική ικανότητα, μιá βαθείá έμπειρία στηριγμένη σε κατάρτιση και καλλιέργεια πρώτου χεριού, που χάρη σαυτή δεν αφήνει χαώδες και άπροσπέλαστο το πυκνό και δυσκοαφομοίωτο υλικό του, μαντίθετα του δίνει μιá μορφή, μιá μορφή ανάλογη, ψυχολογικά συνυφασμένη με την ποιότητά του, σε τρόπο που δεν παρουσιάζεται ή περίπτωση της άφαιρέσης και της σκληρής περιγραμμικής έλατωματικότητας, άλλων.—Ίσα-Ίσα ή θάλασσα του γλωσσικού υλικού, ó κατακλυσμός των συμβάντων, ή τροπική ποικιλία των τοπίων, οι έξοχοι και δροσεροί ιδιωματοισμοί, οι παραδόσεις με τας ηλεκτρισμένες κι' εύφάνταστες στιγμές τους ή ελληνική άτμόσφαιρα με τὰ πατροπαράδοτα έθιμα που συγκροτούν το έξαισιο περιδέραιο του στεριανού και θαλασσινού μύθου της ελληνικότητας μέσα στο κεντρικότερο και πιό γνήσιο στοιχείο της, ή όργάνωση, ή ένορχήστρωση θά έλεγα αυτό το βαρύτιμο υλικό του σε μιá πολυόργανη και πολυδαίδαλη συμφωνία, χωρίς αυτή τη δύναμη της Ισοροπίας, θά γινότανε ένα άξεστο, ανώριμο, άνοργάνωτο πλούσιο συνούλεμα ή μιá γλυκερή, γραφική καρικατούρα, με τις όποιες τόσο μάς έχουν κουράσει πολλοί άπ' τους αξιόλογους συναδέλφους του.

Η πεζογραφία του Πρεβελάκη το είπαμε κι' άλλοτε, δίνει ένα υποδειγματικό μέτρο μορφής και περιεχομένου. Τόσο για τις ρίζες του έργου του, που είναι καθαρές, πρωτόφαντες, γνήσια τοπικές, ελληνικές κι' ανθρώπινες, όσο και για τον τρόπο της κατεργασίας που κάμει στο υλικό του, άποτελεί την κορυφαία έκδήλωση γραπτού λογοτεχνικού λόγου στα νεώτερα χρόνια. Αισθητικά προβλήματα, πειράματα μορφής, ζητήματα σύνθεσης, όμορφιά λόγου, άνησυχίες έποχικές, όλα θαρρείς πως λύνονται αυτόματα, ούσιαστικά, όργανικά, μέσα στο ίδιο εκείνο στοιχείο που προετοιμάζει τη γέννηση του έργου και την πραγματοποιεί σε μιá φυσική πράξη άληθινού τοκετού, όπως γίνεται πάντα στις περιπτώσεις των άληθινών δημιουργών, που καταλύουν τα προβλήματα της Τέχνης τὰ άποδεικνύουν και τὰ επιβάλλουν με το έργο τους, χωρίς να παρίσταται ανάγκη να προβληθούν με άλλους έμμεσους και βοηθητικούς τρόπους. Η νεότητα πρέπει να χρησιμοποιεί κείμενα σαν τον «Κρητικό» του Πρεβελάκη για σπουδαστήρια. Να μελετάει την καλλιέργεια, το ελληνικό τοπίο, την μικρή και μεγάλη μοίρα του τόπου ετούτου, να μαθαίνει τί θά πει δουλειά, άφομοίωση και καλλιέργεια, να διαβάσει και να συνηθίζει ταυτιά της στον όρθό λόγο, να γεύεται την πλαστικότητα της ολόδροσης εύφωνίας και να κατανοεί ως ποιό σημείο το ταλέντο μπορεί ασύδοτα να στηρίξει τις έλευθερίες του κι' από ποιό σημείο το λαμπρό μπόλιασμα του έσωτερικού πρωτόγονου στοιχείου, με την καλλιέργεια γίνεται αν όχι φτερουγισμός και θαύμα, τουλάχιστον θεμιτή και αξιόλογη έπιτυχία.

ΠΕΤΡΟΥ ΧΑΡΗ: «Υπάρχουν Θεοί;»

Ο κ. Πέτρος Χάρης έχει επιδείξει τα τελευταία χρόνια έξαιρετική πνευματική δραστηριότητα. Έκτός από την διεύθυνση της «Νέας Έστίας», την όποία όμολογουμένως την τελευταία περίοδο έσπρωξε σε κάποιο γενικότερο και πιό συγχρονισμένο κλίμα, ή άτομική του επιδίωξη και ή παραγωγή, σημείωσε και δραστηριότητα και πνευματικότητας έντονη.

Έτσι στα δυό τελευταία χρόνια έγραψε άρθρα και δοκίμια για τὰ πιό φλέγοντα ζητήματα και κυκλοφόρησε πέντε βιβλία όγκώδη και έπιμελημένα, στα όποια συγκέντρωσε τὰ διηγήματά του (Μακρυνός Δρόμος) και τὰ τελευταία δοκίμια του. Δουλειά άφθονη και φροντισμένη, προϊόν άδιάκοπης φροντίδας κι' έργατικότητας, που με τον τρόπο, την έγκράτεια στο μέτρο της κρίσης και την ποικιλία τους, μπορούν αξιόλογα να σταματούν την προσοχή μας μέσα σε μιá τόσο ταραγμένη και άσθηματική έποχή.

Με τον κ. Χάρη, που άριθμεί μιá μακρόχρονη ζωή τού λογοτεχνικό μας στερέωμα και κατέχει πάντα μιá πρωτεύουσα έκδήλωση, διαθέτοντας το πιό μακρόβιο όργανο της λογοτεχνίας μας, είναι ως ένα σημείο φυσικό να προυπάρξουν και να έπακολουθήσουν μαζί με τους δεσμούς και τις υποκειμενικές προτιμήσεις και σειρά άντεγκλήσεων και διαφωνιών, που κάποτε έκδηλώνονται μάρκετά όξυ τρόπο. Ο ύποφαινόμενος φύση αυθόρμητη και όρμητικά έκδηλύμενη στα ζητήματα της πνευματικής μας ζωής, πολλές φορές έτυχε να συγκρουσθεί και νάρθει αντιμετώπος του. Η μικρή όμως αυτή Ιστορία, μέσα σε έναν τόπο μικρό, με θερμές ιδιουσυγκρασίες, τρικυμισμένο από δύσκολες έποχές και περιπέτειες, όπου οι άτομικές άφορμές μεγαλώνουν αναίτια και προβάλλονται χωρίς λόγο σε γενικές, άποτελεί κατά ένα τρόπο συνηθισμένο φαινόμενο. Ευτύχημα είναι πως οι πνευματικοί μας άνθρωποι διατήρησαν πάντα, πίσω από την έπιφάνεια της όργης και της σφοδρότητάς τους, το αγαθό βάθος της παιδικότητάς τους. Έτσι και τώρα με τον κ. Χάρη, αισθάνομαι ιδιαίτερη χαρά, που πρώτος έγώ, σαν νεώτερός του κι' όλας, παίρνω την ευκαιρία να μιλήσω μαυτό τον αυθόρμητο τόνο και τρόπο, για να μιλήσω για την τελευταία εργασία του και το αξιόλογο φανέρωμά του.

Ο συγγραφέας του βιβλίου «Υπάρχουν Θεοί;» όπως και στ' άλλα του βιβλία, περιέλαβε δοκίμια μικρά κατά το πλείστο, που διατηρούν τη στερεότητα, την προσεχτικότητα και το λιτό ύφος του. Χωρίς μεγάλες προθέσεις, άόριστες άναζητήσεις, μεγαλεπίβολες δοξασίες, ο κ. Χάρης, καλλιεργεί ένα συγκρατημένο είδος δοκίμιου, λαγαρό και σύντομο, στο όποιο θίγει άμεσα ζητήματα,

ξεκαθαρισμένα, προβάλλοντας με τον τρόπο του ευκαιρίες για συλλογισμό, για συζήτηση, για σκέψεις. Δεν προβάλλει λύσεις, ούτε έρωτήματα για αισθητικές άβειβαιότητες κι' άνησυχίες. Μεταξύ του παραδεκτού και της νόμιμης άγωνίας του πνευματικού ανθρώπου, μεταξύ της κριτικής και του ρεμβασμού, περισυλλέγει άντις νάποσυνθέτει τὰ διάφορα προβλήματα, που αναφαίνονται στο πρώτο μάτι μας. Στον πρόλογο του βιβλίου του προκαθορίζει το σκοπό του: «Κλείνω στις σελίδες αυτές για συζήτηση που χρόνια τώρα, κάνω με τον έαυτό μου, και καλώ τον άναγνώστη να προσθέσει τις δικές του άπορίες, τις δικές του άναζητήσεις και τὰ δικά του συμπεράσματα». Ζητάει, όπως το λέει παρακάτω καθαρότερα τη συνεργασία του άναγνώστη, ακολουθώντας έτσι το βασικό πλατωνικό διάλογο, χωρίς την τυπική, βέβαια εκείνη μορφή του. Μιά διαλεκτική συγχρονισμένη θάλεγα τον τρόπο της εργασίας του κ. Χάρη. Κι' είναι κι' αυτός ο τρόπος του συγγραφέα, μαζί με την ταιριαστή στο είδος τούτου άπλούτευση και λιτότητα της προσφοράς του, που κάμει ευχάριστο κι' εύκολο το ξεφύλλισμα των βιβλίων του, χωρίς νάναί ούτε για μιá στιγμή χαμηλά και άόημντα τὰ θέματα που τον άπασχολούν.

Ο κ. Χάρης άναμιγμένος στην πρώτη γραμμή της πνευματικής μας έκδήλωσης, προχώρησε πάντα θαρρετά σόλες τις περιοχές της. Όπως και στο βιβλίο του «Όταν ή ζωή γίνεται όνειρο», έκλεισε μερικά θέματα που θίγουν τὰ πιό βασικά και κάρια θέματα της δημιουργίας, όπως τὰ δοκίμια του, «Τοπία και άνθρωποι», στο όποιο κάμει ωραιότατες παρατηρήσεις για κάμποσους πεζογράφους μας, «Θέμα και ή Θέση», το «Στεριά και Θάλασσα», στα όποια βρίσκουν οι άναγνώστες, οι άπλοι, αλλά και οι μελετητές της λογοτεχνίας μας, μερικά από τὰ πλέον κυρίαρχα κι' ένδιαφέροντα έρωτηματικά της λογοτεχνίας μας. Άλήθεια, ποιοί άλλοι, πόσοι άλλοι κριτικοί, έθιξαν το πρόβλημα των στοιχείων της στεριάς και της θάλασσας, του τοπίου και των ανθρώπων, που τόσο βασικά επηρεάζουν την παραγωγή μας και συγκροτούν το έπίμαχο και τόσο παρεξηγημένο στοιχείο της Έλληνικότητας; Βέβαια τούτες οι θέσεις και οι προσφορές του κ. Χάρη δεν έξαντλούν τὰ πελώρια τούτα

σημεία της καλλιτεχνικής δημιουργίας, ἐν τούτοις δίνουν μὲ θάρρος καὶ διαύγεια τὴν ἀπόψεις ἑνὸς ἔμπειρου παρατηρητῆ.

Στὸ σημερινὸ βιβλίον του, ὁ κριτικὸς τόμος τοῦ συγγραφέα δὲν εἶναι ἄμεσος ὅπως στὰ προηγούμενα. Τὰ δοκίμια τοῦ ἐτοῦτα, ἰδίως τὰ μεγαλύτερα, «Μικροὶ καὶ μεγάλοι ἄγῳνες», τὸ «Ἡμερολόγιον», «διαβάζουμε ἢ ἀπαγγέλλουμε» κ' ὄλα γενικῶς τὰ δοκίμια τῆς σειρᾶς ἐτούτης, εἶναι κάτι μεταξὺ φιλολογίας καὶ κριτικῆς, μεταξὺ πραγματικότητας καὶ διανοήσεως, μεταξὺ διηγήματος καὶ στοχασμοῦ. Ἐνα εἶδος ποῦ δὲν εἶναι καθαρὸ κριτικὴ, μὰ ποῦ περιέχει τὴν μεγαλύτερη ἔνταση τῆν κριτικὴ γνώμη ἑνὸς διανοουμένου κ' ἀπὸ τὴν πλευρὰ ἐτούτη, διατηρώντας τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τῆς ἀτομικῆς του ἐπιδίωξης, ἔχουμε τὸν προσωπικότερον τόνον τοῦ κ. Χάρη.

Στὰ γενικὰ ἐτοῦτα θέματα δὲν προτιμῶ τὸν συγγραφέα. Ἴσως μὴν μεγαλύτερη θερμότητα, ἴσως ἕνας περισσότερο αὐτόματος καταρακλισμὸς θὰ χρειάζονταν γιὰ νὰ ὀλοκληρώσουν σὲ μεγάλους πίνακες τὰ δοκίμια τοῦ ἐτοῦτα. Ὁ χαρακτήρας τοῦ ἔργου του, βαθαίνει τὰ κριτήρια του καὶ τὴν ἐμπειρία του, μέσα στὰ κείμενα ποῦ ἄμεσα κρίνουν καὶ ταξινομοῦν πρόσωπα καὶ πράγματα.

Ἐν τούτοις δὲν μπορῶ κ' ἐδῶ νὰ μὴν ἐξάρω μὴν νοικοκυρωσὴν στὸ σχέδιο, μὴν προσοχὴν στὸ λόγο καὶ στὴ διατύπωση μὴν πείρα κ' ἕνα σύμπλεγμα συλλογισμῶν, ποῦ ὀλοκληρῶνουν μὴν ἐργασία προσφορᾶς ἀναμφισβήτητης καθαρότητας.

Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ: «Ἀλκυόνη»

136 Ὁ κ. Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος δὲν ἄφισε κανένα εἶδος τοῦ ἔντεχνου λόγου ποῦ νὰ μὴν τὸ δοκιμάσει: Ποίηση, κριτικὴ, μυθιστόρημα, διήγημα, τεχνοκριτικὴ.

Ὅμως ξεκίνησε ποιητῆς. Ἀπὸ τὰ νεανικά του χρόνια ἢ δειλὴ εὐγενικότητα μιᾶς διαθέσεως ἔφερε στὴ λογοτεχνία τῆς προηγούμενης ἀπὸ μᾶς γενεᾶς, τὸ γαλλικὸ ἐκείνο αἶσθημα τῆς εὐπάθειας, τῆς ράθυμης ὄνειροπόλησης, τῆς πεσσιμιστικῆς μελαγχολίας, ποῦ ἀπ' τὸ ρομαντισμὸ καὶ τὸ νεοσυμβολισμ

τοὺς συνομήλικούς του κ' ἀπ' τὰ ὅποια στοιχεῖα ἢ γεννῆμά μας ποῦ ἦρθε ἀπὸ τὸ 1930 καὶ δῶθε ἀπῆλλαξε τὴν ποίησίν μας.

Σήμερα ὁ κ. Ἰωάν. Παναγ. ξαναγουρῖζει στὴ μουσικὴ του καὶ παρουσιάζεται σὺν ποιητῆς. Δύσκολη δουλειὰ γιὰ ἕνα διανοούμενον καὶ λογοτέχνη, ποῦ ἔκρινε τόσα κείμενα καὶ τόσους δημιουργούς, ποῦ σταμάτησε τὸν ἔμμετρο λόγο δέκα τόσα περίπου χρόνια, ποῦ ἔφτασε σὲνα ὄνομα μὲ μὴν περιωπῆ, ποῦ μεσολάβησαν τόσες ριζικὲς μεταλλαγές στὴν ποίηση ἰδιαίτερα, νὰποφασίζει νὰ ἐμφανίσει σὲ βιβλίον ὀλοκληρωμένη ποιητικὴ του ἐργασία. Ὁ κ. Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος πραγματοποιώντας τὴν ἀπόφασίν του αὐτῆ, θέλησε νὰ δείξει πὼς κατανοεῖ ὅλες τὶς εὐθύνες τῆς πνευματικῆς του ὠριμότητος κ' ἀκόμα πὼς σέβεται τὸ τεράστιον διάστημα ποῦ διάνυσε ἢ ποίηση στὸν τόπον μας τὴν τελευταία εικοσαετία. Ἔτσι κ' ἀπὸ τὴν ἀναγγελίαν τῆς ἐργασίας του κ' ἀπὸ τὴν μελέτη τῆς «Ἀλκυόνης», βλέπει κανένας μὲ βεβαιότητα, πὼς ὁ κ. Παναγ. ἔκαμε βηματισμούς σοβαροῦς πρὸς τὴν ἀτίπερα ὄχθη καὶ ζύγιασε ἄρκετὰ καλὰ τοὺς καιρούς, τὴν φιλολογικὴν ἱστορίαν του καὶ τὴν ποίησιν. Ἀπὸ τὸ Γ' μέρος τῆς «Ἀλκυόνης» ποῦ εἶναι καὶ τὸ μεγαλύτερον ὀρχίζει ὁ σημερινὸς Παναγ., ὁ καινούργιος, ἐκεῖνος ποῦ μπορεῖ ὡς ἕνα ἀξιόλογο σημεῖον νὰ δικαιολογήσει τὴν τελευταία ποιητικὴ του ἐμφάνιση.—Ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τὴν τυπικὴν μορφήν τοῦ ἔμμετρου καλουπιῦ, λευτερωμένος αἰσθητικὰ, ἰσορροπώντας τὴν φαντασίαν καὶ τὸ μαγικὸν στοιχεῖον, βεβαιώνοντας τὸν ἑαυτό του γιὰ τὴν ματαιότητα τῶν μικρῶν αἰσθηματολογιῶν, παρουσιάζεται γυμνός, μὲ τὸν λόγο ἀνεμισμένο σὲ παρθενικότερα τοπία, ἐπικοινωνώντας μὲ νέα συναισθήματα καὶ ψυχικὰ καταστάσεις ποῦ δὲν ἀπονεκρῶθησαν ἀπὸ τὴν δεξιότητα καὶ τὴν μονοτονίαν. Ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν «ἀπολογία τοῦ μικροῦ φάνου», περνώντας στὸ «Ἀλληλουῖαν», φτάνει στὸ «παγωμένον φεγγάρι» ὅπου συναντᾶται μὲ τὴν ἀξιολογώτερον ποιητικὴν του ἐπιτεύξεις.

Στὸ μεγάλο αὐτὸ ποίημα ὑπάρχουν τὰ καλλίτερα δείγματα τῆς νέας προσπάθειας τοῦ κ. Ι. Μ. Παν., μὲ φροντισμένο ποιητικὸν λόγον, κάποτε ἀλύγιστον, κάποτε πρὸς πλαστικόν, μὲ εἰκόνες ποῦ ἀνοίγουν προοπτικὰς, μὲ φαντασίαν κινημένην πρὸς τοὺς χώρους

δημιουργίας. Τὰ μελέμια ποῦ χτυπᾶνε τὰ σῆμαντρά τους στὰ νησιά τῶν Κυκλάδων, ὁ θάνατος ποῦ στέκεται ἀνάμεσα στὸ στόμα σου καὶ στὸ στόμα του, τὸ γαρούφαλλον ποῦ πέφτει στὰ κύματα ζεστός ἀρραβῶνας, τὰ φημοκλήσια ποῦ τραγουδοῦν καὶ στενάζουν κ' ἄλλα συγκινημένα περιστατικὰ περνούν μέσα ἀπὸ τοὺς στίχους ἐτούτους μὲ μὴν ἀνανεωμένην διάθεση καὶ μορφή.—Βέβαια κ' ὄλα τούτα δὲν προβάλλονται ὀλότελα πρωτότυπα, περιέχουν στοιχεῖα παλαιὰ, ξαναλουστραρισμένα, δημιουργοῦν μὴν ἀτμόσφαιρα κλίματος ἀρχαίου, περιγραφικοῦ, ἢ ὠραιολογία συχνὰ ξεφτίζει τὴν καινούργια αἰσθητικὴν χαρὰ, ὁ τόνος συνηθισμένος δὲν ἀναπηδᾷ ἀρτηριακός, πολὺτροπος, τὰ λεπταίσθητα σημεῖα χοντραίνουν ἀπὸ μὴν ἀρρενωπότητα ποῦ εἶναι δανεισμένη ἀπὸ τὴν παραμικρὴν παράδοση. Μὰ πάντα ὅλη ἐτούτη ἢ προσφορὰ τοῦ Γ' μέρους τῆς «Ἀλκυόνης» εἶναι μὴν ἐμπρακτὴν κατάφασιν τοῦ Ι. Μ. Παναγ. πρὸς τὴν νέα πορεία τῆς ποίησης, πράγμα ποῦ δὲν μπόρεσαν ἄλλοι ἀπ' τὴν γενεὰν του νὰ τὸ ἐπιχειρήσουν. — Ἀλλὰ δὲν μπόρεσα νὰ καταλάβω γιὰ τὴν περιέλαβον τὸ Α' καὶ Β' μέρος μαζὺ μὴν αὐτῆ τῆς σειράς.—Δὲν θέλω νὰξιώσω, ἔστω κ' ἀπὸ ἕνα ἄνθρωπον τῆς γνώσεως καὶ τῆς ποιότητος τοῦ κ. Παναγ. νάχει τὴν δύναμιν τοῦ ὀριστικοῦ καὶ σκληροῦ ἀποχώρισμου πραγμάτων, ποῦ δὲν τοῦ προσθέτουν τίποτα. Ἀλλὰ δὲν μπορῶ νὰποσωπῶ τὴν ἀξίωσιν, ποῦ θάχει κάθε καλῆς πίστεως παρατηρητῆς κ' ἀναγνώστης τοῦ ἔργου του, γιὰ νὰ μὴν τανακάτευε μὲ τὴν σειράν τούτην τοῦ Γ' κεφαλαίου τῆς «Ἀλκυόνης».— Ὁ κ. Παναγ. εἶναι ἕνας πολὺπλευρος διανοούμενος, ἕνας πολυχιδῆς λογοτέχνης, συμβουλεύει μὲ τὰ κείμενά του τοὺς ἄλλους κρίνει ἔργα περασμένων, σύγχρονων καὶ νεωτέρων συναδέλφων του.

Δὲν μπορεῖ νὰ παρουσιάζεται μὲ δι-

σταγμούς, μὲ ἀναποφάσιστα ποιητικὰ διαβήματα, μὲ ἕνα βῆμα πρὸς τὰ ἔμπροσ καὶ τᾶλλον πρὸς τὰ περασμένα. Αἰσθάνθηκα μὴν χαρὰ καὶ μὴν ἀποκαρδίωσιν μὲ τὴν «Ἀλκυόνη». Κ' ἄς μὲ συγχωρήσει ποῦ ἔτσι τὰ διατυπῶν ὁ ἐκλεχτός συνάδερφος. Ἐρεῖ καλά, κ' ἄς μὴν τὸ ζεῖ καὶ τὸ πραγματοποιεῖ ἄμεσα ὁ ἴδιος, πὼς τὸ κλίμα καὶ ἢ αἴσθησιν τῆς νέας ποίησης δὲν μπορεῖ νὰ ὀλοκληρωθῆ νὰ ὑπάρξει, νὰ ζήσει μὲ συμβιβασμούς καὶ διασταγμούς. Ἡ θάνατι καινούργια πέρα γιὰ πέρα τὸ νόημα καὶ ἢ οὐσία τῆς, ἢ φωνῆ καὶ τὸ μέταλλόν τῆς, ὁ σπινθήρας κ' ἢ αἰθρία τῆς, ἢ θάνατι παράδοσιν, κούρασιν, ἀναμασῆματα. Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὅποιο θὰ γίνει ἢ χρησιμοποίησιν τῶν διαφόρων αἰσθητικῶν μέσων ἔκφρασης ἀποτελεῖ τὴν τεχνολογίαν καὶ πάνω σ' αὐτὰ τὰ προβλήματα ὁ συναισθηματισμὸς δίνει πλούσιαν κριτήριαν. Μὰ ἢ οὐσία, τὸ νόημα, ὁ χαρακτήρας τῆς ποίησης πρέπει πάντα νάναί νεός, μόνον νεός, ἄλλοιῶς εἶναι μόνον παλῆς, χτήμα καὶ δάνειον τῆς παράδοσιν. Ὁ κ. Ι. Μ. Παναγ. καὶ στὸ χῶρον τοῦτο τῆς παράδοσιν ἔχει πολὺν πρὸς ἀξιόλογους στίχους ἀπὸ κείνους ποῦ περιέλαβον στὸ Α' καὶ Β' μέρος τῆς. Στίχοι γιὰ τὴν μητέρα, γιὰ τὸν πατέρα του, γιὰ τὰ σεμνὰ κ' ἄγιασμένα σύμβολα τοῦ πρόσκαιρου βίου μας, κυταγμένα ἴσιν πρὸς κορυφαίους καὶ τραγικὰς του ὄρας, δὲ μπόρεσαν νὰ δώσουν οὔτε μὴν τρυφερὴν, συγκινημένην νόταν, ἀπὸ κείνες ποῦ ἐπὶ τέλος ἔδιναν μὲ πολὺν μεγάλην εὐκολίαν οἱ παλιότεροι δυνάστες τῶν κανονικῶν καὶ εὐχῶν τετραστίχων. Εὐτυχῶς ποῦ κλείνω τὴν «Ἀλκυόνη» μὲ τὸν τελευταῖον μέρος τῆς καὶ τὴν ἀποχαιρετῶ μὲ τὸν τελευταῖον τῆς στίχον, μὲ τὸ γαλάζιον συνιῶλον τοῦ τραγουδιοῦ στὸ δέντρο τ' ἀσάλευτον, σὲ τούτον τὸ καταμυσῆμα τῆς ἀπειρης νύχτας!

ΝΙΚΟΣ ΠΑΠΠΑΣ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

ΘΕΑΤΡΟ ΤΕΧΝΗΣ: «Λεωφορείον ὁ Πόθος»

Τὰ Λογοτεχνικά εἶδη ἀπὸ μόνου τοὺς δὲν ἐκφράζουν φυσικὰ τὸν ἄνθρωπο μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς ἐποχῆς ἂν δὲν ἐμφυσηθεῖ μέσα τοὺς τῆ φλογερῆ πνοῆ τοῦ ἑνὸς ποιητῆς. Ἔτσι δὲν ὑπάρχουν πιά εἶδη ἀλλὰ ποιήματα, δημιουργήματα.

Ἄν βλέπαμε τὸ «Λεωφορείον ὁ Πόθος» κάτω ἀπὸ πιδ αἶθριους οὐρανοὺς θὰ μᾶς συνεκλόνιζε χωρὶς ἄλλο περισσότερο, ἐφ' ὅσον φυσικὰ θὰ μᾶς τὸ μετέδιδε ἡ σκηνικὴ ἔρμηνεία του, ἀλλὰ σήμερα ποὺ παλεύουν μεταξύ τοὺς ἡπειροὶ καὶ ὠκεανοί, τὸ ἡδονιστικὸ δράμα τῆς Μπλάνς Ντυμποῦα καὶ τοῦ Στάνλεϋ, ὅσο κι ἂν γίνεται κάποτε ἕνα μὲ τὸ βαθύτερο λόγο τῆς σάρκας του, δὲ μᾶς συγκινεῖ τόσο, δὲ μᾶς μιλεῖ μὲ τῆ γλώσσα τῶν καταγίδων τῆς καιρικῆς ἀγωνίας. Ὑποψιαζόμαστε τίς βαθύτερες προθέσεις τοῦ συγγραφέα νὰ ἐκφραστεῖ μὲ ἐσωψυχους καταγιγνομένους «χωρὶς λόγια» καὶ χωρὶς ἐξιδανικεύσεις, ἄμεσα κινεῖ ἀχαλίνωτα, μὲ μιὰ ὁμιλία σημερινῆ καὶ συνάμα διαιώνια ἀνθρώπινη. Ὑποβλητικὸς νατουραλισμὸς; Τί σημασία ἔχουν οἱ ὄροι, ὅταν τὸ πρᾶγμα ποὺ ἀναπαρίσταται δημιουργεῖ παρουσία; Εἶναι ὅμως ἔτσι σὲ γυάλινο αὐτὸν κόσμον ποὺ ὀλοένα θαμπώνεται τὸ κρύσταλλο του καὶ γίνεται πιδ εὐθραυστος; Τὸ δυσκολότερο πρᾶγμα σ' αὐτὸ τὸ σύμμικτο εἶδος εἶναι ἡ πόλωση τῶν ἀντιθέτων, εἶναι νὰ γίνει ἕνα τὸ βουβαλίσιο κρεας καὶ τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, ὁ χτηνάνθρωπος Στάνλεϋ καὶ ἡ ὄνειροπαρμένη τῆς ἐποχῆς Λευκὴ Ντυμποῦα. Αὐτὸ δὲν πέτυχε ὀλοτέλα. Εἶδαμε ὅμως πλάνια, κοντράστα, στιγμές, συγκρούσεις παθῶν, ἐκφράσεις ἐλλειπτικῶν καταστάσεων καὶ ἄλλα ἀνθρώπινα θραύσματα, ποὺ συχνὰ δίνουν ἀφορμὴ νὰ κινηθεῖ ἡ φαντασία καὶ νὰ συμπληρώσει τὰ ποιητικὰ κενά. Ὁ νατουραλισμὸς εἶχε φτάσει ν' ἀντιγράψει τὸ βουρκο τῆς πραγματικότητος καὶ εἶχε ξεπέσει στὴν κοπρογραφία καὶ στὴ στεγνὴ μίμηση. Οἱ νατουραλιστὲς εἶχαν ξεχάσει ἀκόμα καὶ τὸν ἀρχηγὸ τῆς σχολῆς, τὸ Ζο-

λά, ποὺ σύμφωνα μ' αὐτὸν ἡ τέχνη εἶναι ἡ φύση ἀνάμεσα ἀπὸ μιὰ ἰδιοσυγκρασία. Καὶ ἤρθε ἡ ποίηση νὰ δώσει φτερά στὴν πραγματικότητα, νὰ σώσει τὴν ὕλη ἀπὸ τὴ φθορά. Μιὰ σιδερένια σκάλα ὅπου ἀνεβοκατεβαίνει ἡ ἀνθρώπινη ἀθλιότητα μπροστὰ σ' ἕνα κομμάτι γαλάζιο ὑφασμένο ἀπὸ φεγγαρόφωτο. Καὶ ἡ Λευκὴ Ντυμποῦα ποὺ ἔχει τὰ πόδια της στὸ βουρκο καὶ τὰ μαλλιά της στὸ γαλάζιο αὐτὸ ἄπειρο, ποὺ μιλεῖ μὲ τίς Πλειάδες, κάνει χλιαρὰ καὶ κατευναστικὰ λουτρά ἀρωμάτων, φοράει ἕνα ψεύτικο βασιλικὸ διάδημα, ξέρει τὸν Ἔντυκαρ Ἄλαν Πόε, χορεύει μὲ μιὰ ἀνάερη ἐσάρπα, ἀποστρέφεται τοὺς ἀπογόνους τῶν πηθίκων, ἐρωτοχτυπιέται μπρὸς στὴν ξαφνικὴ θέα ἑνὸς νεαροῦ εἰσπράχτορα ἐφημερίδων ποὺ τὸν προσφωνεῖ «πρίγκιπα τῶν ὀνείρων της», τέλος «ἀποκαλύπτεται», βαδίζει στὸ χεῖλος τῆς ἀπελπίσας καὶ πηδαίει μεθυσομένη ἀπὸ ὄδῶνη καὶ ὄνειρο μὲς στὸ γαλάζιο χιμερικὸ ξέφωτο. Φεύγει, στηρίζοντας τὸν ἑαυτὸ της—ὅταν ὄλα κι ὄλοι τὴν ἐγκαταλείπουν—στὸ μπράτσο ἑνὸς γιατροῦ. Ὅποιος καὶ νάναί φτάνει ποὺ εἶναι ἕνας ἄνθρωπος.

Ἔτσι ἔφυγε ἀπὸ τὴ σκηνὴ ἡ Μπλάνς Ντυμποῦα, ἀφοῦ ἔπεσε μὲς στὸν πόθο τοῦ ἄντρα τῆς ἀδελφῆς της τοῦ πηθικανθρώπου Στάνλεϋ ὅπως τὸν λέει πρὸς κάποιο φῶς ποὺ τρεμοσβύνει ἐκεῖ πέρα μακριὰ πρὸς ἄλλους καιροὺς.

Καὶ ἔμειναν πίσω της οἱ ἀπόγονοι τοῦ μεγάλου δάσους νὰ συνεχίσουν τὸ ταξίδι τους μὲ τὸ Λεωφορεῖο ὁ Πόθος.

Ὁ συγγραφέας ἐδῶ ἐπιχειρεῖ ἕνα πολὺ δύσκολο πρᾶγμα, νὰ συνθέσει στοιχεῖα τῆς ὁμῆς πραγματικότητος, μὲ καταστάσεις τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου τῶν προσώπων τοῦ δράματος μέσον τῆς μαγείας καὶ τῆς ὑποβολῆς. Τὰ πρᾶγματα καὶ τὰ ὀνόματα θέλουν νὰ ἔχουν ὕλικό βάρος ἀλλὰ καὶ συμβολικὴ καὶ ἀλληγορικὴ σημασία. Τὸ ψυχικὸ ἀσύνειδο ἀνεβαίνει στὴν ἐπιφάνεια γιὰ νὰ γίνει πλαστικὸς λόγος, ρυθμὸς, εἰκόνα, εἶτε ἄμεσα μὲ τὴν ποίηση τοῦ κειμένου, εἶτε μὲ τὸ ρεαλισμὸ τῶν ἀλάξευτων ἐπιφανειῶν. Ἐχομε ὅμως τὴν ἐντύπωση ἔτσι πῶς ὁ κόσμος χωρίζεται στὰ δυὸ—παλιὰ ἰδεαλιστικὴ ἀντίληψη—σὲ δυὸ φύσει ἀντίθετα ποὺ ἀντιμάχονται τὸ ἕνα τὸ ἄλλο καὶ ὄχι πῶς αὐτὰ τὰ δυὸ εἶναι ὄψεις τοῦ ἴδιου πρᾶγματος. Ὁ νατουραλισμὸς θέ-

λει τώρα νὰ ἐκφράσει τὸν ἄνθρωπον καὶ ὄχι νὰ περιγράψει τὸ χτῆνος, γίνεται ψυχογραφικὸς καὶ ρομαντικὸς, στὴν οὐσία ὅμως μὲ ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις ἡ ποιητικὴ ἀφαίρεση ἔγινε λογικὰ, ἐπειδὴ μονάχα ἕνα μεγάλο καὶ γνήσιο ποιητικὸ ἔνστιχτο θὰ μπορούσε νὰ ἀφομοιώσει τὰ φαινόμενα ἀντίθετα καὶ νὰ δώσει τὴ νέα δραματικὴ ὁμιλία τῶν πραγμάτων. Ἴσως μιὰ μέρα αὐτὸ τὸ πραγματοποιήσει τὸ νέο συναισθηματικὸ θέατρο ποὺ ἀρχίζει κιόλα ν' ἀνατέλει. Ἡ πραγματοποίηση θὰ γίνει συνθετικὰ καὶ ὄχι μὲ ἀντιθέσεις, ὑποκρούσεις, ὑποβολές. Ἡ ἀντίφαση ποὺ βλέπουμε σήμερὰ σ' αὐτὸ ποὺ λέμε ἐξωτερικὴ πραγματικότητα καὶ στὸ ὄνειρο δὲν ὑπάρχει, γιὰ τὴ διφυῆς αὐτὴ λειτουργία ἔχει μιὰ καὶ μόνη σχέση, τὸν ἄνθρωπον στὴν κοινωνικότητά του, στὴν ἀνθρωπότητά του.

Ἡ ἔρμηνεία ποὺ δόθηκε στὸ «Λεωφορεῖο ὁ Πόθος», δὲν εἶταν φυσικὰ μιὰ παρερ-

μηνεία ὄχι ὅμως καὶ σωστὴ πέρα γιὰ πέρα ἀπόδοση. Ἡ ὑπερβολὴ δὲν εἶναι ἐλάτωμα ὅταν βρίσκεται μέσα στὸ ποιητικὸ νόημα τοῦ κειμένου, ὅταν δὲν χρησιμοποιεῖται γιὰ νὰ ἐξογκώνει, γιὰ νὰ παραποιεῖ, ἀλλὰ γιὰ νὰ ὑπογραμμίζει, γιὰ νὰ τονίζει. Δὲν πρέπει λόγου χάρι νὰ ξεχνᾷ ὁ κ. Διαμαντόπουλος, ποὺ εἶναι ἕνας καλὸς ἠθοποιός, πῶς ρεαλιστικὴ ἔρμηνεία δὲ θὰ πεί νὰ λέμε καὶ νὰ πράττουμε πάνω στὴ σκηνὴ ὅπως καὶ στὸ σπῆτι μας. Καὶ ὁ νατουραλισμὸς εἶναι μιὰ μορφή τέχνης.

Ὅμως, πρέπει νὰ τὸ ποῦμε, πῶς τὸ ἔργο εἶναι ἕνα χαρακτηριστικὸ κομμάτι ζωῆς καὶ ἡ παράστασή του, ὅσο κι ἂν ἀστόχησε στὶς λεπτομέρειες, στάθηκε ὡστόσο στὸ σύνολό της μιὰ καλλιτεχνικὴ πράξη.

ΓΙΑΝΝΗΣ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ

ΤΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΒΡΑΒΕΙΑ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ

Δὲ θᾶναι ὑπερβολὴ ἂν ποῦμε, πῶς στὴν Ἰταλία κάθε πρωτεύουσα Νομοῦ ἀκόμα κι' Ἐπαρχίας, κάθε καλλιτεχνικὸς, πνευματικὸς ἢ τουριστικὸς ὀργανισμὸς, κάθε λογοτεχνικὸ περιοδικό, κάθε μεγάλῃ ἐφημερίδα, κάθε εὐπορος ἰδιώτης φιλότεχνος, θεσπίζει κι' ἕνα λογοτεχνικὸ βραβεῖο. Ἔτσι σὲ κάθε χρονικὴ περίοδο εἶναι μιὰ καὶ περισσότερες ἀνοικτὲς παλαίστρες, μὲ ἔπαθλα σοβαρῶς ἀνακουφιστικὰ γιὰ τοὺς λογοτέχνες.

Μερικὰ ἀπ' αὐτὰ, ὅπως τὰ βραβεῖα Bagutta καὶ Mondadori, εἶναι περίφημα καὶ παρουσίασαν γιὰ πρώτη φορὰ ποιητὲς καὶ πεζογράφους, σήμερα κορυφαίους στὰ Ἰταλικά Γράμματα.

Ἡ παράδοση αὐτῶν τῶν βραβείων, φαίνεται ὅτι μεταπολεμικὰ καλλιεργεῖται μὲ θερμότερο ζήλο, μ' ἕνα πνεῦμα σχεδὸν ἀμιλλας ἀνάμεσα στοὺς ἀθλοθέτες, γιὰ λόγους πνευματικῆς ἀνοικοδόμησης, καταπολέμησης τῆς κρίσης τοῦ βιβλίου, ἐνίσχυσης ἠθικῆς καὶ

οἰκονομικῆς μιᾶς τάξης ἀνθρώπων, ποὺ εἶναι τοῦλάχιστο ντροπὴ νὰ ὑποφέρει καὶ τέλος τουριστικῆς ἐκμετάλλευσης.

Τοῦτο τὸ τελευταῖο Ἴσως φανεῖ παράδοξο γιὰ ὅσους δὲ γνωρίζουν τὴ γειτονικὴ χώρα, ποὺ μέγα μέρος ἀπ' τὸ ἔθnikό της εἰσόδημα τὸ κουβαλοῦν τὰ καραβάνια ποὺ καταφθάνουν ἀπ' ὄλες τίς μεριές τῶν συνόρων της, χιλιάδες δηλαδὴ περιηγητὲς, ἀπ' τοὺς ὁποίους οἱ περισσότεροι εἶναι διανοούμενοι. Ὁργανώνονται λοιπὸν κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ τουριστικοῦ πυρετοῦ, καλλιτεχνικὲς ἐκδηλώσεις, λαϊκὲς γιορτὲς, μουσικὲς ἐπιδείξεις, θεατρικὲς παραστάσεις καὶ ἀπονέμονται διάφορα βραβεῖα σὲ μουσικοὺς μὰ ἰδίως σὲ ποιητὲς καὶ λογοτέχνες.

Μὰ κι' ὁ ἐσωτερικὸς τουρισμὸς ὠθεῖται σὲ ραγδαία ἀνάπτυξη. Γιὰ τέτοια καλλιτεχνικὰ γεγονότα, μετακινῶνται πληθυσμοὶ ἀπὸ τὴ μιὰ πόλη στὴν ἄλλη. Ἐνα μεγάλο βραβεῖο ἔξαφνα, τὸ Pellegrino, μὲ ἔπαθλο ἑκατὸ χιλιάδες λιρέτες, τὸ ἴδρυσεν ὁ Δῆμος τῆς πόλης Μπέργκαμο, γιὰ νὰ βραβεύει ἕναν ποιητὴ κάθε φθινόπωρο, ἐποχὴ δηλαδὴ τῆς πυκνῆς συρροῆς ξένων στὴν περιφέρειαν, ἐξ αἰτίας τῶν ἰαματικῶν θερμοπηγῶν της.

Σε μια τέτοια περίπτωση, ένας βραβευμένος ποιητής, γίνεται ευθύς πασίγνωστος, κινεί το ενδιαφέρον των ξένων, το βιβλίο του πουλιέται άθροα, τα ποιήματά του γίνονται κτήμα του πλήθους, ή πόλη που τον βραβεύει τον κάμει πολίτη της, τυπώνονται ταχυδρομικά δελτάρια με την εικόνα του, άπαγγέλλονται ύπαιθρα ποιήματά του, τδνομά του διαδίδεται με όλα τα μέσα.

Κόθε Ιταλική πόλη έξ άλλου, άκόμα και κωμόπολη, πουύχει γεννήσει έναν ποιητή, θεωρεί μεγάλη τιμή της και ύποχρέωση να θεσπίσει ένα έτήσιο βραβείο με τδνομα του διαλεχτού τέκνου της. Έτσι πληθαίνουν καθημερινά τα λογοτεχνικά βραβεία και δέν περνά μήνας που να μην πληροφορείται κανένας τάποτελέσματα δυο τριών ή περισσότερων διαγωνισμών.

Κεντημένος από το ζήλο του φαινομένου αυτού, ό διάσημος άμερικανός συγγραφέας Ernest Hemingway, που βρίσκεται τουτό τον καιρό στην Ίταλία, άποφάσισε να ιδρύσει ένα έτήσιο «Βραβείο Χεμινγουάη» διαρκείας πέντε έτων, για το καλλίτερο άνέκδοτο Ιταλικό μυθιστόρημα, με έπαθλο έκατό χιλιάδες λιρέτες. Ό γνωστός Ιταλικός έκδοτικός οίκος του Μιλάνου Mondadori, έν συνεννοήσει με τον άμερικανό συγγραφέα, άναλαμβάνει την έκδοση του μυθιστορήματος που θα βραβευθεί άπ' την κριτική έπιτροπή του Βραβείου, άπαρτιζόμενη άπ' τους ποιητές και πεζογράφους E. Montale, E. Vittorini, G. Benedetti, F. Pivano, D. Buzzati και R. Cantonì.

Άπ' τον τελευταίο περιοδικό τύπο μαθαίνουμε πως ό γνωστός ποιητής Aldo Capasso, που πρωτοπαρουσίασε ως ποιητή το Βραβείο Mondadori στα 1931 με τη λυρική συλλογή του «Τό βήμα του Κύκνου» και άπό τότε σημείωσε ραγδαία σταδιοδρομία και ως ποιητής και ως κριτικός, κέρδισε φέτος και το βραβείο Ginestra 1948, με την τελευταία του συλλογή «Για να μην πεθάνω», που μεταφράστηκε και στα γαλλικά.

Κι' άκόμα, πως το XIII Βραβείο Cagutta, δόθηκε στον πεζογράφο Giulio Confalonieri για το βιβλίο του «Ζωή των Χερουβείμ», το Βραβείο Agnesi για το καλλίτερο άρθρο, στους Giuseppe Marotta και Marino Moretti, το ποιητικό βραβείο «Nicola Martinelli» στο νέο ποιητή Lanfranco Orsini, το βραβείο «Ό

βασιλιάς των φίλων» με 250.000 λιρέτες, στον Alberto Savinio.

Πέρα άπ' αυτά και άνάμεσα στα βραβεία που ιδρύονται τώρα, το πιο σημαντικό άπ' όσα ύπάρχουν σε χρηματικό έπαθλο, είναι αυτό που ιδρύει, ως πληροφορούμεθα, ή πόλη των Συρακουσών, μεγάλο τουριστικό κέντρο, όπου χιλιάδες άρχαιοφίλων προσκυνητών συρρέουν κάθε άνοιξη, για να έπισκεφθούν τα μνημεία της έλληνικής άρχαιότητας. Η Συρακούσα καινοτομώντας, θεσπίζει βραβείο για διεθνή ποίηση, και με έπαθλο πεντακόσιες χιλιάδες λιρέτες. Πρώτη φορά, έτσι θα διαγωνισθούν σε Ιταλικό στίβο και ξένοι ποιητές

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

Στο Μουσείο της Μοντέρνας Τέχνης στο Παρίσι πρόκειται να μπει το πρωτότυπο έργο του μοντέρνου γλύπτη Ζάκ Λίπσιτς που έχει τον ποιητικό τίτλο «Τό Τραγούδι των Φωνηέντων». Είναι μια χάλκινη παράσταση που συμβολίζει τις φυσικές και τις ανθρώπινες δυνάμεις. Άπό έναν πολυγωνικό κορμό που μοιάζει με πρίσμα ξεκινούν τα πλοκάμια της φύσης και τα χέρια του ανθρώπου που είναι κι' αυτά σαν πλοκάμια. Ό άνθρωπος σε μια ύπερτατη ήρωική αλλά συγκρατημένη για αισθητικούς λόγους ένταση, προσπαθεί να δαμάσει τις φυσικές δυνάμεις. Ό συμβολισμός του έργου είναι ή πάλη του ανθρώπου με τη φύση και άνομη στη νέα αυτή μορφή, όπου φύση και άνθρωπος είναι δυο δυνάμεις της ίδιας δημιουργίας σε αιώνια σύγκρουση.

Ό Λίπσιτς είναι ένας ποιητής που εκφράζεται με τη γλώσσα του χαλκού. Κάνει και άποφθέγματα. Λέει λόγου χάρη: «Η γλυπτική είναι λίγος ήλιος που έτσι ν' απλώσουμε το χέρι μας θα τον πιάσουμε». Μιλώντας για τη γλυπτική του λέει: «Παίρνομε άνθρακα, άσβέστιο και νερό. Αυτά τα τρία ένώνονται και παράγουν το όξυλένιον δηλ. την άστυλίνη. Κατά τον ίδιο τρόπο έκανα τη «Γυναίκα μου και μια κιθάρα».

Λέγεται πως με την είσοδο αυτού του

έργου στο Μουσείο, οι φύλακες διερωτώνται τί εξήγηση θα δίνουν στους έπισκέπτες γι' αυτόν τον μυστηριώδη τίτλο; Πάντως δέν πρόκειται για «τό τραγούδι των φωνηέντων» του Ρεμπώ. Ό γλύπτης πήρε την ιδέα άπό την αλυπτιακή λατρεία, άπό μια προσευχή όπου ό άνθρωπος επικαλείται τις δυνάμεις του για να ύποτάξει τη φύση και να έπιτύχει τον ήλιο ή τη βροχή.

—Για την έπέτειο της γέννησης και του θανάτου του Μπαλζάκ (20 Μαΐου 1798 — 18 Αυγούστου 1850) έτοιμάζονται στο Παρίσι μεγάλες γιορτές. Το πρόγραμμα των έορτών άρχίζει άπό το Συνέδριο Μπαλζάκ που θα συνελθει στην Τουραίνη την 28—31 Μαΐου και που το όργανώνει ή Γαλλική Έπιτροπή της Διεθνούς Άποστολής της Ίστορίας της Λογοτεχνίας με συμμετοχή της Γενικής Διευθύνσεως Γραμμάτων και Τεχνών του Υπουργείου Παιδείας.

—Τό λογοτεχνικό βραβείο Σιλβιο Πέλικο στη Γαλλία θα άφορά τους συγγραφείς εκείνους που ύπήρξαν θύματα της πολιτικής άπ' όποιοδήποτε παράταξη και τα βιβλία που για ύπόθεση τους θάχουν τη φυλακή. Λέγεται πως άντυχόν επικρατήσει άπόλυτη έλευθερία... οι όροι του βραβείου θα μεταβληθούν. Μακάρι!

—Άνάμεσα στους ούγγρικούς καλλιτεχνικούς κύκλους γίνεται ένας μεγάλος καυγάς έξ άφορμής της «άφρημένης τέχνης». Έχουν πιαστεί άπό τα μαλλιά οι ρεαλιστές και οι άφαιρετιστές. Για να τους συμφιλιώσει μπήκε στη μέση ένας φιλόσοφος ό Λούκακς. Πραγματικά ένας φιλόσοφος χρειαζόταν.

—Ό πρωθιερέυς των ουρεαλιστών ζωγράφων ό περίφημος Σαλβατόρ Νταλλί που ό Μπρετόν με τρόπο έπιγραμματικό και άναγραμματικό τον είχε βαφτίσει Άβίντα Ντόλλαρς (δνομα και πράμα) θα πραγματοποιήσει σε συνεργασία με τον Ντίζιη ένα ζωντανό σχέδιο... Ό κ. Ντόλλαρς έδήλωσε μετριόφρονως και με κάποια ίκανοποίηση: «Ζωγραφίζω μάλλον σαν τó Ραφαήλ παρά σαν τον Λεονάρντο Νταβίντσι, γιατί ό Ραφαήλ είναι πιο άγγελικός!»

—Μια σημαντική έκθεση άνοιξε στο Σάφχασους με τον τίτλο «ό Ρέμπραντ και ή έποχή του» που θα συμπεριλάβει έργα των Όλλανδών δασκάλων του 17ου αιώνα, Ρέμ-

πραντ, Φράντς, Χάλς κ.ά. παρμένα άπό μουσεια και ιδιωτικές συλλογές, όλλανδικές, γερμανικές, έλβετικές.

—Πολύς λόγος γίνεται για την κινηματογραφική ταινία «Στα Καπνοτόπια» άπό τó γνωστό μυθιστόρημα του Κόλντουελ. Οι ειδικοί του κινηματογράφου κρίνουν λίγο άσχημά τον μεγάλο σκηνοθέτη Τζόν Φόρντ γι' αυτή την ταινία. Κατά τη γνώμη τους ή άποτυχία έγκειται στο γεγονός πως έλάφρωσε τó έργο άπό τó δραματικό του στοιχείο και τó παρουσίασε μονάχα κάτω άπό ένα κωμικό σχήμα. Έκανε έτσι μια φάρσα. Ένας άπό τους κυριώτερους λόγους είναι και πως τó σενάριο δέ βγήκε άπ' ευθείας άπό τó μυθιστόρημα αλλά άπό τó θεατρικό έργο και κατά συνέπεια ή ταινία δέν είναι παρά ένα φιλμαρισμένο θέατρο.

—Ό Ούίλιαμ Φόλκνερ ό μεγάλος μυθιστοριογράφος της Άμερικής λέει πως είναι μαραγκός. Ζει πολύ άποτραβηγμένος στην Όξφορντ στο Μισισσιπι και άποφεύγει τις συνεντεύξεις. Μονάχα κάποιος συντάκτης των Τάιμς κατάρθωσε τελευταία να τον πλησιάσει και να τον ρωτήσει για ένα άρθρο, όπου κάποιος κριτικός μιλάει για «εικόνες καμπύλες και γραμμικές» που παρουσιάζει το φολκνερικό ύφος.

«Άκουστε, λέει ό Φόλκνερ, έγώ είμαι συγγραφέας δέν είμαι διανοούμενος. Γράφω για τους ανθρώπους. Είναι φυσικό να βρεί κανείς κάθε λογής σύμβολα και εικόνες — δέν έχω ιδέα άπ' ούτά. Άμα ένας καλός μαραγκός φτιάχνει κάτι βάζει κορφιά όπου χρειάζεται. Στο τέλος βλέπει πως έκανε κάτι. Άν έγινα συγγραφέας αυτό τó όφείλω στην τύχη. Στο τέλος του πρώτου πολέμου βρέθηκα στη Νέα Όρλεάνη. Είμωνα χωρίς δουλιά και τριγυρνόσα έδώ κι' εκεί. Κάποτε συνάντησα τον Σέργουιντ Άντερσον κι' έμαθα πως αυτός τά βόλευε με κάποια δουλιά, πως έπινε τó βράδυ και φλυαρούσε. Τότες κι' έγώ κάθισα κάτω κι' έγραψα ένα μυθιστόρημα. «Η μονέδα του πίθηκου» Άμα τó τέλειωσα τόδειξα τού Άντερσον. Αυτός μου λέει: «Μπίλλ, πές μου πως με άπαλλάσεις άπό τó διάβασμά του και θα τó δώσω στον έκδότη Όράτιο Λίβραϊτ». Έτσι κι' έγινε. Έκτοτε είμουν κι' έγώ βλεμένος. Είχα ένα παντελόνι, ένα ζευγάρι παπούτσια και ένα άδιάβροχο. Τώρα παίρνω κα-

θημερινά πάκα έπιστολές όπου μ' έρωτούν τι τρώγω για πρόγευμα και τι γνώμη έχω για τις «καμπύλες κοί για τις γραμμικές εϊκόνες». Θα άπαντούσα στους θαυμαστές μου πώς δέ νιώθω σκράπ άπ' αυτές τις κουβέντες αλλά δέν έχω ούτε καιρό ούτε γραμματέα».

—Ο Έρσκιν Κόλντουελ πρόκειται να τυπώσει ένα καινούργιο μυθιστόρημα που θα έχει την ίδια άτμόσφαιρα με τα «Καπνοτόπια» και με τό «Μικρό Στρέμμα του Καλού Θεού». Ο σκοπός του είναι να δώσει μια έποποιία τών ανθρώπων που ζούνε στα νότια της Βιργινίας στο Μισοσισιπή, στην περιοχή τών μεγάλων ύδατοπτώσεων. Οι κάτοικοι αυτών τών μερών άπό κληρονομικούς και γεωγραφικούς λόγους καθώς και έξ αίτίας τών συνθηκών έργασίας, παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά γνωρίσματα.

—Ύστερ' άπό δέκα χρόνια που έκδόθηκε τό «Ραντεβού στη Σαμάρα», ό Τζόν Ο' Χάρα τελειώνει τώρα τό «A rage to live» («Η λύσσα της ζωής»).

Ο Σώμερσετ Μώγκαμ θα δημοσιεύσει σε λίγο τό ήμερολόγιό του που τό θεωρεί σαν τό τελευταίο έργο του.

Ο Όνηλ Έρρωστος άπό μια παραλυσία γράφει ώστόσο ένα θεατρικό έργο ένώ ό Τζέιμς Μπάρυχαμ άφοϋ γύρισε όλες τις Ήνωμένες Πολιτείες έτοιμάζεται να γράψει τις έντυπώσεις του και θα βάλει σ' ένέργεια ένα σχέδιο δράσεως πάνω στις άπόψεις του για μια παγκόσμια κυβέρνηση.

Ύστερ' άπό τή «Χιροσίμα». τούς «άνθρώπους της Κοιλιάδας», «Μιά καμπάνα για τόν Άντόνο» ό Τζόν Χέρσεη έτοιμάζει ένα μυθιστόρημα για τούς Έβραίους της Βαρσοβίας.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Γ. Νικ. Θα είστε πολύ νέος για να άστειολογείτε. Τόν ίδιο τόνο βρίσκουμε και στο ποίημά σας. Άλλά πάει καιρός τώρα που οι συρρεαλιστές ήθελαν να σωκάρουν. Έργαστείτε πιό σοβαρά άν θέλετε να κά-

νετε κάτι. Ξέρετε τί πάει να πεί «χειροποιαστή πραγματικότητα» ή τή λέτε ως λέξη; Ένας δυό στίχοι σας δείχνουν άνησυχία, αλλά φυσικά δε φτάνει.

Άχτ. Άραχτ. Στο «Ideal» υπάρχουν νέες ποιητικές έκφράσεις και κραυγές: «Η άποδημία τών νεκρών στη δίψα μιας έρήμου. Κορμί τυφλό, τυρανισμένη αίχμη», αλλά συνολικά μένετε στο παλαιοσυμβολιστικό που δέν ανανεώνεται με μονάχα τήν έλευθερία στο στίχο. Σ' αυτό τό είδος δοκιμάστηκαν άξιόλογοι λυρικοί της περασμένης γενιάς. Ύπάρχει ό κίνδυνος της επανάληψης κοινών τόπων, χωρίς ν' άποκλύεται ή φιλολογία και ή ρητορεία. Όμως βρίσκουμε ψυχικό ύπόστρομα και είναι κάτι στον καιρό της μηχανής. Στείλτε μας άκόμη κάτι. Τό γράμμα σας μäs συνεκίνησε.

Ι. Μωρ. Εύχαριστούμε για τά ευγενικά και ένθουσιαστικά λόγια σας. Τους «Αντίλαλους» τούς κρατάμε.

Φωτ. Γαλ. Ο δγκος τών μεταφράσεών σας μäs κρατάει έπιφυλακτικούς. Δέ σας τό κρύβουμε ύστερ' άπ' ό,τι έγινε άλλοϋ πρέπει κανείς, να «φυσάει και τό γιαούρτι» άν και μäs στέλνετε και τό ξένο κείμενο και άπό μια παραβολή βλέπουμε πώς δέν μεταφράζετε άσχημα, τό έναντίο μάλιστα πολλά άποδίδονται στη γλώσσα μας. Ίσως βάλουμε τά άφρικάνικα. Δέ θα είταν δυνατό να σας γνωρίσουμε;

Τ. Χατζην. Για τήν ώρα θα σας λέγαμε να μη βιάζεστε να γράφετε. Να μελετάτε τούς καλούς ποιητές μας. Έχετε καιρό. Τό ένδιαφέρον σας μäs εύχαριστεί.

Βασ. Βαφν. Τό ύλικό τών λέξεων για να γίνει ποιητικό χρειάζεται φωτιά και κατεργασία. Έξάπτεσθε αλλά δέν τραγουδείτε. Η τροφή δέν πήγε άκόμα στο στομάχι σας, πώς θέλετε να γίνει αίμα; Ύστερα διαλέξατε τά πιό δυσκολοχώνευτα βρώματα. Νιώσετε πρώτα βαθιά και ύστερα μιλήσετε άπλά. Περιμένουμε τις άπόψεις σας όπως μäs γράφετε και είμεθα πρόθυμοι να συζητήσουμε.

Τ. Χατζην. Τό «Τοπίο με λύπη» δέ μäs ικανοποιεί. Η έφηβεία σήμερα έχει άνδρωθει μέσα στη φωτιά. Τόση αισθηματολογία όσο κι άν δικαιολογείται άπό τό γεγονός που σας έκανε να πονέσετε, δέν χωρεί μέσα στην τέχνη. Γιατί ή τέχνη έκφράζει σ υ ν α ι-

σθήματα και όχι αισθήματα... Όταν τό καταλάβετε αυτό ίσως βγήτε άπό τό νοσηρό κλίμα, που βρίσκεστε σήμερα. Κατά τ' άλλα, έχετε ένα καλό γράψιμο. Φτάνει όμως αυτό; Τα τραγούδια σας δέν τά πήραμε.

Γ. Στορν. Τό λέμε και σε σας. Η ποσότητα του χαρτιού που μäs στέλνετε μäs κάνει λίγο έπιφυλακτικούς. Πήραμε πάλι προχθές μια καινούργια φουρνιά με τό ίδιο όνομα αλλά με άλλο έπώνυμο, πανομοιούτυπη όμως στη γραφή του όνόματος και στα δακτυλογραφημένα αντίγραφα. Είναι ολοφάνερο πώς βγήκαν άπό τό ίδιο άργαστήρι. Τί να υποθέσουμε; Θα θέλαμε να σας γνωρίσουμε για να μäs διαλύσετε τήν άπορία και να μäs διαλευκάνετε τό «μυστήριο». Μερικά άπ' αυτά είναι καλά και ίσως δημοσιεύσιμα.

Σταμ. Κορν. Βρίσκουμε άίσθημα και λιτότητα έκφράσεως στους στίχους σας, αλλά πρέπει να προσέξετε γιατί πίσω άπό τήν «εϊλικρίνεια» έμφωλεύει συχνά ή εύκολία και ή κοινοτυπία. Όστόσο τά τραγούδια σας τά κρατάμε και θα δημοσιέψουμε με πρώτη εύκαιρία.

Έλ. Άγγ. Έπειδή μäs ζητάτε να σας ποϋμε εϊλικρινά τή γνώμη μας, σας άπαντούμε πώς αυτό που μäs στέλνετε για ποίημα είναι ένα κουβεντολόι. Και ή ποίηση είναι κάτι άλλο. Σας συνιστούμε να διαβάσετε για τήν ώρα και να μη βιάζεστε να γράφετε.

Παν. Φυλ. Στείλτε μας κάτι άλλο καθώς και τό βιβλίο σας, για να σας γνωρίσουμε καλύτερα. Τί θα λέγατε σεϊς ό ίδιος για «τήν ποικίλη παγίδευση—τών ποικίλων όνειρων»; Σας ικανοποιεί «ή Καταγίδα κλπ.»; Προσοχή στις ώραιες και πομπώδεις λέξεις όταν μάλιστα έχουν πολλά νι και πολλά λάμβδα. Μιλείστε πιό άπλά. Εύχαριστούμε για τις εύχές σας. Οι «Ν. Ρ.» όπως βλέπετε δέν κάνουν πολιτική.

Ίσκ. Πριν. Η ποίηση δέν είναι παράθεση λέξεων που όμοιοκαταληκτούν. Κάτι θέλετε να πείτε με τή μυθική λαϊκή αυτή άλληγορία τών δέκα ραβιδών αλλά φυσικά δέν τό λέτε, δέν τό έκφράζετε. Τό ύλικό αυτό είναι καλό αλλά χρειάζεται φλέβα λυρική και άνάλογη έκφραση. Δοκιμάσετε άκόμη και γευτείτε παραμύθνια και μαγικά κείμενα. Στη λαογραφία μας υπάρχουν άφθονα.

Ζ. Μαν. Τό «Πορτραίτο» σας τό κρατά-

με και θα τό δημοσιέψουμε με τήν σειρά του. Είστε πραγματικά μέσα στο συναισθηματικό και σαν ίδιουσυστασία και σαν έκφραση. Τα λόγια σας μäs συγκινούν.

Κρ. Άθων. Πολύ καλό. Θα δημοσιευτεί. Έλάτε να τά ποϋμε κι' άπό κοντά.

Ο. Άγαρ. Όταν μäs άποκαλείτε «πατέρες της νέας τέχνης, ήγέτες και πρωτοπόρους της νέας μορφής της έντελώς έλληνικής και μόνο τέχνης του συναισθηματισμού», όταν λέτε πώς «βρήκε τό παιδί τή μάννα του» θα πεί πώς κάτι έχετε νιώσει άπ' αυτή τή νέα μορφή. Όμως χωρίς να θέλουμε να σας άποθορούμε τά ποιήματα που μäs στέλνετε δέ λένε τό ίδιο. Ύπάρχουν που κεί που μερικές φωνές αλλά στο σύνολό τους ύστερούν άκόμα πολύ. Έργαστείτε και μελετήσετε τά ποιήματα που δημοσιεύονται στους «Ν. Ρ.». Θα όφεληθείτε.

«Ν. Ρ.»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Χρ. Γανιάση: «Καλλιμασιώτικα». Ποιήματα. Άθήνα 1949.

Μ. Κατσαρού: «Μεσολόγγι». Ποιήματα. Έκδόσεις. «Ποιητικής Τέχνης», Άθήνα 1949.

Βασ. Σκνλακάκη: «Έφηβεία». Ποιήματα. Έκδ. Μαυρίδης. Άθήνα 1949.

Στέφαν Ταβάχ: «Σίγκμουντ Φρόντ—Η θεραπεία δια του πνεύματος». Μετάφρ. Μ. Λίλλη. Έκδόσεις «Προμηθέας», Άθήνα 1949.

Κλειτός Κύρου: «Άναζήτηση». Ποιήματα. Θεσσαλονίκη 1949.

Χρ. Ν. Κουλούρη: «Η Βεντάλια της Άνοιξης». Νουβέλλα. Έκδ. Μαυρίδης, Άθήνα 1949.

ΜΙΑ ΔΙΟΡΘΩΣΗ

Τὸ κείμενο ποὺ δημοσιεύουμε μὲ τὸν τίτλο «Γνώση» τοῦ κ. Ἄρη Δικταίου εἶναι τὸ δεῦτερο κεφάλαιο ἀπὸ τὸ βιβλίο του «Μύθος» ποὺ τὸ πρῶτο κεφάλαιο ἢ «Συνείδηση» δημοσιεύτηκε στὸ προηγούμενο τεύχος μας. Θὰ ἀκολουθήσουν τὰ κεφάλαια «Ἱστορία» καὶ «Ὀνειρο» ποὺ θὰ δημοσιευτοῦν στὰ ἐρχόμενα τεύχη μας.

Ἐπίσης μερικὰ λάθη τὰ ὁποῖα ἔγιναν λόγω ἀπουσίας τοῦ κ. Δικταίου νὰ διορθωθοῦν ὡς ἑξῆς: Ἡ φράση «Κ' εἶδε ὁ Ἄφέν-

της Θεὸς πῶς τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ ἀκολουθοῦσαν τὴ μοῖρα τῶν φυτῶν κτλ.» νὰ διαβαστεῖ: «Κ' εἶδε ὁ Ἄφέντης Θεὸς πῶς τὰ ζῶα ἀκολουθοῦσαν τὴ μοῖρα τῶν φυτῶν κ.τ.λ. (στ. 7).

2) ... «ξεκούρασε τὰ πουλάκια μὲς στὶς ζεστές τοῦ παλάμες κτλ.» καὶ ὄχι ξεκούρασε τὰ πουλάκια μὲς στὶς ζεστές παλάμες κτλ.» (στ. 22).

3) ... «ἢ Εὔα εἶταν ἀπλούστατα μιὰ φυσικὴ ὠσθήκη κτλ.» καὶ ὄχι... «ἢ Εὔα εἶταν ἀπλούστατα μιὰ ψυχικὴ ὠσθήκη κτλ.» (στ. 45).